

Dienasgrāmata

Quod sentimus loquamur,
quod loquimur sentiamus!

VEcordia

Izvilkums L-IZJURA

Atvērts: 2007.04.14 19:08
Slēgts: 2007.04.15 01:29
Versija: 2016.11.25 14:40

ISBN 9984-9395-5-3

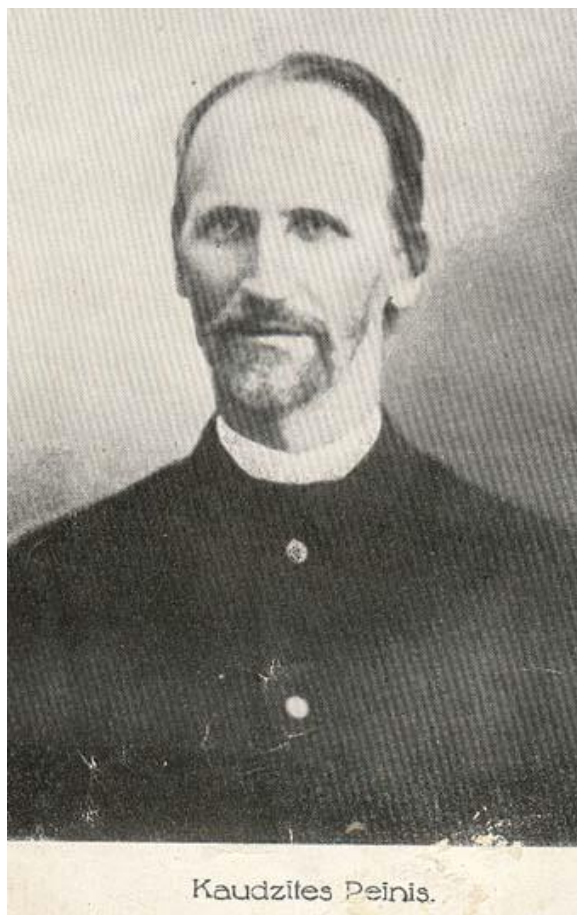
Dienasgrāmata «VECORDIA»

© Valdis Egle, 2016

ISBN 9984-9395-9-0

Reinis Kaudzīte. «Izjurieši»

© public domain

Kaudzītes Reīna foto no «Izjuriešu» 1928.gada izdevuma

Reinis Kaudzīte

IZJURIEŠI

Ar Valda Egles komentāriem

Impositum

Grīziņkalns 2016

Talis hominis fuit oratio,
qualis vita

Ievads Niveādas sējumam NIX-164

2006.05.20 16:07 sestdiena

Sniegbaltīte, dārgā, šajā Niveādas sējumā¹ es ievietoju Kaudzītes Reiņa otrā romāna sākuma fragmentu, kurš tagad saucas un ir latviešu kultūrā pazīstams kā «Izjurieši», bet kuru pats autors bija nosaucis: «Malienas Dabas Stāsti».

Savus «Malienas Dabas Stāstus» Kaudzītes Reinis nepabeidza un nepublicēja; septiņus gadus pēc viņa nāves, 1927.gadā, skolotājs Jānis Greste no kādiem Kaudzītes paziņām dabūja līdz tam plašāk nezināmu Reiņa rokrakstu un ievietoja to Skolotāju namā Kaudzītēm veltītā stūrītī; tur to atrada literatūrvēsturnieks Alfrēds Goba un 1928.gadā publicēja grāmatā ar nosaukumu «Malienas romāns. Izjurieši».

Kad tieši šis Reiņa Kaudzītes otrais romāns ir rakstīts, nav īsti skaidrs (man). Līgotņu Jēkabs stāsta {[L-REINIS](#)}, ka pēc publikatora Gobas domām tas iesākts rakstīt ap 1882.gadu, bet 1886.gadā pēkšņi pārtraukts. Taču paša manuskripta sākumā es redzu datumu: «12.oktobrī 1886». Ja Gobam (un aiz viņa Līgotnim) ir taisnība, tad kāpēc rokraksta sākumā stāv darba pamešanas datums? Nu, viņiem abiem gan labāk redzams: viņiem bija pieejams viss manuskripts kopumā (ne tikai pirmā lapa vien kā man), kā arī Kaudzīšu Reiņa piezīmju burtnīcas un citi materiāli.

Katrā ziņā varam droši sacīt, ka 1886.gada 12.oktobrī² Reinis Kaudzīte vēl darbojās ap «Malienas Dabas Stāstu» manuskriptu – vai nu to tikai sākot vai arī jau beidzot.

Tātad manuskripts tika publicēts 42 gadus pēc tā uzrakstīšanas. Tagad pēc šīs (pirmās) publikācijas ir pagājuši vēl 78 gadi. Vesels cilvēka mūžs! – ļaudis ir piedzimuši, izauguši, sasnieguši sirmu vecumu un nomiruši; pa šo laiku Reiņa Kaudzītes «Izjurieši» ir izdoti, cik man zināms, vēl tikai divas reizes: 1971.gadā ārzemēs (Tilta apgādā) un 1989.gadā Rīgā (uz Kaudzītes Reiņa 150. dzimšanas dienu).

Un lūk, autora pamests un neatdots publicēšanai, 42 gadus pēc uzrakstīšanas tomēr iespiests, 78 gadus pēc pirmās iespiešanas joprojām sabiedrībā maz pazīstams, tas tagad – XXI gadsimtā – uzsāk jaunu, elektronisku dzīvi manas Niveādas sastāvā. (Vai gan Reinis Kaudzīte, 1920.gadā mirdams varēja iedomāties, ka viņa pamestie «Malienas Dabas Stāsti» 86 gadus pēc viņa nāves tiks ievadīti nez kādos tur kompjūteros un pa vells zin kādiem e-pastiem izplatīti kaut kādā tur Internetā?! Jā, «rokraksti nedeg...», «rokraksti nedeg...», kā teica vecais Volands Margaritai).

Es, Sniegbaltīte, izjūtu zināmu lepnumu, ka arī esmu pielicis savu roku Lielā Mesira izteiktās patiesības apstiprināšanā; varbūt tādēļ, ka arī pats mazliet sajūtos tā kā viņš:

No viņa spēka daļa es,
Kas ļaunu vienmēr grib un labu vienmēr nes.
Es esmu gars, kas visu liedz un peļ!
Un, tiešām viss, kas rodas un kas zeļ,
Ir vērts, ka atkal nebūtībā grūtu.
Vislabāk, ja nekas ir nerastos.
Tā viss, ko saucat jūs par ļaunu,
Par postu, grēkiem un par kaunu, –
Ir īstais lauks, kur darbojos...³

(un Kaudzītes Reinis jau arī tā sajūtās).

¹ Elektroniskā veidā «Izjurieši» pirmoreiz tika publicēti elektronisku rakstu krājumā «Niveāda». Šī ir pārpublicācija. Tālākās zemsvītras piezīmes, ja nav atrunāts savādāk, ir no «Niveādas» publikācijas.

² 1886.gada 12.oktobris pēc «vecā stila» ir 24.oktobris pēc tagadējā kalendāra, un tā bija svētdiena; Kaudzītes Reinis tad bija 47 gadus, 5 mēnešus un 12 dienas vecs.

³ Johans Volfgangs Gēte. «Fausts». Traģēdija. Jāņa Raiņa tulkojums. Trešais izdevums. Izdevniecība «Liesma», Rīgā, 1972., 50.lpp.

Tā nu es nododu jūsu – Tavā, Sniegbaltīte, un to nedaudzo latviešu, kuri mūsdienu vispārējā kultūras pagrimuma laikmetā vēl prot lasīt, – šo Kaudzītes Reiņa 120 gadus veco rokrakstu. Mans izdevums tādā iznāk – ceturtais 120 gadu laikā. (O, Sniegbaltīte, – nu, vai tur nav jābūt īstam, rūdītam grafomānam, kā visi parasti mani dēvē, lai – mūsu laikos!!! – publicētu Reiņa Kaudzītes manuskriptu, neprasot un negaidot par to nekādu finansiālu atbalstu vai atlīdzību ne no Kultūrkapitāla fonda, ne no kāda cita!).

Kā jau teicu, rokraksts nav pabeigts. Mēs nekad neuzzināsim, vai Turpiņiete (ar Vaģa palīdzību) vinnēja tiesas prāvu pret Čīkstoņu un Kodi, vai nē; vai tika nopērts Vilēnu Jānis un viņa dēls par muižas piķiera Mārtiņa lielmanību; neuzzināsim pat, ar ko beidzās Cīruļvējputeņa un Grunduļa duelis...

Pirmās sešas manuskripta nodaļas ir puslīdz pabeigtas un paša autora izredīgētas un izlabotas; tā saucamā «septītā nodaļa» (it kā garākā no visām) faktiski vispār nav nekāda nodaļa, bet tikai pirmuzmetums, vēl nesadalīts nodaļās un palicis arī bez autora labojumiem; tur ir izlaidumi: iekavās ielikta īsas tēzes par to, kas te būtu jāraksta, daudzpunkti vēl neatrasto dzejas pantu vietā utml.

Līgotņu Jēkabs un Alfrēds Goba domā {L-REINIS}, ka Reinis Kaudzīte nepabeidza manuskriptu tādēļ, ka «ja Kaudzītes Reinis būtu Izjuriešus laidis klajā, tad viņam pašam būtu gan no Piebalgas jābēg projām», un arī ar cenzūru būtu bijušas grūtības⁴. Man tomēr šķiet, ka tas nebija galvenais iemesls: – ja tā, tad varēja arī nemaz nesākt (vai varēja tēlojumu mīkstināt); un vispār, Kaudzītes Reinis nebija literatūrā un publicistikā iesācējs, visu par cenzūru un reakciju viņš varēja tīri labi paredzēt un izvērtēt.

Es domāju, ka «Izjuriešu» pamešanas iemesls bija cits – iekšējs. 1886.gadā, kad datēts «Izjuriešu» manuskripts, bija pagājuši septiņi gadi kopš «Mērnieku Laiku» publicēšanas; šie septiņi gadi bija arvien pieaugošas žilbinošas slavas gadi: neviena latviešu grāmata nekad nebija guvusi tādu slavu nedz latviešu, nedz cittautiešu vidū. 1883.gadā jau bija iespiesti «Mērnieku Laiku» tulkojumi krievu un vācu valodās – pasaulē pirmie veselās grāmatas tulkojumi vāciski un krieviski no latviešu valodas; bija saņemtas Rīgas Latviešu biedrības balvas, no «Mērnieku Laikiem» taisīja lugas un rīkoja teātra izrādes pa visu Latviju...

Šī slava nomāca Kaudzītes Reini; notika tas, kas bieži notiek ar autoriem, kuru literārā debija guvusi milzu panākumus: viņiem sāk likties, ka pirmais darbs uzliek viņiem ārkārtīgu atbildību, ka otrs darbs ne tuvu vairs netiek pirmajam līdz, ka to gaida tikai kauns un izsmiekls pirmā šedevra ēnā... Tā, piemēram, Mārgareta Mičela atklāti atzinās, ka viņu pārņem bailes un šausmas, iedomājoties vien par kādu jaunu romānu pēc fantastiskajiem panākumiem, ko guva «Vējiem līdzi», – un viņa tā arī neko vairāk neuzrakstīja – pat nemēģināja rakstīt (tos «Skārletas un Batlera» romānus, ko 1990.gados Latvijas grāmatnīcās pārdeva kā «Vējiem līdzi» turpinājumus, bija ražojis viens žīds no Minskas⁵).

Nu, lūk, Kaudzītes Reinis gan bija drosmīgāks par Mārgaretu Mičelu un «Izjuriešus» iesāka, tomēr «pirmā romāna slava» pievārēja arī viņu. Acīmredzot sajūta, ka tas, ko viņš tagad raksta, vairs ne tuvu nav tāds šedevrs kā Pirmais Romāns, vajāja viņu visu rakstīšanas laiku un beigu beigās piespieda manuskriptu pamest... Ja ir taisnība Alfrēdam Gobam un Līgotņu Jēkabam, ka manuskripts pamests 1886.gadā, tad Kaudzītes Reinis nodzīvoja vēl gandrīz 34 gadus – veselu trešdaļgadsimtu –, tomēr pie «Izjuriešu» manuskripta tā arī vairs neatgriezās (nedz arī iesāka ko jaunu rakstīt).

Patiesībā, protams, Kaudzītes Reiņa «nepilnvērtības komplekss» ir pilnīgi nepamatots. «Izjuriešu» valoda ir vienkārši brīnišķīga; pat šajā, nepabeigtajā veidā tie tikai nedaudz atpaliek no «Mērnieku Laikiem» sižeta un konstrukcijas ziņā (nu, teiksim, ja «Mērnieku Laikiem» dodam 100 punktus, tad «Izjuriešiem» varētu dot 80), bet pabeigtā un noslīpētā veidā tie varētu varbūt pat pārspēt «Mērnieku Laikus».

Varbūt Kaudzītes Reiņa «nepilnvērtības kompleksu» pastiprināja arī tas, ka Latvijas sabiedrība 1880.gados jau sāka mainīties: arvien vairāk kļuva cilvēku ar augstāko izglītību, tuvojās jau «Jaunās strāvas» laiki, un Reinim Kaudzītem likās, ka viņa nežēlīgā latviešu tumsonības un glēvulības kritika ir jau novecojusi. Bet īstenībā tā nav novecojusi pat vēl šodien – pēc 120 gadiem! Visa mūsdienu Latvijas Republika psiholoģiski ir viens vienīgs visīstākais Izjuras pagasts – tikai Kode šeit saucas par Šķēli vai

⁴ Ir gan taisnība, ka «Izjurieši» izskatās vairāk antirelīgiozi nekā «Mērnieku Laiki»; pēdējos lai gan tika izsmieta, piemēram, Oļiņu «ticība», tomēr tai pretī stāvēja arī Ilzes un Kaspara ticība; «Izjuriešos», turpretī tiek gan izsmieta Trejukungudienas vai Čīkstoņas «ticība», bet pretī tai nestāv – nekas. Var domāt, ka šādu starpību nosaka tas apstāklis, ka «Mērnieku Laiku» rakstīšanā piedalījās arī Matīss Kaudzīte, bet «Izjuriešu» rakstīšanā – vairs ne. Kā, zināms, Reinim visu mūžu bija problēmas attiecībā ar «oficiālo baznīcu», kamēr Matīss dzīvoja ar to (vismaz ārējā un formālā) mierā.

⁵ Nezinu, vai tie tika arī tulkoti latviski, bet, spriežot pēc Latvijas grāmatizdevēju vispārējā stulbuma, tas varētu būt gan noticis.

vēl kaut kā savādāk, bet tas stulbums, tā glēvulība, tā lišķība, tā kukuļošana, tā dzeršana –, ar vārdu sakot, tas «izjuriešu gars» – tas ir nemirstīgs.

Vispār Kaudzītes Reinis ir apbrīnojami smalks psihologs; es tiešām nevaru atcerēties latviešu literatūrā otru tik smalku un precīzu cilvēku psiholoģijas attēlotāju kā Reinis Kaudzīte (nu, varbūt Blaumanis vietām...).

Kaudzītes Reinis bija nosaucis savu darbu par «Malienas Dabas Stāstiem» (vispār šis autora dotais nosaukums ir daudz stiprāks par to, ar kuru viņa manuskriptu vēlāk publicēja Alfrēds Goba!). Kāpēc «stāsti» un kāpēc «dabas» (psiholoģiskās dabas!), tas būtu skaidrs. Bet kāpēc «Malienas»?

Par «Malienu» vispār ģeogrāfiski sauc Vidzemes nomali pie Latgales un Krievijas robežas – tās vietas ap Alūksni un Gulbeni⁶. No 1904. līdz 1918.gadam pastāvēja pat tāda īpaša Latvijas Sociāldemokrātijas Malienas organizācija⁷.

Taču Piebalga šajā (ģeogrāfiskajā) Malienā neietilpst, un diez vai Kaudzītes Reinis ar savu «Malienas romānu» ir domājis šo – ģeogrāfisko – Malienu.

Pašos «Izjuriešos» par «maleniešiem» sauc cilvēkus, kas ienākuši (Izjuras) pagastā no ārienes, «no malas».

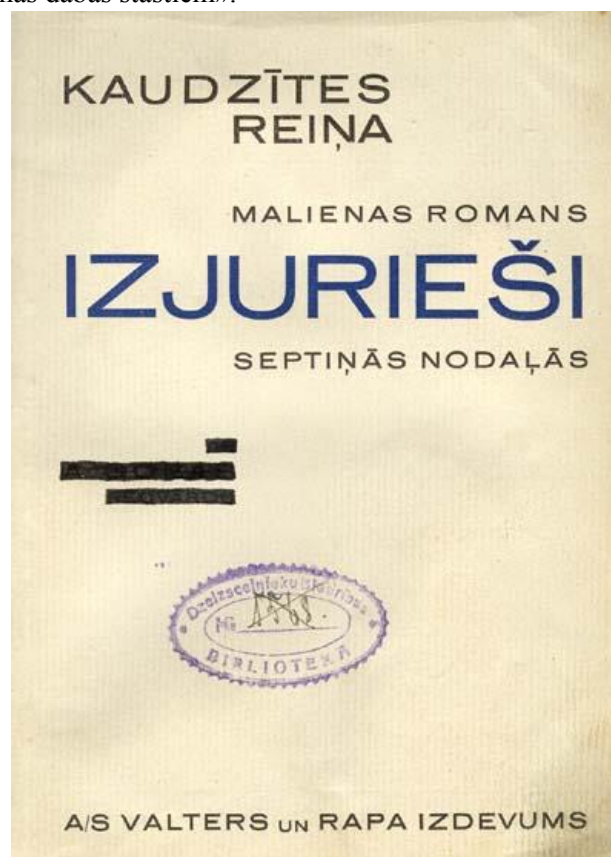
Par maleniešiem latviešu valodā sauca arī cilvēkus, kas dzīvoja nomaļās vietās, tālu no centriem, «malās»; tas bija it kā tagadējo «lauķu» sinonīms. (Tieši par šiem maleniešiem ir sacerētas visas pazīstamās anekdotes – arī tās, ar kurām Kaudzītes Reinis iesāk savus «Stāstus»). Protams, šī ir pamatnozīme, kādēļ «Izjurieši» nosaukti par «Malienas dabas stāstiem».

Tomēr, man šķiet, ka ar latviešu valodas refleksijām Kaudzīšu Reinim vien nepietika, un ka «Malienas dabas stāsti» sit arī atspīdumus vēl (vismaz) trīs valodās: vācu, krievu un latīņu. (Un tādējādi «Malienas» vārds pēc savām asociācijām ir pat vēl bagātāks nekā jau tā lieliskā «Slātava»⁹).

Vāciski *das Mal* ir – zīme, dzimumzīme (ar vārdu sakot: latviešu iedzimtās zīmīgās īpašības...); krieviski *mal* ir – maziņš; latīniski *malus* ir – slikts, nelabs, nelāgs, ļauns, nederīgs, niecīgs, nekrietns, neģēlīgs, nosodāms...

Ko nozīmē vārds «Izjura», to es pašlaik izskaidrot neņemos (bet tikai domāju, ka bez savas slēptas nozīmes jau nu tas gan arī nav: tāds meistars kā Kaudzītes Reinis tik centrālam jēdzienam jau nu «tukšu» vārdu vis nepaņemu).

«Izjuriešos», tāpat kā «Mērnīeku laikos», autors jauc lasītājam galvu hronoloģiskā ziņā. Tā pagasta pārvaldes sistēma, kas aprakstīta šajā sacerējumā (kad pagasta tiesa, pilnīgi atkarīga no muižas, ir vienīgais pagasta pašpārvaldes orgāns, kad tā piespriež pēršanu un izrīko klaugas) pastāvēja Vidzemē laikā no 1819.gada (Vidzemes zemnieku brīvvaldības likuma izdošana) līdz 1866.gadam (Baltijas guberņu pagastu pašvaldību likuma izdošana). Tātad šajā ziņā darbība it kā notiek Reiņa bērnības un jaunības laikā apmēram 1850.gados. (Arī Darījuma purviņš, kas «Izjuriešos» pieminēts, reāli atradās netālu no Reiņa bērnības mājām Mādariem). Bet tajā laikā vēl nepastāvēja tādas latviešu studentu korporācijas, kādas

«Izjuriešu» 1928.gada izdevuma vāks Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā⁸

⁶ Mani senči no tēva puses ir nākuši tieši no Malienas – no Mārupes pagasta Alūksnes rajonā – V.E. – (Mātes senči – no Sēlijas). Mana vecmāte (no tēva puses) tā arī runāja manas bērnības laikā: «Mēs esam malenieši» (pretstatā latgāļiem un vidzemniekiem).

⁷ Mani vectēvs un vecmāte no tēva puses bija tās biedri – V.E.

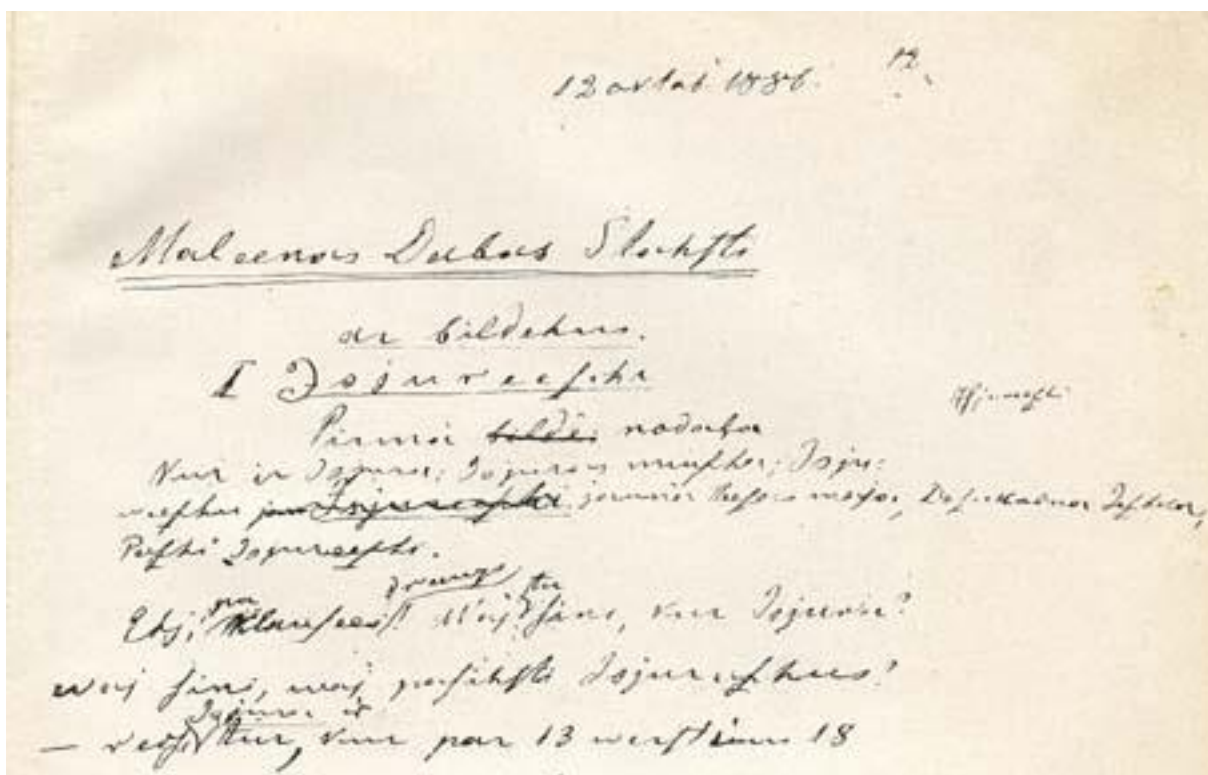
⁸ Padomju laikos uz vāka un titullapā aizmālētie vārdi varētu būt: «Ar Alfrēda Gobas pēcvārdu»; arī grāmatas beigās ir izgrieztas 4 lapas (droši vien pats Pēcvārds un satura rādītājs, kur šis Pēcvārds redzams; ka tāds Pēcvārds bijis, zināms no Līgotņu Jēkaba norādes {[L-REINIS](#)}).

⁹ Skat. {[L-LAIKI](#)}.

«Izjuriešos» izsmietas ar «Malenijo aristokratiju»; tās ir ņemtas jau no 1880.gadiem, kad tapa «Izjuriešu» rokraksts.

«Izjurieši» nav tikuši dziļāk pētīti; personāžu prototipi nav tikuši atšifrēti un aprakstīti, kā tas bija ar «Mērnieku Laikiem». 1928.gada izdevums (no kura es skenēju) satur daudzas drukaskļūdas (kuras es savā izdevumā centos izskaust, taču šo darbu apgrūtina tas, ka Reiņa Kaudzītes valoda ir ļoti īpatnēja, un ne vienmēr var saprast, kas ir drukaskļūda, bet kas – specifisks tīšs autora izteiciens). Publicējot «Izjuriešus», es visumā rīkojos tāpat kā savā «Mērnieku Laiku» izdevumā: centos saglabāt autora valodas kolorītu, bet izskaudu dažus arhaismus (kā «ch» lietošanu)¹⁰ un izloksnei raksturīgo vēlējuma izteiksmes formu (pavēli «skataties» visur nomainīju ar «skatieties»¹¹ utt.; šo formu jaukšana jau tāpat ir viena no visizplatītākajām mūsdienu latviešu valodas kļūdām, tāpēc nav ko putrot vēl tālāk nabaga letiņu vārgās galviņas vēl arī ar Kaudzītes rakstiem, jo viņiem jau tāpat taču ir tik briesmīgi grūti iemācīties latviešu valodu!).

Nu, Sniegbaltīte, tad ar to arī mani ievadvārdi tā kā būtu galā, un tagad seko Reiņa Kaudzītes degušais, bet tā arī nesadegušais rokraksts.

«Izjuriešu» manuskripta sākums – faksimils ņemts no 1928.gada izdevuma¹²

¹⁰ Arī burta «ç» lietošanu, bet to ne speciāli: vienkārši manas tekstu skenēšanas un atpazīšanas programmas tādu burtu neatzīst un tā vietā ievada datorā parasto «r»; lai atjaunotu «ç», man būtu tūkstošos vai pat desmitos tūkstošu vietu tas pašam ar savu roku jādara, un, protams, tāds darbs nav tā rezultāta vērts.

¹¹ «Izjuriešu» 1928.gada izdevumā abas formas – gan literārā, gan «malēniskā» – tiek lietotas nekonsekventi; dažreiz pat vienā pašā teikumā ir sastopamas vienlaicīgi abas: vienam darbības vārdam viena, otram darbības vārdam otra (pie kam nav skaidrs, kas tieši ir autora griba un kas – 1928.gada izdevuma gatavotāju un redaktoru darbības rezultāts). Nu, ar vārdi sakot, es reducēju visu uz literāro formu.

¹² Ir acīmredzams, ka šis nav tīrraksts, bet gan melnraksts. Sākumā autors vēl nav pat izlēmis, vai sava darba iedaļas saukt par «bildēm» vai par «nodaļām» («bilde» acīmredzot viņam šeit nozīmē «ainu», tēlojumu). Tāpat acīmredzams, ka augšā stāv datums: 12.oktobrī 1886. Šis datums neizskatās pēc vēlāk pierakstīta, bet gan pēc rakstīta ar to pašu tinti, spalvu un noskaņu kā viss pārējais teksts. Tad man nav skaidrs, kāpēc Līgotņu Jēkabs domā, ka «Izjurieši» tika pārtraukti 1886.gada oktobrī (skat. {L-REINIS}).

Kaudzītes Reinis. «Izjurieši»

Pirmā nodaļa.

Kur ir Izjura. Izjuras muiža. Izjuriešu jaunā tiesas māja. Desukalna Ješka. Paši izjurieši.

Ei, paklausies, draugs! Vai tu zini, kur Izjura? Vai zini, vai pazīsti izjuriešus? Redz, Izjura ir tur, kur par 13 verstīm 18 krogu, kur maļot dzirnās un magazīnās labību mērot tie lielie putekļi; tur, kur draudzes ik vasaras kapsētas svētkos apmin savus kapus, tur, kur krogos svētdienu vakaros «spēlē, danco vis' caur' nakti ar vien' jaunu meitiņ!» un vajadzībā ar tām pašām rokām arī izkaujas; tur, kur baznīckrodzinieki gadiem gavilē jau uz misionēs svētkiem, ja viņu baznīcā tos noturēs; tur, kur ļautiņiem pastalu pāris tai pašā cenā kā lūgšanas: par piecumārku gabalā; tur, kur dālderī dārgi un dienas lētas – – – vai nu zini, kur Izjura? Vai nu pazīsti izjuriešus? – Un tomēr vēl nezini! Ko velnu tad tu zini!

Tad klausies nu vēl: Izjura, izjurieši ir taisni tai pusē, kur bērniem matus cērpj tukšā mēnesī, kur pirmos kucēnus slīcina un otros kumeļus audzina paši, kur vīžu vietā valkā pastalas, pastalu vietā zābakus un brunču vietā kleitas; kur baznīcā ik svētdienas dzied: «Es savus grēkus sūdzos!..» un to nevienu svētdienu nepietrūkst ko sūdzēt; kur māņu ticībai un mēnesim vairāk spēka nekā skaidram prātam un saulei, kur – – – nu, vienā vārdā: Izjura ir taisni Malienā, tāpat kā Maliena pasaulē, un vairāk nekā cita.

Tagad, redzi, tad nu esam pie pašas Izjuras, pie pašas Izjuras muižas. Te nu labi izskatīsimies un visupapriekš ņemsim arī mēs vislabāko kumosu, kā ikkatrs saprātīgs malenietis dara, nezinādams, cik ilgi dzīvosī. Un jo mazāk labuma paliek pasaulē, jo vieglāka nomiršana.

Vispirms tad te nostāsimies pretī pašai Izjuras pilij un tad apgriezīsimies apkārt, tā ka nu mugura būs tur, kur bija priekša, un nostāsimies pret Izjuras lopu kūti un tā tālāk.

Paskat, kas par brīnum skaistu muižu ir tā Izjura! Baltā pils kā gulbis peld starp zaļājo koku galotnēm. Pils ir tādā vietā, kur ļaudis vismazāk staigā. Bet nu apgriezies, tad redzēsi, te ir Izjuras lopu kūtis, – atkal tādā vietā, kur ļaudis visvairāk griežas, – pašā lielceļa malā. Tā tas nav te Izjurā vien, bet gandrīz visur Malienā, lai ikkatrs ceļa vīrs, un nevien pašu valsts cilvēki un darbinieki, muižu var jau pie laika ar ošanu saost, tad aptaustīt, kur cepure, kurā pusē kājas, un tad tikai ieraudzīt un redzēt pašu muižu ar acīm, ar savām pazemīgām malenieša acīm. Tādēļ arī ikkatrs patiesīgs malenietis, lai viņš tai visusvešākā vietā, tai vistumšākā veļu laikā pašā pusnaktī brauc, – viņš tikai paceļ vien degunu pret vēju, pāra šņācienu ierauj uz iekšu un tūliņ pasaka: «Ei, puīši, būs drīz muiža!», vai arī: «Nebūs vis vēl tagad muižas».

Nevar gan beigt noskatīties, kas par brīnum skaistu pili Izjurai! Visi garāmbraucēji pilī noskatīdamies tad cits pēc cita to pašu valodu vien ar runā: «Ak, velns!» viņi saka, «kas par dzīvi tādā pilī! Sestdienas vakaros, labi izsutinājies pirtī, – un tad ar lielmātēm pa spilveniem, ar preilenēm pa zālēm; cepešus ēst, vīnus dzert un nekā cita nedarīt!» Ak, cik branga dzīve, cik brangs, cik brangs tur viss! Brangi zirgi, brangi vepri, brangas istabas meitas, brangi paši kungi.

Bet paši izjurieši saka: viņi Izjurā diezgan esot izskatījušies, viņi labāk skatoties citas muižas un tādēļ viņi paši pretī pilij daudz vis nenostājas.

Turpretī tas visievērojamākais izjuriešiem pašiem savā muižā paliek, kur skatīties un nebeigt skatīties, tā tagad ir viņu jauna tiesas māja. Lai gan Izjurai muižas zeme visapkārt kā izlieta darva melna, milzīgi laba, un kartupeļu tīrumi viņnot viņņojas kā Poltavas tabakas lauki; tomēr turpat līdzās muižai un kur visapkārt melnā zeme kā izlieta darva, tur, nezin kur radies, kur nē, – kāds vaivarāju un odzenāju purviņš, – taisni lejā pret pašu Dundura krogu. Purviņš bija kādu pūravietu¹³ liels un uz vienu malu tam bija ieapaļš uzkalnītis no baltas, baltas smiltiņas. Šo purviņu cienīgais Izjuras kungs dāvināja par velti izjuriešiem, lai viņi tur uz baltā smiltāja taisītu savu jauno tiesas māju, taisni pretī Dunduram.

Kamēr purviņš stāvēja brīvā ar saviem vaivarājiem, tad izjurieši, kad vien tur apkārt purviņam muižas laukos strādāja, vai Dundura priekšā nostājušies skatījās tur uz purviņu, tad viņi allaž brīnījies brīnījās un to pašu jautājumu jautādami jautāja: kā gan purviņš te esot varējis iemesties, – pie tik lielas,

¹³ Pūrvietā – aptuveni 0,37 hektāri.

tik skaistas muižas, pie tik labiem tūrumiem, tā kā bez vietas, tā kā trums pie brangas, apaļas gūžas. Viņi visi par muižu tā runāja, tā domāja, it kā muiža būtu tur radīta, bet purviņš, tas – vēlāki un pats tur iemeties. Tomēr dziļāki padomājot, izjuriešiem te nav vis diezin kas pārmetams. Viņi jau no bērnu dienām par pasaules radīšanu mācīdamies tā skaitījuši un skaitījuši un skaitījuši: «Ēkas, muižas, siev' un bērni», bet nevis: «Ēkas, purviņš, siev' un bērni». Tikai tai ziņā izjurieši gan atzina, ka vaivarāju purviņš neesot vis gan gluži bez nodoma tur: jo kur tad muižas suņi un darbinieki, laukus kopdami, būtu nogājuši... Bet vēl vairāk viņi piekrita tam: ja vaivarāja purviņa nebūtu, kur tad būtu aprakuši visus tos, kas kungu laikos miruši Dieva nenoliktā nāvē; jo visus tādus te esot aprakuši, kas bez baznīcas zvana bijuši aprokami. Un tā tad pēdīgi visi piekrita tomēr tam, ka purviņš neesot vis bez savas ziņas te, un tādēļ to nosauca arī par Lietuvēna purviņu, par Modzekļu purviņu. Bet šos nosaukumus purviņam lietoja gan tikai gaišā dienā. Naktīs, īpaši vakaros, Lietuvēna purviņam lika visi mieru.

Tomēr galu galā Lietuvēna purviņa vērtību izjurieši īsti atzina tikai tad, kad cienīgais žēlīgais Izjuras lielskungs purviņu bij izjuriešiem atdāvinājis gluži par velti, lai tur taisītu savu jauno tiesas māju, – tikai tad izjurieši atzina purviņa lielo vērtību, cienību un kādēļ purviņš te īsti bijis iemeties. Nu atkal izjurieši atpleta acis un sacīja: cik briesmīgi labi gan esot, ka vaivarāju purviņš kā no paša Dieva radīts te esot iemeties labās kunga zemes vidū, tik tuvu pie muižas un pašam Dundura krogam taisni pretī. Ja visa zeme te laba vien būtot bijusi, lai sakot, kur gan tad lielskungs būtot devis zemi priekš jaunās tiesas mājas? Un tas visubriesmīgākais labums esot tas, ka purviņš tik tuvu pie Dundura; tādēļ nu tiekot tiesas māja arī tuvu. Ja Lietuvēna purviņš būtu bijis tālu no Dundura, tad tiesas māja arī būtu bijusi tikpat tālu. Ikkurš cilvēks palaikam, vai viņš ejot uz baznīcu, vai uz tiesas māju, vai ar uz pašu muižu, allaž papriekšu ejot krogā un tad tikai citur. Lai sakot, ja tiesas māja būtu bijusi tālu no Dundura, ko tad vējaputeņa, ko tumšā veļu laika dubļos ļaudis, un ko arī paši valdinieki un tiesas tēvi būtu izvazājušies no kroga uz tiesas māju un no tiesas mājas uz krogu? Lai apdomājot, cik reizes dažam labam tiesas tēvam vienā pašā dienā vien neesot jānostaigā no Dundura uz tiesas māju, no tiesas mājas uz Dunduru? Ikkurš tak gribot savu tiesas vīru pasaukt uz Dunduru kādu reizīti dienā. Lai Dievs pasargot, kāds posts būtu tad bijis! Bet kas tad nu esot bēdas: Dundura priekšā stāvēdams ar acīm varot tiesas tēviem pamest, lai nākot uz augšu.

Varēja nu gan manīt, ka izjuriešiem pašiem, īsti no pirmā gala, nepatika jauno tiesas māju taisīt Lietuvēna purviņā, un nevis gan tādēļ, ka tas būtu sliktā vietā, bet tiem patiesi bija bail no Lietuvēnu purviņa.

Velns zinot, kā dažāda laba gan tad tur nejadīšot lietuvēni, un ka rādīšoties modzekļi, ja uztaisīšot jauno tiesas māju uz to kauliem, kas kungu laikos aprakti, jo miruši Dieva nenoliktā nāvē un pavadīti bez baznīcas zvana.

Bet izjuriešos bija arī diezgan drošu un gudru vīru, kas sacīja: tas viss nieki! Ja neviens nebīšoties, tad arī nevienam nebūšot bailes. Tā tad izjurieši bija ar pēdīgi tik gudri un izturējās cits pret citu arī tā, itin kā tur Lietuvēna purviņa nemaz nebūtu bijis, kur jaunā tiesas māja uztaisīta. Ja kādam nejauši izskrēja kāda veco baiļu atmiņa par Lietuvēna purviņu, tad citi tūliņ to lietu paķēra un nogrieza pavisam uz citu pusi, stāstīdami un priecādamies: cik baltā zemē esot jaunā tiesas māja uztaisīta, un tad tur būšot arī tīri balta taisnība, tāpat kā tā smilts.

Tomēr no visām Lietuvēna purviņa domām un vecām bailēm izjuriešus atturēja gan it sevišķi tas, ka viņi paši ar savu spēku bija uzcēluši savu jauno tiesas māju. Un tas bija tos laikos Izjurā un tā visā Malienā gluži kas jauns, kas nedzirdēts, ka Malienā kāds pagasts paši ar savu spēku spēj uzcelt kādu māju. Jā, Malienā bija gan celtas nezin kādas vai nekādas mājas jeb ēkas: gan ar torņiem, gan bez torņiem, gan vecas pilis, gan jaunas pilis, gan veci brangūži, gan jauni brangūži,

«Izjuriešu» 1928.gada izdevuma titullapa Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā

gan lieli krogi, gan mazi krogi, gan augstas dzirnavas, gan zemas dzirnavas, bet kas sacītu, kas jele pavisam iedomātos, ka tās bija ļautiņu, ar ļautiņu spēku celtas? Lai gan tēvi un tēvu tēvi visi bija strādājuši pie vecām pilīm, lai gan dēli un dēlu dēli strādājuši un strādāja pie jaunām pilīm, pie jauniem brangūžiem, pie gariem krogiem, pie lieliem vēršu staļļiem, lai gan dažam labam te smadzenes šķīdušas akmeņu starpās, lai gan dažam tikuši noēsti kauli, lai gan šim vai tam šos mūža mūrus ceļot bija jānoliek savs miesas grausts arī bez baznīcas zvana Lietuvēnu purviņos, tomēr tās nebija ļaužu, nebija ar ļaužu spēkiem celtas mājas. Nē, tās bija kungu spēkiem celtas mājas, – tās bija kungu ēkas visas, lielas vai mazas, jaunas vai vecas, un ļaudis bija pie tām tikai strādājuši saviem miesas spēkiem.

Bet tagad nu izjurieši bij uzcēlušī jauno tiesas māju saviem pašu spēkiem. Kas tas par gabalu! Nu viņi varēja no Dundura priekšas skatīties uz savu jauno tiesas māju, – sarkaniem logiem, sarkanām varen lielām zīmēm, ļoti zaļām durvīm, baltu baltu skursteni, kārniņu jumtu, un kur nu te varēja vairs kādas lietuvēna, vai kādas citas domas rasties, kamēr pašu spēkiem celtā jaunā tiesas māja stāvēja acu priekšā kā brūte pretī savam Dunduram. Tur tad izjurieši nu arī, kad vien tiesas diena vai kāda cita sapulcēšanās bija, stāvēja Dundura priekšā, skatījās un runāja, runāja un skatījās un cits citam stāstīja par savu jauno tiesas māju: kā tur viņi esot strādājuši, kā veduši akmeņus, kā rakuši pamata vietu, kā tīrījuši purviņu no vaivarājiem, kā purviņā augušas lāceņu ogas, kā lāča sūna bijusi līdz ceļu galiem, kā pamatu rokot uzrakuši gandrīz vēl gluži siltus vilka s..., zilus kā zilumzāles u.t.t. Kas stāstīja, tie bija allaž piespiedušies pie zirgu sienamiem slītiem, un kas klausījās, tie stāvēja apkārt. Tie, kas šoreiz bija piespiedušies pie zirgu sienamiem slītiem un stāstīja, tie atkal tūliņ otrā reizē paši visu to pašu klausījās no tiem, kam paši to bija stāstījuši, – par lielo lāča sūnu līdz ceļa galiem u.t.t. Lai gan paši visu to bija redzējuši, bija visu līdz strādājuši, tomēr viņi visu to stāstīja, tā klausījās cits par citu, ka nezin vai no kuras pasaules te būtu kurais atnācis.

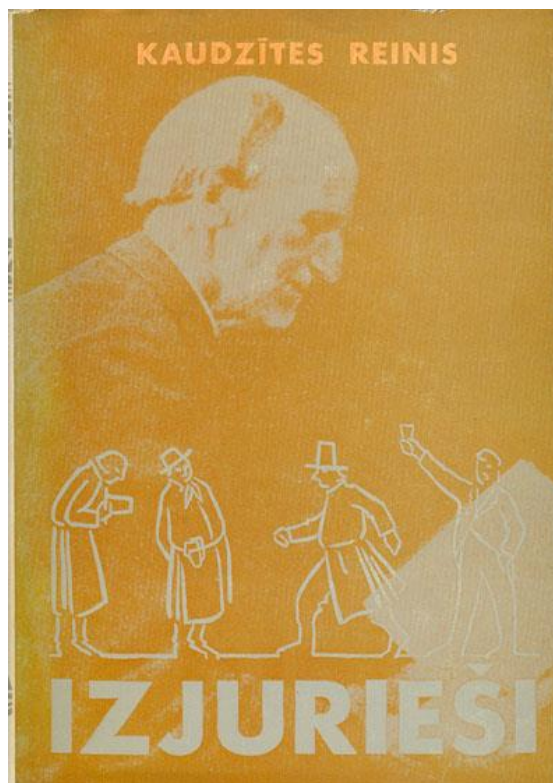
Līdz ar to visu izjuriešiem pie jaunās tiesas mājas taisīšanas bija arī savi vēsturīgi notikumi, savi brīnumu gadījumi: Cik drošs viens mūrnieks bijis, kas nesis ķieģeļus augšā skursteņam bez roku pielikšanas pie trepēm; kā kārniņu licējs bijis piedzēries un kā novēlies no jumta un nenosities; un kurš pirmais uzracis vilka s... pamatu rakdams. Bet par visiem vēsturīgiem vīriem pie jaunā tiesas nama taisīšanas stāvēja visulielākā izskaņā **Desukalna Ješka**¹⁵, viens no ievērojamākiem Izjuras saimniekiem, jo viņš bija pievedis visulielako akmeni pie jaunās tiesas mājas.

Kā jau viss izjuriešiem bija labi un gudri izdevies pie jaunās tiesas mājas, tā arī tas, ka abām mājām priekšas bija kopā: Dunduram uz tiesas māju, tiesas mājai uz Dunduru. Nu varēja no Dundura skatīties lejā uz jauno tiesas māju un no tiesas mājas skatīties augšā uz Dunduru, uz savu vecu veco Izjuras rātūzi ar pusotra skursteņa, sašķiebtiem stadula vārtiem un izdauzītām acīm, kas ar zirnājiem un vecām ūzām bija aizbāzītas, lai circeņi un žurkas netiktu tik viegli laukā.

Dundurs, vīrs, jau bija sen, sen pāri otrā pusmūžā, no koka taisīts un pie tā ceļa, kas gāja gar Izjuru no Plenča kroga uz Āžaraga lopmūžu.

Tādās reizēs, kad izjurieši no Dundura priekšas bija diezgan izskatījušies savā jaunajā tiesas mājā, tad viņi griezās gandrīz visi ar reiz' apkārt, lai salīdzinātu savu jauno tiesas māju ar Dunduru, un sacīja tad vienā mutē: redziet nu, kāds vien vairs Dundurs izskatās pret jauno tiesas māju, kamēr tā uztaisīta! Un tad tālāk: Ak, brandaviņš, kas te, Dundur, tevī izliets! Kaut vienam tas bijis, tad varētu gan vai zirgus peldināt tajā! Tas tad būtu gan vīrs!

Kad Desukalna Ješka bija pievedis visulielako akmeni pie jaunās tiesas mājas un tūliņ no ratiem iegāzis izraktā pamata stūrī, ka zeme vien nolīgojusies, tad tas izgāja kā ar mašīnu caur visu Izjuru un

«Izjuriešu» vāks klaida latviešu izdevumā¹⁴

¹⁴ Kaudzītes Reinis. «Izjurieši». Malienas romāns 2 grāmatās. 1971. Tilta apgāds. Izdošanas vieta nav norādīta. Cena norādīta priekš ASV, Kanādas, Anglijas, Austrālijas un Vācijas.

¹⁵ Boldā man ir ielikti vārdi, kas 1928.gada izdevumā ir bijuši iespiesti retinātiem burtiem.

tūliņ nākošā svētdienā visos baznīckrogos par to vien runāja: «Desukalna Ješka pievedis visulielāko akmeni pie jaunās tiesas mājas un iegāzis tūliņ no ratiem izraktā pamatā, ka visa zeme tūliņ nolīgojusies...» Desukalna Ješkas gudrība un padoms bija arī tas, ka Dunduram un jaunajai tiesas mājai bija sagrieztas priekšas kopā. Desukalna Ješka bija pirmais, kas sacīja: izjuriešiem itin neko nevajagot žēlot pie savas jaunās tiesas mājas celšanas: vajagot vest visulielākos akmeņus, vajagot braukt kaļķos pašā šķīdoņas laikā un vai nezin cik tālu, vajagot vest sijas pašā sējas laikā un nevajagot bēdāt par ne kādu grūtumu, kad jau nu jauno tiesas māju pašu spēkiem gribot celt. Tiesas mājai ar Dunduru vajagot celt abiem priekšas kopā, tas nevarot citādi būt. Krogs būšot vīrs, tiesas māja – sieva. Līdz šim tikai baznīcas bijušas tā ar saviem baznīckrogiem, kur viens, tur otrs, kā salaulāti. Bet nu vajagot arī tiesas mājai tāpat ar krogu būt: kur viens, tur otrs. Vai tad tiesas māja esot sliktāka par baznīcu, ka tās necelšot līdzās krogam? Baznīcās taisnību sludinājot, tiesas mājās taisnību izdarot, un krogi galu galā visus uzņemot savā klēpī, lai tu vai cik nodraņķējies būtu. Vai tie nebijuši lieli vīri, kas zinājuši krogus celt tik tuvu pie baznīcām, vai tie nebūšot lieli vīri, kas tiesas mājas celšot tuvu pie krogiem? Bērnu bērni pieminēšot tos.

Visi izjurieši tam tūliņ ar piekrita un sacīja: Desukalna Ješkam taisnība! Viņš jaunajai tiesas mājai pievedis visulielāko akmeni. Mums nevajaga priekš jaunās tiesas mājas itin neko žēlot: mums vajaga braukt pašā šķīdoņā kaļķos, mums vajaga sijas vest pašā sējas laikā, – kad vien valdīšana to pavēl; mums jātaisa jaunajai tiesas mājai priekšas kopā ar Dunduru! – – Desukalna Ješkam taisnība!

Tā tad izjurieši bija tie cilvēki, kam nesās prāts stipri vien uz lieliem un slavas pilniem darbiem, ja vien piekļuva pie tiem un ja bija, kas viņus tur vadīja. Un Desukalna Ješka atkal bija viens no visupirmākiem visā Izjurā, kam prāts nesās uz vareniem un slavas pilniem darbiem. Tur, izjuriešos, nebija neviens lielāks talkas, kur Ješkas nebūtu vidū, vai nu ar savu paša, vai ar savas bērajās vai dūkanā spēku. Viņš bija arī te tas, kas veda visulielākos talcinieku vezumus, var sacīt, par priekšzīmi visiem, kas vien kaut kad talkos brauc. Savu vezumu brangu pietaisījis, viņš tad visus tos bāra un pat izlamāja, kas talkos brauca ar maziem vezumiem. Vai nemaz kauna neesot, viņš sacīja. Vairāk jau apēdīšot talkā un nodzeršot, nekā pavisam vezumā iekrāvuši. Kāpostu bļodai vakarā gan zināšot dibena meklēt un brandviņa glāzi gāzt uz mutes vēl vairāk nekā citi, bet pie vezumu vešanas sabraukuši kā baznīcēni un nekas cits.

Šo iemeslu dēļ tad arī Ješku it īpaši lūdzin lūdza no talka talkā pa visu Izjuru. Tur nebija arī neviens tirgus, kur Ješka nebūtu gājis braukties ar citiem, kur sev vai citu riteņiem nebūtu izbraucis spieķus. Ja Ješka citu riteņiem izbrauca spieķus, tad viņš sacīja: «Vai tu redzēji! Iešot braukties ar Ješku!» – Bet kad pašam Ješkam kāds cits tādās reizēs izbrauca viņa paša riteņiem spieķus, tad viņš atkal mēdza teikt: «Eku nu bēda, ka spieķi izbraukti! Kur tad ratniekam būs darbs, ja visi gribēs ratus tā veselus nobraukt līdz mūža galam? Ē, velnu! Ješka pasaulē ir tas cilvēks, kas visiem dod darbu!» – Un tā Ješka, kā jau liels vīrs, vai viņam notika šā vai tā, allaž uz labo pusi krita, kā žīdu slakteriem viņu kaujamās govīs. Nebija arī Izjurā vai apkārtnes kaimiņos neviena stiprinieka, ar ko Ješka nebūtu vilciens pirkstiem, un reiz turpat Dundurā kādam bija nomaucis pirkstam visu ādu. Īpaši jaunā puisī vēl būdams, Desukalna Ješka bija arī pirmais bijis, – vilkties ar zirgu apaušiem, jo toreiz Malienā pieguļnieki īsti šai ziņā spēkojās. Zirgu apaušus samaucās pār vienu roku un kaklā, sasēja pavadas kopā un tad rāpus gāja pār noru viens uz vienu un otrs uz otru pusi, un nestiprāko stiprākais tad vilka atpakaļ kā ecēšu, ka zālei saknes vien braukšēja.

Reiz Ješka, ar tāpat pieguļā būdams, bija salielījies ar odanadziešiem, – jo viņa mājas bija pie Odanaga robežām, – ka novilkšot ar apaušiem trīs odanadziešus viens pats. Sasējuši apaušus un pārmetuši pār robežas upīti, un nu vilkties viena puse otru upītē. Vai tu traks! Velēnas vien jukušas pa upītes malām, un, nūdien, Ješka savilcis arī visus trīs odanadziešus upītē.

Bet kā jau tas gandrīz visur pasaulē, ka lielie un slavas pilnie darbi paši savus lielos slavas pilnos darītājus daudzreiz nobeidz, tā tas notika arī ar Desukalna Ješku. Toreiz pie slaveniem darbiem, līdz ar apaušiem un pirkstiem vilkties, ar braukšanos un laušanos, izjurā pieskaitīja arī kapu rakšanu: cik ātri to kurais izraka jeb bija izracis, un tad šī kapa izrakšana bija bērēs viens no pirmākiem runāšanas iemesliem, līdz ar to: kāda kapam zeme, vai viegla smiltiņa, kur varēšot labi viegli gulēt, vai ciets māls, kur pastardienā būšot krietni jākārpījas, kamēr mālam tikšot cauri, kad bazūņu skaņa kapus plēsīšot pušu.

Grāmatas cena:

ASV un Kanadā — \$ 5.50

Anglijā £ 1.60

Austrālijā — \$ 4.80

Vācijā — DM 16.—

TILTA AFGĀDS

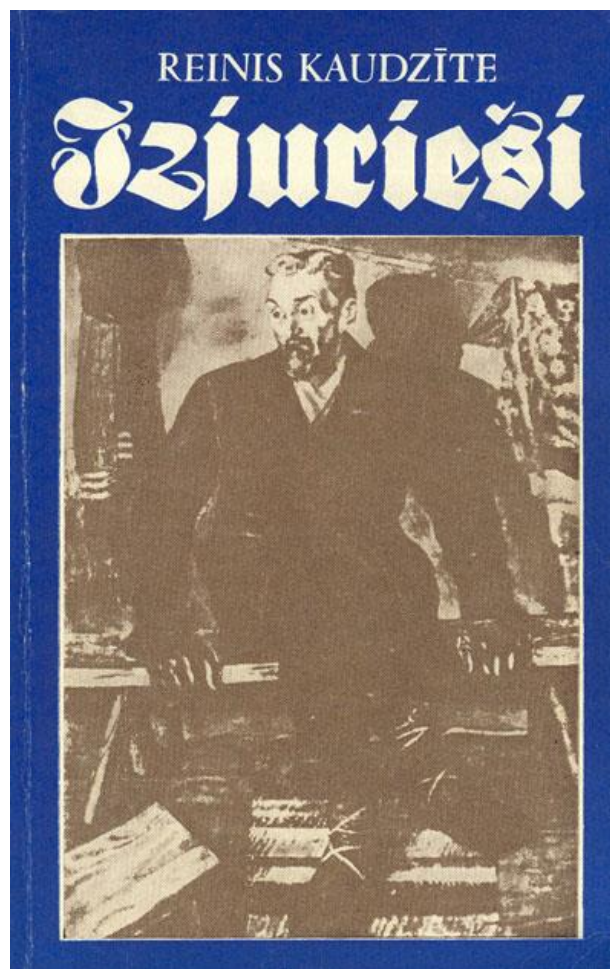
Tik ir maksājais katrs no diviem
«Izjuriešu» sējumiem Tilta apgādā

Tā Ješkam bija nomirusi sievas māte pašā sienalaikā, un kurš nu sievas mātei mīļāk kapu raks nekā meitas vīrs? Ješka nu arī sestdienas rītā, nopļāvies sienu līdz brokasta laikam, gājis kapa rakt, viens pats, kur toreiz bijis izjuriešiem ieradums, ka allaž divi gājuši kapu rakt. Ejot gar sievas mātes māju, kā pats Ješka bēres pēc stāstīja, neņēmis nekā vairāk līdz, kā vienu kukulīti bīdelētas bērū skābrauga maizes, divus pārus plāceņu, stopu brandviņa un ganu puiku priekš zemju norakšanas no kapa malām, lai izsviestās zemes nebirtu kapā atpakaļ. Uz kapsētu ejot Ješka bija domājis, ka nu vajagot lūkot kapu izrakt tik ātri, kā neviens neesot to vēl izracis, un priecājās vien jau par to, ka bērīnieki brīnīšoties, kad viņš to stāstīšot bēres, cik ātri izracis sievas mātei kapu. Un tā ar bija. Ar vienu pašu rāvienu, kā pats sacīja, viņš izmeta kapu tā, it kā tas būtu pelavām piebērts un nevis no cieta smilšainā māla sastāvošs. Tik vienreiz, ar krekla piedurkni sviedrus slaucīdams no pieres, viņš aizsteidzās uz kādu avotiņu nodzerties un tūliņ steigšus vien atkal atpakaļ kapā iekšā, kamēr darbs bija galā. Bet Ješka domāja, liktenis nolēma. Uz bērēm Ješka aizgāja gan, bet, nezina, kas viņam bija, kas nē, ka nebija itin nekādas jautrības, ne prieka, negribējās pat nekā stāstīt ir par ātro kapa izrakšanu nevienam itin neko. Un ja nebūtu sievas mātes bēres bijušas, nūdien, jānūdien, viņš nebūtu tad vis ne par ko nācis; jo, ja godībās

cilvēks nevarot ēst un dzert tik cik grīboties, tad viņš labāki mājās linus mīstot, savu mājas putru strēbdams, nekā skatoties, kā citi tur ēdot un dzerot. Arī citi bērīnieki drīz vien bija nomanījuši šo neierasto Ješkas gurdumu. Uz kapsētu braucot Ješkam, kā jau meitas vīram, vajadzēja bērīnieku rindā visupirmajam braukt sievas māti aizvedot uz kapsētu, un it īpaši no Ješkas tas bija gaidāms bez jebkādas sacīšanas. Bet šoreiz nekā; viņš brauca rindai gandrīz no visas pakaļienas un tā sarāvies un domīgs ratos sēdēdams, it kā ceptu kāļu būtu pārēdies. Arī no kapsētas atbraucot viņš negāja ne ar vienu braukties, nedz pēc tam kādu izaicināja ar pirkstiem vilkties, kā tas visiem bija parasta lieta. Citi Ješkam to visu atgādināja: kā viņš tik savāds izliekoties, tā kā būtu diezin kāda nelaime vai bēdas notikušas. Sievas mātes bēres vajagot dzīvot tik priecīgi, cik vien varot. Nu esot sievas māte noguldīta mierā un nu negribot bēres dzīvot priecīgi? Kuram tad nebūšot jāmirst! Kad meitu vīri izturoties savas sievas mātes bēres tik nokārtām galvām, ko gan lai citi tad nedarītu? Bet Ješka te tikai sagrozīja plecus un sacīja: Nevarot ne velna saprast, bet tik to varot manīt, ka dūšas neesot ne uz ko.

No bērēm mājā pārnācis, Ješka ielikās tūliņ gultā un no pirmā gala žēlojās gan tikai par to, ka sievas mātes bēres nodzīvojis kā pa purvu un neredzējis nekāda labā, bet drīz vien sāka žēloties arī par kādām sāpēm un kauties ar dažādiem murgiem.

Tos laikos Izjurā un tā līdz visā Malienā vājību neviens nezināja, nedz prasīja, kas kura bija par vājību un kā tās katru nosauca, nedz ar visā Malienā kāds ārsts priekš maleniešiem bija domājams. Visi, kas vaidēja, tie vaidēja nekādā citā vājībā, kā tikai pašu vājību un tā mira ar klaji paši vien no sevis, bez ārstiem, bez kādām zālēm. Visas viņu zāles bija pieaugušiem: pīpes sodrēji, drīvendriķis – velna sūds, turku pipari, kumelītes un bērniem cērmju zāles. Kašķa zāles – tās nāca vēl vēlāki. Vājību viņiem ar bija tikai: karstuma guļa, delonis, norags (vēdera graizes), drudzis un vēl kāds pāris nenosauktu vājību. Bet visu tādu vājību, kādas dakteri tagad stāsta, tādu viņi nezināja. Toreiz arī vājības bija visas no Dieva, tikai tas velna drudzis nu tāds bija. Bet nezina no kādām ellēm tagad nav atnestas šās vai tās vājības.

«Izjuriešu» 1989.gada izdevuma vāks¹⁶

¹⁶ Kaudzīte Reinis. «Izjurieši». Malienas romāns septiņās nodaļās. Rīga, «Liesma», 1989. Uz pirmā vāka – Kārļa Miesnieka gleznas «Vidzemes zemnieks» (1919) reprodukcija. 253 lpp. Iespiesta tipogrāfijā «Cīņa», 226011 Rīgā Blaumaņa ielā 38/40. Metiens 30'000 eks. Cena 1 rbl. 30 kap.

Tā arī Ješka, nabags, nomira, ka neviens nezināja viņa vājības saukt vārdā, bet tik runāja, ka Desukalna Ješkam sievas mātei kapu rokot laikam piesitusies kāda lēkme, un tad ar to pašu arī miris...

Tā tad pēc deviņu dienu grūtas vaidēšanas Ješka jau gulēja šķirstā un trīs nedēļas pēc sievas mātes bērēm jau līdzās kapsētā. Un Ješkas māsas vīram bija pilna taisnība, kad Ješku apbērējot, viņš pēdīgais Ješkas kapa kalniņu ar lāpstas muguru nopliķēdams sacīja: «Nu, guli nu vesels! Neiesi vairs ar apaušiem vilkties, nebrauksi citiem riteņu laukā! Nu varēsi tur debesīs vilkties ar pirkstiem, varēsi tur braukt talkos un vest visulielākos vezumus, kas tevīm vairs bēdas par izjuriešu talkiem, lai ved kādu vezumu kurais grib». Un citi visi līdz tāpat norunāja: kas nu vairs to došot Ješkam! Esot gan bijis vīrs; kur nu izjurieši tādu vairs ņemšot.

Tā nomira Ješka, viens no sava laika slavenākiem izjuriešiem, nomira un nepiedzīvoja ir ne jaunās tiesas mājas nobeigšanas, lai gan pats pievedis visulielāko akmeni jaunajai tiesas mājai; lai gan tik gudri bija izgudrojis, ka jaunajai tiesas mājai vajaga likt priekšu kopā. Un tīri kā par zīmi viņš esot nomiris it līdz tanī brīdī, kad jaunajai tiesas mājai beiguši skursteni mūrēt. To zināja visā Izjurā un brīnījās, ka tas noticis tīri kā par godu Ješkam.

Bet nav nebūt jādōmā, ka Izjurā nebūtu dažu citu lielu vīru arī tāpat. Tad – bez visiem saviem lieliem vīriem, izjurieši arī paši bija ļoti lieli visādu lietu zinātāji, smalki, iznesīgi un paši par sevi gudri ļaudis. Viņi dzinās par visām lietām iztikt paši vien ar sevi. Un tā dažā ziņā diezgan stipra īpašība. Lai gan tas izaudzē vienpusīgus ļaudis, tomēr tās puses, kuras tiem ir, tās tiem ar totiesu jo stipras. Izjuriešiem, sakot, viņu paziņas vārds bija – «paši», «pašiem» (mēs paši, mums pašiem). Visus citus viņi sauca par malas ļaudīm, tas būtu tik pat kā par maleniešiem, bet sevis tā nekad neatzinās, lai gan bija tāpat malenieši kā jau visi citi. Ja kāds izjuriētis gribēja no ārdraudzes kur precēties, kas gan ļoti reti notika, tad viņi sacīja: tur nu ies un ņems no maleniešiem sievu, tā kā pašiem cilvēku nebūtu! Tādas no ārdraudzēm izprecētas tad izjurieši ar it sevišķu vērību ievēroja, un ja gadījās, ka bija kaut kas par tādu jaunievesto ko runāt, ja tāda gadījās, kā saka, – glupa, tad cits par citu atņemdamies atjaunoja šo izjuriešu pašbaulsību: E, e! Kam gāja uz maleniešiem! Kam neņēma no pašiem! Tā viņam vajadzēja!

Ja kāds sev uzšuva jaunus svārkus, citādu nekā pašiem izjuriešiem, iegādājās citādas kamanas vai ratus, tādas kā ārvalstniekiem, tad arī šē tas pats «paši» bija visur dzirdams: kur nu tāds iešot, izģērbies kā malas cilvēks! Kas nu par lielību esot, ka pašu drēbju negribot valkāt! Pašu rati, pašu kamanas laikam slikti! Nezin, kur nu braukšot kā malenietis te pa izjuriešiem?

Arī visās zināšanās izjurieši nebija vis nieki; viņi zināja pat to, kā nemaz nemaz nebija un kur itin nekā nebija ko zināt. Viņiem nebija veco pils mūru pašiem, bet viņi zināja tomēr, ka veco piļu pagrabos ir naudas lādes; zināja, ka uz tām guļot melni suņi virsū. Viņi zināja arī, kā varot to naudu izņemt: vajagot asiņu tecināt no trejdeviņiem sarkaniem gaiļiem pa pilītei vien, un tad ar tādām asinīm varot gan izņemt tādu naudu. Bet tomēr izjurieši negāja vis tādas naudas izņemt no veciem pils pagrabiem. Viņi sacīja, ka esot dvēseles žēl; jo dvēsele varot tur pazust, un tā neesot vis atpērkama ne ar visu pasaules gaiļu asinīm.

Izjurieši zināja arī visu to, ka esot burvji, raganas, vārdotāji, pūšlotāji, zīlnieki; zināja arī skaidri, ko tie kurais spējot, ko varot padarīt. Bet šē sacīja atkal tikai to, ka pašiem viņiem gan neesot neviena burvja, nedz raganas, tie visi esot ārvalstīs.

Bet par visām lietām, izjurieši ļoti gādāja par savām dvēselēm, īsti tajos laikos, kad jaunā tiesas māja vēl nebija uztaisīta, kad tiesāja ļaudis vēl vecā kungu brūzī un vainīgos pēra turpat laukā pie kunga zediņiem. Tie ar gan vēl bija tie laiki, kur ikkatrs īsts malenietis bijās darīt ļaunu un kaut ko sliktu, jo tas esot grēks: tad dvēsele pazudīšot, tad viņā pasaulē ellē būšot jācieš nebeidzamas mokas mūžīgi mūžam, bez gala. To visu viņi zināja un tādēļ bijās grēkot, un nevis tā kā tagadējos pārgudrības laikos, kur liela daļa bīstas tikai pasaules soda, ka valdība, ka likumi soda ļaundarus, bet par pašu dvēseli nebēdā gandrīz it nekā. Izjurieši, par dvēseli gādādami, tad arī neatrāvās nekad no dievgalda iešanas. Tādās reizēs ģērbās vispazemīgākos apģērbos: sievieši melniem brunčiem, baltām villainēm, baltiem lakatiņiem ap galvu; vīrieši pelēkos svārkos arī ar baltiem kakla lakatiem. Tur neredzēja tad nekādu citu krāsu, nekā melnas, baltas un pelēkas, nekādus raibumus, nekādas sarkanas, nedz zilas, nedz zaļas, vai dzeltainas krāsas. Visās savās mājās un miesās bēdās, ja lopī neizdevās, ja pavasara barības trūka, ja apcirknī nebija vairs nekādu graudiņu, ja ļauni ļaudis tos aizkāra, vai nu ar rokām, vai ar mēli, un tā visās savās būšanās – tad izjurieši negriezās nekur citur, kā pie mācītāja, lai nolūgtu Dievu par tiem baznīcā. Sevišķi gavēņa laikā, tad viņi gandrīz visi, cits pēc cita, lika mācītājam Dievu lūgt; jo tās lūgšanas esot daudz stiprākas, to viņi skaidri zināja. Dažreiz tad Izjuras baznīcā bija tik daudz lūgumu sakrājies, ka mācītājs nevīžoja visus lūgumus izlūgt un tad nolūdza ar reizi vienā pašā lūgumā, – par visiem tam Kungam zināmiem un nezināmiem, kā viņš tad mēdza tos visus lūdzējus nosaukt. Lai vai kā gādāja naudu, bet lūgumiem viņi glabāt glabāja, lai mācītājam tad būtot ko aizmaksāt. Visus savus lūgumus izjurieši lika

lūgt, saprotams, pašu baznīcā, pašu mācītājam. Viņi zināja arī to gluži labi, ka pašu baznīca tā laimīgākā, jo, kā stāstīja tad uz Izjuras baznīcas laimes daudz kuģinieku braucot jūrā un visi braucot laimīgi. Kuģinieki Izjuras jeb Annas baznīcai, kā viņi to baznīcu saucot, novēlot tad visi daudz, daudz naudas, tā kā ja Izjuras baznīca visu to naudu būtu dabūjusi, ko kuģinieki tai novēlot par viņas laimi, tad baznīcas sienas būtu izliktas visas ar tīru zeltu, ka tur ir pat ne blusas kājas nebūtu varējis uzlikt, kur zelta nebūtu bijis. Bet tas viss tiekot noslēpts. – Tikai trīs baznīcas vien visā Malienā esot, kas tik laimīgas kā Izjuras jeb Annas baznīca: viena Madalinas baznīca, un viena Māras baznīca. Ļoti retos un lielos gadījumos, vai nu tad, kad kāds bija jānosaucina, kur zagļi bija jāsaturs, lai nestu mantas atpakaļ, un ja lopi neapgājās, – tikai tādos gadījumos izjurieši griezās arī uz citām laimīgām baznīcām ar saviem lūgumiem un nosaucinājumiem, bet citādi allaž tikai pašu baznīcā un nekur citur.

Saprotama lieta, ka izjurieši, tā gādādami par savām dvēselēm, velnu – melno kungu – ļoti ienīdēja (bet gan vēl vairāk no tā bijās), un kur vien varēja, tur to vajāja un nīdēja pavisam laukā. Viņi zināja, ka velns vien vainīgs pie visiem viņu grēkiem un ļaunumiem, un tādēļ slavēja Dievu, ka tas radījis lāču vadātājus un lāčus, kuri tad spēja velnu izdzīt, vai nu no kūtīm, staļļiem, kungu rijām, vai no caturienes.

Izjurieši, šie labie, mīlie izjurieši, cik viņi bija gudri arī visā savā dienišķā dzīvē; nudien, tie gudrākie visā Malienā. Ja viens kur gāja, un otrs tam prasīja: «Kur tu iesi?», tad tas otrs allaž atbildēja tik gudri kā neviens cits: «Uz to pusi!» – «Kur tu biji?» – atbildēja: «Tai pusē!» Ja šis ēda aitas aknas, un viņš prasīja: «Ko tur ēd?», tad šis atbildēja: «Aitas aknas». Un ja nu viņš prasīja: «Dod man ar!», tad šis atbildēja: «Ko tur nu dos, – kauls vien jau ir». ¹⁷ – Ja cienīgs lielskungs deva kādreiz apsējībās vai apkūlībās dzeršanu, tad, ja vien bija tik daudz ko dzert, ka redzams bija, vai tikai nepaliks pāri vien, tad izjuriešu lielākā bēda bij – kā to noveikt. Viņi tad sacīja: «Vajaga dzert, jāizdzer, ka lai rītā galvas jāstīpo spaiņu stīpām! Nu ir par velti, un tad nedzers!»

Bet visupēdīgi vēl tas bija: ja kāds izjuriētis savas izjurieša un kādas nekādas nebūšanas sāka iznēsāt pasaulē, tad viņi sacīja: kam vajaga pašu sliktumu nēsāt pasaulē! Kāds labs tur gan pašiem no tā tiek? Ja par pašiem nav nekāda laba ko runāt, tad labāk sakod mēli zobos, nekā ko sliktu runā. Kurš prātīgs cilvēks gan runā sliktu par sevi pašu? Nevajaga un nevajaga tad arī neko sliktu runāt par pašiem.

Tādi vareni, tādi gudri bija izjurieši. Lai Dievs svētī mīļos izjuriešus! Lai izjurieši aug uz akmens!

Otrā nodaļa.

Kā izjurieši skaitīja savus laikus. Izjuriešu tā laika lielākie vīri. Kā taisīja jauno tiesas māju.

Arī izjurieši savus laikus, laika stāstus jeb vēsturi, iedalīja laika gabaliem, un tad nošķīra un nosauca tos visvairāk pēc savu Izjuras lielāko un ievērojamāko vārdiem. Bet viņi nesacīja un neiedalīja vis tā, kā citi vēsturnieki to dara, sacīdami: No Kārļa Lielā līdz Kārļa Mazā laikiem u.t.t., bet sacīja taisni: tas bija tā un tā laikā; tas bija Kārļa Lielā laikā, tas bija Kārļa Mazā laikā. Saprotams, ka ikkatrā laikā bija gan daudz vairāk lielu vīru ar reizi, kas visas Izjuras darīšanas, – viens tai, otrs citā lietā – vadīja. Bet tas arī paliek tiesa, ka no visiem allaž viens bija visu virsgalā, visupirmākais, nevis gan sava augstākā amata stāvokļa dēļ vien, bet visvairāk savu paša spēju, savas stiprās dabas dēļ tas stāvēja pār visiem un iespēja nevien savus līdzīgos amata vīrus locīt un vadīt sava spēka garā, bet to iespēja arī pie saviem virspavēlētājiem tāpat.

Izjuras lielos vīrus varam allaž iedalīt divās šķirās. Tie lielie vīri, kas gan nebija nekādā muižas vai pagasta amatā, bet tomēr bija lieli un daudzīnāti Izjurā, – tie bija tie, kuri visā ļaužu brīvā sadzīvē iespēja visiem citiem priekšā aiziet, kā – krogos, tirgos, godos, visos kungu darbos, talkos un tā joprojām. Šie bija, kas visur gāja ar savu rīboņu, būdami lielmutīgi runātāji, kuriem allaž kāds pūlis stāv apkārt un tajos klausās, apbrīno un tur par gudriem, pat par ļaužu glābējiem, īsti tādās reizēs, kur tie tiesā un aizkar citus; vai ar stādamies citiem priekšā ar saviem miesas spēkiem, ar saviem zirgiem, ratiem, kamanām, pīpēm, cepurēm, dzeršanām, ar braukšanas, laušanas, tā kā to redzējam pie sava varenā Desukalna Ješkas.

Otrie lielie vīri, kā jau minēts, bija visi Izjuras amata vīri, kā: muižas kungi, vagari, stārstas, tiesu priekšnieki, tiesas skrīveri, tiesas vīri, magazīnas vīri, pērminderi, ķesteri un savā ziņā pat muižas kučieri, sulaiņi, suņu puiši, mežasargi, medinieki, tūrumsargi un nezin kādi dažnedažādi vēl. Saprotams, ka šiem atkal bija pavisam cita skaņa pie ļaudīm, nekā pirmajiem, un kur tāda reģimente amata vīru bija,

¹⁷ Šo anekdoti ļoti mīlēja stāstīt mana tēvamāte – V.E.

tur ar izjuriešiem vajadzēja būt tramīgiem, dienas vidus, vai nakts vidus. Visulielākie vīri, zināms, bija lieli un vareni bijuši ikkatrs savā īpašībā un laika gabalā. Izjurieši savos dzīves gadījumos tad arī atsaucās un salīdzināja tos ar pagājušiem laikiem, sacīdami: tā kā tas bija tos laikos, kā tai laikā gāja, u.t.t.

Tos laikos visas pagasta saimošanas naudas stāvēja muižu pārvaldīšanas ziņā, un kāda muižas kunga Pilvica laikā, ko ļaudis saukāja par Pilču, Izjuras pagasta lāde tā bija izdilusi, ka gribēdami redzēt, vai tad tiešām tur nav nekā iekšā, lādi apgāza uz mutes un ar magazīnas strīkultu to izdauzīja par dibenu. Tad tur izkrita divi petaki. Un nezin kā šie paši divi petaki esot tur vēl patvērušies, kā visi toreiz brīnījās, un tad norunāja: laikam esot bijuši kādā šķirbā ielīduši, citādi nebūtu patvērušies arī ir tie divi petaki. Un ja nu kādu reizi domāja, vai pagasta naudai, pagasta magazīnai nepiesitīšoties atkal dilonis, kā Pilča laikos; arī tiešām tas jau tā atkal bija Izjurā noticis, kur magazīnā bija manāmi kādi trūkumi, kur pagasta nauda dažreiz bija izgājusies vairāk, nekā vajadzīga, tad ikreizes atsaucās: «Būs atkal tāpat kā Pilča laikos!» «Nu ir Pilča laiki klāt!» «Tīri Pilča laiki, vairāk nekā – būs atkal pagasta lāde jāgāž uz mutes un jādauza ar magazīnas strīkultu!» – Šie tad nu bija Pilča laiki.

Tur reiz bijis kāds muižas pārvaldnieks Krankhauzens, no ļaudīm saukts Krakūzis, ļoti liels vīrs, nu, – sacīsim, liels izjuriešu darbinieku pēršanā. Bez visiem nedēļas «spieķiem», kas tad klaudzējuši gar darbinieku kauliem, Krakūzis ik sestdienas, vakaros, pēc beigtiem darbiem, licis visus darbiniekus sasaukt un sastādīt gar muižas zedīņiem, visus pa rindai nopērt un tad tikai atlaist uz mājām. Visas tādas pēršanas Krakūzis izdarījis allaž ar savu zināmo smiešanos un necilvēcības jokiem. Tā reiz bijis visus atkal sastādījis vienā sestdienas vakarā gar zedīņiem, un kad pērējs, jeb lamposts, kā izjurieši to nosauca, gribējis iesākt, kā jau palaikam no viena gala, tad no rindas izskrējusi viena no auguma maza un miesās ļoti vājīga meitene un nokritusi pērēja priekšā gar zemi, izsaukdamās: «Mani, kungs, papriekšu! Mani, kungs, papriekšu! – man tālāk mājas!» Nezin, kas Krakūzim toreiz bijis, kas nē: redzēdams nabadzītes vājās miesas, tā kā satrūcies, un tad iesācis savus ierastos smieklus visai smieties, sacīdams: «Ko nu tur lai pērtu? Tur viens gals, tur otrs...» Ar to tad tāpat smiedamies pavēlējis, lai visi tūliņ ejot mājās. Un tā šī sestdiena, kā par brīnumu, pagājusi ar tiešām bez pēriena.

Par Krakūža nežēlīgām velnišķībām stāstīja arī daudz citus stāstus: kā tas beidzies briesmīgā moku pilnā nāvē, kā viņam, nomirušam, visa miesa bijusi kā spieķu sitieniem zilām, melnām strīpām, par biedināšanas zīmi, ka dzīvs būdams licis cilvēkus tik daudz sist. Vēl tos laikos, kad izjurieši taisīja savu jauno tiesas māju, veci ļaudis zināja rādīt viņa kapu visuvecākajā kapsētā, kuru tas licis stipri ķieģeļiem samūrēt. Toreiz šis mūrējums bija gan sabrucis, bet vieta bija pazīstama vēl gluži labi, ļaudis dažu labu reiz, apskatīdami un citiem rādīdami, tikai lāstiem to pieminēja, ka te nu pūstot lielais ļaužu ēdājs, vidū starp tiem, kurus tik daudz ēdis. Gan nu velns pašu dīrājot pa elli, tā kā dzīvs būdams citu asinis dzēris.

Tā tad Krakūža laiki izjuriešiem bija visai pazīstami labi ilgi, ilgi, un tos viņi minēja tikai tad, ja par kādiem šaušalainiem gadījumiem bija runa: «Tie esot tā kā Krakūža laiki! Nu jau sākot iet tāpat kā Krakūža laiki! Skaidri Krakūža laiki esot!»

Tad bija minams kāds **Dumbrājs**, dzimts izjurietis jeb pašu izjuriešu cilvēks no Dumburu mājām un tādēļ saukts par Dumburu tēvu. Šis bijis dažā ziņā savādnieks, par brīnumu drošs un ne no viena nelokāms vīrs. Papriekšu viņš bijis tikai par rijnieku, tad par vagari un, beidzot, kad Malienā ienākušas jaunās pagastu tiesas, tad Dumburs tur bijis tiesas priekšnieks un arī baznīcas pērminderis.

Tik daudz dažādos amatos būdams, Dumbura tēvs, kā paši izjurieši mēdza teikt, esot gan varējis satikties vai ar visiem pasaules kungiem. Un Dumbura tēvs esot ar bijis tik drošs un nebēdīgs, ka runājis pretī pašiem kungiem, un, lai tie būtu bijuši vai paši Izjuras lielikungi, muižas kungi, mācītājs, vai arī nezin kādi citi kungi, tas Dumburu tēvam bijis vienalga. Kur vien zemniekiem bijusi viņu taisnība, kur vien tiem kas gribējis darīt sliktu, tur Dumbrāja tēvs tad ik reizes, vai darbinieku izrīkošanā, vai pie sava tiesas galda, vai draudžu sapulcē, pērminderis būdams, cieti esot pretī nosacījis: Nē, cienīgie kungi, tas nevar vis tā būt! Spriediet, kungi, kā jūs gribat, bet zemniekiem ir arī tāpat dvēsele, tāpat miesa, kā visiem citiem. Un visi kungi Dumbrāja priekšā, tik tiešām, palikuši kā bez visa sava spēka, kā nocirpti jēri.

Šie tad nu bija brīnumi par visiem tā laika brīnumiem, un Dumbrāja vārds skanēja nevien tikai pašā Izjurā, bet arī visā apkārtnē. Un kā lai te nu ikkatrs malenietis, cilvēks, nebrīnītos, kad viņi bez saviem kungiem tikai divus stipriniekus pazina visā šai pasaulē: lāci, kas velnus varēja izsviest no rijām, kūfīm, staļļiem, un tādus, kas kungiem drīkstēja pretī runāt.

Lai gan toreiz caur ievestām pagastu tiesām zināmā ļaužu kulšana bija jau aprobežota, ka bez sprieduma vagari, stārsti, muižkungi nedrīkstēja ierasto «spieķu» daudzīt pie cilvēku miesām, bet labu

laiku tas viss neko nelīdzēja. Kas tad bēdāja par to? Tas viss tikai audzin izauga, bet nevis līdz ar izdoto likumu nobeidzas.

Dumbrājs dzīvoja drīz pēc Krakūža laikiem, kur Izjurā parastās atskaņas: «Spieķus, spieķus! Žagarus, žagarus!» skanēja vēl skanot, un kad to gribēja darīt tāpat joprojām, tad Dumbrājs, īsti tad, kad palika par Izjuras tiesas priekšnieku, tad visam cēlās pretī un to ar tādām sekmēm norāja, ka visi ļaudis, ja vien tiem sods bija skaidri paredzams, uz Dumbrāja tēvu skrēja, tur paglābties kā aiz mūra. Vai arī citi steidzās tam paziņot, ja kādu taisījās sodīt. Un daudzreiz noticis, kā visi izjurieši to zināja, tādās reizēs, kad muižas kungs redzējis vien Dumbrāju nākot, tūliņ pavēlējis mest spieķus nost un, kā mēdāms, no dusmām sacījis: še Izjuras grāfs nākot, Izjuras grāfs nākot!

Tā stāstīja arī, ka reiz pie bērnu pārklaušanās mācītājs, pirms vēl darbu sācis, pavēlējis, lai ienesot žagarus. Bet te Dumbrāja tēvs iznācis ar savu balto galvu, nostājies visiem priekšā un sacījis: «Mācītāj, ja jūs tā gribat ar mūsu bērniem darīt, tad es ar visiem šiem bērniem aiziešu, un jūs tad ar saviem žagariem te paliksiet vieni paši». – Ar to pašu tad arī Izjuras mācītājam bijis diezgan priekš visām reizēm.

Muižas kungs bijis ieradis dažu labu reiz pavēlēt dārza puīšam, lai tas nomestos rāpus jeb četriski un tad uz šā muguras uzkāpis, kā uz kāda beņķa, un rāvis ābolus vai ogas no kokiem. Dumbrāja tēvs, no muižas laukiem nākdams, to ieraudzījis, apstājies un turpat pāri par dārza zediņiem saucis: «Kungs, dārza Mārtiņam ir arī tāda pati mugura kā jums jūsu mugura. Ko sacītu jūs, ja uz jūsu muguras kāds arī tāpat kāptu un mīdītos ar zābakiem, kā pa kādu beņķa galu, tāpat kā jūs tagad pa Mārtiņa muguru? Dieva dēļ kāpiet tūliņ nost no Mārtiņa muguras!» Un no tās reizes neviens neredzējis kunga kāpjam ar kājām uz dārza Mārtiņa muguras.

Kungu dēlēni – mazie muižas kundzēni – kā izjurieši tos saukāja, bijuši ieraduši tā pašus muižas ļaudis, kā arī darbiniekus visādi tirdīt, tiem darīdami pašiem sāpes, sapostīdami viņu lietas vai līdzpaņemto maizi – kā vien pietikdami; bet ļaudis, nabagi, bijušies tos kaut kādīgi aizturēt vai sūdzēt par šādām vai tādām viņu nerātībām. Dumbrāju tēvs to visu bij sadzirdējis un gādāja, ka reiz tos kundzēnus notvertu pie viņu zināmiem nedarbiem. Tā kādu reiz plāvēji jeb «loninieki» ēda maltīti, nometušies turpat tīrumā, un mazie kundzēni pieskrējuši klāt un ar saviem spieķiem sabada plāvēju cibās visu viņu pienu un kaņepītes, apgāz šķidruma trauciņus un aizsviež arī kādu maizes doniņu pa tīrumu. Tai pašā brīdī pienāca arī Dumbrāja tēvs kā piesaukts, un visu to pats savām acīm redzējis, pavēlēja mazos kundzēnus, kuri gribēja sākt bēgt, notvert un līdz ar izbārstītām cibām, aizsviesto maizes doniņu, kurus pavēlēja kundzēniem par tādiem kundziskiem darbiem pašiem aiznest, nogāja pie muižas kunga – viņu tēva. Tam visu izstāstījis, Dumbrājs cietā balsī nosacījis: «Muižas kungs! Gādājiet, ka tas vairs nekad tā nenotiktu, citādi tad es likšu tos sodīt, ja vien tie iedrošinātos vēl kādu reiz cilvēkus tā lopīgi tirdīt, pat viņu maizīti sagānīdami». Arī šās neģēlības mitējās.

Tik ciets, tik drošs, tik taisns cilvēku un patiesības aizstāvētājs bij vecais Dumbrāja tēvs bijis, un kad tas nomira, tad visi izjurieši to apraudāja asaru asarām. Pat gadiem par Dumbrāja tēvu runāja ar to lielāko godbijību un nožēlumu, ka viņu stiprais aizstāvētājs un žēlotājs aizgājis pie Dieva. Viņi svētīdami svētīja tā atmiņu, pat bērnu bērnu bērniem stāstīdami no šā brīnum drošā un taisnā Dumbrāja tēva, jā – tēva, un nezi vai Izjurā vairs kādu tik lielu un stipru vīru piedzīvošot visā savā mūžā, kāds Dumbrāja tēvs bijis. – Šie bij tad tie Dumbrāja laiki.

Pēc Dumbrāja laikiem izjuriešiem bij gan vēl kādi vieglāki laika gabali līdz tam laikam, kad viņi jauno tiesas māju taisīja. Šitā laika lielākais, var sacīt – bīstamākais vīrs bij Izjuras skrīveris **Justs Kode**. Šo laika gabalu izjurieši tad divējādā ziņā atminējās un tā nosauca. Ja jautrā, labā prātā ko varēja runāt un atskatīties uz pagājušiem laikiem, tad tie sacīja: tas bij tai laikā, kad cēla jauno tiesas māju; jaunās tiesas mājas celšanas laikā. Bet turpretī ja par tumšiem un smagi spiezdamiem, visai nepatīkamam dzīves gadījumiem, sliktā prātā ko runāja, ko atgādājās no pagājušiem laikiem, tad allaž atsaucās un sacīja: «Tas bij **Kodes laikos!** Nu jau iet gandrīz tāpat kā Kodes laikos!»

Kodes laikus izjurieši minēja vēl jo sūrākā prātā, nekā savā laikā Krakūža laikus tie bij minējuši. Labs laiks bij pagājis, kamēr Kodes vairs nebij, bet Izjura, zināms, bij tā pati, tad izjuireši allaž vēl arvienu sacīja: kad par Kodes laikiem grib runāt, tad sāls jāieņemot mutē, jo tukšā dvēselē nevarot runāt par tiem.

Skrīveris Justs Kode nebij vis dzimis izjuriētis. Viņa dzimtene bij kādā Izjuras kaimiņu pagastā – Vilgavā. Jau bērna gados liktenis Justu bij, tā sakot, atsitis Izjuras piekrastē, un te Izjurā viņš bij izaudzis. Izjurieši tad Kodi ieskatīja tikpat kā pašu cilvēku; citādi nezin vis vai Kode būtu Izjurā ticis par pagasta skrīveri, jo izjurieši arī šajās lietās pie skrīvera ieņemšanas būtu sacījuši savu zināmo «paši», un kādēļ no malas cilvēkiem ņemt skrīveri un no pašiem neņemt? Bet nu nebij daudz ko sacīt, jo Kode, uzaudzis tept Izjurā, bij tikpat kā pašu cilvēks.

Justs Kode bij kalpu cilvēku bērns un pat no pirmās acu atvēršanas viņa jaunības mūža dienas bija pagājušas bargākos negaisos. Viņš bij mētāts no vienām cietākām rokām iekš otrām. Gan nu tos laikos diezgan ciets liktenis Malienā bij visiem, bet kalpu bērniem visi negaisu negaisi bij jāizdzīvo jo vairāk. Lai gan bērniņa dzīves rīta apvārsnītis nav diezin cik plašs, un tik nevainīgs, tomēr kalpu bērniem tas apkārstīts visapkārt un nereti visās viņu bērnu dienās ar tām tumšākajām gadījuma bildēm. Un tā bij ar, kā daži mēdza teikt: «Lai nāk viesulis no kuras puses nākdams, tas apsitas visupirms ap kalpu bērniņu galvām; lai rūc pērkonī, kurā padebesī rūkdami, kalpu bērniņam tie jādzird visupirmāk; lai tiktu kam tīkdama nepilnākā karote, kalpu bērniņam tā nolemta visupēdīgi. Saimnieku bērniņam pie dzimšanas jele zirgs, ko aizbraukt vecmātei pakaļ, bet kas kalpu bērniņam? Saimnieku bērniņam šūpulīšam vietīņa jele aizkrāsnē, kalpu bērniņš lai pateic, ka tā šūpulīšam vieta aizdurvī. Ja jau pats mīļais Dieviņš neauklētu un neglabātu kalpu bērniņu savām žēlīgām rociņām, nezin, vai tad ar kāds izaugtu par cilvēku? Ak Dievs, ak Dievs, kā gan tas nolikts pasaulē!

Bez visiem saviem nenovēršamiem kalpu bērnu apstākļiem un trūkumiem, Justam Kodem bij vēl daudz kas jāpiedzīvo un jāizredz sava paša tēva dēļ, bij jādzīvo vienos pērkonos un kailsalu laikos. Viņa tēvs, vecais Mārtiņš Kode, bij pakritis dzeršanas postā, tā ka nereti atnāca mājā nodzēris pat cepuri, svārkus, pastalas – atnāca gandrīz puskails. Dzērumā viņš dauzījās kā nelabais, darīja visādu postu, sita sievu un bērnus. Nedzēris tas atkal bij īgns un visā dzīvē ļoti nemīlīgs. Turklāt tas klīda gad' no gada pie citiem saimniekiem – no viena pagasta gala uz otru, un, kā saprotams, allaž pie tiem sliktākiem saimniekiem, jo krietnākie tāda posta dzērāja negribēja ņemt savās mājās. Justam gan bij bijuši arī vairāk brāļi un māsas, bet tie visi bij apmiruši vēl gluži mazi būdami. Un kā vecais Kode dzērumā pa krogiem tad mēdza par to visu tad stāstīt, sacīdams: «Paldies Dievam, žēlīgam debesu Tēvam, ka viņš visus manus bērniņus aizsauc pie sevis kā cālīšus, kā mazos irbulēnus. Tam tēvam debesīs maizes diezgan, ko visus uzturēt. Kas tad man, vecam grēka gabalam, vecajam Mārtiņam? Man nevienas klētiņas, ne pusapcirknīša nav nekur. No magazīnas arī nedod. Un ja visi bērni būtu dzīvi, vecajam Mārtiņam nebūtu ir matu uz galvas, arī tie būtu noēsti». Un tad žēlīgi brīnīdamies arvienu pielika, ka viņš tikai par to savu mazo Justu, par to velna puiku nesaprotot, kādēļ tas vēl dzīvojot un nemirstot nost. Vai tas puika esot no tēva šķiltavu tērauda, ka it nekā no viņa nevarot nosist, bet dzīvojot un augot kā traks, lai to noslogot, ja gribot, vai akmeņu blāķi.

Kamēr māte dzīvoja, tikmēr mazajam Justam bij tomēr kur pieiet, bet tikko sestā gadā iedzīvojušam, viņam tā nomira – viņa vienīgā aizvējiņa visā grēku pasaulē. Māte, lai nu daudzmaz, tomēr bij valdījusi un noturējusi arī veco Kodi no viņa nelādīgās dzīves, bet nu arī šis bij pilnīgi savā vaļā. Abi, tēvs un dēls, nu atradās kā braucēji viļņojošā pasaules jūrā, kam viļņi izrāvuši pēdīgo airi no rokām: viens bez valdītāja, otrs bez vadītāja un sarga, lai nāk kas nākdams. Saprotams, ka mazais Justs nevarēja necik ilgi palikt tēva patvērumā un gādāšanā. Tā pati tēva roka un sirds, kurai bij rūpēties par savu bērniņu, tikai postu vien cēla un darīja. Jo drīz vien vecais Kode noplītēja arī visas pāri palikušās Justa mātes drēbes vai citus kādus krāmiņus, un noklīda tik tāļu, ka pats bij apgādājams citu žēlastībai.

Tā mazo Justu tad arī pagasta gādnieki nodeva un norakstīja pie kāda saimnieka, lai tur dzīvotu līdz ložu laikiem par drēbēm un maizi. Saimniekam pirmos gados esot jādod puikam maize par velti, un tad pēdīgos gados viņš varēšot pats atkal atpelnīt. Vai tad lai pagasts tur pieliktu no sevis ko klāt? Un saprotama lieta, ka lāga saimnieki neielaidās tādās verdzīgās audžu bērnu pieņemšanās, bet gan tikai tādi paklīduši un slikti saimniecīņi. Šis jaunais Justa saimnieks piederēja bez liktas dienas pie tiem pirmākiem sliktās puses saimniekiem un bij pazīstams visā apkārtnē par tādu, kas saimes cilvēkus nepavisam vairs nevarēja dabūt, gan nu sava skopuma, gan savas nežēlīgās, ātri dusmīgās dabas dēļ. Šāda cilvēka varā tapa nodots mazais, gadus sešus vecais puisēns Justs Kode.

Lai gan Justs Kode līdz tam, kad nāca sava jaunā saimnieka maizē, bij jau apdauzīts starp visādu bangu klinfīm vairāk nekā kaut kurš cits bērns to varētu panest tai vecumā; lai gani puikas iedzimtā daba un veselība bij apbrīnojami panesīga, kā arī pats vecais Kode to bij apbrīnojis, ka esot kā no šķiltavas tērauda, tomēr sava jaunā saimnieka smagās rokas viņš nebija spējis panest ilgāk nekā piecus gadus. Tā kā reizē, kur saimnieks to bij visai nežēlīgi un netaisni sitis, puika izrāvās no nāvētāja rokām, turklāt pārkozdam tam roku, un iebēdzis mežā ar to nodomu, lai ar vai nomirtu turpat mežā, tomēr atpakaļ vairs negriezies.

Tā maldīdamies puisēns bij nonācis līdz Izjurai un tur vakara krēslā ielīdis kunga rijas palieveni, kur kulšanai bij pievesti rudzi; jo nebija drīkstējies rādīties nevienam cilvēkam, nedz ieiet kādā mājā patvaru un maizes kumosīņu meklēties, lai gan nebija ēdis visu dienu. Otrā rītā, riju sērdami, kūlēji to bij atraduši, kur nabaga puisēns gulēja visai cietā miegā, ieritinājies kā tārpiņš kopiņu starpā, kailu galviņu, basām sarepējušām kājiņām un tikai skrandu svārciņiem mugurā. Uzmodināts puika iesākumā bij gluži kā apjucis, un kad sāka atmanīties, tad gribēja arī tūliņ bēgt projām, skriedams pa tīrumu. Nogūstīts un

prasīts, no kurienes un kas viņš esot, puika iesākumā neatbildēja neviena paša vārda, bet tikai tā neuzticīgi un mežonīgi acis laida apkārt un raudzījās, caur kuru starpu varētu izmukt, it kā cilpā salavīts vilcēns. Pēdīgi tomēr runāja, atbildēdams kaut ko. Bet līdz ko ierunājās kāds par to, no kurienes viņš esot, tā puika palika tūliņ kā sasalis. Pēdīgi kūlēji nabaga puisēnu pielabināja tik tāļu, ka to ieveda rijā, kur tam no savas gaitnieku maizītes deva ēst. Tomēr ar netika nekādā galā, no kurienes puisēns esot, no kurienes nē, jo tā viņš nestāstīja un nestāstīja ne par ko.

Nekādā galā ar puskaילו puisēnu netikuši, kūlēji to aizveda uz muižu un nodeva muižas valdīšanai. Te muižas dārznieks apžēlojās par puisēnu un to pieņēma sev par dārza puiku. Viņš tūlīt to pārģērba, lika strādāt dārzā dažus dārza darbus, kurus puika padarīja ar istu čaklumu un izmaņu un bij dārzniekam ļoti paklausīgs rokas puisis.

Pēc kādām trim nedēļām Justa vecais saimnieks no Vilgavas bij atbraucis uz Izjuru puikam pakal; to bij dabūjis zināt caur sludinājumiem; jo puika, lai gan visu citu runāja un uzticējās labi savam saimniekam, tomēr tā, no kurienes tas esot, kā te atmaldījies un kā saucot, tā puika neizsacīja it nekam ne pušplēstā vārdiņā. Tik stipras un noturīgas dabas pie tik maza bērna neviens nebija redzējis ne savu mūžu. Tikko puika ieraudzīja savu veco saimnieku nākot uz dārzu, kurā tas strādāja, tā viņš lāpstu nometis – kā kaķis pār zediņiem pāri – bēgt projām, kur to tikko ar lielām pūlēm un pēc tālas trenkāšanas sagūstīja. Atvests, puisēns iesāka stipri raudāt, varbūt pēdīgo reizi savā mūžā, bet tomēr neatbildēja, lai prasīja ko prasīdami, itin ne vienā vārdā neko. Dārznieks, izklaustījies puisēna pagājību un kā to sauc, iežēlojās par nabaga bērnu un apņēmas to paturēt par audzēkni pie sevis. Vecais saimnieks pēdīgi palika arī mierā, un tā Justs Kode palika kā nācis tepat Izjurā. Drīz vien Justs iemantoja sava audzinātāja uzticību un labpatikšanu, tā ka viņš to lika izmācīt visās dzīvei vajadzīgās skolas mācībās. Tā nu Justs Kode, kāpienu kāpiena galā, tik tāļu bij uzspīrinājies, ka to iecēla par Izjuras skrīveri.

Šis īsumā stāstītais bij Izjuras skrīvera Kodes bērniības ceļš. Izskatā Kode bij pamazs no auguma, un izjurieši sacīja, ka Kode būtot bijis vēl daudz mazāks, ja nebūtu Izjuras skrīveris. Sejs viņam bij viscauri cietiem vilcieniem un tādu kā paslēptu iemelnēju bālumu; lūpas ļoti plānas, cieti sakniebtas. Retam cilvēkam acis tā šaudījās apkārt, kā Kodem; drīz viņas bij uz šā cilvēka, drīz uz cita, bet vienmēr tikai tā pazagšus; jo līdz ko kādam pretī acis sastapās ar Kodes acīm, tā tūliņ šās zibeņa ātrumā bij atkal nost. Bet par visu ikkatram acis krita Kodes tik asais ģimīšs, no kura vaigu galiem, kā daži izjurieši mēdza teikt, varot iešķilt uguni, tik rūdīta tērauda tas esot. Runāšana Kodem izskanēja drusku tā kā paterkšķēdama, un smieties viņš smējās gandrīz tikai tad, ja viņam bij jāizrāda pret citu kāds īgnums, kāda sevišķa nicināšana, un var jau gan sadzirdēt, kāda skaņa tad bij. Visā savā darbā Kode bij gan ļoti rūpīgs, kārtīgs un glīts strādātājs. Bet tad uz otru pusi – visā savā dabā viņš bij ļoti naudas kārtīgs kā retais kāds. Paskopie cilvēki arvienu ir darbīgi un glīta darba strādātāji, tas ir tiesa.

Tos laikos nevien Izjurā, bet vai visā Malienā naudas bij vēl gluži maz un pašiem maleniešiem tad maz gan arī vajadzēja naudas. Bet, zināms, toties nauda bij arī gan daudz lielāka. Ja jau toreiz veco grasi meta upurī, tad visa baznīca nolīgojās, un upurētāja pērmindera roku pat vecais grasis krītot jau nosīta ik reizes krietni uz leju. Un kur tad vecie dālderī, kā malkas gabali pa ādas makiem vai pelavās ierausti gulēja! Bet kur tad tagad? Toreiz, kā sacīt, pieci varēja dzīvot uz dāldera, tagad viens pats nevar lāgā dzīvot ne uz pieci dālderī. Tos laikos paši vien ar saviem darba spēkiem lielāko daļu visas vajadzības izlīdzināja, nokalpoja un nostrādāja, vai arī maksāšanas nomaksāja – ar «valgiem», «maisiem», kaņepājiem, olām, zušiem, cāļiem u.t.t. Arī malenietes visus savus apģērbus pašas vien izstrādāja un pūriņos pielocīja. Tāpat goda un skaistuma rotas viņas pašas izdarināja un izrakstīja saviem pašiem dzīpariņiem, saviem pašiem pirkstiņiem, skaistu skaistos. Pat ar savu pašu uguni viņi iztika. Mājas māte ik vakarus pavardos apraudzama paglabāja vienu pašu uguni vai visu gadu, tāpat kā to neizdziestošu paglabāja apakš veco dievu ozoliem vecos laikos vecās altāru uguņu sargātājas.

Tāpat arī visās naudas vajadzībās, kur dažkārt naudu aizdevās un aizņēmas malenieši paši cits citam, tur to visur izdarīja bez kādiem aizdeviem jeb pagaidiem. Viņi neņēma pagaidus, viņi bijās ņemt pagaidus, jo tie zināja no Dieva vārdiem, ka pagaidu ņēmēji esot grēcinieki Dieva acīs. Tāda toreiz bij visa naudas būšana Malienā. Viņi tad runāja daudz vairāk no maizes un no maizes trūkuma, un tādēļ tiem arī nebija nekāda visai liela dzišanās naudas dēļ, nekāda liela kārestība pēc tās. Bet ap Kodes laikiem lieta jau sāka grozīties, un skrīveris Kode gan bij viens no visupirmajiem Izjurā, kuru varēja nosaukt par naudas kārtīgu. Viņš bij arī viens no visupirmākajiem, kas iesāka naudu aizdot uz pagaidiem. Pirmais, ko izjurieši tā pabailīgi cits citam iečukstēja, tad arī bij tas, ka skrīveris par naudas aizdošanu ņemot pagaidus un ļoti lielus. Turklāt skrīveris Kode ieskatīja tikai tos par cilvēkiem, kuriem bij cik necik naudas, bet citus visus jau tādēļ vien par nevērtīgiem un dumjiem. Naudas dēļ skrīveris Kode, kā arī to ļaudis paslepus cits citam čukstēja, rakstot tiesas grāmatās arī citādi, nekā taisnība esot. Kas nu to visu izmeklēšot, bet esot gan tā.

Bet jo bīstamākas īpašības Kodem bij, ka tas nerādīja, nedz pavisam pats jūta, kādu žēlastību vai cilvēcību pret saviem līdzcilvēkiem, un turklāt bij ļoti atriebīgs pret saviem iedomātiem pretiniekiem. Par cita neizdevību vai postu viņš allaž tikai smējās savus ellīgos smieklus. Var gan iegadīties ikkatram cilvēkam savi pretinieki, kas tiešām pelnījuši kādu atdarīšanu, bet Kode turēja un tūliņ ieraudzīja par saviem pretiniekiem tos visus, kas kaut kurā darīšanā tam ko pretī runājuši, un lai tā nebij nebūt viņa paša, bet tikai viņa amata darīšana. Saviem pretiniekiem Kode tad arī lūkoja atriebties, sākot nevis ar saviem paša spēkiem vien, bet ja kur bij tas paspējams, tur viņš lietoja visur arī amata un likuma spēku visās tādās lietās, pat savus citus amata biedrus uz to pavezdams. Un kā jau arī to laiku pagastu skrīveri Malienā bij no visiem amata vīriem tie, kas varēja ko vairāk izdarīt un esošās lietas pagriezt tai vai citā ceļā, īsti ja citi amata vīri bij vieglāki par skrīveri, kas arvien tā arī notika, īpaši Kodes laikā par visu lielāko daļu tas tā ar Izjuras amata vīriem bij, ka skrīveris Kode bij visu viņu dvēsele un tie citi visi, kā tiesas priekšnieks un tiesas vīri, šās dvēseles miesa. Tikai pēdīgos gados izgadījās Izjuras valstī daži pretspēki Kodem, kurus tad viņš raudzīja visiem spēkiem apkarot un izdabūt no ceļa, kas mūžam viņa dabā bij.

Īsā vārdā: Kode bij cilvēks bez sirds. Zināms gan, Justs Kode bērnības gados bij visas šās necilvēcības dzēris kā ūdeni, līdz dibenu dibenam ar visām mielēm. Rādījās, ka visus tos ļaunumus un briesmīgās pārestības, ko cilvēki bij iesituši viņa bērna dvēselē, ka viņš tos visus gribēja cilvēkiem atkal atdarīt ar saspaidītu un sakratītu mēru. Bet tomēr patiesība bij arī tā, ka visu šo īpašību dīgļi bij arī viņa iedzimtā dabā, un cietais dabas tērauds caur zināmo uguni bij norūdīts jo ciets.

Ievērojamā Kodes laikmetā izjuriešiem viņu tiesas priekšnieks bij **Jukums** un tiesas vīri, kā jau lielākiem pagastiem, bij gabal' seši: Aizbars, Kalācis, Trejukungudiena, Krūteža, Linums un Dobiņš.

Tos laikos pagastu valdību Malienā vēl nemaz nebij un visa tiesāšana, pagasta saimošanas, pagasta pārvaldīšanas, viss, viss piekrita tad vienīgi pagasta tiesnešiem jeb pagasta tiesām, un tad varam gan arī saprast, ka pagasta tiesnešiem bij diezgan liels svars pie saviem pagasta locekļiem. Tādēļ tad izjurieši, godādami savus tiesnešus, saukāja tos tikai par tēviem: Jukuma tēvs, Aizbara tēvs, Trejukungudienas tēvs, Krūtežas tēvs un tā visus.

Visai tiesnešu rindai, no gala ņemot, pats priekšnieks bij arī miesās visupilnīgākais, lai ne augumā jeb slejā visugarākais. Izjurieši, kā jau gudri visur tai vai šai ziņā, lika lielu svaru uz miesas stāvu. Viņi sacīja: ja tik ievērojamiem ļaudīm kā mēs, izjurieši, ja tiem pašiem būšotniecīgs tiesas priekšnieka tēvs, kā īkstītis, kādus gan tad tie mazākie, tie malas ļaudis lai vēlot? – Kad tikai laba būda esot, kas par iekšu tad bēdas! Salasītšoties pa lielumu ir tur sava tiesa. Ikkurš tak redzot tikai ārpusi.

Visā savā apgērbā un citā būšanā Jukuma tēvs bij tiešām glīts vīrs. Bārdu Jukuma tēvs nodzinās pavisam un neatstāja nekādu sevišķu nieku nedz uz virslūpas, nedz kādu krūmmalu žokļu galos vai pakaklī. Viņš sacīja: kad dzēni, tad dzēni visu bārdu, kad nedzēni, tad nedzēni nemaz; ko tur tā mānīties! – Jukuma tēvam nebij nekādu sevišķu pazīšanas zīmju: glītu, spirtu, ikdienišķu ģīmi un stipri kupliem matiem. Kā vienīgā pazīšanas zīme būtu tas, ka zābaki viņam nominās jeb nogriezās mūžam uz iekšu. Dabā Jukums bij, gan var sacīt, labs un taisns cilvēks, bet tomēr gan ar tāds cilvēks, kura pašpēcībai, patstāvībai nevarēja itin nekā uzticēt. Viņš gribēja gan visu labu, iekarsās ātri vien priekš lietas, bet līdz ko tika cita rokās, īpaši skrīvera Kodes nagos, tad viss atkal izsvila kā pakulas, ka ir pelnu nepalika pāri, kam pats priekš pāra acumirkļiem bij piekritis ar visu sirdi, bij apņēmiens aizstāvēt ar visu spēku. Vainīga pie Jukuma šai nebūšanā gan bij viņa pabailīgā dabiņa, bet gan vēl vairāk lietas nezināšana un nepārspriedīgais prāts, kas pa daļai ir lielākā kļūda pie Malienas amata vīriem, kur tad pagastu skrīveri, īsti ja tādas dzelzs dabas kā Kode, šos vadā kā un kur grib. Daži amata vīri, zināms, gan pēdīgi iestrādājas un paliek patstāvīgi, bet pie Jukuma – kas nebij šodien, tas nebij arī rītu, nedz parītu un tā nekad. Kaut gan Jukuma tēvam nebij patstāvības ir ne adatas acī ko ievērt, tomēr kāda viena lieta bij gan, kur to nevarēja lāgā pievarēt ir ne pats Kode. Šī lieta bij, ka Jukums negribēja krietni neviena sodīt, īsti pērt nē. Tiesas vīri – Aizbars un Krūteža – gan liecināja, ka tas esot tādēļ, ka Jukuma tēvam esot briesmīgi mīksta sirds, jo viņš nevarot pat jēlā, nesālītā gaļā skatīties, kur nu vēl cilvēka sassistā miesā; bet patiesībā tas gan bij pašas Jukuma sievas jeb Jukuma mamma nopenls. Jukuma mamma, jo pats Jukums allaž tā saukāja savu sievu, bij krietna sieva un gandrīz vairāk nekā četras reizes gudrāka par pašu Jukumu.

«Lai nu visās citās būšanās, kādos nekādos spriedumos un parādu piedzīšanās būtu vēl kā būdams», viņa sacīja, «bet, mīļais labais vecīti, ar cilvēku kulšanu un cietumiem gan nudien neielaidies! Par Kodi jau cilvēki vaimanas vien klieudz, un ja nu vēl tu darīsi tāpat līdz, kur tad gan cilvēki lai grieztos? Tevi jau tādēļ vēlēja, ka tu būšot mīkstāku sirdi, un cilvēki varēšot būt jele drošāki. Ja citādi nevari, tad tādos gadījumos ieliec labāk Aizbaru savā vietā, lai sēd tavā priekšnieka krēslā, kamēr nospriež, ja viņi grib tik daudz tā cilvēka soda; bet pats gan nespriedi nevienam soda. Nudien, vecīt, es

ar bailēm ik reizes palieku mājās, tevī noskatīdamās, kad tu aizej tur uz tiesas māju». Tā runādama viņa lūkoja Jukumu pievārēt savā pusē. Jukuma mamma, sava «vecīša» vājumus labi pazīdama, negribēja viņa vairs laist par priekšnieku, kad viņu otrajos amata gados vēlēja; bet Kode vien viņu pierunāja, lai paliekot, jo viņam šitāds Jukuma vecītis bij īsti pa prātam.

No tiesas vīriem tie visu pirmākie bij Aizbars un Krūteža. Viņi mūžam un viens par otru steigdamies, bij tie pirmie, kas skrīverim sacīja pakaļ savus: jā, jā, jā! – jā, jā, jā! Un kad Kode vai arī Jukuma tēvs kādu reizi sacīja: «Mēs tā domājam», tad Aizbars un Krūteža sacīja: «Mēs jau aizvakar tā domājām». Arī pie tiesas galda šie abi sēdēja pirmie no priekšnieka Jukuma: Aizbars pa labo roku, Krūteža pa kreiso roku. Un tiesas vīrs Trejukungudiena, kas allaž visu salīdzināja ar bībeli, sacīja, ka Aizbara tēvs un Krūtežas tēvs sēdot kā Cebedeja mācekļi Dieva valstībā, viens Jukuma tēvam pa labo roku un otrs pa kreiso roku. Tā pat bij arī Dundurā: Aizbars ar Krūtežu bij visupirmie pie stoikas, tā ka daudz reiz ir pats priekšnieka tēvs palika šo pakrēslī stāvot.

Lai gan **Aizbars** ar Krūtežu bij pirmākie Izjuras tiesas vīri, tomēr Aizbars vislabāk satika ar Kalāci. Aizbars ar Kalāci, nudien, bij kā sajūgti, kā salaulāti, kauču gan ir visā savā izskatā un dabā tie šķīrās un stāvēja taisni viens otram pretī. Aizbars bij gan pamazs no auguma, bet toties atkal resnāks, kā žīda olekts. Viņš bij brīnum plats, jeb kā pats mēdza sacīt, viņš esot no tiem plakaniem cilvēkiem un nemaz neesot tik resns kā izskatoties. Tomēr izjurieši tā vis nedomāja. Viņi patiesi šaubījās un nebija skaidrībā, vai Aizbara tēvs neesot vien tikai resnāks nekā garāks, jo kad Aizbars nostājas Dundurā pie stoikas, tad dažreiz viņa pakrēslis esot un esot platāks nekā garāks. Aizbara tēva pakrēslī varot nobēgt, nudien, vai pus Izjuras pagasta. Aizbara tēva ģimīsi bij, var sacīt, ļoti skaists; vaigi patīkamā sārtumā, ieapaļi, kā mīksti auguši kāļi. Aizbars dzinās allaž bārdi un atstāja, tāpat kā lielākā izjuriešu daļa to darīja, tikai žokļa galos bārdas vīkšķus, jeb ka izjurieši sacīja: «utu noietnes» – «bakinus» un tā vēl citādi. Ai, kas tie bij par bakiniem Aizbaru tēvam! Slavēti visā Izjurā, auguši tik mīksti kā virza kāpostu dārzā un tik skaisti, tik gari kā sukāti kaņepāji! Izjurieši tiešām bij lepni ar sava Aizbara tēva bakiniem.

Turpretī **Kalācis** bij pavisam citāds: pagars augumā un it kā no diviem savādiem cilvēkiem salikts. Miesās un vēderā Kalācis izskatījās diezgan brangs, pakārbainu seju un lieliem, lieliem žokļu kauliem. Bakinu Kalācis gan neaudzināja, bet totiesu viņam neredzēja neviens jele kad tīri, glīti nodzītas bārdas; tā bij tiešām kā raustīt izraustīta, kā plucin izplucināta, īstais cēlonis te bij tas, ka Kalācim, cilvēkam, nebij nekāda lāga bārdas dzenamā naža: klaji tikai bārdas naža asmenis, iesiets kociņos, aptīts ar piķotu zābakus šujamo drāti. Glabāt Kalācis šo bārdas nazi glabāja gan rūpīgi, aizbāzdams aiz apkvēpušās griestu sijās, un bērniem piekudinādams piekudināja, lai Dievs sargot, ja tur kāds pirkstu pieliktu, vai maizi grieztu ar viņa bārdas dzenamo nazi. Bērni, zināms, gan tā neaizkāra, bet turpretī pati Kalāča vecene gan dažu labu reizi pielavījās un nogrieza maizi vai kādus ielāpus ar zināmo Kalāča nazi. Tādās reizēs tad Kalācis savu bārdas nazi pārpārim slīpēdams uz veca čabatu stulma brīnījās: viņdien tak nazis vēl ņēmis, bet tagad vairs nemaz. Vai circeņi esot bārdas nazim zobus nograuzuši vai? Bij nu Kalācis ieradis tādu bārdas dzišanos, tomēr nereti ar asarainām acīm žēlojās: cik labi gan esot tiem žīdiem, ka tiem neesot bārdas jādzen, tā kā viņiem, tiem kristīgiem.

Aizbars runāja ļoti daudz un ātri, kā bērt bērdams, bet Kalācis turpretī runāja maz un lēni, pagari vilkdams. Tiešām grūti bij noskatīties, kamēr Kalācis dabūja kādu vārdu no mutes. Aizbars ejot rokas nēsāja gandrīz vienādi uz muguras, Kalācis tās turēja vienmēr svārku kabatās. Ja kādu reiz gribēja ar roku ko rādīt, vai nu citam ceļu vai, ir tad viņš nevilka roku laukā no svārku kabatas, bet cēla to ar visu svārku sleju augšā. Turklāt Kalācim bij tas retais ieradums – vienmēr kādu ēdamo, jeb labāk sacīt, gremojamo nēsāt svārku kabatās, kad vien kur no mājas gāja laukā, kā – zirņus, pupas, maizi, pat dažureiz kaņepes. Tur tad viņš pa zirņam, pa drusciņai drupinādams, meta mutē un tā vienmēr gremoja. Tādēļ nebij nekāds brīnums, ka izjurieši sacīja: Kalāča tēvam no tādas gremošanas vien esot viņa lielie Simsona ēzeļa žokļu kauli. Priekš ēdmaņas nēsāšanas Kalācim tad bij arī svārkiem sava īpaša kabata daudz lielāka nekā otrā. Ar skrodera šūtām kabatām vien Kalācis nebij nekad īsti mierā, bet kad jauni svārki bij pašūti, tad tas pats ik reizes kaut kur klusumā nolīzdams tādu kabatu pāršuva, piešūdams galā vai nu kādu ūzu gurna galu, vai citu drēbes gabalu, ko bij vecenei paslepen nolavījis. Mērs tādai kabatai garumā bij līdz lielajam ceļagala skriemelim un platumā tā, ka nelauzts plācenis gāja viegli iekšā. Piebāztā kabata tad daudz reiz izskatījās kā stampas gals un ejot sitās ap gurniem: biks – bauks! biks – bauks! Tomēr dzīve Kalāci drīz vien izmācīja, ka nav vis labi, ja visai platas svārkiem kabatas. Dundurā viņam citi, īpaši Krūteža, grāba zirņus vai citu ēdamo laukā, tā ka daudzreiz pats Kalācis tā nemaz nepamanīja, bet atrada vien, ka kabata tukša, un viņam tikai nesums. Kalācis gan šūtu mazāku svārku kabatu, bet par nelaimi viņam roka nebij nemaz mazāka nekā Krūtežam. Tā tad Kalācis nekad nebij drošs Krūtežas dēļ. Gan nu viņš Dundurā manījās nostāties vai kaut kurā kaktā, vai nosēsties tā, ka viņa ēdmaņas kabata stāvēja gar sienas pusi, bet ir tas daudzreiz nelīdzēja nekā.

Tomēr vienā lietā Aizbars ar Kalāci bij ļoti vienos prātos: savu lietu mainīšanā viens ar otru. Tur nebij gandrīz nevienas lietiņas, ko tie abi nebūtu kādreiz pārmijuši savā starpā. Viņi mainījās ar nažiem, šķiltavām, pīpēm, cepurēm, cimdiem, prievietēm, ar kumeļiem, bišu bērniem, pat ar ūzām. Citās lietās Kalācis bij tik nedomīgs, tik lēns kā avens; bet līdz ko nāca runa par mainīšanu, tad Kalācim radās cita dzīvība. Tādēļ viņam ar Aizbaru satiekoties pirmais vārds bij: nu, kā mīsim? cik pieliksi? cik pieprasi? – un tā – šmauks kopā!

Daudz reiz viņi norunāja, cik labi būtu bijis, kad būtu varējuši pārmīt arī sievietēm. «Ak vilks tavu kaklu!» Kalācis tad sacīja, ka mācītāji izdevuši senos laikos mums zemniekiem tādu likumu par sievietēm, ka vajagot palikt pie tās pašas kā sākušam, lai tur vai kāds gals esot. Viņš nesaprotot, kas tur nu kuram būtu pietrūcis, ja būtu bijis brīvs mīties. «Nudien, Aizbara veci», Kalācis tad ik reizes aizgrābts sacīja, «man tādas zemas, apaļas, kā tava mamma, labi patīk. Ē, kā mēs samītu, kā ar sakām, noklaudzētu vien! Bet nudien, Aizbara tēv, tā tu neizrunā nekad citiem dzirdot, tad viņi mūs izzākās, un ja vēl ieies mācītāja ausīs, tad esam tīrā velnā».

Tāpat jāsaka, ka visu mainīšanu Aizbars ar Kalāci izdarīja arī tikai paši vien savā starpā un arī klusumā, ka neviens tā nezināja, runādami, lai Dievs pasargot mīt ar citiem, tur varot vēl pievilkties viens vai otrs.

Kalācis, saprotams, sēdēja arī pie tiesas galda līdzās Aizbaram. Un tālāk sēdēja tiesas vīrs **Trejukungudiena**. Viņš bij kalsnējs nevien no seja, tāpat kā Kalācis, bet arī kalsnējs visā savā slejā, ar lielām uz āru izspiestām plecu lāpstiņām. Bakinus Trejukungudiena audzināja tāpat kā Aizbars, kā Izjuras mācītājs un citi lielie izjurieši; bet cik Aizbaram viņa bakini bij kupli, tik Trejukungudienam tie bij reti un gluži melni, noklāpājušies ap žokļiem, kā sniega auzas, un izskatījās tā, it kā dzelzceļu lankārtes ar savām melnām ceļu līnijām būtu apvilktas ap Trejukungudienas žokļiem. Ejot vai stāvēt Trejukungudiena allaž bij trīs līkumos izlocījies, jeb kā izjurieši sacīja, tāds kā «latenču» S burts.

Viņš bij brīnum ticīgs, kā saka, pār mēru ticīgs. Visu, kas vien notika, kas vien gadījās, un pat to, kam vēl vajadzēja notikt, kam vajadzēja gadīties, to visu viņš ticēja un noteica par Dieva noliktu. Nekādu citu sevišķu zīmju viņam nebij, tikai vēl tas, ka bij tēvs svētīts ar bērniem, gan dzīviem, gan mirušiem, kā jau allaž ticīgs cilvēks. Amatā Trejukungudiena bij arī pērminderis un tad mācītāju ņēmās visur par savu priekšzīmi, kā tas visur Malienā iedzimts – pie sulaiņiem, kučieriem, suņu puišiem, istabas meitām u.t.t. Ja kādreiz runa nāca par bērniem, ar cik kuru Dievs esot svētījis, tad Trejukungudiena ar saviem netika nekad īstā skaidrībā, bet nosacīja tikai to, ka mīļā Dieva ziņā jau visi esot, un viņš tikai to zinot, ka viņam par divi bērniem vien esot mazāk nekā mācītājam, jo viņš mācītāju itin visās vietās ņēmās par priekšzīmi.

Pie sava kalsnējuma Trejukungudienas tēvam bij arī tas miesas vājums, ka bij visai snaudulīgs. Snauda nu gan Kalācis arī, bet Trejukungudiena bij tomēr pārāks, kā to zināja visā Izjurā. Tā reiz Trejukungudiena bij Kalāci, kā savu tiesas tēva amata biedri, iavedis savos baznīcas pērmindera sēdekļos, un tas bij iegādījies tā ap pašu siena laiku, kas Malienā ir tas visupirmākais snaušanas laiks baznīcās, pat pie nesnaudējiem. Tur tad Trejukungudiena ar Kalāci bij, tā sakot, visas Izjuras draudzes priekšā izspēkojušies: kurš vairāk varot snaust? Kamēr Kalācis reiz meta švunku kā lielais baznīcas zvans, tikmēr Trejukungudiena divreiz – kā mazais baznīcas zvans. Tā viņi visu sprediķa laiku bij sazāģējuši vienā stundīgā klanīšanā, kā zirgi linu raujamā laikā ar sīkoņām kaudamies, un izjurieši tad no tā visa bij dabūjuši skaidri zināt, ka Trejukungudiena snaušana vēl pārāks par Kalāci.

Otrupus tiesas galda, kā jau redzams, sēd pirmais no priekšnieka tiesas vīrs **Krūteža**. Šis dažādā ziņā līdzinājās ar zināmo Izjuras mirušo lielmani – ar Desukalnu Ješku, un bij pilnīgi vien pēdējā pēctecis. Augumā Krūteža bij audzis kā tornī skatīdamies, un visos kaulos brangs kā no māliem samests. Desukalna Ješka bij bijis viņa dzīves ideāls, kam viņš bija dzinies pakaļ. Un kad bij vēl dzīvs, tad Krūteža allaž bij atsaucies: «Mēs ar Desukalna Ješku», «mēs abi» un tā joprojām. Bez visām Desukalna Ješkas dabas īpašībām Krūtežam bij vēl tie sevišķie spēki – tiesas ļaudis savest pie miera. Cik Krūteža nebij savienojis, kas bij gājuši sūdzēties, un bez kāda tiesas sprieduma, kā pats sacīja: salaulājis par pusstopu brandvīna. Stiprs un liels cilvēks būdams, viņš saņēma vien ar vienu roku vienam, ar otru roku otram sūdzētājam uz kakla, saspieda tos kopā vienu pret otru un nelaida vaļā, kamēr nebija pievārdojis, kamēr tie nebij apsolījušies izpirkt pusstopu brandvīna katrs Dundurā un palikt mierā. Tad pavēlēja abiem nomutēties, un ar to bij visa lieta beigta.

Krūteža runāja vēl vairāk nekā Aizbars, un turklāt vēl ar savādu pilnmutīgu balsi un tādiem pašiem blankšķīgiem jokiem. Visur, kur vien viņš gāja, tur arī viss skanēja vien un brīkšķēja, bet tomēr, kā arī viņš pats par sevi liecināja, tam neesot vēl nekur sējies, neesot klupis nekādā ļaunumā. Tas arī bij gan tiesa, jo Krūteža nedarīja nekā ļaunā prātā. Tāpat bij arī tiesa, ka Krūteža stāstīja par daudz melus, bet ir še tas nebij nekāds sevišķs ļaunums, kas šim vai tam uzbruktu. Krūteža meloja tikai, kā izjurieši

sacīja, pats par savu ādu, meloja par neticamām, par nāvīgi lielām lietām, īsi sakot – meloja lielības melus, kā jau tas gandrīz pie lielākās daļas mums, cilvēkiem, visā Malienā un pasaulē. Tikai nu Krūtežam viss tas lielākā mērā un izdevīgāki nāca klajā.

Visi šie četri tiesas vīri: Aizbars, Kalācis, Trejukungudiena un Krūteža, līdz ar savu zināmo priekšnieku Jukumu – nebij, kā to nopratām, gan neviens ļauna gara cilvēks, nedz gribēja īsti ar nodomu kaut kam darīt ļaunu, vai lietu tīšā netaisnā prātā griezt neceļā. Nē, tie viņi nebij. Bet viņi bij visi, kā saka, bez pašu kājām un tādēļ tiem arī trūka augstās un tik vajadzīgās patstāvības un lietas pašsapašanas. Un šis trūkums, kur tas ir, atsaucas gan jo sāpīgi visu cilvēku dzīvē, tā pašā Malienā, kā visur. Bet jo sāpīgi, jo manāmi pie tiem, kas sēd amatu vietās, no zemākā pagasta amata vīra un tā joprojām pieaugot pēc saviem amata augstuma pakāpieniem – līdz troņa sēdekļiem. Kur šiem bij visus citus rīkot, tur tie paliek nu paši citu rīki. Ja nu tādiem cilvēkiem gadās, ka viņu vadītāji vēji laiviņas purnu iegriez un dzen uz labo pusi, tad nu, zināms, vēl nekas; bet ja uz ļauno pusi, tad Dievs lai žēlo tos, kuru dēļ tādi paši bezkājnīki sper kādu soli. Tā tas bij arī te šos laikos jeb Kodes laikos ar Izjuras amata vīriem. Otrkārt: ja šie visi savā Dundurā vai arī kur citur dzēra no saviem pagasta ļaudīm, no tiesas ļaudīm, visādas miera dzeršanas, norakstīšanas dzeršanas, un nezin kādas nekādas dzeršanas, tas nebūtu vēl nekāds sevišķs ļaunums, jo kur gan cilvēki neatrod iemeslu dzeršanai un dāvanām, jo tas viņu pašu apziņā nebij ar kādu ļaunu ziņu. Šis bij vispārīgs ļaunums, iedzimts ieraduma ļaunums, kas pēc pārgriezies par kādu pienākumu ļaunumu, t.i. ka tiesnešiem vajaga tapt dzirdītiem no savu ļaužu pulkiem. Un tā tas nebij un nav ir šodien Izjurā vien, bet kā ar vienu sauju sēts – visā Malienā. Un arī visur Dieva radītā pasaulē esot tāpat, kā to stāsta.

Pēc Krūtežas sēdēja tai galda pusē skrīveris Kode, tad tiesas vīrs Dobiņš un pēdējais, kas te sēdēja, bij tiesas vīrs Linums. Abi pēdējie bij gan pavisam sava gara cilvēki, bet bij mazā pusē pret citiem pie tiesas galda esošiem, un tādēļ savā laikā maz vien ko iespēja.

Tiesas vīrs **Dobiņš** visā savā dienišķā dzīvē bij tas patiesākais cilvēks. Pat lielākos dzīves straujumos un bailīgākos klinšu kritumos mīļais Dobiņš prata savu dzīves laiviņu tā izvadīt, ka tur no viņa puses nedzirdēja nekādas bangošanās, nedz kādas pārsteigtas viņošanās vai putošanās, bet tas viss aiztecēja savā brīnuma pacietībā, vesela prāta padevībā un gudras pamācības pilnā mierā, it kā tecētu tikai pa skaistām puķu palejām. Dobiņa dzīves pamats bij, visu, pat lielāko dzīves netaisnību saņemt mūžam neaizkārtā nesakarsētā prātā. «Par ko tad cilvēkam jāskaistas, par ko jāerrojas?» Dobiņš mēdza allaž sacīt. «Tur ir skaidra dumība! Es jau savu lietu varu izrunāt un izdarīt lēnā prātā daudz labāk, nekā ar visām dusmām. Ja kāds saskaities, tādām nesaki vien nekā pretī, kamēr dusmas pāriet un viņš pats tiek pilnā prātā. Redzēsi, ka tādām būs pašam ik reizes kauns par savu neprātību. Lai saka, kurš gan nav nožēlojis savu dusmu? Ja kāds lamājas, – vai tu gudrāks tiksi lamādamies pretī? Vai arī tāds jau paliksi, kā tevi nolamā? Kad es redzu tādus cilvēkus, es viņiem griežu ik reizes ceļu, un tā neesmu nekad nožēlojis. Sava laba dēļ neesmu nekad vēl un ne pie vienas tiesas piegājis – nedz citu sūdzēt, nedz ar citi mani sūdzējuši. Un es dzīvoju tai pašā pasaulē, kā tie, kas brauc no vienas ķildas otrā, kā rati no vienas grabas otrā. Lai skatās ceļa galā, tad redzēs, kas visu tādu mantojums būs? Ka pats pret šiem vai tiem akmeņiem sizdamies sevi sadraiskājis un apšļakstinājis visuvisādiem dubļu netīrumiem».

Dobiņš pat ļoti izsargājās no parādiem. Viņš nēsāja naudu, tā sakot, pakaļ saviem gājējiem, vai citiem, kam to pienācās izmaksāt, un tā visās maksāšanās. «Kam man cita naudu glabāt?» viņš sacīja. «Ja kāds nostrādājis, es viņam tūliņ nomaksāju. Kad nu sacītu: nebūs jāmaksā; bet reiz tomēr jāmaksā, kam tad vilcināt un vai vienu pašu stundu? Kad es ar citiem līdzens, lai tad es velkos kā varu – man prāts allaž priecīgs un mierīgs. Es mierīgāk ar vienu ēdienu dienā iemu gultā, nekā ar mazāko tās dienas parādu. Tādēļ es arī dzīvoju un pavadu katru dienu tā, kā mana ienākšana atvēl, nesniegdamies nekad pāri par to».

Dobiņš ar gan dzēra savu glāzīti alus vai brandvīna, bet mūžam tai ceļā uzturēdamies, kā pats mēdza sacīt: «Tik vien, cik pats apzinos sevī. Citi saka tā, ka viens viņš nevarot lāgā dzert, nedz ar viens pats kaut kad iereibties, ja tikai pulkā ar draugiem. Man tā nava. Man viena alga, vai viens pats, vai pulkā. Nei es dzertu mazāk, kad viens, nei arī vairāk, kad pulkā, lai vai simtiem tur līdzās dzertu. Uzspiežot citi dzert un tā pieviļoties! Es tam smejos. Kas man var uzspiest, ja pats negribu? Kaklā liet tak neviens nelej! Es pasaku tādām: «Dzer pats, kad gribi!» Šie bij Dobiņa dzīves pamati.

Ir zināms, ka ļaužu valodas, ļaužu spriedumi par citu cilvēku iet mūžam garām viņa gaišām un labām pusēm, un ja ar tur ieskatās, tad tikai tā kā ar pusaci; bet turpretī citu sliktumos mīlē rakņāties ar lielāko prieku un tos stiept un plātīt, cik vien var tumšākus darīt. Bet par Dobiņa tēvu ļaužu valodām bija jāklus gribot negribot, un ja ko liecināja par viņa dzīvošanu, tas runāja tikai par viņa skaidrsirdību: «Dobiņa tēvu gan var likt dzīvot uz naudas blāķa, uz zelta gabaliem; tur viņam nepielips ne kaila deņiška no tā, kas nav viņa. Dobiņa tēvs gan savā dzīvē laikā nav izrunājis ne viena ļauna vārda, nei

uz cita cilvēka, nei uz sava lopiņa; nav arī redzēts, ka tas būtu saskaities kādu reizi. Nezin, kā gan cilvēks tā var izdzīvot! Bet redzam, ka izdzīvo un var gan izdzīvot un tiek pasaulei vēl labāk cauri». Tā liecināja ļaužu mute par Dobiņu. – Bet Dobiņa patstāvība bij darbodamās tikai pašpersonībā, bet neraudzēja neko vilkt līdz ar sevi. Tas ir: Dobiņš negāja nevienam pakaļ, nedz arī lūkoja, lai kāds cits ietu tam pakaļ. Tādēļ Dobiņš arī nebija pulka, nebija partijas cilvēks, kuru kā tādu ievērotu Izjurā, bet sava paša ceļa gājējs vien. Tā pie tiesas galda arī viņš izsacīja īsi, kā viņš to lietu redzēja, kā domāja par to, savu prātu, savu piekrišanu vai nepiekrišanu īsi: «Es tam piekritu, es tam nepiekritu» un ar to lieta no viņa puses bija beigta. Nedz viņš lūkoja kādu vārdu teicot citu kādu pierunāt savai pusei, nedz arī pats bija kaut kādā negrozāms no sava ceļa ne pirksta platumā, pat ir no Kodes nekad nē.

Tiesas vīrs **Linums** dažā labā ziņā līdzinājās Dobiņam. Arī viņš bija gan sirdsskaidrs cilvēks un nejāja nebūt Kodem līdz, kā tie visi citi. Tomēr jāsaprot, ka visā dabā Linums bija gluži savādāks nekā Dobiņš vai visi citi. Nevarēja zināt skaidri, kā viņam būtu pietrūcis vai kas pāri būtu palicis. Viņš neticēja, var sacīt, nekam, vai arī var sacīt: ticēja visam. Par katru lietu viņam bija savas paša domas un nevis cita. Visi viņa izteikumi un lietas ieskatī bija allaž tik dabīgi, tik bērniīgi nevainīgi, ka reti kur nebūtu jāsmejas tiem. Bet līdz ko pamatīgi tos pārdomāja, tad tur visur bija vairāk patiesības, nekā daudz citiem. Ar vārdu, Linums bija viens no visupirmākajiem dabas dzīves filosofiem, kura ir pat Dobiņš nepanāca. No Linuma stāviem izteicieniem un tik ļoti vientiesīgiem jautājumiem visi un ir pats Kode sarāvās un vairījās. Bet tur bija vēl kāda īpaša lieta, kurā Dobiņš ar Linumu ļoti sakrita.

Daudz izjuriešiem, redzat, īpaši viņu amata vīriem un pat tēraudainam Kodem bija tas riebīgais ieradums, ka viņi, līdz ko ar kādu cienīgāku un augstāk stāvošu vīru runāja, tā pieņēma zināmu savādu teļa purna smīnēšanu, tādu suņa jēlpienā mīcītu balsi, un pat acis tad pieņēma tā, it kā nupat vergu tirgū pirktas par piecūmāru gabalā. Jukumam un Aizbaram no tādas teļa dziras smīnēšanas bija īpašas grumbas ielocītas mutes kakliņos, kā pastalām no vienmērīgas kājas locīšanas pie iešanas. Dažreiz viņi iesāka smīnēt jau trešā verstī šaipus muižas, mācītāja muižas vai draudzes tiesas mājas vietas. Saprotams, cik nu kāda lietas aizstāvēšana var būt no tā smīnēdamām lišķu paurēm. Bet Dobiņa un Linuma ģimijās tā nekad tā neredzēja. Viņi palika tādi paši kā bijuši, lai tie runāja ar augstu, lai runāja ar zemu: tur nepārgrozījās ne tas mazākais vilcieniņš, tur skanēja viņu balss kā skanējusi, lai augstu vai zemu priekšā stāvot.

Turklāt Linums bija rets cilvēks arī tai ziņā, ka viņš sacīja ikkatram rūgto patiesību acīs itin strupī up taisni, kā ar vadzi sienā. Tad vēl – ko viņš bija atzinis par patiesību, tur tas palika kā klintsiena jūrā, lai daudzītos vai kādi viņi ap to. Ja Dobiņa un Linuma izskatus salīdzinājam tāpat, kā viņu dvēseles spējas, tad arī te atspīd tā pati strupība, dibinājoties uz viņu dvēseļu spējām un īpašībām. Dobiņa ģimijā bija vairāk kā vientulības pilns, kaut ko ciezdam vai nožēlodams, un viņa acis spīdēja lēna un skaista pavasara vakara mierā. Mati viņam bija jau iesirmojuši, nebija vēl savas iedzeltainas jaunības krāsas nemaz mainījuši ar sirmumiem, lai gan Dobiņš bija jau krietni iesoļojis otrā pusmūža daļā.

Turpretī Linuma ģimijā bija iemelnēji sārts un tik tiešām tik ciets kā būtu no lieta tērauda. Acis bija padziļas un spīdēt spīdēja savā asā brūnumā, bet mati bija pakupli un melni. Linums izskatījās visā ziņā kāda savāda spēka cienīgs un bijājams.

Linums tad arī bija tas īpašais pretspēks Izjuras skrīvera Kodes pārspēkam; sakot, tas pretasmens pret Kodi, un ja ne tik vēl kodīgāks nekā šis. Šie pretspēki tad arī Izjurā cīnījās un nedomājot sarauzēja ikkatrs savu pusi. Lai gan Dobiņš gandrīz nekad nepiekrita Kodes spriestiem nodomiem, tad tomēr par šo Kodem nebija neko daudz bīties, jo Dobiņš, kā jau zināms, dzīvoja gandrīz klaji tikai savai patstāvībai, bet Linums bija Kodem pavisam kas cits visā viņa ceļā. Tādēļ tad arī Kode gudroja un gādāja visādiem līdzekļiem Linumam kaitēt, lai jau šo grauzdamo skatu dabūtu laukā no savas acs. Bet līdz šim nebija vēl neko paspējis, un Linumā tas bija vēl jo vairāk stiprinājies un dien' no dienas Kodem palicis bīstamāks. Ja Linuma nebūtu, kā to visi prātīgākie izjurieši ieskatīja un sacīja, tad Kode mums te Izjurā būtu viss viens pats – tēvs, dēls un gars – jo tie citi viņam bijuši vai nē. Vienīgais, kas viņam stāvēja pretī, tas ir Linums. Redzēsīm, kas dzīvosīm, vai Kode nelūkos visādā ziņā viņa izkost. Tā sprieda arī paši izjurieši par šiem abiem pēdīgi minētiem Izjuras vīriem. «Nuja, tad nu redzēs, redzēs!»

Tomēr visā tiesas būšanā, visā Izjuras sadzīvē šiem nebija nekāds pretvars, lai gan viņi nekad nepiekrita tā aklī un bezpamatīgi, kā tie visi citi zināmie tiesneši ar savu priekšnieku un skrīveri. Viņiem nebija pretvara nevien tādēļ, ka to bija mazākais skaits, bet arī tādēļ, ka viņu patstāvība, viņu labie ieskatī bija klaji tikai pašiem, bet nekad strādājoši spēki uz citiem kādiem, nekad vispārībai, nekad pievelkoši un pulcējoši citus līdzspēkus savā pusē. Tādēļ arī Kode maz ko par šiem bēdāja, pat labprāt neievēroja. Tādēļ arī viņi abi Izjuras vispārībai palika kā ēnā.

Tādi bija Izjuras amata vīri tolaiku, kad izjurieši taisīja savu jauno tiesas māju Dunduram pretī Lietuvēna purvīnā. Tas bija viss «Izjura krējums», kā Krūteža mēdza sevi un savus amata brāļus nosaukt.

Zināms, bez šā Izjuras krējuma bij vēl diezgan ir citu ievērojamu vīru Izjurā no visādām dzīves krāsām. Ar tiem jau ar var izdoties ikkatram sastapties šur vai tur, un visdrīzākī tur pat jaunajā tiesas mājā, bet vēl gan jo drīzāk Dundurā. Domājams, izdosies arī mums jo drīz vien sastapties ar šo vai to.

Trešā nodaļa.

Izjuras veļu laika tiesas diena. Vecais kazaks un ko tas stāsta par jauno tiesas māju. Kādēļ draudzes tiesas bizīteris Lūderlūsis bij tik agri braucis uz skrīveri Kodi. Kādēļ Aizbars bij aizsūtīts uz Tituļba tirgu.

Otrā vai trešā rudenī pēc jaunās tiesas mājas iesvētīšanas, veļu laiks ar visiem saviem velēniešiem un visādiem kapsētu spokiem bij gandrīz jau uz galu. Bet miglas, lieti un dubļi nemaz nemitējās, tikai vēl vairojās vien. Šis rudenis bij bijis viscauri ļoti slapjš un tādēļ dubļu bij visur kā nieku. Sevišķi krogu priekšās, tirgos, māju ceļos un olnīcās visur gāja pa dubļiem kā pa iejava muldu: pļekš – pļākš! pļekš – pļākš! un riteņi no vienas dubļu grebes otrā, atbildēdami: klanks – blanks! klanks – blanks! Visā Izjurā, vai viņi gāja tiesas mājā, vai Dundurā, vai baznīckrogos, visur tad šā rudens pirmā runa bij tikai par dubļiem, par sliktiem māju ceļiem, ka dažā vietā dubļi esot līdz ausīm, ka arī pa māju ceļiem un olnīcām cilvēks vairs nevarot nekur tikt uz priekšu. Nevarot vairs dubļu vien pabrist. Ja kādam, kam mājas tāļāk no lielceļa, kāds nomirstot šai nelaikā, tad nudien, mironis esot ar mīļu prātu mājā jāiesāla, kamēr sākot salt; vienā gabalā tagad to aizvest nevarot.

Kaut jel reiz nu būtu metis mieru no līšanas un sācis vai salt vai! Bet, taisnību sakot, tomēr izjuriešiem nebij vēl savu laiku pienācis tik draņķīgs rudens, nebij iedomājami tik slikti māju ceļi, tik dubļainas krogu priekšās, ka tur kādam būtu ienācis prātā tos jele cik piekopt vai pārlabot. Izskatījās itin tā, ka izjurieši savus lielos dubļus krogu priekšās, savus sliktos ceļus turētu par neaizkaramu likteņa lietu, kas brēks pēc atriebšanās tiem, kas raudzīs tos kādi pārlabot vai mazināt. Tas nebij Izjurā vien tā ar visiem krogu dubļiem un grambuļainiem ceļiem, bet gan tāpat visā Malienā, un izjurieši, kā protams, nevarēja palikt ir šai lietā visai citai Malienai pakaļ.

Tomēr nav jādodomā, ka tas viss izjuriešiem vai visiem maleniešiem nāktu no neatmaņas. Nē, tā vis tas nebij! Tur viņiem visiem bij savs skaidrs malenisks aprēķins. Viņi aprēķināja tā: kad sauss laiks, kam tad kopt ceļus; tad jau var izbaupt ir bez visas kopšanas. Kad slapjš laiks, ko tad līdzēs dubļos strādāt?... sabērs granti kā linu mārķā. Un kādi kungi gan ar saviem četriem skries pa tiem mūsu māju ceļiem? Kādas bruģu-¹⁸ vai pilstiesas nāks tos pārraudzīt, lai mēs ņemtos tos bruģēt un kopt? Jā, pa lielajiem – nezin kādi kungi tur nebrauc! – tos jākopj, jābruģē labi; bet priekš kā tad māju ceļus? – skaidri tikai priekš pašiem. Jāsmejas! Kas maleniešam tad pašam bēdu par sevi. Tur paša dēļ nestāv vis viens uz kakla. Varzies kā vari pa savām grambām un ved vienu pašu vezumu vai četras reizes, līdz tieci uz lielceļa. Ja pārlauz asi, ej mežā, nocērt un liec jaunu! Vai tad koku nav? Un kur tad lai dubļi būtu, ja krogu priekšās nē? Vai tās kādas pils vai muižas priekšās, ka lai būtu sausas?

Tā tad, kā jau visur, tā arī te maleniešiem, un tā līdz mūsu mīļiem izjuriešiem nepietrūks vis nekad prāta, nepietrūks vis sava gudrā aprēķina, savu malenisko iemeslu aizbaidināties. Tavus gudrus ļaudis!

Tā arī lietus bij lijis visu to nakti, kad izjuriešiem rītā bij nolikta veļu laika tiesas diena. Rīta pusē tikai mitējās līt, un pelēko, izlijušo padebešu gabali skrēja ielāpu ielāpiem tukšā cits pakaļ cita, tāpat ka izjuriešu mēslu vedēji no muižas tīrumiem – vien cits pēc cita. Mēness, kad vien varēja, tad arī tūlīņ caur padebešu gabaliem bāza savu pilno beķermeistara seju cauri un skatījās it sevišķi Dundura priekšās dubļos, kuri tur vienā laidā laistījās savā pelēkumā kā izliets svins. Likās, ka mēness caur padebešiem izlavīdamies it sevišķi gribētu izpētīt, vai Dundura priekšā būtu dubļu jau diezgan, jeb vai padebešiem pavēlēt vēl līt, lai tad dubļus vēl pavairotu.

Ap Dunduru citādi viss vēl bija gluži kluss, tikai kādi divdesmit vai trīsdesmit circeņi pa tukšo krogu rāva vaļā savu Malienas iedzimto prāgeru mūziku, un atvērtos stadula vārtos gvergzdēja kādi pusotra veprēna, līdz nāvei saīguši. Viņi bij nostājušies pašās lāstekās, un vienam pilēja pilieni taisni uz nolotušām ausīm: paks! paks! un šis pie ikkatra piliena iegvergzdējās, un otrs atkal līdzgvergzdēdams

¹⁸ Bruģu tiesas Vidzemē bija nodibinājuši zviedri XVII gadsimtā, un tās pastāvēja (ar pārtraukumiem) līdz 1889.gadam; bruģu tiesas funkcijās ietilpa ceļu («bruģu») uzraudzīšana, tāpēc tāds nosaukums; bruģu tiesa sastāvēja no tiesneša («bruģu kunga») un diviem palīgiem (adjunktiem) katrā apriņķī; «bruģu tiesas» iecēla ģenerālgubernators; sīkākas lietas tās iztiesāja pašas, bet lielākas – tikai izmeklēja un nodeva augstākām instancēm (piemēram, daudzās raganu un burvju prāvas «zviedru laikos» sākumā izmeklēja Bruģu tiesas, bet pēc tam iztiesāja Zemes tiesas).

tam palīdzēja. Tomēr viņi bij tik patstāvīgi un negāja no lāstekām laukā, lai pil cik vien grib, un gudroja tikai, vai vērtes būtu brist saltos dubļos un apskatīties ap stadulu, jo vakar nebij bijusi nedz tiesas diena, nedz cita kāda ļaužu sapulcēšanās te Dundurā. Pēc brītiņa iečīkstējās stadulā ieejamās kroga durvis savā pastardienas vecuma čīkstēšanā, un iznāca kāds iepelēks meitieša stāvs. Viņa, kā rādījās, bija nākusi zināmos veprēnus modināt un tiem atvērt stadula vārtus. Bet redzēdama stadula vārtus vaļā, tā izkasījās, kādas divas reizes nospļāvās un tad sevī runādama: «Labi gan, ka stadula vārti vaļā; viņi var iziet, kad viņi grib», – iečīkstināja tā atkal iekšā.

Arī lejā, tiesas mājā vēl viss bij gluži kluss un visa apkārtnē ap Dunduru un tiesas māju ar vēl gluži klusa. Bālai mēness gaismai atspīdot caur sadraiskātiem padebešu gabaliem arī visa apkārtnē, te un lejā ap tiesas māju, izskatījās pilnīgi savā drūmā veļu laika sejā. Bet līdzīgai tai brīdī, kad meitietis kasīdamies iečīkstināja atpakaļ kroga istabā, atspīdēja uguntiņa arī tur lejā tiesas mājas kazaka dzīvokļa logā.

Tos laikos visa Maliena pagasta tiesu apkalpotājus iesāka nosaukt īsā vārdā par kazakiem. Kas nu gluži skaidri var zināt, kādēļ viņus tā nosauca? Citi domāja, ka zināmos pagastu tiesu apkalpotājus jeb sulaiņus iesaukuši tādēļ par kazakiem, ka pie viņu amata piederējusi arī visa izziņošana jeb ziņu iznešana pagastos. Un kad nu karā ar esot īpaši kara vīri, kuri jādami uz saviem vieglajiem čaklajiem zirdziņiem esot tie īstie un izmanīgākie ziņu iznēsātāji, tādēļ tad malenieši savus tiesu apkalpotājus arī tā esot iesaukuši par kazakiem. Citi atkal tulkoja tā: kazakiem karā esot īsas ādas pātagas, ar tām viņi karā perot arī savus pretiniekus; un ka nu pagasta kazakam piederējusi arī visa tā pāršana jeb kulšana, kas pagasta tiesā bijuši kuļami, – ka tādēļ viņi esot iesaukti par kazakiem.

Lai nu tādēļ vai kādēļ šos pagastu tiesu sulaiņus bij iesaukuši tā par kazakiem, bet to gan zinām skaidri, ka gluži mazi vīri viņi nebij savu maleniešu acīs. Viņu amata uzdevumi bij, kā jau minēts: pagasta ziņu iznēsāšana, visa pāršana pie tiesas, tiesas ļaužu iesaukšana pie tiesas, cietumnieku ievēšana un izvešana no cietuma, tiesas galda apkopšana, tiesas lukturu noberšana un tā visi jo ievērojami darbi vien. Vienā vārdā: kazaki bij vidutāji starp tiesu un ļaudīm un nebij nemaz mazāki par draudžu kungu kučieriem un mācītāju ķēkšām, istabu meitām, muižu sulaiņiem, kuri dažkārt arī ir tie pirmākie vidutāji starp saviem kungiem un ļaudīm, šiem paziņodami, vai kungi mājās, vai tie ēd, vai tie guļ, vai izgājušies pastaigāties, – un it sevišķi kādā prātā tie bijuši, kāda prātā ir un kādā prātā būs?

Par kazakiem tos laikos izraudzīja allaž izdienējušus kara vīrus. Arī šo lietu malenieši darīja ar savu īpašu pamatu. Vispirmākā prasīšana pie kazaka amata viņiem bij: vai pratīs sodāmos labi pērt, un izdienējušie kara vīri viņiem te izlikās būt tie visuderīgākie. Viņi sacīja: «Tikai kara vīri zina, kas īstais pērtiens ir; bet ko mēs te? Kad tie ņems pa savai zaldātiskai modei, tad zini, ka tur kas būs!»

Tāpat bija zināmi un slavēti Malienā šur un tur esošie kazaki, kas protot īsti labi pērt: ar pirmo sitienu asinis tūliņ uzlecot, viņi priecājās. Un kā tie mākot kult! Nositot piecus sitienus vienā pusē, tad ejot pārmīdamies atkal otrā pusē. Un kādas rīkstes tie zinot izmeklēt: tādas šmaugas, lokanas, un kad sitot, tad gais vien svelpjot, un tā tālāk.

Tā tad arī izjurieši, dibinādamies uz šā paša pamata, sevim bija izraudzījušies un iecēluši izdienējušu karavīru par kazaku. Viņš bija visu savu tā laika dienestu, 25 gadus, nodienējis ar vienu pašu aizgājumu un bija izpelnījies krustu un vairāk medaļus. Ka viņš tiešām bijis arī kara kaušanās jeb pašā ugunī, kā saka, to apstiprināja it sevišķi tas, ka vecais kara vīrs ļoti maz stāstīja par savām kara kaušanām. Tā arī visās citās savās kara būšanās, izņemot viņa bijušo kara mundieriņu ar spožām pogām, un līdzeni nocirptu ūsu, vecais Izjuras kazaks neko daudz nelepojās. Bet ar savu jauno tiesas māju viņš tiešām lepojās, tāpat kā ikkatrs izjurielis. Visiem, kas vien te nāca no caturienes, kā: arestantu vedējiem un citiem viņš nebeidza rādīt un stāstīt, kā jaunā tiesas māja taisīta, kā viņas iekšpuse esot ierīkēta. Tādās reizēs tad vecais kazaks mēdza visas atslēgas saņemt rokā, vai nu to vajadzēja, vai nē. Īpaši cietuma atslēgu tad viņš saņēma rokā, ar to visu rādīdams, un cietums tad arī bija tā pēdējā un visusvarīgā vieta no visām. Priekš cietuma durvīm tad vecais kazaks ik reizes nostājās, tad ar cietuma atslēgu uz visām pusēm rādīdams, sacīja:

«Redzat, tāda ir mūsu jauna tiesas māja! Viņa tik labi ietaisīta, ka piecos gados trīs reizes pārtaisīta un ikreizes to var vēl labāk pārtaisīt. Un, ja grib, lai taisa vēl vai desmit reizes pāri, bet varēs ikreizes to labāk pārtaisīt. Tik labi un gudri viņa iegrozīta».

Nu tikai viņš gāja slēgt un rādīt cietumu, un to visu darīja ar tādu lielu zināšanu, kā vien to varam iedomāties. «Redzat, te ir mūsu cietums! Tas ir mūsu cietums!» – viņš allaž tad nobeidza, cietuma durvis atvērdams, lai skatītos cietumā.

Ikkatru tiesas dienu vecais kara vīrs turēja kā kādu goda dienu. Tikai tiesas dienās un retās svētku dienās viņš uzvilka savu mundieru un tajā tērpies rādījās ļaužu priekšā. Pirmais darbs viņam ikkatrā

tiesas dienas rītā bija tas, ka viņš nospožināja mundierīņa dzeltainās misiņa pogas, nodzina bārdu un nocirpa jeb nolīdzināja sirmajās ūsas gīuži līdzeni, kā kādu saru suseklīti.

Tā arī šorīt vecais kara vīrs bija jau citus visus rīta darbus padarījis un pašlaik līdzināja ūsas, savā mazajā spogulītī skatīdamies, kad uz reizes izdzirda gar tiesas mājas galu veicīgus zirga soļus pa dubļiem noblankšķinājam. Viņš noņēma šķērītes no ūsām, klausījās un tad papikti iesaucās:

«Kāds velns tad to jāda tik agri te? Lāga cilvēks jau nu nebūs».

Tikko bija šos vārdus izrunājis, tad iesāka arī jau klabināt ar durvju klebiķi pie aizbultētām durvīm: klab, klab, klab, klab, klab!

«Ei, vecene, vai nedzirdi vis!? Ej, attaisi durvis!» viņš savai sievai pavēlēja.

Kamēr kazaciša vīstījās kādu uzvalku aplikties un pūlējās tievo svecīti iededzināt, tikmēr ārdurvju klebiķis iesāka atkal no jauna – klab, klab, klab, klab! – mēdīties vai caur visu māju.

«Tad tu nevari vien izvīkstīties! Ej tak! – nodauzīs vēl klebiķi», kazaks rājās, savu bārdas nazi noglabādams ādas tašiņā.

«Nu, nu, nu, nu! Neizies jau vis gars laukā», vecenīte atbildēja, nevarēdama tievo svecīti tik lēti iededzināt, kura, it kā kaitinādama, tikai sprakšķēja vien. «Es jau sacīju, ka tukšā mēnesī nevajaga sveču liet: iededzināt vien jau nevar, kur nu degs», kazaciša norūkdama izgāja un, tikusi pie ārdurvīm, sauca:

«Kas tu esi par cilvēku tāds? – saki! Ko tu te traucē cilvēkus, it kā dienu laika nebūtu bijis!» – viņa, durvju bultī rokā turēdama, bārās.

«Lai nu! paliek vien diena! Būs drīz arī tā. Laid vien tikai iekšā!» – atrunāja no ārpuses un, bultei atskrienot, ienāca brangi ģērbies vīrs. Kājās bija ļoti gariem stulmiem zābaki, zīļu josta un sarkana šalle ap kaklu, – tādēļ bija gan vismazais par vienu pakāpienu augstāks, nekā kurais ikdienišķais malenietis. Garos zābakus uz ķieģelainā kūla no dubļiem nodauzīdams, viņš sacīja:

«Nevar bez dubļiem neviena soļa nekur laukā paspert! Vai skrīveris ir mājās? Vai būs jau piecēlies?»

«Ejiet vien uz viņa kambari! Būs gan, varbūt, jau piecēlies», kazaciša atsacīja, pakal iedama un uguni rādīdama ar tievo svecīti. Un tā svešnieks arī iegāja tūliņ skrīvera istabās.

«Kas tas tāds bija?» kazaks prasīja, vecenītei ienākot.

«Tāds zodu aiztīnījis bija, nevarēja lāga redzēt; laikam jau Lūderlūsis – bizīteris bija», vecenīte atbildēja, – čirks! – tievās svecītes liesmiņu nospiezdama un garlaicīgi nožāvājās.

«Lūderlūsis! – uz skrīveri! – jā, jā!» – vecais norunāja pie sevis.

«Ko tu sacīji?» vecenīte jautāja.

«Es nekā nesacīju», kazaks atteica un piecēlās savas lietas nolikt, kamēr vecenīte, piecēlusies sev ratiņu ar brīnum lielu pakulu kodeļu, iesāka vērt.

Kā jau vecenīte teikusi, bija gan ienācējs bijis Lūderlūsis, Aitienas «ķiršupils bizīteris», jo tos laikos visā Malienā draudžu tiesu apriņķus sauca par ķiršupilīm un draudzes tiesas piesēdētājus par bizīteriem. Izjuras draudzes tiesa toreiz bija Aitienas muižā, un nupat bija atkal jāvēlē jauni bizīteri uz nākošiem trim gadiem, jo Malienā visus amata vīrus vēlēja allaž tik uz trim gadiem.

Pie Izjuras draudzes piederēja, kā jau zināms, vairāk pagastu: Odanaga pagasts, Tituļbu pagasts, Smeltnes pagasts, Ūziņu pagasts, Ķulmavas pagasts un pašas Izjuras pagasts. Šiem visiem bija jāvēlē savs draudzes tiesas piesēdētājs jeb ķiršupils bizīteris, un tagadējais bizīteris tad arī bija tas pats Lūderlūsis, kas nupat iegāja pie skrīvera Kodes.

Lūderlūsis bija kādas Odanaga lopumuižas rentnieks. Likumīgi gan tas nebija, ka Lūderlūsi, lopmuižas rentnieku, bija ievēlējuši par bizīteri; vajadzēja vēlēties no saimniekiem, kā tas stāvēja Malienas likumu grāmatā. Bet tomēr Lūderlūsis bija ievēlēts: vai nu tādēļ, ka neprata labāka ievēlēties, vai arī tādēļ, ka bija lopmuižas rentnieks, un kungi bija ar tādu vēlēšanos ļoti mierā, – kas to lai visu skaidri zina, kādēļ tas bija tā. Bet tas gan zināms, ka Izjuras skrīveris bija ļoti pūlējies, lai Lūderlūsis taptu ievēlēts par bizīteri. Un kad nu arī pats Aitienas draudzes kungs vēlētajiem vēlēšanas diena, visas draudzes tiesnešiem, kuriem ķiršupils bizīteris bija jāvēlē, to bija izskaidrojis: «Ka par tā Lūderlūse var gan tikt stīmmēt, no to lopemuiž, ka te visa tēsa vīrs ar to mērā». Un, lai nu saka, kurš nu Malienā nebūs mierā ar to, ko pats draudzes kungs saka? Un tā Lūderlūsis bija tapis ievēlēts.

Lūderlūsis līdzā savām citām darīšanām, bija arī lopu pircējs, jeb, kā izjurieši sacīja: vēršu kupcis. Citi turēja Lūderlūsi par turīgu, ja pat par bagātu; bet citi gan atkal sacīja: kas varot zināt par tādu vēršu kupču bagātību. Te viņiem esot naudas kā gružu, te sašļūkot vien kā padurts pūslis, un tad ikkurš redzot, ka vējš vien esot bijis iekšā. Par bizīteri būdams vēl turoties, turoties, bet lai nokrītot no turienes, gan jau redzēšot, kā tad saraušoties viss.

Tā ļaudis runāja; bet kas nu to visupēdīgo zina no otra. Bet tas gan bija tiesa, ka Lūderlūsis bija tas smalkākais lodātājs pa visu citu padusēm: vai viņas pašu zemnieku, vai kungu, vai mācītāju paduses,

– tur viņš visur bija tas glodenākais upes zutis, tas apbrīnojamākais klibotājs visā savā apkārtnē. Ja Jukuma vecis līdz ar saviem Kalāčiem un Aizbariem ģenģeroja, tad tas, mēs jau zinām, notika bez kāda krietna oma, bez kāda pārlikta pašlabuma meklēšanas, jo tiem nebija gluži tik tālu vajadzīgā prāta; turpretī Lūderlūsis pirka, tā sakot, katru vērši ar savu vērša aprēķinu. Viņš neklīboja ar diviem vien, bet, ja vajadzēja vien, tad kliboja uz visiem četriem.

Izjuras skrīveris Kode ar Lūderlūsi turējās allaž kopā. Viņiem vienam otra vajadzēja. Kode, kā jau sacīts, stutēja ļoti Lūderlūša ievēlšanu par bizīteri, un Lūderlūsis atkal aizstāvēja un gādāja izvest visus Kodes nodomus un izdarīšanas pie draudzes tiesas, un tā viņi dzina ar vienu pašu suni ikkatrs savus zaķus.

Atklāti saieties, Kode ar Lūderlūsi, kā bija nomanāms, sargājās. Likās, ka Lūderlūsis tādēļ ar gan bija braucis tik agrā un klusā rītā uz Kodi. Kopā turēties viņiem nebija nebūt kādas uzticamu draugu saites, kas tos kopā saistītu, bet klaji tikai tas: dari tu man to par šo atmaksu, es tevīm darīšu atkal to par šo atmaksu; apraus tu manus grūžus priekš mana nama durvīm, kur tu to vari, tad es aplāšu atkal tavus grūžus priekš tavām nama durvīm, kur es to varēšu! Sprotama lieta, ka viņi viens otram pamatā itin neko neuzticējās, bet turpretī abi viens otru paslepen pārskatīja un smalki vēroja visus soļus, ko viens otra dēļ ņēmas darīt. Tāpat, ja viens no abiem kristu kaut kādos dubļos, – otrs viņu izlietotu, tā sakot, pirmā solī par savu laipu, ja vien savas kājas caur to varētu sausas paturēt.

Tādā savstarpībā sastāvēja Kode ar Lūderlūsi, un tāds iznākums varēja allaž būt no tā visa, ja vien vienu vai otru likteņa roka otrādi iesāktu glāstīt.

Kodes kambarī iegājis, Lūderlūsis norāvās tikai virsmēteļi, uzsvieda pār krēsla atzveltni un ar visu sarkano šalli apsēdās pie kāda maza galdiņa kambara dibenā. Viņš tūliņ ar uzsāka valodu un Kodem prasīja, kas par sevišķām lietām esot, ka viņam ziņojis, lai bez trūkuma šorīt te tiekot.

Kode nebija vis vēl apģērbies. Tikai palielu mēteļi mugurā un zeķes vien kājās. Lūderlūša prasījumiem viņš neatbildēja vēl nekā, bet, piegājis pie kambara durvīm, atvēra tās, paskatījās tumšajā priekšistabā un tad, aizvēris durvis, aizgrūda atslēgu. Lūderlūsis pa tam iesāka atkal valodu:

«Es gribētu laikā vēl nokļūt Tituļba tirgū; uz ceļiem, ārpus tirgus, allaž labāka pirkšana, tādēļ jāsteidzas».

«Labi gan, ka atbrauci tā no rīta, tad vēl viss mierīgāks. Ziņoju tevīm par to pašu bizīteru vēlēšanu», Kode iesāka, rokas sabāzis pār krūtīm platajās mēteļa piedurknēs.

«Ak tādēļ!» Lūderlūsis izsaucās drusku kā paīgnā balsī. «Vēlēšanu diena jau vēl diezgan tālu; izdotos gan arī tāpat kādas reizes sastapties pa to starpu. Un tad, nezini, kas te būtu tā steidzams?»

«Es redzu to lietu citādi», Kode runāja žāvādamies kādu garu rīta žāvājienu. «Cik man gadījies dzīvē piedzīvot un ievērot, tad nav vēl nevienas kāzas tik prātīgi un ar vajadzīgo apdomu sarīkotas, kur kāzu rītā vēl nebūtu kas ārīgi steidzams, kas darāms, bet kas viss tomēr bija gan agrāk padarāms un bez kāda liela grūtuma. Tur jāšuj tad nepabeigtiem brūtgana svārkjiem āķi, tur brūtes rotai kādas cilpas vai šņores; tur nav izņemta kāda vajadzīgā zīme no mācītāja, tur nav apgādāta vēl pat zarakanna alus nesējam, un tā tas ar dažām citām lietām. Bet kādēļ tam dzīvē tā vajaga notikt? Kādēļ, tā sakot, nāves stundā jāgūstās, kas gluži labi bija padarāms laikā, ja būtu vērots? Tie ir cilvēka glēvumi un vājumi, un kas tad allaž savienoti ar kādiem veltīgiem pametumiem, dažbrīd pat ar pametumiem, kas nav nekad vairs atceļami. Līdzībā tas pats ar mūsu minēto vēlēšanu lietu. Es palieku allaž pie tā: visu pie laika un pamatīgi. Steigšus mīcītā maize atlec. Tu mani gluži labi sapratīsi arī šinī lietā. Tad man vēl jāsaka: tu, laikam, nezini, ka mūsu vēlēšanas lieta tiesā var apgriezties gluži otrādi, un tas atturams tikai ar visu uzmanību un rūpēm. Te mūsu izjurieši, kā jau tiem ir tā velna daba, kā visur tā arī te, – grib stabulēt savu pirmo stabuli. Tu jau gan zini tos posta jaucējus, kas pretī mūsu pusei ar Linumiem, Gundegām, Vaģiem un citiem. Esot iedomājušies un izlaiduši valodas, ka izjurieši esot visulielākais pagasts draudzē, ka Izjuras daļā esot baznīca vis un tādēļ vajagot arī no pašiem izjuriešiem vēlēt pašu bizīteri. Izjuriešiem esot gluži par kaunu, ka mazākā Odanaga pagastiņā esot ievēlēts visas draudzes bizīteris un no viņiem neesot ievēlēta ne bizītera kāja. Vajagot vēlēt no pašiem, un vairāk nekā».

«Vai tu redzēji, kas tās par iedomām?» Lūderlūsis iekrita. «No pašiem vajagot vēlēt! Kas šie par tādiem pašiem neesot! Kaunējušies būtu, diedelnieki tādi. Bet ko viņi izdarītu! – blēņas, vairāk nekā! – Laikam Linumu grib vēlēt? Vai tā nav?»

«Tā ir», Kode pameta galvu.

«Vai tu domā, ka viņi tad kur tiks?» Lūderlūsis runāja. «Vai neesam draudzes lielkungam gan visas viņu puses sasmērējuši cik melnas vien var? – īpaši to pašu Linumu. Un nu pēdējā laikā sadosim tad vēl labus piparus. Draudzes kungs jau tā kā tā no viņiem, īpaši no Linuma, bailīgs. – Tu nemaz nezini, cik viņš bailīgs, kā pats saka, no tās jaunās puses, un cik es viņu esmu iebāzis savā makā. Es esmu drošs, ka draudzes kungs no viņu ievēlētiem, īpaši Linuma, neapstiprinās».

«Ka mēs šo savu pretpusi, sevišķi Linumu, esam gan zinājuši tumšot draudzes kunga priekšā, tas, cik es to lietu pārlietu, pavisam maz ko varētu līdzēt mums savā vēlēšanas lietā», Kode runāja. «Mēs tikai esam to tā darījuši no savas puses, un taisni sakot, paslepus, aiz muguras līdzdami, bet nekad atklāti. Vai ā nav? Ja atklāti mums viņu priekšā jāaizstāv tās nebūšanas, ko draudzes kunga acīs smērējuši, savus pretiniekus gāzdami, tad es tā nekad neņemtos aizstāvēt. Tas drīzāk mums atnestu sliktumu nekā labumu. Tu mani sapratīsi, kādēļ un kādā vietā to runāju. Mēs paši divi vien to esam darījuši, paši vien zinām to visu un nebūsim nekatrs tik traki un akli, ka to visu paši sev gribētu noliegt un padarīt kā nezināmu».

«Tas viss reiz izdarīts un par atklātu aizstāvēšanu nav nekāda runa. Draudzes kungs, kā to skaidri zinu, nevienas tādas lietas neklāstīs vaļā no sevis, un tomēr viņa galvā paliek kā bijušas – tās ķēmu bildes par viņiem. Es nesaprotu, kā tu ņemi to visu?» – Lūderlūsis atrunāja Kodem stīvi pretī.

«Kā es ņemu to lietu?!» – Kode izsaucās. «Es ņemu to lietu tādu, kāda viņa ir, un, redzi, tā: Ja mūsu pretinieku puse vēlēšanā vinnētu un ievēlētu vai nu Linumu vai kādu citu, un draudzes kungs negribētu viņu apstiprināt, kā tu domā, tad vajaga nu arī būt iemeslu, kādēļ atraidītu un neapstiprinātu. Redzi, vai tad nu nevajaga lietai nākt atklāti? Tās līdzšinējās iesmērēšanas, kuras tu domā celt par atraidīšanas iemesliem, saku vēl pašu starpā, nesver un nesvērtu itin ne nieka, bet gan kaitētu tikai mums pašiem. Un citu kādu atklātu atraidīšanas iemeslu mums šai acumirkli nav. Nu, saki, vai tā nav?»

«Rauj tad viņus visus velns! Lai vēlē, ko viņi grib; kas tur man ar daudz par bēdu!» Lūderlūsis izsaucās, savāda piktuma pilns.

«Kādēļ gan tā?» Kode nostājās pret Lūderlūsi, kauču gan viens uz otra neskatīdamies, un runāja savā ierastā saltā prātā: «Nu, tas tikai mūsu pretiniekiem īsti būtu pa prātam; to viņi gaidin gaida, un tad, mūsu glēvību apsmiedami, izvedīs kā pa smieklam, ko viņi gribējuši. Padoties viņiem? Kamēr bises mums vēl deg, kamēr neviena lode nav izšauta? Ne par ko! Es nesaprotu, kā prātīgs cilvēks varētu pavisam tā iedomāties!»

«Nu, ko tur gan izdarīsi, ja jau tādas partijas sastādījušās?» Lūderlūsis runāja drusku tā kā apkaunots.

«Neizdarīs! – par ko neizdarīs? Darīsim tāpat kā pagājušā vēlēšanā un izdarīsim arī, par to esmu pilnīgi drošs. Kā jau iesākumā sacīju, mums tikai pie laika un pret visām pusēm jāsapagatavojas. Dobiņu. un Linumu izņemot – mūsu tiesneši visi ies, kur vien tos vedīšu; bet jāzina vien, ko darīs, kā izturēsies visas citas mazākas valstiņas, un jāgādā visas griezt pie sevis. Jau tas lielā svarā, ka mūsu tiesas veču lielākā daļa balsu šinī pusē, un citi, kā arvienu, klausās no Izjuras un labprāt iet tai līdz. Tik vienā lietā gan tev vajadzēja dažā ziņā izturēties, vai ar sacīt – izklibot manīgāk par abām pusēm, tā ļaudīm kā arī kungiem. (– Vairāk nu vairs neviens cilvēks nevarēja klibot, kā Lūderlūsis kliboja, – tomēr Kodem nav diezgan –). Ļaudīs izgājušas valodas par tevi...»

«Kādas valodas?» Lūderlūsis kā patrūcies jautāja, un Kode tāpat savā iesāktā gaitā runāja joprojām: «Jā, izgājušas valodas, ka tu liedot par daudz kungiem... azotē... un esot briesmīgi divējāds cilvēks. Pavisam ļaudis esot sakaitinājis tai lietā, kur ķulmavieši tiesājās, kad kungs bij licis zemnieka māju mežos cirst savu muižas malku un baļķus, un kur viss pagasts bij iesniedzis sūdzību par to pie draudzes tiesas. Tu esot papriekš turpat Aitienas krodziņā visu Ķulmavas saimnieku priekšā izsacījis, ka aizstāvēšot ķulmaviešu lietu līdz pēdējam, bet pie sprieduma taisīšanas ne pusvārdā neaizstāvējis ķulmaviešus. Turpretī runājis tikai draudzes kungam pa prātam un visupirmais no bizīteriem spriedumu parakstījis, – lai gan tik svēti apsolījies turēties pretī».

«Kāds lops viņiem to visu stāstījis? Es tak no tiesas istabas iznācis viņiem sastāstīju, ka es briesmīgi turējos par tiem, tā ka pats barona lielskungs saskaitās un divi reiz lēca no krēsla augšā – bet ko tur viens izdarīsi pret visiem? – es sacīju, – un tā visi noticēja ar. Bet tur ir kāds diedelnieks, kāds nodevējs, kas to visu sapļāpājis. Es viņu, velnu, meklēju tūliņ rokā un uzdošu pašam baronlielkungam», Lūderlūsis pārskaities ātri runāja; bet tad drusku sarāvās; jo lai gan viņš to runāja Kodes priekšā, kur tie abi viens otru redzēja cauri un nekaunējās savu neģēlību un tumšumu, tomēr te bij pats izplāpājis bez kādas vajadzības savu negoda dabu. Tas Lūderlūsim nu pašam nepatika. Kode tai lietā bij daudz gudrāks, to viņš zināja, un tādēļ, gribēdams savu izrunāto atlīdzināt, itin bez kāda iemesla galā strupi izmeta par Kodi:

«Nu – par tevi ar ļaudis runā tik slikti, ka bailes klausīties».

«Lai viņi runā. To es pats ar zinu, ka tā ir. Bet es visās savās darīšanās izdzīvoju un izgrozos tā, ka man viņi itin neko nevar padarīt, nevar kaitēt, lai apgriez, ja grib, debesīm otru pusi... Tu mani tīšām negribi saprast, ko es gribēju, šo stāstīdams, tev teikt. Es jau nerunāju par to, kā lieta izspriesta jeb kā vajadzēja to izspriest, un vai tas labi vai slikti. Lai nocērt ķulmaviešu mežu muižas valdība tā, ka tur neaug vairs ir ne ganu rīkste virsū; lai griež lietu spriedumos vai cik greizi grib; lai iziet par mums

valodas vai nezin cik sliktas – kas mums bēdas par to visu, kad tikai mums pašiem un amatam tur nekā nevar padarīt, nevar nekā pierādīt nedz kaitēt. Vajaga tā izdzīvot, ka visus vilkus esi pierīdījis, – lai ar kā gaļu, – bet paša kaza allaž dzīva. Redz, to tikai par ķulmeniešu lietu runādams es gribēju tev atgādināt: ka vajaga vēl jo glumāk izlodāt, nekā lodājam».

«Nu rajū viņus ar velns visus tos zemnieku diedelniekus vai ķulmeniešus! Ko tie plikadīdas zemnieki man varētu kurais iedot! kungu maizi es ēdu un ēdīšu daudz drīzāk nekā zemnieku maizi», Lūderlūsis piktojās kā iesācis.

«Gan tu saproti lietu te gluži labi, bet negribi tikai acumirkļi man piekrist. Bet lai tas viss paliek. Es runāšu par to pašu īsto lietu tālāk. – Es šodien izrīkoju savu Aizbaru uz Tituļba tirgu, lai tur ar citu pagastu tiesnešiem izrunājas, kādus vien tur tirgū satiek. Lai lūko izzināt, ko kurie domā, un lai gādā jau pie laika tos sagriezt te – mūsu pusē. Es Aizbaram sacīju arī, lai šim vai tam iegrūž pa čarkai uz tā paša rēķina; tas palīdz daudz ko».

«Uz kura tā paša rēķina?» – Lūderlūsis jautāja, acis ieplētis.

Abi, tā Lūderlūsis kā Kode, bij gandrīz līdzīgi savā skopumā, un Lūderlūsis labi saprata, ka te minētais rēķins var zīmēties vistuvāki uz viņu. Jo ka pats Kode tā nemaksās, lai kas maksātu, to viņš ar zināja un tādēļ izplēta acis tik visai platas, un Kode atkal sakoda savas plānās lūpiņas cik vien varēja ciešāki, kā to viņš allaž darīja, kad gribēja nospiegt kādu manāmu nepatīkšanu, un tad sacīja:

«Es domāju: uz tās pašas ievēlēšanas dienas rēķina; ievēlētais gan tad aizmaksās».

«No šā laika iesācis tos rīdīt, kas gan lai viņus pielej?» Lūderlūsis runāja vairāk priekš sevis nekā otram.

«Ja grib ko izdarīt, tad līdzekļu nevajaga žēlot. Tā nevar vis tā skatīties, kā to izsaka». Šos vārdus Kode runāja ļoti ātri, steigdamies tikt pie sava iesāktā pavediena. «Tas labi, ka tu pats ar būsi tur šodien tirgū. Lūko papriekšu sastapties ar Aizbaru un tā – iegriezies vai – kādā ziņā tur dzeršanā līdz ar tiem tiesas večiem, kurus Aizbars sadabūjis tur kopā. Tev jau pašam nevajaga šoreiz tur neko tērēties no sevis, nedz ar izlikties ko zinot no visa tā. Gan visu izdarīs, par to nav bēda, un viņi turēs par īpašu godu, ka draudzes tiesas bizīteris dzer līdz ar viņiem. Gan redzēsi, viņi paši tev pirkts, ka vai aplejies dzerdams, bet tev nevajadzēs nebūt viņiem pirkts. – Redzi, tur nelīdz nekā! Velci ģīmi cik sūru gribi, bet vajaga kādreiz līdzī muldēt, ja grib ko panākt šai savā lietā».

«Velnš zin, ja tādas valodas un partijas izgājušas ļaudīs, ko tur gan daudz izdarīs, un ka neizdodas...»

Bet te Kode iekrita un pārrāva Lūderlūša runu, kur tas jau kā slābanāks palikdams runāja, un sacīja:

«Par ko gan neizdosies? Par ļaužu valodām tev nav nekāda bēda, ko ar tās nebūtu par tevi kā par bizīteri runājušas, ja tikai lietu tā izvada. Ja ar tiesas veči, vēlētaji, būtu no tām satracināti, tad tas pastāvēs tikai līdz vēlēšanas dienai jeb, taisni sakot, līdz vēlēšanas dzeršanai. Es tos cilvēciņus labi pazīstu: satecēs glāzītes kā cālīši zem savas dzeršanas visticas spārnēm. Retus, retus izņemot, viņi visi gan papriekšu norunājas to vai to izdarīt, izspārdās gan izspārdās, bet paņemi vien, kā jau sacīju, to pašu sūrajo – savilksi visus kā bišu bērņus savās šūnās. Īsa lieta: vajaga tikai dūšas, un vēlēšanas dienā nav nekas jāžēlo. Vēlēšanas dienā es uzdošu vien savam Krūtežam, lai vada visu vēlēšanas dienas komandēšanu un dzirdīšanu. Lai nu Krūteža kāds blāva, bet viņu var izlietot diezgan labi, un tādās reizēs viņam izdodas gan viss. Ja ar citādi nē, tad viņš piespiež cilvēku ar savu lielo blāķi. Tās dienas tēriņu vajaga, es domāju, labāk jau iepriekš atstāt pašas Aitienas krodzinieces rokā. Es jau viendien, būdams pie draudzes tiesas, šo pašu lietu izrunāju ar Aitienas krodzinieci. Tā večka ar daudz ko prot. Viņa jau visu arī tāpat sadzirdējusi un ir pilnīgi mūsu pusē. Viņa ar sacīja, lai piedodot vien vēlēšanas dienā viņai Krūtežu par palīgu, un ja netrūkstot siltumas, ko večiem liet uz krāsnīm, tad tu esot tikpat kā ievēlēts. Tad viņa vēl man cieti piesacīja, – un kas, velns, par gudrinieci! – lai tu ar pats esot tai dienā tur. Vēl, iznākot man uz ceļa, bij izskrējusi pakaļ, lai tikai pats Lūderlūsis neatraujoties vēlējamā dienā; lai es to gādājos. Nevajagot jau pašam nemaz tur vidū jaukties; tik iznākt un kādas reizes parādīties, ka esi tur. Citādi līdz ievēlēšanai varēšot nosēdēt, ja grib, viņu istabās. Pavisam cita lieta, ka tu pats ar būšot tur».

«Ko, velns, es tur sēdēšu, kā vecmāte gaidīdama bērņa dzemdēšanas», – Lūderlūsis ņurdēja, arvienu nelaizdamies Kodes pusē.

«E, ko iedomājies tādus murgus! Domā, ka laikam tur būs, kas sapratīs šo vai to? Un ka tur būtu kas jāgodējas». Kode lietu vēl cieti noteica un pieturēja Lūderlūsi, kas jau labu laiku nemierīgi grozījās uz projām braukšanu:

«Tā lai nu paliek, kā norunāts: ar visu dūšu, kas jādara; un tu pats ar nedrīksti neko atraut nedz atrauties. Bet te vēl kādi trīs četri vārdi par to, kas tev būs tad jāievēro dažbrīd, kad tas būs vajadzīgs arī tad manās lietās. Redz', tu tiks ievēlēts ir uz priekšu par nākošo bizīteri, par to nav nemaz bēda; es par

to gādāšu un izgādāšu ar, lai tur man vai cik daudz pūliņu, cik daudz rūpēšanās būtu jāiznes. Tā tad tu ar neaizmirsīsi manas vajadzības un lietas stutēt, kas nāks pie draudzes tiesas, tāpat kā līdz šim. Varbūt šodien pat nāks kāda lieta te tiesas izdarīšanā, un, cik paredzu, aizies arī uz draudzes tiesu. Bet par to visu es tev vajadzīgās reizēs ziņošu. Ticu, ka tu izturēšies tāpat pret mani, kā es pret tevi, un būsīm vienprātīgi, gudri savu abēju labuma dēļ».

Pēdējos vārdus runājot Kode uzsita savas acis zibeņa ātrumā uz Lūderlūsi, pētīdams, kā tas šo saņemtu. Bet Lūderlūsis, it kā pa miegam un nezin ko domādams, atbildēja tikai strupī:

«Nu jā, jā!»

Kauču gan Kodem tas viss nebij nemaz pa prātam, tomēr viņš bij gan tik gudrs un saņēma to par pietiekošu.

Īsi atvadījies Lūderlūsis aizbrauca un braucot pārdomāja par visu Kodes gudrību. Viņš domāja īpaši par to, vai tik vien ir tādas pretpartijas pret viņa vēlēšanu, jo viņš pats tur neko nebij dzirdējis. Un taisnībā – nebij ar izjuriešos nekādas sevišķas rīkošanās, kā Kode to stāstīja, minēdams Linuma vārdu un tā tālāk.

Kode to darīja, to vēlēšanas putru maisīja atkal ar savu aprēķinu, lai Lūderlūsi caur tādu iestāstīšanu nopirktu ir uz priekšu sevim, kā to viņš galā atklāti ar izteicās. Lūderlūsis negribot to nojēdza un viņam tas neganti nepatika, ka Kode viņu tā saistīja. Tomēr gluži atsacīt arī ne par ko nevarēja.

«Velna Kode, vairāk nekā!» viņš braukdams tad lādējās. «Kas šā blēža nu nepazīst. Laikam būs kādam protokolu citādi sagrozījis un nu grib atkal lai es to aizstāvu pie baronlielkunga».

Tā sirdīdamies Lūderlūsis panāca kādu tirdzinieku, kas veda sarkanu bullēnu. Acumirkli tad ar viņam visas domas izjuka, un savā ierastā vēršu kupča valodā uzsauca:

«Veci, ko maksā tas sarkanais buņģis?»

Atstāsim, lai viņš «diņģē» sarkano bullēnu un iesim labāk uz Dunduru.

Ceturtnā nodaļa.

Tiesas ļaudis Dundurā. Ko Uzkreklis bij ieraudzījis braukdams no draudzes tiesas un cik saltus melus viņš Dundurā par to stāstīja. Kā Cīruļvējputenis piebrauca pie Dundura un kādēļ izkrita caur ratu pakaļu. Cīruļvējputeņa un Apzarņa plēšanās ar matiem un kādēļ Cīruļvējputeņa gredzeni palika Apzarņa matos. Ko Apzarnis atrada sava gurna mīkstumā. Kā Cīruļvējputenis izbēga un kādēļ viņam kūpēja zābaka stulms.

Priekšpusdiena bij gandrīz jau klāt, un tiesas ļaudis lasījās...

– Vai tiesas mājā?

No kurienes tad tu esi? Laikam malenietis neesi, ka nezini. Kurš izjuriētis būs tik traks un skries jau pirms uz tiesas māju! – Dundurā lasījās ļaudis, un tas ir viss.

Bij jau labs pulciņš salasījies. Ikkurš runāja savu valodu, nostājušies vairāk pa pāriem vien. Bet ja noklausījās, tad runāja visi to pašu valodu: kāpēc nākuši uz tiesu, ar ko jāiet pie tiesas un cik daudz taisnības ikkatram, un kuras te esot nu jāmeklē pie tiesas. Visiem tad bij taisnības nevien tik, cik pašiem ikkatram vajadzēja, bet palika vēl daudz, daudz taisnības pāri. Un gais zin, kur tie grēcinieki, tie netaisninieki bij palikuši? Vai pavisam mājās, vai arī vēl nebij atnākuši, jeb arī sagājuši lejā tiesas mājā glūnēt uz šo taisnājo dvēselēm? – kas to lai skaidri zina! Citi, kas jau savu taisnību bija pārcilājuši kā ādmiņi ādas no viena rauga kubula otrā, tie stāvēja jau pie stoikas, skatījās tukšajās glāzēs vai mīļajās neizdertās pudelēs. Brīžam viens vai otrs pāris iedzēra pa čarkai, prasīja cits citam tabakas, izdauzīja pīpes pelnus pie stoikas stūra, nosvebināja ar svārku stūri uzkritušos pelnus no stoikas galda un runāja stiprā balsī, smējās pilnā kaklā – – Un ko tad malenietis savā Malienas krogā arī gan darītu citu? Kāda jau tā vieta, tādi tie smieklī, tādas tās runas.

Pazīstamu izjuriešu mums nebūs vai neviena vēl te Dundurā? Jāapskatās! Tiesas tēvu ar neviena vēl nav, un pusdiena jau klāt. Brīnums! Kas tad gan tiem lēcies, ka nav atnākuši te? Ā, te mums ir gan kāds pazīstams: Apzarnis, mūsu teļādu lasītājs. Redz, kur viņš ar vienu otru pašlaik spiežas pie stoikas un paņēmis tur vienu paresnu plakanu veci pie pleca, uzgriež uz kantes to, pārrādams: ko stāvot te pie stoikas, kad nedzerot? Tad paņem korteļa mēru, to lepnī uzliek krodziniekam priekšā, sacīdams: «Ieber!» un tad paņem pats kādu glāzi un lej tai no korteļa, to paslīpi turēdams, tā kā brandvīns, tecēdams, gar korteļa sāniem – puļ, puļ, puļ, puļ jokodamies, tek glāzē. Nu Apzarnis, pamezdams ar glāzi otram, saka strupī: «Ņem!» Šis, paņēmis glāzi, maziem, maziem malkiem dzerdams, brandvīnu

lēni, lēni satecina mutē, un tecinājot galvu tāpat lēni, lēni liec atpakaļ. Apzarnis, ar vienu roku turēdams savu ielieto korteli pie ostiņas, noskatās brīnum jauki un vērīgi, kā otram brandvīns tek kaklā, mazus burbulišus mezdzams atpakaļ glāzē. Apzarnim skatoties arī mute veras pamazām vaļā un galva gāžas tāpat atpakaļ. Un kad otrais izdzēris, Apzarnim galva atgāžas savā vietā, arī lūpas sveras un aplaizās. Viņš nu salej palikušo brandvīnu glāzē, pēējo pilīti izpilinādams un nosaka ar lielu zināšanu: «Pilna! Tā kā nomērīta! Es jau zinu, ka no korteļa sitās divas tiek». Apzarnis pats nu satecina savu mēru vēl smalkāki kaklā un atgāž galvu tik tālu atpakaļ, ka glāzei kājiņas ripiņa stāv gluži taisni augšā. Gāž nu gāž visi izjurieši, Dundurā čarku dzerdami, galvas atpakaļ, bet neviens tik tālu kā Apzarnis. Neviens arī kroga likumu nezina tik smalki, kā Apzarnis. Tas ieplakanais vecis tur pie stoikas, kuru Apzarnis iegrieza uz kantes, arī nebij vis gluži nieks krogu lietās, un vai tu domā, ka viņš tik viegli ļautos tā, ja nezinātu, ka Apzarnis stoikas likumus zina labāki kā neviens cits visā Izjurā. Redzi, kā Apzarnis pats ar dara: līdz ko aizmaksājis un izdzēris savu korteli sausu, tā viņš līdz ar otru, tāpat kā stāvējuši, tā tūliņ ar iesāk tāpat sāņus abi kāj' pie kājas likdami, virzīties nost no stoikas un pamīšus savu vārdu katrs runādami tā:

Apzarnis: «Kad izdzēris...»

Otrs: «... un samaksājis,»

Apzarnis: «... tad vajaga tūliņ iet nost no stoikas,»

Otrs: «... lai citiem tiek vieta,»

Apzarnis: «... kas arī grib dzert».

Tā runādami viņi, zināms, gan nekur neaizgāja, bet abi turpat plātiski palika stāvēt, un Apzarnis, atstiepis roku atpakaļ, izdauzīja pīpi turpat uz stoikas galda un tad augstā pilnvarīgā balsī prasīja otram:

«Uzkrekli, dod šurp tabaku!»

Ak tad šis ir tas Uzkrekli! Kamēr no saimnieka amata izputējies, tikmēr nebij izdevies redzēt. Gandrīz vairs nepazītu. Palicis krietni brangāks.

Tiesa gan, šis ir Uzkrekli, agrākais jeb izputējušais Izjuras saimnieks. Izskatā viņš ļoti kupliem matiem un ļoti lielu virslūpu, samērā vēl daudz lielāku nekā jaunai tiesas mājai zimzes, uz kurām bezdelīgas mūrē savus perēkļus. Dabā Uzkrekli ir tas cilvēks, kas taisnības vien pasaulē nevar it nekur atrast, nedz savu netaisnību un pārestību, ko pasaule tam darījusi un ko darot, citiem izstāstīt. Vienā tiesāšanā, kā bīzītājs no vienas tīruma malas uz otru, tā viņš braukāja no vienas tiesas uz otru tiesu; vienīgi ar tādēļ bij izputējies no mājas. Uzkrekli turēja arī tagad savu zirgu, ar ko braukāt pie tiesām. Bet braucam viņa neredzēja citādi braucot, kā vien soļiem. Citi gan sacīja, ka Uzkrekli to darot tādēļ, lai neviens nedabūjot redzēt, cik ātrs viņa zirgs. Bet kad vien citi neredzot, tad to perot gan, bet zirdziņš paliekot tomēr vēl jo domīgāks un skaitot tikai sītienu, lai pastarā dienā tie būtu visi zināmi. Turklāt Uzkrekli bij mūžam savu nebeidzamo noslēpumu pilns un viņa dzimtais ieradums tad arī bij – čukstēt ar citiem. Pavilka vien tad otram pie svārkjiem, lai noietu piemalā čukstēt.

Bet kamēr no mājas izputējies, Uzkrekli par neko nesapņoja tik mīli un nemeloja tik daudz, kā par zemes dalīšanu jeb šņorēšanu. Nezin cik reizes un no kādām nedzirdētām pilsētām un nezin cik brīnumīgi mērnieki nebij atbraukuši; ka visur jau zeme izšņorēta šņorēm, gan tur, gan šur, un ka tūliņ jaunredēļ būšot arī te, Izjurā, «šņorēt». Muižas pagalmā viņš esot jau redzējis zirgus sajūgtus. Tā stāstīdams Uzkrekli, zināms, meloja tos saltākos melus, un tā meloja, ka ir pats tiešām nezināja, ka melo.

Tā aizvakar braucot no draudzes tiesas Uzkrekli bij ieraudzījis kādu salmu slotu kārtī piesietu, kuru mežsargs bij uzcēlis kādā sēta meža gabalā. Slotu ieraudzījis, Uzkrekli bij tūliņ sarāvis zirdziņam grožus un tad turpat ratos uzlēcis kājās kā sviests, lai varētu ieraudzīt ir vēl citas tādas slotainas kārtis. Un kad bija vēl dažas citas ieraudzījis otrā meža malā, tad, atkrīzdams ratos, iesaucās tādā savādā balsī: «Mērnieki! Nudien nekas cits kā mērnieki!» un tad iesāka grožus raustīt un zirdziņu pleitēt, it kā mērnieki būtu vai diezin kā jānoķer.

Par šo visu Uzkrekli bij jau stāstījis mājā un kuru vien saticis, un tagad ar gaidīja vien, kā iesākt. Tādēļ ar vien viņš tīk tiešām bij šodien nācis te uz muižu. Un kad Apzarnis viņam prasīja tabakas, tad tūliņ sacīja:

«Kungi sabraukuši!» Uzkrekli laipni iesāka tabakas maku sniegdams. «Tāda mīksta gan ir... nebāz vien visai cieti pīpē, citādi lāgā nedegs. Šorīt vēl griezu ar visu nevaļu, un nebij laika ne pakaltēt... Jā, kungi sabraukuši, sabraukuši!... Tibuļbos desmit gabalu».

«Kādi kungi?» ieplakanais vecis vaicāja vēl turpat stāvēdams, kur Apzarnis to bij iegriezis.

«Prasa vēl tāpat!...» Uzkrekli lepni pār plecu atbildēja. «Vai tu nezini? – tie paši ar zvaigznēm uz pierēm, kuru nezin cik ilgi neesi gaidījis: – mērnieki sabraukuši! Piebraucis tā kā grūzu, un iesākuši ar to pašu galu šņorēt».

«Ak tu Dieviņ!» ieplakanais iesaucās, cimdus pasizdams padusē. «Tad nu pēdīgi Dievs ieraudzījis un ķeizars apžēlojis mūs, tos bezzemniekus! Un Uzkreklis paliek un paliek pirmias Izjurā, kas mērniekus ieraudzījis...»

«Uzkreklam mērnieki brauc un šņorē zemi jau kādus astoņus gadus un nu būs šim piešņorējuši kādu tūkstošu šņoru vienam pašam», kāds pajauns cilvēks runāja, stāvēdams piespiedies pie krāsns stūra. «Cik tad, Uzkrekli, gluži atbraukuši to mērnieku? Es dzirdēju, ka esot atbraukuši kādi četri simti četradesmit».

Ieplakanajam vecim, kā rādījās, it sevišķi nepatika jaunā cilvēka runa un tādēļ viņš, it kā pavisam nedzirdēdams, runāja otrreiz to pašu jau izrunāto:

«Tad nu pienreiz slavēts Dievs! Tas daudzcinātais sadaudzināts, tas ilgi gaidītais sagaidīts!»

Turpretī Uzkreklis, itkā šā visa ne dzirdēt nedzirdējis, atkal pār otru plecu, jaunajam cilvēkam atbildēdams, sacīja:

«Redz, ka atbrauks un atbrauks! Un jūs, saimnieki, tur nepadarīsīt itin neko! Aha! aha! jums, saimniekiem, ūzas sāk trīsēt, ka jūsu zemi arī nu izšņorēs lupatu lupatām un atdos mums – vaļiniekiem un kalpiem!»

«Atdos, jā, atdos! Ko tur nu citu vairāk. Es tikai sacīju, ka tavi mērnieki vien braukā par daudz ilgi, – nodiluši jau braukājot gadu gadiem, un nevar vien kapa vietas izšņorēt».

«Nu tad tu ar neesi vis man nekāds kapa vietas izolītājs! Citam solīsi, pats iegulsies – to es tev pasaku! Neesi vis nekāds manis izzobotājs. Es pats zinu, ko es runāju. Mēs arsim un arsim jūsu, saimnieku, tīrumos, ka zemes vien putēs». Uzkreklis runāja ir vairs ne pār plecu nepaskatīdamies uz jaunā cilvēka.

Jaunais cilvēks gardi pasmējās un izgāja, bet Uzkreklis tam noskatījās pakaļ ar savādām baltām acīm.

Ļaudis, vairāk ielasījušies, sāka appulcēties ap Uzkrekli un kā gaidīdami vēl tālāko brīnuma lietu iznākumu, lai nu ar kādu prātu kurais. Brītiņu visi bij klusu, tad kāds nosirmojis vīrs, nosēdies uz piemūriņa stūra, iesāka nopietnā palēnā balsī runāt:

«Ak tad, Uzkrekli, nu tevim būs gan atkal iegribējis art! Kad māja un zeme bij, tad nevīžoji art. Kad māju bijī atdevis, pats manā ausī sacīji: nu esot vienreiz vaļā no tās nastas! Nu esot reiz visas saimnieka bēdas nobēdājis, nu varēšot reiz dzīvot par sevi kā gribēšot. Visi cilvēki, un tā es ar, kā savam kaimiņam, sacīju: neesi jele tik nejdzīgs! Lai ko dari pasaulē, tikai tēva pelnu neizputini! Sak, apdomā jele, – kur tu iesi ar bērniņiem – palicis bez sava pajumtiņa? Kam nu nav savas vietiņas, tas nu neko nevar darīt, un mazākais, ka viņam nav ko nožēlot, ka tīšām izputinājis savu perēklīti. Bet ko tad tu? Tev bērni rūgosies, tev kapa smiltīm metīs ļaunus vārdus līdz, ka izputinājis viņu tēvu-tēvu mājiņu. Ak nu gan būtu šņorīte zemes laba! – bet tad nederēja visa māja neko. Redz, kā tas ir pasaulē cilvēkam: kad mājiņu pametis, tad vien pazīsti, tad vien atmani, cik paša mājiņas siltuma silta, cik paša mājiņas aizvējiņa laba; kad palicis bez savas zemītes, tad vien zini, kas zeme ir. – Bet ko tas viss līdz palaidnim! – tas viņam tam brīžam».

Uzkreklam gan vārījās iekšā, dzirdot sirmā runātāja nopietnos vārdus, un gribēdams izrādīties, ka tam visam nav nekāda svara pie viņa, tas tīrīja un pūta savu pīpes kātu uz priekšu un atpakaļ, gan no viena gala, gan no otra gala, to izpūzdams un sevī nurdēdams, ka vēsmas nevarot nemaz dabūt viegli cauri. Te skaidri bij redzams, ka Uzkreklam pret tik taisni sacītiem vārdiem nebij itin nekāda prātīga vārda, ko atbildēt, un tikai tad, kad sirmgalvis beidza runāt, tikai tad viņš atsacīja un to pašu tikai ar tādu pusbalsi: «Kas kuram bēdas par mani vai par manu māju!...»

Lai gan Uzkreklis ļaužu pulkam gribēja izrādīties, ka viņš paliek tas pats Uzkreklis, kas bijis, ar tiem pašiem saviem mērnieku saltiem meliem, tomēr viņš no šo abējo pēdējiem joku un nopietnības vārdiem bij dabūjis tā kā kāda maza kauniņa acīs, un mērnieku saltie meli negribēja vairs lāgā tecēt, lai gan Dundurs bij īsti tā vieta, kur viņa meli varēja tecēt vislabāk kā nekur, un citi tos gaidīja ar pusatplēstām mutēm. Pēc brītiņa ar ieplakanā veča un Apzarņa piepalīdzību, un kad sirmgalvis bij izgājis, tad tikai iesāka Uzkreklis atkal atžirgt un itin kā par atlīdzināšanu meloja uz to trakāko.

«Es pats izrunājos ar pašu mērnieka vecāko lielkungu», Uzkreklis meloja. «Viņš man ar roku par krūtīm sizdams sacīja, lai nemaz nebīstoties».

«Kas tev parādīja? Kā tu iepazīni pašu mērnieka lielkungu?» kāds iz pulka jautāja.

«Kas tur ko nepazīt mērnieka lielkungu! Paskaties vien, kam divas zvaigznes uz pieres! – tas ir pats mērnieku lielskungs, un citiem visiem mērniekiem tikai viena zvaigzne. Es ar mērnieka lielkungu izrunājos tāpat priekšas kopā sagriezuši, kā te ar Apzarņi. Man vēl cieti noprasīja, vai es esot gan vaļinieks, vai man neesot gan zemes? Es sacīju: cienīgs augsti žēlīgais mērnieka lielskungs, čisti vaļinieks es esmu, tāds, ka labāka vairs nevajaga. Sak, man nav zemes ne tik, kā ko pīpē iebāzt. Nudien,

ja grib, es varu vai desmit dievvārdu no vietas minēt, ka man nav zemes. Tad sacīja: šis ticot gan, ka es esot vaļinieks un ka man neesot zemes. Viņš man iemērīšot vienu šņori vairāk nekā citiem. Lai es sakot citiem visiem, lai neviens nebīstoties, dabūšot visi savu šņori kurš. Kronis uztaisīšot ikkatram malenietim mājiņu savas šņores galā; sarkaniem logiem, zaļām durvīm...»

«Tāpat kā mūsu jaunajai tiesas mājai; baltu skursteni vis», Apzarnis iekrita valodā.

«Jā, tāpat, gluži tāpat, kā mūsu jaunajai tiesas mājai», Uzkreklis jo jau trāki nu mina projām. «Tad vēl sacīja, ka iedošot ikkatram divas govīs, zirgu; būšot brīv malku cirst kungu mežos, cik kuram vajadzēsot – un tā visu, visu tikai, kā to jau agrāk esam vai nezin cik reizes pārrunājuši un nopriecājušies».

Visulielākā daļa tikai klausījās; un dažiem bij gan arī vaigi drusku ietvīkuši klausoties, bet nezin skaidri no kā. Īstie runātāji, kā zināms, bij Apzarnis, Uzkreklis un tas iepalakanais vecis. Šie ir tādi vīri, nevien te Izjurā, bet arī visā Malienā, ja pat visā pasaulē, kuri tā mēdz dzīvot, ka allaž kādus gadus aizēd un aizdzer uz priekšu, un tādēļ tad vienmēr gatavi stāv – visu savu izdzīvoto mantu pirmie kopā mest pie citu mantas un tad kopā šodien dalīt, lai rītu varētu atkal no jauna kopā mest un priecāties uz jaunu dalīšanu. Tie ir, kas priecājas, diena vai nakts, uz zemes šņorēšanu un tā tālāk.

Cik ilgi Uzkreklis, Apzarnis un iepalakanais vecis tā savas zemes šņorēšanas šņorētu un cik tālu trakuma purvā sabrauktu ar visiem saviem mērnikiem, to nezinām, bet ka vēl nemestu gan miera no tā visa, tas ir tiesa, – ja kāds neienāktu un nepasludinātu, ka kazaks esot no lejas kliezīš: ja kādi tiesas ļaudis esot Dundurā, lai tūliņ nākot lejā. Visi tad arī tūliņ, iesāka kustēties un cits citam sacīt: Iesim gan! ir gan laiks iet! jāiet, jāiet, tur nekā! Kad esi priekšā bijis, tiesai parādījies, tad vari pēc nākt un dzīvot!

Tiesas ļaudis nu iesāka visi iziet, un kāds iziedams uz otru sacīja, bet Uzkreklis tomēr tā nedzirdēja: «Nu, ar visu savu zemes šņorēšanu nogaidīsiet gan kā avenam bērnu! Bet lai nu izpriecājas, tas jau nevienam ļauna nedara. Labi, ka dažam labam jele cerība paliek, ja arī pašas šņorēšanas nesaredz».

Tā visi izgāja, un Dundura durvis tos pavadīja – ņi, ni, ņi, ņi – čīkstēdamas, kur piesietais ķieģeļa svars tās vēra cieti. Krogā vēl palika Apzarnis un Uzkreklis. Lai gan bez viņiem tur palika tikai krodzinieks ar savu mazo puisēnu, tomēr Uzkreklis Apzarnim ar savu noslēpumaino ziņu pavilka pie svārku piedurknes, un abi tad iznāca lielā krogā, aizlīzdami aiz kādas kāpostu balliņas čukstēt.

Laukā izgājušie tiesas ļaudis, viss pūlis, iesāka, kā nu kurais varēdams, pa dubļaino Dundura priekšu laipoties un virzīties uz leju. Citi, kam bij zābaki, tie lika pa pašu ceļa vidu, stāstīdami, ka veci ļaudis sakot: kājas glābdams – galvu apmērcējot. Tomēr tie, kam bija pastalas, tie šās vecu ļaužu runas nevarēja vis gan ievērot un lēkāja gan gar sētmaļiem, gan pār nomaukto kāpostu dobēm, kā kurais varēdami. Pret stadula galu tikušiem, kur ceļš griezās stāvā leņķī, nākdams no Plenča kroga, tur viens no pulka paskatījās uz Plenča kroga ceļu un apstājās. Citi šo ieraudzījuši, arī apstājās un sāka turpat skatīties, kamēr pēdīgi visi apstājās un skatījās. Visi redzēja, ka tur no viņas pakalnītes kādu pusversti tālumā kāds balts zirdziņš savādiem klēpiem lēca uz leju, ka krēpes vien viļņoja, un ratos sēdēja, cik varēja saredzēt, divi braucēji, muguras sagriezuši kopā.

«Tas skrien gan laikam ar kādu vecmātes skriešanu», daži iesaucās. Bet citi sacīja: «Nē, tas ar labu neskrien! Tur ir kāda nediena! Mēs nedrīkstam aiziet. Mums jāiet atpakaļ un jāgaida».

Un tā visi, kur kurais atradās, no tām pašām pēdām griezās un slampāja atpakaļ pa tiem pašiem dubļiem. Brizdami viņi to pašu gudroja, ka būtu slikti izdevies, ja būtu gājuši projām un cilvēku atstājuši, jo nezinot, ar kādu nelaimi kurais skrienot. Viņi sastājās zināmā rindā pie zirgu sienamā slita, dubļu dēļ nodibinādamies uz kādiem ķieģeļu gabaliņiem vai saplīsušiem pudeļu dibeniem. Bet tikko vēl bij iesākuši skatīties uz savu jauno tiesas māju ar sarkaniem logiem un lielām zimzēm, kad zināmais baltiņš ar jau apsviedās ap stadula stūri un tāpat klēpiem lēkdams bij ar acumirkli pret stāvētājiem. Ratos bij tik kāds siena kušķītis, jēla, nupat ka dīrāta melna zirga āda ar visām krēpēm un asti, un tur virsū sēdēja divi vīrieši, kā to jau pirmīt bij saredzējuši. Pirmais sēdēja kājas izstiepis caur ratu piekšu, un šā rokās bij visa braukšanas tiesība; otrais sēdēja atmuguriski, kājas un gurnus caur ratu pakaļu pārkāris, turēdamies pie ratu uzkalām ar abām rokām. Abi braucēji bij visai daudzīnāti cilvēki visa Izjurā, – saprotams, ikkatrs gan savā ziņā.

Priekšējais sēdētājs bij tā saucamais Gremoklis. Viņš bij plecīgs biezs vīrs, melnēju rētainu ģīmi. Mugurā viņam bij gari salāpīti svārki, ar striķi apjozti, galvā saburzīta platmalas cepure ar augstu dibenu un kājās čabatu zābaki ar sabrukušiem stulmiem uz leju. Gremoklis bij, kā mēdza teikt, Izjuras apkopējs. Visā pagastā, kur vien bij sasniedzams, tur visur viņš dīrāja un apraka nobeigušos māju kustoņus, īpaši rudenos vecos nevajadzīgos zirgus viņš sakopa. Tad Gremoklis darīja rāmus arī nerātīgus sivēnus un jērus, kā arī pat runčus un suņus, kuri nevaldāmi vazājās kaimiņos apkārt jeb, kā pats Gremoklis mēdza teikt, meitās gāja. Tādēļ kur vien varēja, tur izjurieši atdeva Gremoklim visus šos darbus.

Tā arī šoreiz viņš kādu auzainīti bij atsvabinājis no šās viņa pātagu Kānaānas un vārgu dzīves un ar steigšanos vien par atmaksu tā ādu veda uz ādmini.

Visgalā izjurieši par Gremokli vēl tikai to runāja, ka Gremokļa nepieņemot pie vakariņa zināmo darbu dēļ, un tad visā Izjurā nu sprieda, ka nezinot, kur gan tad Gremokli likšot pastarā dienā: nedz pie vienas, nedz pie otras rokas viņa varēšot stādīt. Pie vakariņa viņa gan neņemot, bet nekāds īpašs grēcinieks ar viņš neesot; vienam tomēr esot visi tie darbi jādara, ko Gremoklis darot.

Otrs braucējs bij Cīruļvējputenis, daudzzinātais Izjuras skroderis, lai to apskatīja no kuras puses apskatīdami. Augumā viņš bij vairāk garš nekā tievs un caurcaurim ļoti kalsnējs cilvēciņš, iesārtu retu bārdiņu un vēl retākiem zobiem. Ka viņam esot reti zobi, tur, Cīruļvējputenis pats stāstīja, neesot nemaz viņa vaina, bet pie viņa retiem zobiem esot visa tikai kūmnieku vaina. Ja kūmnieki reti izstājoties pie bērnu kristīšanas, tad bērniem tiekot tikpat reti zobi, cik reti kūmi stāvējuši. Tādēļ tad ar Cīruļvējputenis kūmniekus pie altāra, kur viņam, tik ievērojamam pagasta skroderim, bij gandrīz ikkatru svētdienu līdzdalība, – allaž kārtot kārtoja: «Ciešāk, kūmnieki, ciešāk, lai bērnam aug cieši zobi!» – viņš tad mēdza runāt. Īpaši sieviešu kūmniekus viņš jo gādīgi nostādīja. Un ja citādi to nevarēja, tad pēdīgi pats iespiedās ar spiešanos meitu vidū. rādāmie: kad neklausot, tad esot jāstājas pašam vidū, lai būtu tik cieši kā vajaga, lai bērnam augtu ciešāk zobi kopā. – Cīruļvējputenim bij arī daudz un dažādu nosaukumu, ar ko viņu, kā jau ievērojamu vīru, saukāja, gandrīz ikkatrā Izjuras stūrī citādi: Vējavanadziņš, Sienāzītis, Miroņmērītājs u.v.c. Īpaši pēdējo nosaukumu viņš ņēma ļoti ļaunā. Bet zīmīgāk gan būtu, ja to nosauktu par Vējarādītāju. Tiešām vecais vējarādītājs savā garā kārtī tur muižas pagalmā no 1816.gada, nespēja tik piepēži un daudzkārt grozīt savu laika gaitu, nekā Cīruļvējputenis to grozīja pie sevis savā izskatā. Te viņam vienreiz galviņa līdz ādai nocirpta kā oliņa, te otrreiz mati sasukāti visi uz augšu, kā pastardienas rītā; te atkal citā svētdienā, laulībniekiem līdz ejot, pielieti ar mašīneļļu un noglausti kā baltās maizes kukulītis, kā – lai puikas Meteņdienā laižas, ja grib, ar ragaviņām no kalna lejā; tad citu reizi šķirtne pār pašu galvas vidu, tad atkal galvas sānos gar pašām ausīm; šodien sasukāti matiņi gar deniņiem uz priekšu, kā vecam rātskungam, tad rītu atkal tie visi sasukāti atpakaļ, kā šuvējas mamzelei. Ja šodien Cīruļvējputenis sastapās parādus dzenādams ar kādu ķīļbārdaino vanderzelli, jaunnedēļ viņam ķīlītis zoda galā dīgst – pa trim, četrām spalviņām uz kvadrātcollas; ja aizbrauc uz pilsētu adatu pirkt, redz bodes zellim skaistas melnas ūsiņas, tas tūliņ kā fotogrāfa stiklā iedegas: Cīruļvējputenim ūsiņa virslūpā; ja redzēja kādam ievērojamam kungam lielus gredzenus pirkstos, drīz Cīruļvējputenim pirksti tāpat pilni gredzeniem ar visādām pogām. Bet jo grozīgs, neizsakot grozīgs Cīruļvējputenis bij savā apģērbā, – skaidrs modes ķēmu hercogs!

Pie sava skrodera amata jo ievērojama bij Cīruļvējputeņa mērīšana, ar kuru tas drēbēm mēru ņēma. Toreiz skroderi vēl visus mērus ņēma ar diega mēru, zināmās vietās iesiedami mezglus, īsti mākslas pilna mērīšana bij, ja meitām vai jaunām sievām viņš mēru ņēma, un turklāt tik rūpīgi, tik pamatīgi, ka ne noskatīties vien nevarēja. Ap krūtīm vien tad viņš ņēma mēru vismazais četras reizes un augstākās jeb mīkstākās vietās mēru piespiedis to turēja labu laiku; «lai miesa nostājas», viņš sacīja; tad atkal dažās vietās ar roku pārglāstīja, vai apspaidīja, «jo vajagot zināt, kā kauli guļ», viņš sacīja. Garām viņš ņēma mēru dažreiz no trim pusēm, un arī saviem zināmiem mākslas jeb amata piespiedumiem, kā pats sacīja. Par sakāmo vārdu bij tapis: kāpostu podu varot izvārt, kamēr Cīruļvējputenis noņemot mēru vienam meitīšam. Bet Cīruļvējputenis sacīja pats pie sevis, ka tie esot viņam tie laimīgākie brīži dzīvībā.

Lai gan Cīruļvējputenis tik rūpīgi gādāja par visiem jauniem sieviešiem, lai tām drēbes būtu kā audzin uzaugušas uz kauliem, bet tomēr pasaule kā bijusi tā paliek nepateicīga līdz kapa malai, kad tu vai kausēta zelta cilvēks būtu. Tāpat mētājās ar Cīruļvējputeņa tik labo sirdi ar. Nezin kas par savādu lielību bij uzgājis, ka jaunā sieviešu paaudze īsā laikā atrāvās tā no Cīruļvējputeņa, ka tam labprāt nedeva drēbju šūt, un tā tad viņš, nabags, nepietika ar pie pamatīgās mērīšanas, nedz ar varēja nosvērt miesas nostāšanos.

Tas viss sāpēja Cīruļvējputeņa sirdī ļoti, un klaji no lielām bēdām spiests, kā pats to apliecināja, viņš tad iesāka precēties. Bet arī te nabaga Cīruļvējputeni jādīja tas pats neizdevības velns. Gandrīz ceturtu daļu mūža viņš precējās vienā precēšanā, vienu laizdams, otru ņemdams, kā ķieģeļu dancī, bet ka ar viena būtu ķērusies. Ak tu nabaga Cīruļvējputeni! Nudien, svešam paliek tevis žēl.

Šis viss Cīruļvējputeni padarīja ļoti īgnu, var sacīt pat ļaunīgu. Tādās reizēs, īpaši kāzās, kur tas redzēja saprecējušos jaunlaulātos nu atklāti skaustoties, tur viņš tad palika gandrīz nevaldāms. Tā reiz vienās kāzās, kas Cīruļvējputenim arvienu iegādījās (– skroderi un skolotāji kāzās; vecmātes un pērminderi kristībās; bērēs sarodas visi –) viņš redzēja, ka pirmajā vakarā jaunajā pati no sevis nu iesēdās klēpī savam pielaulātam tik droši un tik vaļīgi, tad apskāvās tam ap kaklu un to mutēja reiz no reizes, ka skanēja vien. Cīruļvējputenis iesākumā noskatīdamies domāja tāpat kā ikkurš cilvēks: kas gan

nu ko nesēsties klēpī? Kādēļ neapskaudies ap kaklu? Kādēļ nemutēties? Nu ir salaulāti, nu viss atļauts. Kas tad tur ko kaunēties, – nu var mutēties, ja vien sirds ņem pretī, vai visa tirgus priekšā... Arī pat lūpas Cīruļvējputenim ikreiz, kad jaunajā nu savu mutēja, stiepās pašam negribot līdz un tāpat līdz noklākšķēja, lai gan tukšā, kā mīstīklas bez linu sauļas. Un tad viņš reizi pēc reizes tā garši laizījās. Bet pēdīgi tomēr nekā! Jo skatījās, jo savādi sāka griezties ap sirdi.

Sievieši Cīruļvējputeni bij kaitinājuši un tam sirdi gluži siltu rāvuši ārā vai bez gala – gandrīz visu mūžu, no puikas gadiem sākot. Tādēļ nekāds brīnums, ka viņam skatoties tai bildē, kur jaunajā tā skaustījās un mutējās, – nu iesāka griezties savādi ap sirdi, un viņš iesāka filosofēt par sieviešu dabu. Kas velns tā par dabu tāda? – Cīruļvējputenis domāja. Šī pati jaunā priekš laulāšanas spārdītos kā nepilnīga, ja gribētu nosēdināt uz ceļgala skriemeļa vien jau; bet nu iesēstas pati klēpī! Ja tad gribētu viņu nomutēt, papriekšu pieci deguni vienam pašam būtu nodauzīti šķībi, nekā vienu pusmutītes būtu dabūjis. Un te nav nekas vairāk noticis, kā salaulāšana, gredzenu pārmišana. Kas tas par savādu spēku – tai gredzenu pārmišanai! Viņš iesāka tad savos gredzenos skatīties un domāt: kaut varējis jele pats nemanot kādai gredzenus pārmaukt: savu gredzenu viņas pirkstā un viņas gredzenu savā pirkstā; redzētu, vai neietu tad gudrāk ar mutēšanos?

Cīruļvējputenim jau iesāka pašam vaigi tvīkt par savām domām, un viņš laikam atrastu un izdomātu vēl ko nedzirdētu, bet viņu acumirkļi no tā iztraucēja. Jaunā sieva, vai nu savas sasniegtās dzīves laimes dēļ, vai tādēļ, ka Cīruļvējputenis viņos ar tādu labu gaumi skatījās, vai ar taisni kaitinādama viņu, sacīja: «Cīruļvējputeni, skaties, cik labi mums iet? – un tu dzīvo tik dumi viens!»

Tas bij kā karstas pirkstis aiz kakla. «Es dumji dzīvojot!» Cīruļvējputenis iesaucās, sizdams ar dūri pa galda stūri. «Cik es neesmu precējies, un tevi pašu ar precēju, – tad jums nav kāju nākt nevienai pašai; nu saka, es esot dums dzīvodams viens pats! Kas jūs tādas esat? – blēdnieces, nekas cits! Baznīcā vai citur kur, tur zina gan acīs skatīties, un kad ieskaties pretī, tad atkal nezin vai kur būtu acis grūdušas. Priekš precēšanās tad spiedz un spārdās ja jau pirkstu vien pieliksi; pēc tam sēstas pašas klēpī, kā tu pati te. Ak tad nav brīv, tad esot kauns! Cilvēkam vajaga būt visur vienādam – to es saku! Velns lai norauj visu tādu būšanu, kur sieviešu sievas vien drīkst pieglauzties un iesēsties klēpi visu ļaužu priekšā. Tādas jūs esat, blēdnieces, un vairāk nekas cits! Ak velns, būtu es gājis precēties tūliņ pie tām, kuras pēdīgās precēju – desmit sievu būtu dabūjis. Lupata es biju, ka gāju pie lielmanišām pirmām. Posta pasaule un vairāk nekas, kur prātīgs cilvēks nevar ne sievas dabūt! – Visi viesi tad smējās pilnos kaklos Cīruļvējputenim, bet viņš tad iekarsas vēl vairāk, un tā tas gadījās viņam arvienu vien.

Tas pats negals Cīruļvējputenim bij arī ar parādiem: dzina viņš parādus no citiem, dzina citi vēl vairāk no viņa; jeb kā nats sacīja: tie parādnieki esot uz viņa kā uzmestī, kā uzkratīti. Gan nu viņš ņēmās aizbildināties: man tikai četras galvas naudas parādā, – man tāda pati tiesība valstī, kā citiem visiem. Bet nelīdzēja neko – tiesa stāpīja viņu kad vien dabūja valsts mājā ir ar visām četrām galvas naudām un valsts tiesībām. – Kādos visai bēdīgos brīžos Cīruļvējputenis tad izsacījās: «Sen dienas es būtu no pasaules aizgājis jau vai nezin kur, ja es ar ievērojamiem vīriem, ar studentiem un ģimnāzistiem, nebūtu varējis sastapties, – tie ir cilvēki vēl pasaulē, kas mani aptur, kas cilvēku pazīst». – Nabaga Cīruļvējputeni, paldies Dievam, ka tev vēl tomēr ir tavi atspaidi pasaulē!

Šie tad ir tie ievērojamie braucēji, kuri nupat piebrauc ar baltiņu pie Dundura pret zirgu sienamo slitu un kur mūsu zināmie izjurieši tos sagaida. Tiklīdz ko baltiņš bij dalēcis taisni pret stāvēdamiem tiesas ļaudīm, tā Gremoklis – nu jau to visi pazīstam – sarāva grožus, izgrūzdams rupju tprūū! Baltiņš ar tūliņ apstājās, kā miets zemē miets, priekšējās šlūtiski dubļos sagrūzdams uz priekšu. Tai pašā acumirkļi pakaļējais sēdētājs – Cīruļvējputenis – nu jau arī šo pazīstam gluži labi – ēē! izgrūzdams izskrēja kā prapis pa ratu pakaļu¹⁹ un samēja visus četrus dubļos. Gremoklis tā nemaz neredzēja, bet tāpat sēdēdams un uz stāvētājiem paskatīdamies sacīja:

«Ei, kas pirsks turamo bulvēnu ziemai?»

Stāvētāji iesāka pilnā kaklā smieties: lai nu pats jele paskatoties, kur turamais bulvēns esot; tik radziņu vien un valdziņa vajagot, tad ar varēšot piesiet ratu pakaļā un vest uz Tibuļba tirgu pat vēl šodien.

Gremoklis nu, paskatījies pār plecu un ieraudzījis Cīruļvējputeni mīcoties pa sīkstiem dubļiem, iesaucās:

«Ei, vai adatas izbira? Ko tur meklē? Nekā... viegls kā viegls! – nes vējš vēl projām. Jālej būs vai svins vai ūzās» – un tā runādams tad trausās no ratiem zemē.

¹⁹ Ratiem spēji apstājoties, aizmugurē sēdošais braucējs gāztos ratos iekšā; izkrist pa ratu pakaļu viņš var tikai tad, ja rati spēji raujas uz priekšu. (Parasti tas notiek tā, ka rati spēji apstājas un pēc tam atkal strauji raujas uz priekšu tieši tajā mirklī, kad braucējs pats instinktīvi pretojas pirmajam grūdienam un cenšas to kompensēt).

Cīruļvējputenis mīcījās vēl pa dubļiem. Pirkstainiem cimdiem samauktās rokas un tieviem purniem zābaciņi bij dziļi samējušies dubļu kārtā, un kā vienu no četriem vilka laukā, tā tie trīs mījās atkal dziļāki iekšā. Beidzot rokas bij gan izdabūjis no dubļiem, un ķepainos pirkstus karcinādams, viņš izgrūda kādus četrus nesaprotamus lamāšanas vārdus un tad iesāka brist uz ceļa otro pusi – kādā cūku rakumā mazgāties.

Labu laiku Cīruļvējputenis nevarēja nekā krietni atjēgties. Viņš skatījās savādām miglainām acīm apkārt un kad ieraudzīja Gremokli ar savām čabatām staigājot ap saviem ratiem, kur tas cilāja zirgādu, rādīdams, cik tā esot smaga un ka esot Trejukungudienas tēva melnās ķēves āda, tad tikai Cīruļvējputenim nāca atjēgums atpakaļ, kas tagad īsti noticis ar viņu. Īsa lieta: viņš bij braucis tagad ar Gremokli tā ratos, sēdējis uz nodīrātās ķēves ādas, braucis ar to Gremokli, kas zirgus dīrāja un par kuru visā Izjurā neviens nesaprata, kur to pastardienā liks; braucis, jā, braucis un tā piebraucis taisni pašā Dundura priekšā un tur izkritis pa ratu pakaļu dubļos. Ak velns tavu neredzētu kaunu! Tavu kaunu un negodu priekš Cīruļvējputeņa smalkās sirds! priekš viņa, tā cilvēka, kas pasaules dzīvi tā pazina, kas ar studentiem un ģimnāzisti vienbalsīgi kopā dziedāja, kopā dzēra... tavu briesmīgu kaunu! Redz, kā tam cilvēkam ar neizdodas kuro reizi pasaulē!

Cīruļvējputenis gan nebūtu ne mūžam braucis ar Gremokli, un ja arī būtu braucis, tad tikai tur, kur neviens cilvēks neredzētu. Tur vajaga gan tad svarīgiem iemesliem būt, kādēļ tas tā izdevies. Un tiešām bij ar tā.

Labu gabalu viņpus Dundura Gremoklis bij mierīgi dūdots braucis ar savu baltiņu, kur no kāda kāju celiņa viņam sauc pakaļ: «Gremokli! ēj, Gremokli! pagaidi!» Šis atskatās, aptur baltiņu un redz: Cīruļvējputenis skrien elsu elsdams un pieskrējis prasa: «Kur tu, Gremokli, braukdams?» – «Uz ādmini, jaunskungs», atsaka. – «Vai gar Dunduru vai?» – Un kad Gremoklis atbildēja, ka braukšot gan gar Dunduru, tad Cīruļvējputenis sacīja: «Nu tad tev vajaga mani pavest, bet brauc labi ātri!»

Ja Cīruļvējputenis te tik cieti, jeb kā sacīt, prasti runā ar Gremokli, tam tik strupi pavēl, tad to lai neviens nedomā Cīruļvējputenim pārnest vai sacīt: Cīruļvējputenis prasts kā zeķe, tā tik strupi izturēdamies pret otru, un kad ar viņš būtu tikai Gremoklis. Redziet, tad mēs Cīruļvējputeņa nepazītu. Lieta te bij gluži otrāda. Tas nāca taisni tādēļ, ka Cīruļvējputenis ļoti smalki zināja un pazina pasaules sadzīvi. Ja te būtu braucis kāds Izjuras labākais saimnieks, un Cīruļvējputenis gribētu no šā to pašu, ko no Gremokļa, tad viņš būtu sacījis: «Lūdzu, vai nevarētu mani ar pavest līdz Dunduram?» Ja brauktu kādi ģimnāzisti un studenti, tad Cīruļvējputenis tai pašā vajadzībā smalki tik smalki paceltu cepuri jau par gabalu un sacītu: «Vai drīkstu cienīgiem studentu kungiem laipni izsacīt savu lūgumu u.t.t.?» Bet kas tad Gremoklim, zirgu dīrātājam, tādus vārdus teiks, kas runās ar viņu, – lai Dievs pasarg! Kas tā darītu, tas smalkās dzīves pasaulē nemaz nepazītu. Diezgan liels gods Gremoklim, ja Cīruļvējputenis tam uzsauc: kur tu brauksi? – tev vajaga mani pavest! Un nedzirdēta lieta jau tā, ka sēstas Gremokļa ratos pavisam! – Gremoklis arī gan zināja un pazina šo smalko pasaules dzīves likteni, bet tādēļ tas viņam nepakustināja ne pus mata. Turklāt Gremoklis bij jau arī tai saprašānā iedzīvojis, ka turējās pie tā pamata: lai sauc vai par vilku, vai par lāci, kad tikai mežā nedzen. Gremoklis arī visus, ar ko vien viņam bij satikšanās, godāja, slavēja vai desmit reiz augstāk nekā tiešām būtu bijuši. Turklāt Gremoklis, kur vien derēja, tur tas bij arī diezgan kodīgs pret šādiem pasaules smalkajiem. Tādēļ viņš, zirgādu vīkstīdams un sataisīdams, kur Cīruļvējputenim sēdēt, sacīja: «Nu, skrodera lielskungs, sēdiet nu te virsū. Pats mūsu lielākais lielskungs nebūs sēdējis uz tāda spilvena, kā jūsu skrodera cienīgais dibens sēdēs. Cīruļvējputenis ielēca at muguriski ratos, saturējās abām rokām pie uzkalām un tad sacīja: «Brauc labi ātri un ja redzi kādu nākot pretī, tad man saki!» – «Gan, gan, skrodera lielskungs!» Gremoklis sacīja un sāka baltiņam laistīt ar grožu likumu.

Īstais iemesls, kamdēļ Cīruļvējputenis elsdams tā bij skrējis un sēdies Gremokļa ratos, bij tas, ka viņu bij jau vairāk reizes sūtījuši un tvarstījuši, lai dabūtu pie tiesas, bet nekad tas nebij izdevies. Tādēļ šai veļu laika tiesas dienā nu tam aizsūtīja īpašus cilvēkus pakaļ, kas lai to vedin atvestu, jo nu pa dubļaino laiku tam būšot grūti izbēgt. Tomēr Cīruļvējputenis to bij pamanījis laikā un izmaucies pa logu. Tikko, tikko knapi bij iespējis mašīnas eļļu ieliet delnās un sasmērēt matus un tad ar vieniem plāniem svārciņiem, tievām ūziņām maucies projām pa otrpus mājai, kamēr gūstītāji vēl runājuši pagalmā ar mājas saimnieku. Lai nu ķērāji viņa napanāktu un lai viņš jau daudz agrāki tiktu Dundurā un tiesai varētu pierādīt, ka pats no sevis nācis uz tiesu un bijis paklausīgs; tādēļ tad šai nedienā viņam bij jāsēstas Gremokļa ratos, kad arī diezin kā negribētu; jo ja ķērāji to panāktu un vedin ievestu pie tiesas, tad bez liktas dienas āda zārdā – to Cīruļvējputenis labi zināja. Lai vēl tie citi valdnieki, kur tie citi valdnieki, bet sevišķi Kode viņā bij iekodies pavisam.

Par visu to braukšanu ar vēl nekas gluži nebūtu; Cīruļvējputenis bij nodomājis šaipus Dundura izlēkt no ratiem, vai ar, ja kāds nāktu pretī, arī lēkt laukā, un tādēļ Gremoklim pieteica: ja kāds nākot

pretī, lai viņam tad pie laika to sakot. Bet par nelaimi šaipus Dundura, gar kādu pļavmalu gāja kāds meitietis ar briesmīgi sarkaniem brunčiem, kā ar ugunsgrēku. Cīruļvējputenis bij iesācis tai meitietī skatīties un nezin ko tur domāt, kamēr atmodies tikai tad, kad biijs ar visiem četriem dubļos iekšā.

Tā, redz, bez kāda pašnodoma Cīruļvējputenis bij nodots ļaužu apsmieklam. Šis viss grieza Cīruļvējputeņa sirdi kā ar šķērēm, tā kā viņš pat čirkstēšanu skaidri varēja sadzirdēt, kad galvu bij noliecis, mazgādamies tur cūku rakumos. Tomēr jāsaka, Cīruļvējputenis nesa savu krustu ar diezgan stipru dūšu, cik vien no tik kalsnēja cilvēka var prasīt. Viņš tagad brida ar visiem saviem šauro purnu zābaciņiem un tievām ūziņām šķērsu pār pašiem lielajiem dubļiem, neskatīdamies, lai tur tūkstoši krīt vienā pusē, vai tūkstoši otrā pusē. Zobus sakodis viņš grieza savos pirkstiņos cimtus ar dzeltainiem vaļņiem un, pāra reizes tos izpleitējis pie pussapuvušā trepju staba, uzkāpa tad ar to pašu cienību uz trepēm, kā bij bridis pa dubļiem.

Pa to starpu bij Apzarnis ar Uzkrekli iznākuši, bet no visa notikuma nezināja vēl itin neko. Viņi abi stāvēja līdzās uz trepēm, un Apzarnis varbūt no prieka par zemes šnorēšanu un neko ļaunu nedomā-dams, iesaucās uz Cīruļvējputeņa tā pa ieradumam:

«Ei, prieka brāl, kā ir ap sirdi?»

Jau pašā labā dūšā Cīruļvējputenis nepaskatītos uz Apzarņa, un ne vēl tagad ko teiktu tam pretī, bet gan garām iedams pa trepēm tam iegrūda ar elku krietnu grūdienu pašā vēdera uzkalnī.

Apzarnis, cilvēks, labi ieturējies, lai visu dienu varētu iztikt, grūdienam kā par atbildi izgrūda pretī smagu tosienu un atsizdamies pret Uzkrekli, arī to krietni salīgoja, ka tas tikko nepakrita uz liela pudeļu gabalu un mēslu blāķa sāņus trepēm. Abi sacīja, ka esot briesmīgi nobījušies; jo cik vajadzējis, kad būtu uzkrituši uz pudeļu blāķa un būtu iedūries vēl kāds stikla gabals. Turpretī ātri vaidēdamais ķieģeļa gabals – i, i, i, i, – un durvju blīkšķējiens paziņoja, ka Cīruļvējputenis jau krogā iekšā.

«Nāc, Uzkrekli! Iesim krogā un prasīsim skroderim laba sūra brandvīna par tādu iegrūdumu vēderā», Apzarnis runāja, un spriezdami, ka tas neesot veselīgi – tā grūst ar elku pašā vēderā, abi iegāja krogā.

Gremoklis pa tam arī bij iečāpojies krogā, un tiesas ļaužu pūlis skatījās Trejukungudienas tēva melās ķēves ādā, pārrunādami: cik gan viņa neesot darbos braukusi, cik šķūšu noskrējusi, cik simtu rei-zes te gar Dunduru vien nepagājusi garām, bet galā tikai pati āda vien paejot Dunduram garām. Redz, cik iznīcīga esot tā pasaule! Tāpat to piedzīvošot ikkatrs pasaulē.

Bet te ar reizi krogā iesāka celties savāds troksnis, – «Kas tur? Kas tur?» visi iesaucās. «Tas nav labs troksnis! Mēs nedrīkstam aiziet projām! Jāiet atpakaļ iekšā!» Un tā visi sabira atkal Dundurā.

Saspiedušies stoikas durvīs, viņi cits par citu paceldamies pirkstu galos, skatījās stoikas kambarī. Tur stāvēja Gremoklis, cimtus pasities padusē, mierīgi viņādams savu tabakas ķenci pa vienu vaigu un otru vaigu. Uzkreklis stāvēja kambara vidū, savādi acis mirkšķinādams, bet Apzarnis ar Cīruļvējputeni bij gluži tuvu saspiedušies ap stoikas galdū un likās viens otram īkšķus zem deguniem un lamājās viens par otru. Krodzinieks sēdēja mierīgi aiz stoikas galda, kasīdams ar skrīpstu kādai karotei iekšu, un viņa mazais puisēns stāvēja iespiedies viņa gurnu starpā, stīvām actiņām skatīdamies uz trokšņa cēlējiem ārpus stoikas.

«Tu Izjuras teļādu magazīna, tu teļa purns, tu!» Cīruļvējputenis lamājās, nemaz ir nepaskatīdamies uz Apzarni.

«Tu siseņu gans! Kam gan pasaulē tu deri? Ej labāk izlaid tarakanus ganos un salāpi circeņiem ūzas!»

«Un kam tu deri, tu kraukļu barība, tu zirgu kapsēta, tu? Gan tu švirkstēsi ar visām savām teļādām pa elli!»

«Tevis jau ir ellē neņems, tu, plikadīda ar savam tievām starķa ūzām. Ej nu labāk ar godu un nomēri kādam mironim kreklū!»

«Tu pats plikadīda! Tev nav naudas ir ne teļa astes ko nopirkt».

«Un tev nav naudas ko aklas adatas nopirkt».

«Tevi parādu dēļ izklapēja no mājas kā baltu suni, ka spalvas vien apputēja. Tu – parādu vērsi!»

«Tevi parādu dēļ šodien pērs kā raibu kranci!»

«Tu nomirsi nabagu mājā!»

«Tu nomirsi purvā, silā, lielceļa grāvī».

Tagad bira bērtin tie taukākie lamāšanās vārdi bez nekādas apstāšanās no abām pusēm, un deguni no lamāšanās magneta bij savilkušies gluži kopā. Jo nu abi trakāk lamājās, jo klausītāji ar zināmo izslāpumu klausījās mutes paplētuši. Bet tomēr pēdējā eļļa vēl nebij izlieta ugunī un tai vajadzēja ar gan drīz vien tur izlīt no vienas kā no otras puses, jo degunu gali pašlaiku metās jau kopā.

Redziet, lai lamājas kas vien grib visā Malienā, vai kur citur, un nevis Apzarnis ar Cīruļvējputeni te Dundurā – lamāšanai paliek visas lamāšanās īpašības tās pašas. Tā lamāšanās jeb lamātie vārdi, lai tie būtu vai tie visu ķepainākie, bet ja tie neaizņem lamātam viņa iedzimtās dabas īpašības, viņa ķermeņa izskata un it sevišķi lamātā smieklīgās un tumšuma puses neaizkar, tad tādi lamāšanās vārdi noiet allaž glumi gar lamātā sirdi un tā tālāk. Bet līdz ko lamāšanās vārdi aizkar lamātā greizumu, sakot, atlamā vaļā to, kas viņa ir, kas pašu cilvēku jau tā kodin koduši diezgan no sevis, tad tie ir sitieni par čulājošiem trumiem, tā ir urkņāšanās, sakot, ar stikla gabalu pa vātim. Vislabāk to noģidīsim tai stāstiņā par kādu melderazelli.

Kādreiz vecos laikos nezin kurā zemē – Malienā gan nebijis – nodomājuši izrādīt ar rādīšanu Kristus krustā piesišanu. Kāds melderazellis uzņēmies būt par krustā sitamo. Kad tas nu bijis pie krusta, tad ikkatram bijis brīvs to lamāt kā vien grib, un lamātais panesis visu ar brīnuma pacietību. Bet līdz ko viens iesaucies: «Tu miltu zagli!», tā meldera zellis kā sviests no krusta zemē un ar lamātāju vai kauties, jo tā bij bijusi melderzeļa patiesā vāts, ko lamātājs aizķēris. – Nu pagaidīsim vien, – tas pats būs galā arī ar Cīruļvējputeni un Apzarni.

Mīļā Apzarņa kaitīgākā dzīves vāts bij viņa apsievošanās ar ļoti vecu sievu. No lozēm bēgdams viņš to tā bij, kā pats sacīja, aplam izdarījis un iegātņos ieiedams tā veceni apprecējis, jeb, labāk sacīt, vecene apprecējusi Apzarni. Daždažādas nastas Apzarnis bij nesis pasaulē, pat dažreiz līdz trīs dēķeni teļādu uz reizi, bet pielaulātā vecā sieva, jeb kā pats vienatnē sacīja, piesietā vecā grabaža bij nasta par visām nastām smagākā, daudz smagāka par visām lielgabalu lodēm un svinu. Teļādas lasīdams pa ciemiem, Apzarnis visur redzēja vīriem jaunas mīksnējas sievas kā plūmes; visur zaļoksna meitas un nereti jau ap desmito, divdesmito stundu brīvā bez darba stāvam kā vīna kalna kāzās uz tirgus: bet nabaga Apzarnim viņa laulāts draugs, – ak nē! Apzarnis tā nekad nesacīja un nevarēja izsacīt, lai viņam, ja grib, pīpēt aizliegto, – bet mana nebeidzamā grabaža, mans saslaistītais kaulu kambaris, viņš sacīja, dzisis izdzisusi kā rija pēc kuļamā laika. To tikai Apzarnis varēja iedomāties no savas nastas, redzot citiem vīriem viņu miesīgos laulātos draugus. Bet nu pie visām mokām Apzarnim piekrāvās vēl klāt tas, ka viņa vecene, lai viņš ilgojās, lai skatījās cik vien grib, tomēr viņa vecene nepalika vairs līkaka nekā bij, neizkalta sausāka nekā bij izkaltusi, nepieņēmās kāss nemaz vairāk nekā viņa jau bij kāsējusi, un tomēr dzīvība maldījās pa šām kaulu stalazām, tā ka būtu tiktāļu apmaldījusies, ka nu beidzot nezina nemaz vairs kur laukā tikt. Apzarnis zināja vectēvu sakāmo vārdu, ka tās ragavas, kas visvairāk čīkst, tās ragavas vissīkstāk lūzt. Un tā nabaga Apzarnis bij pametis jau pavisam dūšu un ticību, ka viņa veceni dzīvība varētu kādreiz atstāt, ka viņa čīkstošās ragavas varētu kādu reizi pavisam salūzt. Bet turklāt vecene – lai pats Dievs, ja grib, pats mīļais Dievs lai tiesā! – kāsu kāsēdama Apzarni sargāja un allaž biksnīt biksnīja ka tas nedrīkstēja ne ar kādu citu sievieti ir ne vārda pārmīt, par ko nedabūtu izrājiena, ja vien vecene to sajustu. «Velns viņu sažina! te viņai, pagānam, paliek gandrīz vēl smalkākas nāsīs, jo vecāka nāk».

Reiz Apzarnis bij devis vienai mājas meitai, lai izmazgātu kāju autus, un nezin kā tur pirksti pašam nezinot pieķērušies pie meitas pleca un to drusku pagrandījuši. Šī vecene, nāves sērga, to redzējusi un nedevisi nabaga Apzarnim kāju autu vairs visu zīemu. Nostaigājis šo zīemu ar basu kāju čabatās, un ja nebūtu no laika gala kājām tāda dūšīga āda, nezin kas tad nebūtu noticis.

Tā tad nabaga Apzarni nu visu galu galā mocīt mocīja tās visu domu domas, ka savu laiku netiks no vecenes vaļā, ka viņš pats papriekšu nomirs un nedabūs vairs otrreiz apprecēties, ka netiks, kā pats īsā vārdā mēdza teikt, vairs savu laiku pie kā silta. Visgalā Apzarnis visu, visu atlaistu, kas vien piederētu pasaulē un pie sievas dzīves paša labā, bet lūdzās un vaimanāja tikai par to, kaut dabūtu pasaulē zināt to, kāda dzīve ar jaunu sievu, lai tad mirtu vai tūliņ otrā rītā. Ak tu nabaga, nabaga Apzarni!

Un tomēr par šo tik strutojošo Apzarņa augoni Cīruļvējputenis vilka ar visu dūri, ka strutas vien apšļakstēja:

«Ej nu labāk aizskrāsnē palīdzi savai vecenei izkāsēt! ej sastutē tai kaulus, ka nesabrūk, un nevis te ar mani, smalku cilvēku, gānīties!» Cīruļvējputenis nu pēdīgi ar to lielāko spītību un turklāt uz citiem paskatīdamies tā runāja.

Apzarnis stīvs vien palika to dzirdot, un labu laiku tikai suts vien kāvās viņam pa muti, kamēr tad pēdīgi grūda to pašu sēru atpakaļ:

«Tu! tu! man vecu sievu piemest te Dundurā! Tu Izjuras bļodu laiža! tu – ielāpu zagli!» – Redz, nu šī bij atkal Cīruļvējputeņa vārīgā vieta.

Saprotams, ka te nu bij gana un beigts ar vārdiem vairs ko šauties. Cīruļvējputenis pēdīgo nodedzināto bultu saņēmis un nesamanīdams ko krietni iesākt, rāva adatu no svārku krūtīm un to visu sadūra Apzarnim gurna mīkstumā. Apzarnis gribēja vilkt ar tabakas maku, kas tam bij rokā,

Cīruļvējputenim par zobiem, bet tad apdomājās, nolika pīpi un tabakas maku uz stoikas galda, noņēmas cepuri un tad ar vienu roku saņēma Cīruļvējputenim pie viena spārna, iesplāva delnā un sev apkārt laizdams iemeta par tupekli reizes četras, ka puteklis vien skrēja gaisā. Cīruļvējputenis ar gariem lēcieniem apkārt skriedams ar vaļējo roku sāka gramstīt pa Apzarņa galvu un, iekēries tā sprogainās pinkās, iesāka vilkt pilnu sauju. Apzarnis stiepa savu roku pretī Cīruļvējputeņa galvā, bet līdz ko iesāka vilkt, tad Cīruļvējputenis atsita galvu atpakaļ, un mati izšļuka Apzarnim no rokas. Viņš ķēra vēl, brīnīdamies, kas tas esot, ka šļūkot vaļā, lai viņam tik stipri pirksti kā krampji, kur zirgu būtu noturējis pie krēpēm, bet nu nelīdzēja nekā un izšļuka ikreizes. Turpretī Cīruļvējputenis vilka kā vilcis.

Kāpēc Cīruļvējputeņa mati Apzarnim tik viegli šļuka no pirkstiem? tas bij tādēļ, ka Cīruļvējputenis matus bij bagātīgi salējis ar eļļu, steigdamies no ķērājiem izmukt, kā to labi zinām. Viņš, smalks cilvēks būdams, pasaules sadzīvi labi pazina un tādēļ gribēdams visur glīts stāties priekšā, arī bij steidzies matus iesvaidīt, un kas nu pēdīgi ar dažā citā ziņā tā labumam līdzēja.

Turpretī Apzarņa matos, kas bij sarežģījušies kā krusas nosisti rudzi, ielika kā aiz celma un vienumēr vilkdams bij novilcis Apzarņa galvu gluži zemu, un šis nu leņķī saliecies gāja smagi tosdams pakaļ, kad to vilka uz kambara dibenu.

Bet te nu Uzkreklis, kas līdz šim pie ikkatra smagāka lamāšanās vārda bij mirkšķinājis tikai acis, nu laikam no bailēm iesāka tādā savādā teļa balsī kliegt.

Ar Uzkreklja kliegšanu atmodās atmaņa arī pie visiem citiem – saukt valdīšanu:

«Tiesas vīri! Tiesas vīri! nāciet skatīties, nāciet, ekur cilvēki plēšas ar matiem! Ei, ei, cilvēki kaujas, un pašu tiesas vīru neviena klāt! Krūteža! Aibara tēv! Ļaudis krogā, pašu neviena! Ejiet, skrieniet ap krogu, ap stadulu, vai tur nav kāds! Tik traka lieta, ka trakākas vairs nevajaga! Tad, kad valdīšanas vajaga, tad valdīšanas nav! Ļaužu pilns krogs, un tiesas vīra neviena, neviena paša!» – kļiedza viss pūlis cits par citu.

Tā kļiedzot savā mutē kuram, tikai krodzinieks palika mierīgs kā bijis. Viņš pacēlās, uzstādīja mazo puisēnu uz stoikas, tam rādīdams, lai skatoties kā cilvēki plūcoties, kā Cīruļvējputenis plēšot Apzarni. Mazais puisēns plaukšķināja rociņām, priecādamies tēva vārdiem pakaļ – «kā cīvēki pūcas» – un tad pamazām iesāka tecināt uz stoikas galda. Krodzinieks, dzirdēdams plīkšķējienu, paskatījās uz puisēna kājiņām, iesita tam un nocēla no stoikas galda, sacīdams: «Ak tu palaidni! Necelšu nemaz otreiz vairs uz stoikas, kad tā dari». Gremoklis, cilvēks, atkal gribēdams izlīdzēt, slapjumu nošļauca ar cimdiem, noņurdēdams: «Nekas, kroga tēv, nekās! No tā paša grauda vien jau viss nāk, un vai nu bērniņš zina, ko viņš dara?»

Krodzinieks, gribēdams kliegšanu pievaldīt, izsaucās stiprā balsī:

«Klusu! Ko jūs te ķērcat kā kovārņas ap maitu! Vai tad šorīt kāds tiesas vīrs pavisam bijis te – krogā?»

«Kā tad nav bijuši tiesas vīri krogā? Ir gan bijuši tiesas vīri krogā šorīt! Laikam tad šodien vien krogā būtu bijis bez tiesas vīriem!» – gandrīz visi atrunāja krodziniekam pretī.

«Redz, ka nav un nav bijis neviena tiesas vīra te krogā šodien!» krodzinieks atcirta. «Un ja tiesas vīri ir bijuši krogā, tad sakāt, kurš no jums ir pircis tiesas vīriem čarku? Redz, nu nevienam nav mutes ko sacīt!»

Un tā ar bij. Visi nu atplēta acis kā telēķa dibenus un cits citā skatīdamies samanījās, ka nebij gan neviena te visā krogā, kurš būtu pircis tiesas vīriem šodien čarku. Visi tūliņ ar skaidri zināja, ka nebij un nebij šodien bijis neviena tiesas vīra krogā. Tavu traku lietu! – tiesas diena ir, un nav vēl šodien bijis neviena tiesas tēva krogā! Tur labi vairs neesot, tur vajagot būt kādai lēkmei, – tā visi pusizbijušie nu gudroja un Cīruļvējputeni ar Apzarni gandrīz pavisam aizmirsa. Arī šie to nedzirdēto sadzirdējuši nobijās, un Cīruļvējputenis sakampto matu sauju atlaida vaļā. Apzarnis pamazām iesāka liekties atpakaļ, kā no sarmas noliektais koks slapdranķī – sūdžēdamies, ka mugura bijusi pavisam nolīkusī. Bet Cīruļvējputeņa roka cēlās arī līdz, un kad Apzarnis bij gluži taisni uzcēlies, tad izskatījās tā, ka Cīruļvējputenis rautu ābolus no Apzarņa galvas. Viņš gribēja gan roku atsavināt, bet nevarēja nekādi: mati bij sapinkājušies un saķērušies ap viņa gredzeniem, īpaši ap lielā gredzena pogu. Cīruļvējputenis gribēja matus atrežģīt ar labu no gredzeniem un sacīja Apzarnim, lai paliecoties. Šis jau palieca arī galvu, bet te viens no pulka iekļiedzās: «Apzarni, neesi lupata! – nelaid rokas vaļā no matiem, kamēr neesi piesaucis lieciniekus!» Acumirklī Apzarnis arī apķērās un saturēja abām ķepām Cīruļvējputeņa roku un sauca:

«Gremokli! Uzkrekli! – jūs redzat: te ir Cīruļvējputeņa roka manos matos! Jūs redzat, jūs esat abi liecinieki! – Režģīt nu gredzenus vaļā no matiem, ja gribi! nu vairs nav bēda, nu liecinieki piesaukti».

Cīruļvējputenis nu iesāka atkal režģīt matus vaļā, bet bij grūti attaisīt, un Apzarnis sacīja:

«Ko tik ilgi mānīes! Ja nevari citādi, tad rauj šķipsnām matas nost! Diezgan viņu tur ir! Man gribas čarkas. Tev nu jāpērk kortelis».

Bet atkal iz pulka iekliedzās: «Apzarai, muļķi, nedod gredzenu no matiem laukā! lai tie stāv tur par liecību, kamēr iztiesā. Tas labi, ka gredzeni tur iepiņķējušies».

Apzarnis saķēra atkal otrreiz Cīruļvējputeņa roku un kļiedza:

«Ei, ļautiņi, sanāciet šurp un izņemiet Cīruļvējputeņa pirkstus no gredzeniem, lai gredzeni paliek matos par liecību, kamēr iztiesā!»

Labs pūlis nu sagula un iesāka vilkt Cīruļvējputeņa pirkstus no gredzeniem laukā. Bet šis tagad sāka raustīties, negribēdams gredzenu atdot, lai ar vai kas, un tā raustīja Apzarņa galvu līdz. Apzarnis turējās zobus sakodis, runādams:

«Nebūs nekā! Nudien, neizrausi! Izcietīšu, ka lai velns rauj».

Pēdīgi tomēr izdevās pirkstus izdabūt no gredzeniem, lai viņš kļiedza cik vien gribēja.

Bet Apzarnis nebij vēl matu sapurinājis ar visiem gredzeniem, te Cīruļvējputenis palēcās un izrāva lielo gredzenu ar visiem matiem, ka novirkšķēja vien, un Apzarnis tik vien iesaucās: «Ak tu, saltais, tāda rāviens! Vai zini, ka vilkšu par zobiem!..»

Tomēr nelīdzēja nekā; gredzenu Cīruļvējputenim atņēma ar spēku un iesēja ar siešanu matos, tai pašā vietā, kur tas bijis. Cīruļvējputeni nu nošķīra pavisam no Apzarņa, nostādīja savā kaktā, kur citi aizstājās tam priekšā. Cīruļvējputenis nāvīgi dusmojās: ka viņš visus nodošot kakla tiesām. Ņemot cilvēku dienas laikā un ļaužu pulkā aplaupot! Tie viņam bijuši laulības gredzeni, un amata lietu nedrīkstot noņemt nevienam cilvēkam; tos likumus viņš zinot gluži labi. Tomēr uz Cīruļvējputeņa runāšanas neviens neklausījās, bet visi bij sagājuši ap Apzarni, kā ap kādu uzvarētāju; visi bij, sakot, Apzarņa pusē un sacīja, ka tam nu esot liecību diezgan savā lietā. Uzkreklis, kā pirmāk, stāvēja Apzarnim vistuvāk, gribēdams patlaban Apzarnim pirkt čarku. Te Apzarnis palēcās ātri uz augšu un iesaucās:

«Kas, purvs, te man gurna mīkstumā ieknieba? Uzkrekli, vai tu vai?»

Uzkreklis, cilvēks, tūliņ nodievojās: «Ka tu gan Apzarni, runā! Nudien, tas nav ne mūžam manā dabā – otram kniebt».

Apzarnis nu pieliecās un iesāka tur berzēt ar visām ūzām to vietu, bet uzlēca atkal vēl augstāki un izsaucās:

«Nudien te nav labs! vai lapsenes pielīdušas ūzās vai?»

Cīruļvējputenis to redzēdams tā savādi smīnēja, bet Apzarnis netapdams te gudrs, nu atrāva ūzas no tās vietas un, skatīdamies tur, iesaucās tik priecīgā balsī, itka brandvīna mucīņu būtu atradis kur kādas pelavās iekastu:

«Uzkrekli! Uzkrekli, nudien, skaties! vei, vei, kur vēl viens liecinieks: Cīruļvējputeņa adata mīkstumā kā iedurta tā... Nudien, Cīruļvējputeni, nu gan tu netiksi vaļā, lai diezin ko dara!»

Un tiešām bij ar adatu, zobainā kažoku adatu, iedurta līdz pašai acij.

«Paskaties, paskaties!» Apzarnis sacīja, tālāk pagriezies pret gaismu. «Nāciet vien droši, skataties! Kas jums bēdas, kad es atļauju? Ekur stāv, ka acs vien spīd! – Jau es brīnījos: kur man tur kreisā gurna mīkstumā reizēm iekniešas vien, iekniešas vien – jau tad, kad Cīruļvējputenis man vilka pie matiem. Kas tur iedomāja vairs par to, ka Cīruļvējputenis man adatu tur iedūra jau pašā pirmā galā. Tā, vei, šis Uzkreklis piespiedās, un es domāju, ka iekniebj vien kas. Nebūtu Uzkreklis piespiedies, nezina kad vēl uzietu? Nudien, Uzkrekli, tu man esi labs draugs!»

«Kas nu tur mīkstumā uzietu, kamēr pati no sevis izrūsētu?» Gremoklis pazoboja.

«Jā, tā gan: kamēr pati no sevis izrūsētu, kā nagla kapsētas krustā. Tā ir dzelzoņas daba», Uzkreklis pielika.

Pēdīgi visi vienojās, ka adata esot tas visupirmākais liecinieks. Viņa esot taisni pašā miesā. Bet nu ar vajagot paglabāt, ka ne dziļāki, ne seklāki neieliedot. Apzarnim kājas vajagot tā cilāt, ka tā vieta nedabūjot nemaz pakustēt. Ar dzelzoņu iet pie cita miesas – tas esot briesmīga lieta.

Lai gan runājot par dzelzoņu viņi visi skatījās uz Cīruļvējputeni, tomēr tas kaktā stāvēdams nesacīja it neko, bet domāja pie sevis, kā izliegties, un vairāk neko citu; jo kurš esot redzējis, ka viņš adatu iedūris Apzarnim?

Šai acumirkli ienāca trīs vīri, nosvīduši, un prasīja, vai Cīruļvējputeņa te neesot manījis kāds? Viņiem esot uzdots to saņemt un ievest tiesas mājā. Bijis jau tepat rokā, bet, pagāns, atkal izbēdzis.

Ļaudis nu cits par citu, kā jau tas cilvēku dabā, ņēmās rādīt ķērājiem, kur Cīruļvējputenis kaktā esot un par daudz lielākām lietām te apcietināts, nekā tas, par ko uzdots Cīruļvējputeni noķert. Šie paši viņu tūliņ ar vedīšot uz leju. Bet ķērāji pastāvēja, ka viņiem pienākoties to aizvest; tas viņiem esot tā uzdots no pašas tiesas.

Turpretī pats Cīruļvējputenis sāka tagad mesties pavisam citādā krāsā, ieraudzīdams savus ķērājus, kas runāja par viņa aizvešanu uz tiesas māju. Lai ko Cīruļvējputenis zināja smalki, bet to viņš zināja ļoti smalki, ka ar tiem, ko vedin ved uz muižu vai tiesas māju, ka ar tiem vairs nav labi. Pats savām kājām aiziet – ir pavisam cita lieta, lai būtu vai trīs reiz vainīgāks nekā ir. Šis viss tad Cīruļvējputeni pārvērtā gandrīz gluži pelēkā krāsā. Lai būtu ar visu vai kas būdams, tur lūkotu vēl izliegties, – kaut vien savām kājām varētu nosprukt uz tiesas māju. Vai nevarētu kaut kādi lūkot izbēgt? – viņš pēdīgi domāja.

Pa tam ļaužu un ķērāju starpā izcēlās stipra domu starpība par Cīruļvējputeņa aizvešanu un galā cieta ķilda. Viss pūlis saspiedās ap ķērājiem, kuri apzinādamies savu ķērāju uzdevumu, atzinās jau par pagasta amata vīriem, vismazais tūliņ pēc pašiem tiesas tēviem, un pie krūtīm daudzīdāmi nosacījās, ka nevienam neļaušot Cīruļvējputeņa aizvest uz leju, bet viņi paši to aizvedīšot. Laužu pulks atkal pastāvēja, ka viņiem, visu to lietu dēļ, kas te Dundurā notikušas, vajagot Cīruļvējputeni aizvest papriekšu uz tiesas māju, un tad ķērāji varot to vest no jauna, kā tiesa uzdevusi, un ja grib, vai desmit reizes.

Ķildai un troksnim cietāki savelkoties, Cīruļvējputenis pagumies iesāka virzīties ļoti klusu un pamazām, roku aiz mutes aizlicis, uz durvju pusi. Aizvirzījies līdz stoikas durvīm, viņš pārklupa pār sliedni tik viegli kā zaķis lielā krogā un no turienes, kājas augstu cilādams, izspruka pa stadula durvīm stadulā. Te viņš iesviedās pār aiztaisīto sētu sivēnu aizgaldā, pagrāba kādu kūli jekulas, kas tur migas dēļ bij ielikts, notupās tumšākā stūrī un, kūli aizvilcīes sev priekšā, tur nu tupēja kādu laiciņu. To Cīruļvējputenis darīja visu ar labu apdomu: ja pamanītu un dzītos tam pakaļ, tad visi skrietu tikai pa lauku viņa meklēt, bet kuram gan nāktu prātā Cīruļvējputeni meklēt te – cūku aizgaldas migā? Brītiņu pabijis, viņš dzirdēja, ka tas pats ķildas troksnis par viņa aizvešanu nebūt nemitējās, bet tapa vēl jo lielāks. Cīruļvējputenis vilkā no sivēnu migas laukā un pārsviedās atkal pār aizgaldas sētu. Bet te kā par nelaimi kroga meita bij nolikusi karstas sivēnu dziras spaini, un lēkdams pār aizgaldā, Cīruļvējputenis iemina taisni spaiņa vidū, ka kartupeļu mizas vien apjuka, un tā piesmēla pilnu stulmu smalkajam zābaciņam. «Ak tu velna dziras spainis!» Cīruļvējputenis gan iesaucās, tomēr tālāk neko nedarījis, viņš saliecies, pa zirgu pasilēm līzdams, tika no stadula laukā. Nu gar kroga pakaļu aizstiepa, ka dubļi vien plīkšķēja, uz tuvējo egļu mežiņu. Skrējot piesmeltais smalkais zābaciņš – žļurgs, žļurgs, žļurgs! – mēdījās un katrā solī kādu mutuli suta izgrūda gar gurnu. Krūmos ieskrējās, viņš norāva zābaciņu un izlēja dziru, kura bij jau krietni vien saputojusi skrienot. Tad, notīrījis tievo bikšu gurnu no ēdoša, noslaucījās sviedrus ar sarkano mutautiņu, sasukājās matas un gribēja tūliņ sākt iet. «Vai tad pats velns man sastūmis šodien visas nelaimes uz kakla! Nudien, ka vien tur lejā ar iziet labi?...» Nu viņš ar lielu līkumu iedams un kur vien domāja, ka neredzēs, tur tecīņus skriedams, lai pirmais tiktu tur, nonāca tiesas mājā.

Laužu pūlis vēl labu brīdi ķildojās tāpat par Cīruļvējputeņa novešanu, un kad nu izsūfītie ķērāji pēdīgi tiešām ar spēku izspiedās ļaužu pūlim cauri, ņemt Cīruļvējputenim aiz krūtīm, tad rokas vien visi nosnaicēja, ka no Cīruļvējputeņa neatrada vairs ir ne vietas tur kaktā. Visi palika nu kā no linu mārka izkāpuši. Cīruļvējputenis viens pats bij izjājis viņus visus. Tik bij kā pie lielām ķildām, un nu vajadzēja iet visiem ar tukšām rokām lejā, – ir pat visiem lepņajiem ķērājiem.

Tūliņ visi ar izgāja, nekā vairs nerunādami. Ārā izgājuši, viss pūlis Apzarni tomēr ieņēma vidū, vest to uz leju, lai tak kas būtu bijis no tā visa lielā tītaru kara, ko tur lejā atrādīt. Apzarnis nu arī tīstja pa vidu ar visu dzelzoņu gurnā un gredzenotiem matiem. Bet laba dūša jau nebij nevienam. Un Uzkreklis, Apzarnim līdzās iedams, runāja, ka pēc viņa domām Cīruļvējputenis neesot darījis labi, bēgdams. Tas esot visiem nu par kaunu.

Krogā no visiem viesiem palika Gremoklis tas vienīgais, kad citi visi izgāja. Viņš paprastīja, lai tam ielejot korteli; naudas gan viņam neesot, bet vakarā, atbraucot no ādmiņa, viņam būšot nauda un tad viņš aizmaksāšot. Izdzēris garā un gardā vilcienā korteli, tūliņ izgāja, vēl reiz krodziniekam piekodinādams, lai nebīstoties par to korteli. Uz trepēm iznācis, Gremoklis, aizgājēju pūlim pakaļ noskatīdamies, pats pie sevis norunāja:

«Redz, kā tas iet tai pasaulē! Tīri par blēņām un niekiem sacēla tādu lērumu. Un ko nu katrs dabūja, ko iemantoja? Abi viens otra netīrumus izsvieda pasaules acīs, un vairāk nekā cita».

Tad ietraisās savā baltiņā un aizbrauca lēniem soļiem un tabaku viņādams pa vienu un otru vaigu.

Piektā nodaļa.

Čīkstoņas Krišs pie skrīvera Kodes. Tiesas tēvi, nākdami uz jauno tiesas māju, neviens neiet Dundurā. Kādās goda vietās ieceļ Krūtežu un Trejukungudienu un kādēļ to dara. Turpiņu mājas lietas un ūtrupes izspriešana.

Tad pat, kad tiesas ļaudis iesāka lasīties Dundurā, arī jaunajā tiesas mājā, tur lejā, viss jau bija sarīkots no vecā kazaka zināmā kārtībā. Pats kazaks, pilnīgi saģērbies savā mundierīnā, ar līdzeni nocirpto ūsu, staigāja, ka pogas vien spīdēja. Viņam nebij gan vairs neko rīkot, bet viņš tomēr vēl staigāja ar to pašu ierasto rīkošanas staigāšanu. Un ja nepadarīja nekā cita, tad pagrandīja šā un tā krēslu pie tiesas galda, paraustīja sarkano tiesas galda klājumu pie viena vai otra stūra un sarāja savu veceni vienu un otru reizi par itin neko.

Skrīveris Kode rakstīja savā istabā. Tiesas ļaužu nebij vēl neviena, bet patlaban viens arī ienāca. Viņš bij ģērbies baltām ūzām un savādā kažociņā, visapkārt krunkām. No muguras skatoties, kazaks viņa nevarēja pazīt, bet līdz apgriezās, tad viņš tūliņ pazina. Tas bij Čīkstoņas Krišs.

«Vai skrīvera kungs mājā?» viņš kazakam prasīja.

«Kā tev vajaga no skrīvera?» kazaks stīvi to jautāja ar savu pilnu tiesas sulaiņa prasīšanu, kā jau pa laikam.

«Man tāpat vien vajadzēja vai – drusku ko parunāties vai» – Čīkstoņa stāstīja.

«Tur viņš savā istabā ir. Ej, kad gribi!» kazaks strupi atteica, ūdens nesamos kāšus stāvāk iesliedams kaktā.

Čīkstoņas Krišs nu piegāja pie skrīvera durvīm, izšņauca degunu, atsita ar galvu kuplos sarkanos matus uz pakausi un uzlika klusi, lēni roku uz durvju klebiķa. Bet drīzi atkal to noņēma nost, paskatījās uz kazaka istabas durvīm, kur kazaks, pašlaik iegāja, un iesāka it kā ko svarīgu vēl pārdomāt un sakārtot. Pēc brītiņa uzlika otrreiz roku uz klebiķa un tad, atvēris durvis, tur lēni iegāja.

Skrīverim Kodem bij mugura uz durvju pusi, viņš atgriezis galvu paskatījās un ieraudzījis nācēju tik vien iesaucās:

«Ak tā, tu esi! Nu, labi gan; man maz vaļas un es tev teikšu, ka lieta, varbūt, šodien ies galā. Es to tik tāļu izvedīšu, ka magazīnas parādu dēļ tiesa negaidīs vairs itin nekā un izsauks tūliņ mantai konkursu. Nu, kas ir ar tevi? Vai parādu zīme ir līdz? Dod šurp, es redzēšu!» – Kode lika teikumam teikuma galā un izstiepa jau roku saņemt prasīto zīmi.

Bet ienācējs turpretī tikai tā kā grābstījās šur un tur ap sevi, ar savādu stostīšanos stostīdamies:

«Jā... bet es tikai nezinu, kā gluži tā lieta... es skaidri pats vēl nemaz nesaprotu, ko lai darītu... es nezinu, vai tikai...»

«Tu nezini?» – Kode ieklupa starpā. «Ko tad tu zināsi? Laikam tad zināsi, kad viss būs beigts. Es tev prasu: vai ir zīme? Parādi man tikai to un tad vari zināt, ko pats gribi».

Ienācējs, arvienu no savādas nedrosmes pietvīkdams, nu vilka no ūzu ķešas kādu ar šņori pārtītu ādas tašiņu, runādams:

«Zīme ir gan man līdz, – bet tikai nezinu un nezinu vēl pats, kā jau tev sacīju». Tad atvīstīja tašiņu un no tās izņēma kādu krietni pasmulētu zīmi un to trīsošām rokām pasniedza skrīverim, sacīdams:

«Še, – skaties! Es domāju, tā pati būs».

Kode, klusām acis pārlaidis pār zīmi, sacīja savos zināmos smieklos pasmiedamies:

«Gatavs nelga! Ko tad tu gluži gribi te vēl no tās zīmes? Paša Turpiņa izrakstīta zīme par simts astoņdesmit četriem rubļiem; paša Turpiņa paraksts; to apliecinās visi, kas vien viņa rakstus redzējuši».

Tā rādījās, ka šis viss, ko Kode runāja par to zīmi, ienācēja savādās bažīšanās nebūt neārstēja, likās, ka tā nebija nekad tā lieta, un viņš to pašu tad arī izteica:

«Nē, zīme ir gan gluži tā pati. Par to jau es arī nemaz nebēdājos, bet es tikai nezinu, – man tā kā nav gluži labi ap sirdi, ja būtu jātīstījas –»

«Tāda pati dumība kā visas citas tavas dumības un bailības. Tiesas laikam tevi ēdīs? Parādu zīme jānodod tikai pie tiesas un jālūdz tiesa, lai piedzītu parādu. Jāizsaka, ka parādnieka vairs negalvo, lai tiesa tad uzņem mantas un ūtrupē pārdod, – un tur ir visi tie lielie melu kara laiki. Bāba, vairāk nekās!» Kode runāja, zīmi allaž vēl turēdams tāpat atplestu rokās.

«Jā, skrīver», ienācējs runāja, «es esmu tādu pabailīgu dabu. Man pie tiesām negribas daudz iet. Kad nu vinnē, tad nu vēl ir, bet ja neizdodas, ko tad? Nezin, vai nebūtu labāk, ja lūkotu tāpat ar labu?...»

«Nevinnēs!... Kur tad vinnēs, kad te nevinnēs? Un ja ar nevinnē, kas tad tur vairāk? – tikai nevinnē. Vēl reiz tev saku: pie pagasta tiesas te es izvedīšu lietu cauri, un tev vajaga būt vienīgi savas lietas uzdevējam. Un ja nu viņi ietu uz draudzes tiesu, – bet es nemaz neticu, ka tur kas aizies, – tad ir

tur es izvedīšu visu caur Lūderlūša tēvu, tāpat kā te. Un ko tad gan vairāk gribi, ko stomies kā ganu puika ar ābeci, kad jāiet pie mācītāja?» – Kode runāja ātri vien.

«Bet, nezin kas man tur būs īsti jārunā – pie augstākām tiesām... Savas taisnības dēļ gan var, kā saka, zvērēt vai desmit reizes dienā, bet man gan patīk, ja var vien iztikt bez augstākām tiesām. Es domāju: tas nav gan sliktāki», ienācējs runāja, Kodē stīvi skatīdamies.

«Tur nu diezin kas būs jārunā par tik skaidru zīmi!... Vēl reiz saku: ko tu bīsties kā ganu puika – no tīriem niekiem!»

«Bet, nezin, kā būtu, ja es liktu, lai viņi zvērē, ja tie gribētu tur ko notiept?» ienācējs jautāja, acis savādi ieplezdams. «Nezin, ko tiesas darītu, ja es sacītu pie draudzes tiesas: Nu, kad jūs tā sakāt, tad nozvērējiet – tad nozvērējiet, un tad redzēs, kā tad jums būs!»

«Par tādām lietām nav vērtes ne runāt, jo kur vēl gals tam visam!» Kode cieti noteica. «Tev tagad jānāk tikai pie tiesas, šodien pat, un sava lieta jāuzdod. Še, ņem zīmi atpakaļ un izdari, kā to visu tev sacīju!»

Ienācējs tagad, plucinādams savu jērainītes cepurīti, stāvēja turpat, it kā būtu gabaliem izjaukts, un vilcinājoši zīmi saņemdams atpakaļ. Kode to visulabāki noskārta, ka ienācējs ir vēl tagad bez kāda pamata šai lietā un stāv kā bijis, tādēļ vēl prasīja:

«Nu, ko tu vēl, kā liekas, gribi izgudrot?»

«Es nekā gan nesaku, bet man būtu gan labāk, kad jūs, skrīver, uzņemtos. Es tev atdotu tūliņ tepat zīmi vis un pats ietu labāk mājās. Man, nūdien, nav lāgā ap sirdj – pašam iet un tiesāties. Pie tās pašas norunātās maksas, ja tu izdarītu to tiesu un man tiktu tā māja, es labāk pieliktu vai divdesmit rubļu, vēl klāt. Un ja gribi – tūliņ norakstīsim pie tās pašas zīmes – →».

Kode klausījās ko klausījās, ka ienācējs tā pussmilkstošā balsī to visu tā stāstīja un tad pārskaities, kļiedza:

«Kas velns tu par cilvēku esi? Es tev tik daudz reizes izskaidrojis, ka tas nevar tā būt, bet tu muldi to pašu bez gala». – To runādams Kode apsviedās apkārt pie sava galda un, ar muguru pret ienācēju stāvēdams, vēl izsacīja:

«Man vairs ar tevi nav nekā ko runāt, ja tu palieci tīšām tāds pats muldētājs, kā esi. Mūsu noruna tad ir beigta, un mājas tu arī nedabūsi nekad ar tādu muldēšanu».

To dzirdēdams, ienācējs, ar visu savu rokas olekti (svārku piedurkni) uz priekšu un atpakaļ vilkdams, noslaucīja pieri. No muguras stāvot nevarēja skaidri redzēt, vai viņš tur slaucīja sviedrus vai ko citu, un tad sacīja ar savādi nospiestu balsi:

«Kad nu gluži un ne pavisam citādi nevar, tad lai nu arī tā paliek, kā jūs, skrīver, sakāt. Bet tad, skrīver, jums vajaga man visur palīdzēt. Nūdien, ja jūs nepalīdzat, tad es arī gan neizdarīšu itin nekā... cik glups es pie tiesām... Vai darīsīt, skrīver, tā?»

«Brīnums, kas tu par cilvēku tāds! Es tev to esmu sacījis vai desmit reizes, ka es visu darīšu un izdarīšu. Bet ja tu pats būsi tāds dumjš, tāds bailīgs bāba, tad ar neizdarīs nekā, to es tev pasludinu jau iepriekš, un vairāk nekā cita. Ej nu un nekavē manis vairs; man nav vaļas», – skrīveris norunāja jau drusku laipnākā balsī nekā pirmīt. Ienācējs tad arī apsolījās, ka turēšoties gan, cik vien varēšot, un izvilkās lēnām pa durvīm.

Otrā pusē tas ielocīja savu minēto zīmi ādas tašiņā un notina tāpat cieti, cieti ar šņori, tad vēl kādu brīdi nolaistām rokām kā bez dzīvības, domādams nostāvējis, viņš izgāja, galvu nodūris.

Šis cilvēks, kas nupat izgāja, kā jau sacīts, bij Čīkstoņas Krišs. Viņš bij agrāk bijis ilgāku laiku par brandvīna laidēju tepat Izjuras muižā un, cietīgi dzīvodams, iekrājis kādu labu daļiņu naudas. Kādus gadus atpakaļ viņš bij atlaists no deģa amata un tad pēc tam dzīvoja nometies Turpiņu mājā pie savas sievas radnieka, pie toreizējā Turpiņu saimnieka. Turpiņš toreiz tirgojās ar dažādām zemnieku precēm, kā – sviestu, olām, cāļiem un arī ar liniem, un bij iedaudzināts par visai turīgu un izveicīgu cilvēku. Tāds viņš bij arī gan bijis un turklāt arī labi uzticams. Čīkstoņa tad, tāpat kā daži citi, bij aizlienējis Turpiņam tādu summu naudas, kā to nupat dzirdējām, kur Kode lasīja no Turpiņa izdotas zīmes. Caur pārdošanām un pirkšanām, un īsti caur nevērīgu rēķinu vešanu, kā tas lielāko daļu pie Malienas zemju tirgotājiem, kur tie pērk un pārdod preces lielāko daļu bez kādas ciparu ievēšanas grāmatiņā, un tikai no tā skatās un sver peļņu, vai nauda vēl ir makā un cik viņas tur ir. Tāpat tas gāja arī ar Turpiņa tirgošanām. Sāka vien maks plānāks mesties, un pats mierīgāks tapt visā iešanā un braukšanā pa tirgiem, mājām un pilsētām, kamēr atradās vien, ka bij izplēnējis gluži. Turpiņš, kā jau sacīts, bij gan dažā ziņā labsirdīgs cilvēks, bet arī diezgan pavieglis, jo līdz ko bij nopelnījis kādus rubļus, tad tūliņ iedomājās, ka esot ļoti bagāts, varens tirgotājs. Bet kad nu iesāka iet šķidri, tad nokrita atkal tāpat ar reizi, kā krītīn, un aiz kauna par visu to iesāka stipri žūpot. Cik tāli Turpiņš žūpošanas sērgā pakristu, ja viņam dzīvības laiks to ilgāk

ļautu, to nezin. Bet viņš šai pašā pagājušā vasarā piepēži nomira. Atraitne, nepieauguši bērniņi un diezgan laba summa parādu Turpiņu apraudāja un pavadīja uz kapu.

No pakalpalicējiem mājai nebij nekādu dzīvotāju un gādātāju, kā protams, un ieceltiem aizbildņiem tad vajadzēja gādāt par visu. Turpiņu tagadējais un tik bēdīgais liktenis tad arī bij skrīveri Kodi un Čīkstoņu savedis tai zīmes lietā, kā to dzirdējām viņu starpā nupat runājot, kur, pēc parādu zīmes ņemot, Čīkstoņam vajadzēja dabūt tik un tik rubļu no Turpiņa mantiniekiem, kā Kode to lasīja un izskaidroja.

Bet lieta patiesībā te bij gan šitāda:

Čīkstoņa bij gan jau atņēmis visu savu parādu no Turpiņa, kamēr vēl tas bij dzīvs, kā Turpiņš pats to bij stāstījis uz miršanas gultas savai saimniecei; bet tikai parādu zīme bij palikusi Čīkstoņas rokā – ar visiem saviem 184 rubļiem un pavisam neaizkārtā, kā tas daudzreiz pie maleniešiem notiek. Turpiņš, kā jau dažās citās savās darīšanās, viegli lietas ņemdams, tā arī še nebij minētās parādu zīmes no Čīkstoņas atprasījis un iznīcinājis tūliņ, kad parāds bij nolīdzināts.

Šo visu, līdz ar Čīkstoņu, zināja arī velns. Tā vienā mierīgā svētdienas dievvārdu laikā, karstai vasaras saulītei spīdot, Čīkstoņa kailu galvu un kreklā, uz sava pieliekamā kambarīša sliekšņa sēdēdams, bij iesācis pārcilāt savas parāda zīmes citu pēc citas, pusbalsī lasīdams: «Es palieku parādā Turpiņu Čīkstoņas Krišam 13 rubļu sudrabā, – raksti: trīspadsmit rubļu sudraba. – Es palieku parādā Turpiņu Čīkstoņas Krišam 38 rubļi sudraba, – raksti: trīsdesmit astoņi rubļi sudraba. – Es palieku parādā Turpiņu Čīkstoņas Krišam 6 rubļi sudraba, – raksti: seši rubļi sudraba. – Es palieku parādā Turpiņu Čīkstoņas Krišam 19 rubļu sudraba, – raksti: deviņpadsmit rubļu sudraba». Un tā citu pēc citas ar īpašu garšu un pie lielākām parādu zīmēm pat lūpas aplaizīdams ar savu plato mēles galu, tāpat kā Cīruļvējputenis, kad redzēja kāzās jaunlaulātos mutējoties. Bet kad lasīja Turpiņa zīmi: «Es palieku 184 rubļi sudraba parādā, – raksti: viens simts astoņdesmit četri rubļi sudraba» – tad viņš palika labu brīdi domādams un zīmē skatīdamies kā piesiets. Pēdīgi apgriezta zīmi un noskatījās arī zīmes mugurā jeb tukšajā pusē tāpat, un garu pūtienu nopūzdams, zīmi gribēja atšķirt no citām zīmēm un nolikt otrā pusē uz sliekšņa, sevī runādams: «Ak skāde, ka vēl zīme tik laba, bet man neder gandrīz itin nekā». Bet šai acumirkli velns, kas visu laiku skatījās pār plecu, saturēja Čīkstoņas roku tā, ka viņš nevarēja ne par ko zīmes nolikt sevišķi no citām zīmēm, un runādams: «Nekas. Lai vēl stāv. Vai tad viņa man ēst prasa?»

Velns nupat kā bij atskrējis no baznīcas, kur mācītājam sprediķi iesākot, bij norīkojis savu zināmo kārtību: Trejukungudicnu un dažus citus ielabinājis uz snaušanu; puisus un meitas sastādinājis kājās un sagriezis tā, lai vieni otros skatītos. Un to savu visulabāko materiālu, kā: Cīruļvējputeni un citus tādus puteņus, pusputeņus un visputeņus – no šās dienas baznīcēniem nebij laidis ir pavisam baznīcā, bet tos atstājis kā jau arvienu baznīckrogos, lai tur žūpotu, pīpētu, melotu, lielītos un visādus tukšumus pļāpātu.

Tā drusciņ vaļas brītiņu pamanīdams, kamēr mācītājs tiks pie laulībnieku saukšanas, kur tad sevišķi būs jāsakārto nezin ko čukstēt, aprunāt un stāstīt cita citai, velns bij te atsteidzies uz Čīkstoņu un tam pār plecu skatīdamies, smērēja ap lūpām naudas garšu. Un kad viņš sacīja: «Es palieku parādā, – raksti u.t.t.», tad gaidīja tikai, kad Čīkstoņa ņems Turpiņa parāda zīmi, lai saturētu tam roku, ka šās zīmes nenoliek uz iznīcināšanu un lai tikai iesāktu par šo zīmi kaut ko domāt. Velnam šoreiz vairāk nekā nevajadzēja, kā tikai tā, lai Turpiņa zīme paliek dzīva un lai Čīkstoņa par šo zīmi iesāk domāt.

To visu Čīkstoņa nu arī darīja: minēto zīmi līdz ar citām zīmēm salika rūpīgi ādas tašiņā, notina to cieši ar šņorīti un, ievīstījis vecās skrandās, ielika drēbju lādes dibenā. Tad iznācis no pieliekamā kambarīša, nosēdās atkal turpat uz sliekšņa un iesāka domāt par zīmi – par Turpiņa parāda zīmi. Tā bij tak viņam pati labākā parādu zīme, jo tai bij visvairāk naudas ierakstīts, nekā nevienā citā zīmē. Čīkstoņa nu domāja: Nederētu vairs zīme? Par ko gan gluži nederētu?... Tik vērtīgu zīmi, kur simts astoņdesmit četri rubļi ierakstīti, pašam saplēst vai nosviest zemē... par neko? Tavu traku lietu! Pats Turpiņš pagalam, zīme dzīva kā bijusi! – –

Bet te Čīkstoņa meta piepēži mieru no domāšanas, sakasīja pāra reizes savus biezos matus un tad aizgāja un nogulās kaņepu pakrēslī svētdienas vidū jeb dievvārdu nosvētīt.

No šā laika Čīkstoņas mīļākais nometeklis bij – domāt un domāt par to pašu Turpiņa zīmi. Kad pārparim un dziļi bij domājis un domājis, un tālāk nekur netika, tad velns viņam iepūta atkal vienu vārdu: pārdomāt labi: vai tikai Turpiņš viņam ir vien visu naudu tā atdevis, ka zīme vairs nederētu neko? Par šo nu Čīkstoņa iesāka atkal domāt un domāt vai viņš varētu būt tiešām drošs, vai patiesi atminēties, ka Turpiņš naudu atdevis? Kādēļ tad zīme bij dzīva tāpat, kādēļ nebij nekā atrakstīts, ja būtu atdots? Viņam galva bij veca um tik ilgi brangūzī ēsta pa brandvīna dūmiem, tā ka grūti bij saņemties, lai šo vai to skaidri atminētos.

Brīžam Čīkstoņa nu iesāka arī gan skaitīt pats sev priekšā, cik Turpiņš viņam atdevis tai reizē, cik atkal tai reizē, lai redzētu, vai sanāktu viņa skaitlis kopā – pret zīmē rakstīto. «Pirmā reizē atdeva 13

rubļu sudraba», viņš skaitīja. «Par rudziem norēķinājām 8 rubļi sudraba, par gatavām kažoka ādām 3 rubļi sudraba un sešdesmit kapeiku, – varu atminēt visu skaidri».

Tā skaitīdams Čīkstoņa skaitīja un pats sev stāstīja. Viņš jau paņēma ogli un kādu vecu lemesnīcu, kur rakstīt virsū savus galvas skaitļus. Bet te Čīkstoņa atkal palika domīgs un tad runādams, ka jūkot viss pa galvu, tā ka nevarot atminēties nekā krietni, – viņš aizsvieda lemesnīcu un samina ogli kājām, neuzrakstījis neviena paša cipara.

Taisnībā lieta gan bij tā, ka Čīkstoņa neļāva sevīm tālāk skaitīt; jo lai viņa galva bij cik izēsta brandvīna dūmiem, bet to gan viņš skaidri sajēdza, ka līdz ko atļaus sev skaitīt visus tos uzdevumus, tā kā Turpiņš viņam atdevis kuru reizi, tad saskaitītu visus 184 rubļus sudraba – pīšļu pīšļiem, tā ka drīzāk pāri paliks, nekā pietrūks. Un cik ļoti grūt tad būtu lietu atpakaļ novest un nobildināt sevi tai nezināšanā, kurā viņš tagad sevi atstāj, lemesnīcu nosviedzams un ogli samīdams, un nemaz neļaudamies atminēt nomaksātos parādus. Tā tad Čīkstoņa domāja tikai uz to, vai Turpiņš ir vien viņam atdevis aizdoto naudu un tā mēģināja visiem spēkiem iestāstīt un ieaudzēt sirdī to, ka nebūs un nebūs atdevis. Ja būtu atdevis, tak būtu atzīmēts, tad būtu parādu zīme atprasīta, bet nu viss vēl tāpat: kā nav atdots, tā nav atdots.

Pēc kāda laika Čīkstoņa nu pats sev bij visu tik tāļu iebildējis, visas atmiņas nāvēdams nāvējis, ka jau stipri ticēja un palika pie tā, ka Turpiņš viņam neesot atdevis itin nekā no tiem 184 rubļiem sudraba un ka parādu zīme esot viņam gluži vajadzīga un derīga. Traks būtu bijis, ja parādu zīmi būtu iznīcinājis. Redz, kā tas ejot ar vecu, brangūzī no brandvīna dūmiem izēstu galvu!

Tādus pamazus solīšus sperdams, velns gāja Čīkstoņas dvēselei līdz. Ja velns Čīkstoņas dvēselē būtu ātri gribējis iemitoties, viņš nebūtu nekā panācis, jo Čīkstoņa būtu sacījis: Nē, tas ir briesmīgs grēks! Pa r to var vēl tapt ellē iemests. Ja nebūtu elles un grēku, tad tas būtu cita lieta; bet tagad nedrīkstēja tā darīt, jo Čīkstoņa bij Dieva ticīgs cilvēks. Viņš gāja savās noliktās reizēs tik punktīgi pie Dieva galda kā vecais mēness savā vecā mēneša laikā gaisā. Sējās tad baltu kaklautu ap kaklu, kā ikkurš cits dievabijīgs izjuriētis, neēda tai rītā itin nekā, meta veco lielo vara grasi «upurē», ka nodimdēja vien. Un pie altāra, saņemdam dievmaizīti, slaucīja savas lielās grēku asaras līdz ar Dāvidu, kad tas bij pieķēries pie Batzebas, un tā projām. Svētdienās viņš arī lasīja: «Žēlīgs Dievs, ak nesodi, mani bargā prātā», «Šis tiešām ir tas pēdīgs laiks», «Še kopā, ļaudis, nāciet, jūs, grēcinieki, sāciet – tās mokās skatīties», «Še eita līdz uz ellī un skatīties, kā velli tos ļaudis vārdzina» un citas tādas pašas stipras pastardienas un grēcinieku dziesmas. Un tās Čīkstoņa lasīja ar tik sagrauztu, kaukdamu grēcinieka balsi, ka pat vecais Krancis tad pret logu notupies un klausīdamies – gaudoja līdz savas pārkāpšanas. –

Tā velns, Čīkstoņu soli pēc soliņa vadīdams, pēdīgi nu to nosūtīja uz Izjuras skrīveri Kodi, lai nu tur ietu palīgos gudrības ņemties. Viņš bij vairāk reizes gājis, bet nebij vēl nevienam pašam cilvēkam no tā nekā sacījis. Ja sieva bij prasījusi viņu, ir tai nebij stāstījis it nekā no tā visa; sāpot kāds zobs, iešot uz riebēju, lai apriebjot, vai arī kaut kā citādi. Kad pirmo reizi Čīkstoņa gāja padomos uz Kodi, tad velns viņu pavadīja līdz mājas Tīrumkalnam. No tejiens bij visulabākais pārskats par Turpiņu māju pašu, kā arī par viņu tīrumiem, pļavām un skaistajām meža birzēm. Te velns itkā atdievodamies, Čīkstoņam lika apstāties un parādīja, lai noskatoties, cik skaisti stāvēt viss Turpiņu mājai un cik patīkama pati Turpiņu māja! Vairāk velns arī itin nekā nedarīja, atstādams Čīkstoņu skatoties un pīpi kasot. Pats viņš aizskrēja projām, ka sērs vien un zēvele nosmirdēja...

«Te nu tik branga māja būs jāatstāj parādu dēļ varbūt citam», Čīkstoņa runāja skatīdamies, un viņam viss tik savādi te iepatikās, ka nevarēja ne noskatīties vien uz Turpiņu māju. «Citam paliks māja, citam paliks māja...» tā bubinādams Čīkstoņa lēnām gāja projām, kamēr pēdīgi izsaucās: «Citam! Kam tad citam? Tu žēlīgs Dievs un Tēvs!... Nezin, kā tad būtu, kad man paliktu Turpiņi? Manim, jā! Brīnums, kā es nebiju nemaz tā iedomājies līdz šim! Es jau viņu radinieks, un labāk tad lai paliek saviešu rokās, nekā svešinieku. Mīļais Dievs Tēvs, stāvi klāt! Nudien tā būs! Cik tas bij labi, ka tur uz Tīrumkalna apstājos un sāku pārskatīt Turpiņus! Kas, vilks, citādi būtu iedomājies tās domas, ja nebūtu apstājies uz Tīruma kalna! Runāšu, nudien, ar skrīveri par pašu māju arī, redzēs, ko viņš sacīs par to?»

Tā tad velns Čīkstoņu caur Turpiņu mājas parādīšanu no Tīrumkalna bij uzlaidis vēl uz otras sliedes un ar abām zināmām vajadzībām tad to viņš nosūtīja uz skrīveri Kodi, lietas tālākā izdarīšanā, kurp Čīkstoņa ar steigšanos vien nu aizgāja, domādams par to pašu Turpiņu māju.

Ar savādām nedrošības tirpām kaulos Čīkstoņa pirmo reiz iegāja pie skrīvera Kodes. No stostīdamās valodas par zināmo zīmi Kode gan neizdabūja it nekādas skaidrības, bet to viņš gan sajēdza, ka Čīkstoņam pašam tur lāga apziņas nav, jeb – vārdu sakot – lietas īsto patiesību viņš tūliņ sajēdza, ka – zīmētā nauda gan jau izmaksāta, tikai parādu zīme nav iznīcināta un ka Čīkstoņa to nu šai Turpiņu mājas bēdu liktenī gribētu izlietot otrreiz. Tāpat Kode noskārta arī to, ka Čīkstoņā kāvās par to visu divi jo pretīgi gari, viens pret otru. Tomēr Kode nelikās no tā ne manīt, bet palīdzēja no tiesas un likuma puses lietu gluži vienaldzīgi izskaidrot. Ja viņam esot vien tāda parādu zīme rokā, kādēļ tad tiesa nespriestu

viņam taisnības, ja lieta nāktu pie tiesas? Par Turpiņu mājas lietu Kode neizsacīja pirmo reiz nekādas skaidrības, bet noteica vienīgi, lai nākot otrreiz, un klāt piekodinādamas lietas neizplāpāt pasaulē.

Te Kodem bij sava zināma gudrība; jo tūliņ pirmos acumirkļos tās minētās zīmes lietā, ka arī par māju, viņš redzēja, ka te varēs ko ne ko noraut, un kā jau palaikam, iekāroja tūliņ priekš sevis un tādēļ ņēma laiku, lietas apdomāt, izrunāties par māju ar muižu un tad tikai tālāk ko darīt. Otrkārt, Kodem bij kāds vecs ienaidis ar Turpiņu bijis un tas pārgāja ir uz Turpiņa pakalpalicējiem, kā zināmā Kodes dabā tas allaž bij. Tādēļ šie Čīkstoņas pienesumi viņam nu bij divkārt svarīgi tos galā izvest. Vēlāk viņi tad arī lietu savstarpīgi tā izdarīja, ka Čīkstoņa apsoliņa Kodem pret pilnīgu drošību visus tos 184 rubļus, kas parādu zīmē bij, atdot, ja Kode izpalīdzētu viņam izdabūt minēto māju un to parāda zīmes naudu. Bet ja viss tas neizdotos, tad paliktu atkal katrs pie sevis.

No šā visa nu mēs zinām, kādēļ Čīkstoņa gāja zināmā Izjuras veļu laika tiesas dienā pie Kodes, jo šodien šī lieta nāca pirmo reizi tiesas priekšā. Nu mēs saprotam abu valodu, ko tie tad runāja par parāda zīmi, zinām, kādēļ Kode dzinās Čīkstoņu tā stiprināt uz tiesāšanos. Bet Kode nojēdza gluži labi arī Čīkstoņas paša dabu, un tādēļ Čīkstoņam izejot, tas norunāja pats sevi: «Būtu cits šādās lietās, tad izvestu to gluži kā vien gribētu; bet maz ticams, ka šis pliena vērsis būs noturams uz kājām. Tomēr lietu var vadīt, lai izdodas, kas tur izdodas. Man pašam tur pametums nekāds nevar būt...»

Čīkstoņa, turpretim, izgājis nosēdās pie kādas malkas grēdas un tur aizvējā domāja savu domājamo. It sevišķi viņš domāja par elli, ka tur vien nebūtu jāiet. To domu viņš nevarēja un nevarēja izdzīt no sirds, lai meta cik vien gribēja laukā, bet tās griezās ne cik tālu nepagājušas tūliņ atkal atpakaļ. Par visu citu sirds viņam gandrīz nekā vairs nepārmeta – jo velns to bij pamazām iemidzinājis, kā to redzējām – bet elle, elle ar savu elles uguni viņam durtin dūrās līdz pašiem sirds dibieniem. Pēdīgi Čīkstoņa tā sēdēdams bij tik tālu sadomājis, ka izsaucās pats sevi: «Nekā! iešu uz skrīveri atpakaļ un atsacīšu no visa!» un tā atspieda jau rokas uz malkas šķilas, kā celties augšā. Bet te salika rokas atkal kopā, pirkstus starp pirkstiem žākliski samaukdams, un sverkšķa visu ģīmi tik briesmīgā grēcinieka sverkšķienā, it kā uz dīkšanu. Kādu brīdi tā klusām varkšķīties un ar piedurkni acis slaucīdams, lai gan tur nebij nevienas pašas asaras, nu iesāka tādā pašā balsī, it kā lasītu kādu pastardienas dziesmu, sacīdams:

«Ak tu briesmīgais melnais elles velns un sēra zēveles kungs, dvēseļu kramplauzis! Neviens cilvēks nespēj tevis nolamāt par tik sliktu, kāds tu esi. Tu sarītu gan savās melnajās uguns sēra zēveles žaunās visas dvēseles, kā cūka kartupeļus, kad tiktu pie blāķa, – ja mums nebūtu sava dvēselīšu glābēja...»

Tā runādams un varkšķīdamies, viņš pēc iesāka dīkt vienā laidā, ka nevarēja vairs neko saprast.

Bet kas nu notika? Velns, pamanījis Čīkstoņas šaubīšanos, bij tūliņ ar atšāvis no Tituļba tirgus uz Čīkstoņu pie malkas grēdas, lai gan viņam Tituļbos tagad arī būtu bijis diezgan darba, jo tirgus pašlaik tik vēl nāca kopā. Tur tirgū tikai kādi trīs pāri vien vēl ķildojās; kāds žīds ar kalačniekiem grūstījās, un divi ratiņu dreimaņi lamājās vietas dēļ, un kādi trīs vērsu kupči – tie gan jau pinīgi rāvās kroga priekšā. Bet tomēr velns steidzās uz Čīkstoņu, atstājot tirgus krodznieku lejot biezo plančkas ūdeni pie tirgus brandvīna. Nezin vai viena paša Čīkstoņas dēļ velns būtu tā steidzies, bet viņam te bij sava tālāka paredzēšana. Viņš zināja, ka Turpiņos atraitnei bij trīs bāriņi, un kad nu Čīkstoņa dabūtu Turpiņu māju, tad, saprotams, atraitnei ar visiem bāriņiem būtu jāiziet no turienes un jāizklīst sevišķi kuram. Te nu velns domāja: kad bāriņi būs nošķirti no mātes, tad tos jo vieglāk varēs novest neceļos un tā galā dabūt arī šo bērnu jaunās dvēselītes savā rokā. Par pašu Čīkstoņas veco dvēseli velnam nebij vis vairs diezin cik rūpju. Lai gan Čīkstoņa gāja tik pamatīgi savā laikā pie vakariņa, lai gan raudāja tik lielas grēku atgriešanās asaras, bet cik simtiem nebij arī citu visu, kas arī tāpat gāja pie vakariņa savā noliktā laikā, tāpat raudāja grēku atgriešanas asaras, un tomēr...

Bet tikko velns Čīkstoņu bij atkal iedrošinājis neatstāties no iesāktā ceļa, bet ja kas arī būtu, tad lai paļautos tikai uz savu dvēseles glābēju un grēku piedošanu, jo visi jau esot grēcinieki... Čīkstoņu nomācīdams, tad viņš tūliņ ar aizskrēja atpakaļ uz tirgu, ka sērs un zēveles vien nostiepās, īsti velnam bij bailes, ka krodznieks nepiežūrē par daudz plančkas ūdens pie tirgus brandvīna, jo tad tirgū, lai dzertu vai cik, tomēr lāgā neviens nepiežūpotos, un kas tad lai tur būtu, kas darītu visus tirgus grēkus? Tas viss velnam, saprotams, bij lielā svarā. –

Kamēr Čīkstoņa gudroja un varkšķījās pie malkas grēdas, kamēr velns viņu atkal uzlaida atpakaļ uz savām iesāktām sliedēm, līdz tas pēdīgi apņēmās visu iesāktu lietu vest joprojām, tikmēr bij sanākuši gandrīz jau visi Izjuras tiesneši tiesas istabā, un skrīveris Kode bij arī jau sanesis visas protokolu grāmatas, tintes pudelītes, spalvas un vajadzīgos papīrus uz tiesas galda, salikdams tos savā ierastā glītā kārtībā. Bet pirms kā nosēstos pie tiesas galda, Kode priekšnieku Jukuma tēvu iesauca savā kambarī un tad raudzīja iestāstīt par Turpiņu mājas parādiem un magazīnas labības piedzīšanu, ko draudzes tiesa

uzdevusi piedzīt tik briesmīgi cieti – ar cietuma sodu pašam priekšniekam, ja nepiedzīšot. Jukuma vecis tad arī apsolījās šo lietu šodien vest galā, lai arī Turpiņi vai no mājas būtu jāizklapē.

Kamēr Kode te Jukumu rūdīja par Turpiņu parādiem, tikmēr tie palikušie tiesneši: Krūteža, Kalācis un Trejukungudiena sarunājās un brīnījās par to, kādēļ viņus skrīveris ziņojis šoreiz nākt tik agri uz tiesas māju, kur neesot gandrīz vēl neviena cilvēka no tiesas ļaudīm. Tur tak būšot kas savs tādām agram un neierastam ziņojumam. Krūteža ar Trejukungudienu izsacījās, ka viņi ar tādu agru steigšanos pat Dunduram pagājuši garām. Un ko tur Dundurā arī būtu darījuši, kad krogs bijis vēl gluži tukšs, bez neviena tiesas cilvēka.

Nevien tiesnešus bij Kode paziņojis, lai nāktu agri, bet arī tos dažus Turpiņa parādniekus un pērminderus jeb bērnu aizbildņus, un tur viņam bij atkal savs smalks aprēķins. Malienas ļaužu dabā, kā zināms, mūždienu tas, ka viņi pie tādām lielākām lietām, kā Turpiņu lietā tas būtu, ņem tur vispārīgu dalību. Kas var zināt, Kode domāja, ko ļaudis pulkos nesarunā, ko nesagroza, un tā tas varēja izgadīties arī ar Turpiņu parādniekiem, sevišķi ar šaubīgo Čīkstoņu. Tur tad jau priekšlaiku var kādi Čīkstoņu sagrozīt, ka tas atsakās pavisam no savas parāda zīmes, no tiesāšanās, jeb arī, vismazākais, ko izmuld tas pliena vērsis. Tādēļ tad arī Kode bij vēlējies, lai viss notiktu, kamēr nav citi tiesas ļaudis sanākuši. Tādēļ tad arī, redzat, Izjuras tiesas vīru nebij neviena paša Dundurā, kad Cīruļvējputenis ar Apzarni plēsās matiem. Tādēļ tad arī tiesas tēvi šodien pirmāk bij sanākuši tiesas mājā, nekā Dundurā. Tikai Kalācis, vīrs, gan būdams tas vājākais rīks no visiem Izjuras tiesas tēviem, bij nākdams Dundurā pats par savu naudu iemetis puskorteli, noslaucīdams muti labi cieti svārku stūrī, lai neviens to nedabūtu zināt, jo citi tiesas tēvi, īsti Krūteža, viņu nabagu par to zoboja, ka – valdnieks būdams, dzerot par savu naudu.

Tagad nu Jukuma tēvs ar skrīveri iznāca tiesas istabā, un Jukums, saglaudījis pa ieradumam matus, aicināja tiesas vīrus nosēsties pie tiesas galda, sacīdams:

«Nekā! – jāsāk gan, jāiesāk gan... nāciet nu sēdiet, nāciet nu sēdiet!» – un ar to pats tad apsēdas galda galā. Dobiņš, Linums un Kalācis arī nosēdās ikkatrs savā vietā.

«Krūtežas tēv!» Kode nu rīkoja tālāk, «sēsties tu šodien vecākā tiesas vīra vietā... Aizbara tēva nebūs. Trejukungudienas tēv, paņem tu ērgli no skapja!» – un to sacījis, it kā steigdamies izgāja vēl savā kambarī, bet tūliņ gan atkal iznācis, piesēdās savā vietā.

«Kur tad Aizbara tēvs? Vai viņa nebūs vis šodien, ka man jāsēstas vecākā tiesas vīra vietā!» Krūteža jautāja, it kā godu saprazdams.

«Aizbara tēva nebūs», Kode atbildēja, «pēc izstāstīšu, kādā darīšanā šodien Aizbara tēvs».

Bet vai nejdzāt, ka Kode šodien tik labiņš, tik labiņš pret tiesas tēviem, – tīri kā vasarā. Vai zināt, kādēļ viņš pasteidzās Krūtežu nosēdināt vecākā tiesas vīra vietā, kādēļ lika Trejukungudienam nest tiesas ērgli un uzlikt to uz galda? – Zināms, šī iekārtošana gan piekrita pašam Jukumam, bet mēs jau gan daudz maz zinām, kas vien Jukuma vecis pret Kodi, ja vien tam vajadzība aizstāties priekšā ar kādu savu darīšanu, Tā arī tas bij šoreiz. Viņš zina gan, kas kuram der un ar ko kuru tiesas vīru var iebāzt savā maksfī. Tāda vajadzība Kodem ir arī šodien.

Vai neievērojāt tad arī, ar kādu mūžīgu svāra pilnu seju Trejukungudiena nesa tiesas ērgli un nolika uz tiesas galda? Paskatieties Krūtežā – redzat, kā sēd, kā prot sēdēt vīrs, kas iesēdināts vecākā tiesas vīra vietā! Vai nesēd kā pats Zalamans, kad bij izspriedis gudru tiesu par tām divām sievām un par vienu bērnu? Nu – jūs varat gan iziet visu Malienu un meklēt tādu Krūtežu! Redzat, tās ir zīmes, ka tie vīri Kodem ir ko vērts un būs šodien viņam jo vērtīgi, un to mēs visu noskārēsim gan pie šās dienas darbiem bez kādas sievišķas stāstīšanas.

Bet nu klusu! Visi jau nosēdušies... Jukuma tēvs jau trešo reizi nokāsējies – viņš tūliņ runās...

«Jūs, tiesas vīri», Jukums iesāka, «jūs visi gan zināsiet, ka Turpiņu mājas gādnieks nomiris un atstājis lielus magazīnas parādus un citus parādus, – nudien, kā grūžu! Mēs ar skrīveri esam izpūlējušies vai nezin kā, bet nevar nekā izdarīt. Augstākās tiesas jau daudz reizes mums pavēlējušas, lai piedzen, un ja nepiedzen, tad mums, tiesai, cietums. Un magazīnas parādi briesmīgi. Magazīnas parādu pēc mūsu likumiem neaizstāv neviens likums».

Te Krūteža jau sen plātīja muti, kā varētu grūzt vidū savu vecākā tiesas vīra vietā sēdoša vārdu, bet nevarēja, jo priekšnieks runāja tik vienlaidus, ka tur viņa runai pat ods nevarēja pārskriet pār ceļu. Jau nosēzdamies vecākā tiesas vīra vietā, Krūteža nodomāja: nu vajaga šodien runāt! Ja es šodien, vecākā tiesas vīra vietā sēdēdams, nerunāšu un nezināšu likumu, tad es nederēšu ne velnam! Tad es vakarā nedrīkstēšu Dundurā ir rādīties. Tādēļ viņš arī nu tūliņ grūda vaļā ar visu muti:

«Kas mums, tiesas tēviem, tur ko nezināt! Magazīnas likumā vajaga visiem ap Mārtiņiem labībai būt klētī un to magazīnā nobērt. Aizies kādi tiesas vīri uz Turpiņu klēti, paskatīsies tur un labību nobērs magazīnā un lieta beigta».

«Jā, bet kā tad paliek ar citiem parādniekiem, un ko tur tiesa darīs?» Jukuma vecis jautāja kā apjucis.

«Par citiem parādiem?» – Krūteža, kā meklēdams kāda likuma dabūt, jautāja Jukumam pakaļ tāpat gari: «Kas mums tur par citiem parādiem, kad tikai magazīnas parādi piedzīti. Magazīnas parādi ir kroņa parādi un kas tie citi parādi? – pašu izjuriešu parādi, un vairāk nekā. Vai viņi tad arī nāca pie tiesas prasīt, kad aizdeva Turpiņam? Ak nu gan zina nākt! Kam neprasīja tad, kad Turpiņš bij dzīvs? Bet kas tad nu lai zina visus tādus parādus? Nu var būt nezin cik parādnieku! Tiesa laikam šo dēļ ies Turpiņu palicējus izputināt no mājas? Likums nosaka, ka tiesai bāriņi un atraitnes jāaizstāv un to...»

Te Kode iekrita ātri Krūtežas runā. Viņš bij jau labu laiku kodījis savas lūpas, klausīdamies ar lielāko nepatikšanu vecākā tiesas vīra vietnieka gudrā runā. Citās parādu lietās Krūtežas runa Kodem būtu bijusi īsti pa prātam, jo viņš bij allaž pikts uz visiem parādu devējiem, kas vien nāca pie tiesas un nelika gandrīz nemaz vērā tādas parādu piedzīšanas, sodīdams visus parādu devējus tai pašā krāsā, kā Krūteža to izsacīja, ko tas citām reizēm bij ievērojis no paša Kodes. Tagad, vecākā tiesas vīra vietā sēdēdams, Krūteža gribēja parādīt, ka zina to pašu, ko tiesas skrīveris zina un gribēja arī izrunāt viņam pa prātam, bet nu – pie šiem Turpiņa parādniekiem bij iegadījies Kodem savu ierasto taisnību vērst atkal pavisam otrādi un tādēļ tad viņš arī neļāva Krūtežam muldēt tālāk, savas griezīgās acis zibināja, pārļaidzams pār visiem tiesas vīriem un sacīdams cietā balsī:

«Jums, tiesas vīriem, visiem jāzina, ka šie Turpiņu parādi nodoti visi jau sen te pie tiesas. Tiklīdz tiesa te izturēsies glēvi, nepiedzīdama parādu, – jo Turpiņos, kā dzirdams, izputinās drīz vien visu mantiņu, kas vēl tur būtu, – tad tiesas vīri paši samaksās visu un tad jūs gan būsīt gudri. Es jums, kā tiesas skrīveris, esmu licis priekšā augstāko tiesu pavēles, un ja man būs kas jāsaka tur par tādu parādu novilcināšanu, tad es citu nedz sacīšu, nedz arī varu sacīt, kā – ka tiesas, ka jūs, tiesas vīru, nevērības dēļ zuda parādniekiem viņu parādi. – Turpiņu parādnieki visi šodien pasūtīti: lietu vajaga nobeigt tā vai tā, lai es zinu, ko atbildēt draudzes tiesai».

«Nu, kad tā ir visas tās lietas», Krūteža drusku kā piekaunējies sacīja, «tad vajaga tūliņ ar steigšanos piedzīt Turpiņu parādus. Nu vēl rudens, nu vēl ko ņemt, bet ko tad pavasarī? – Kurš tiesas vīrs būs tik traks un ies maksāt pagasta parādus no sava maka?»

«Kad ar gribētu maksāt, ko lai maksā? Man nav pie dvēseles vairāk kā viens nepilns pimbers naudas», Linums savā ierastā vientiesībiņā izteicās. –

«Kas tad, tiesas tēvi, nu būs?... Ko darīsim? Tās lietas ir bailīgas – nedrīkstam nemaz vairs vilcināt», priekšnieks atkal runāja.

«Kas tur vairāk – norakstīs konkursu un ūtrupī abus protokolā, aizies, paņems visu, kas kust un nekust un – pāršos... cik dabū – dabū... tad mēs, tiesas vīri, esam brīvi, un vairāk nekā cita», Krūteža atkal iekrita valodā un rokām plātīdamies piegrūda netīši ar elkoni līdzās sēdēdamam Kalācim sānos. Šis bij sēdējis savā ierastā mierā lūpu atmetis, bet no grūdienu aizkustināts un domādams, ka Krūteža piedūris, lai viņš arī saka to pašu, tas sarāvās un izsacīja kā pa miegam:

«Es arī palieku pie tā paša, ka jāpaņem viss kas kust un nekust un jāpārdod, tad mēs, tiesas vīri, būsīm brīvi».

«Nu, ja tā visi gribat, tad es arī tūliņ norakstīšu», Kode savā ierastā balsī sacīja un paņēma spalvu uz rakstīšanu.

«Bet ja nu Turpiņiem visu mantu pāršos, vai tad viņi vairs būs dzīvotāji?» Linums runāja tā pabailīgi. «Tad kungs arī māju atņems, un es nezinu, kur tad viņa pati ies ar maziem bērniem, izdzīta rudens laikā. Vajadzētu nogaidīt pavasara...»

«Vai tev, Linum, nemaz ticības nav?» Trejukungudiena iesāka rāties. «Vai nezini vis, kas atraitņu, un bāriņu tēvs?...»

Bet Kode, iekrizdams Trejukungudienas pavedienā, atkārtoja otrreiz to pašu, vai gribot tā un vai likšot ierakstīt? – nelikdamies nemaz dzirdējis pirmējos runātājus.

Lai nu gan priekšnieks Jukums Kodem pirmīt bij apsolījis Turpiņu parādu lietu tūliņ šodien izbeigt un ūtrupī izsludināt, tad tomēr viņam bij tas viss pret zināmo sirdi un pats nezināja kādēļ? Turklāt zinādams, ka tas būs pret Kodes prātu, viņš tad pabailīgi iejautājās, kādu papīra gabaliņu rullēdams starp delnām, vai nebūtu bijis tomēr vēl jāapdomājas un vēl ne tik visai ātri jānoraksta mantas izķīlāšana?

To dzirdēdams, Kode nolika spalvu gareniski grāmatas sašuvumā. Tā bij zīme, ka viņam stipras nepatikšanas, un to zināja nevien pats Jukums, bet arī visi citi tiesas tēvi, un tādēļ labu brīdi tik šņākšana vien bij dzirdama ap visu tiesas galdu, kā muižas rijās kūleju atmiegā. Visi jau nu viena šņāciena gan nešņāca, bet ko gluži kurais šņāca, kas nu to skaidri varēja zināt, bet lāga tomēr nevienam nebij ap dūšu, tas gan bij tiesa. Pēdīgi, kad neviens nekā nesacīja, Kode paspītīgā balsī iesākdams sacīja:

«Tikmēr jūs pārdomāsiet un vilcināsiet, kamēr ievilcināsiet savā nelaimē. Ak tad nu būsit tie žēlsirdīgie? Turpiņus žēlosiet, parādniekiem zudīs – un tur būs tad visa žēlsirdība. Tiesai nevajaga vis nekādas žēlastības zināt, bet tikai taisnību. Ja tik žēlīgi esat, žēlojiet ar savu mantu, bet ne ar cita mantu. Aizmaksājiet Turpiņu parādus, savediet labību magazīnā priekš Turpiņiem un tad žēlojiet Turpiņus! Tad vēl saku, ka es neklapatāšos vis ar tām tik bezgalīgām rakstīšanām, kas celsies no tādas glēvas vilcinašanās».

«Es palieku pie tā, kā skrīveris saka... tas ir pa likumam, ka parādi jāmaksā, un tiesai tie jāpiedzen; tiesai jānoraksta konkurss un ūtrupe un jāpārdod viss, ja nav ko maksāt. Ko tur gudrot tik daudz, itkā tiesai nebūtu vairs cita darba! Vajag tikai norakstīt «protakulā», kā es pirmīt gribēju, un vairāk nekā cita», Krūteža runāja atkal savā vecākā tiesas vīra uzdevumā.

«Tā mēs, tiesa, līdz šim neesam nekad darījuši ar citiem parādniekiem», Dobiņš savā ierastā mierībā iesāka nu runāt. «Citās reizēs mums tādi parādnieki nāk te pirms tiesas priekšā un tiesa tad lūko pierunāt, lai vēl pagaidītu vai, bet mēs par Turpiņu parādiem gan runājam, bet neesam redzējuši pašu parādnieku neviena vēl nākot tiesas priekšā. Es domāju, mums vajadzētu parādniekus saukt te tiesas priekšā un...»

Te Kode, paņēmis kādus papīrus, tos grūda Dobiņam priekšā, sacīdams:

«Te ir tie parādnieki! Un draudzes tiesas pavēles, izskaties nu, kad neesi redzējis!»

Bet Dobiņš atbīdīja, tur nemaz nepaskatījies, visus papīrus atpakaļ, mierīgi runādams tālāk:

«Es netiku nemaz vēl visa izrunājis, ko gribēju runāt. Vai tad es saku, ka Turpiņam nav parādu, vai arī ka tie nav jāpiedzen? Es tikai gribēju sacīt to, lai mēs tās parādu būšanas pirms izmeklētu, lai izrunātos tiesas priekšā ar parādniekiem, ar Turpiņa pērminderiem un nevis jau steigtu bez nekā ūtrupī Turpiņiem norakstīt un izsludināt».

«Vai es kādu reizi esmu sacījis, ka parādnieki nav jāsauc tiesas priekšā? Bez visas jūsu gudrības esmu jau parādniekus un pērminderus pasūtījis pats no sevis un nu sauciet tos priekšā vai desmit reizes», Kode runāja dusmu karstumā.

«Jūs jau pirmīt gribējāt tūlī norakstīt... tādēļ es runāju un es tam tā nepiekrītu», Dobiņš atbildēja savā jo patīkamā mierā, un kas pie viņa parādījās jo skaistāks un lielāks, ja viņa pretinieks bij dusmīgs.

«Bet es atkal saku», Trejukungudienas tēvs nu laida vaļā galvu purinādams un pār galda malu jo līks, «ja Dievs būs nolīcis Turpiņiem visu māju un mantu izūtrupēt, tad tas notiks, lai arī ne parādnieka pirksta neiesauktu te, un ja Viņš nebūs nolīcis, tad lai norakstītu vai desmit protokolos Turpiņiem ūtrupī vai konkursu, lai izsludinātu vai trejdeviņās baznīcās, tomēr nepārdos tad ir ne skabargas no viņu mājas un mantas. Lūk to es zinu un saku! Un skrīverim te taisnība: tā lieta jānoraksta gruntīgi protokolā. Tiesai viss jānobeidz un jāizdara, gan jau tad Dievs pats redzēs, ko viņš darīs. Un mūsu skrīveris arī zina likumus, kur tie kurais jāliek – labāk nekā mēs visi kopā. Tā arī es pasaku».

Skrīveris Kode sēdēja tagad domādams pie sevis ar cieti sakniebtām lūpām un, kā rādījās, bij arī ko izdomājis. Viņš pieliecās pie priekšnieka un tam čukstēja:

«Kad nu viņi tā grib, tad sauks arī parādniekus papriekšu iekšā un noprasīs, vai viņi gaida, vai nē».

Priekšnieks acumirkli atspirdzis un ar galvu pamezdam apstiprināja: «Tā gan, tā gan!» un tad pārskatīdamies pār visiem tiesas vīriem sacīja tālāk: «Kad nu citi tiesas vīri tā grib, tad iesauksim ar parādniekus pirms iekšā un noprasīsim cieti, vai viņi gaidīs vai negaidīs neviens vairs Turpiņu parādu un tā mums, tiesai, būs prāts ar mieru. Ēj, kazak!»

Kazaks tik lēti neienāca.

«Linuma tēv», priekšnieks teica tālāk, «paejies un paskaties, kur kazaks palicis!»

Bet tai pašā acumirkli arī vecais kazaks ienāca, ka dzeltainās pogas vien nospīdēja, un Jukums atkal sacīja: «Neej vis, Linuma tēv... ienāk jau!.. Klausies, kazak, pasaki tiem Turpiņu parādniekiem, kas šodien pasūtīti, lai viņi visi ienāk!» Kazaks izgāja, un parādnieki drīz vien ar sanāca, kādi septiņi, astoņi gabali.

Parādniekiem ienākot, Kode vēl pieliecās pie Jukuma veča un tam čukstēja:

«Bet vajaga tikai taisni un īsi noprasīt, vai grib vēl kādi gaidīt un uzticēt paši Turpiņu parādus, vai ar grib, lai tiesa tos tūlī piedzen. Nevajaga ielaisties nekādās tālākās pļāpāšanās».

«Jā gan! tā gan, tā gan! Jānoprasa cik vien īsāki var, cik vien īsāki var», Jukums atsacīja pārpārim piekriždam Kodes gudram padomam. Tad, saglaudis matus un noslaucījis muti, iesāka:

«Nu, vai esat sanākuši – visi Turpiņu parādnieki, kas pasūtīti šodien?»

«Bet kādēļ tie pērminderi un tas meitietis ienākuši te līdz? Kas tā par pārgalvību – bez saukšanas nākt iekšā pie tiesas!» Kode iekrita Jukuma runā, ieraudzīdams, ka Turpiņu pērminderi un arī pati Turpiņu saimniece, atraitne, bij ienākuši parādniekiem līdz.

«Kā jūs drīkstējāt te ienākt bez kādas iesaukšanas?» skanēja tūliņ arī Jukuma mēle līdz Kodem.
«Ejiet laukā, tūliņ laukā!»

«Mēs jau, priekšnieka tēv, gribējām līdza dzirdēt...» pērminderi bailīgi iesāka, bet Jukums neļāva tiem tālāk izrunāt, sacīdams:

«Nekāda runāšana, nekāda runāšana! Tūliņ ejiet laukā!»

Abi pērminderi tūliņ taisījās iziet, bet pati Turpiņiete atnāca pie tiesas redeļiem, nostādāmās priekšā visiem parādniekiem, un iesāka:

«Priekšnieka tēv, kādēļ jūs mūs dzenat laukā? Mums jau vajaga dzirdēt pašiem arī, ko par mums tiesa nospriež, ko viņai parādnieki saka...»

«Nevajaga ielaisties nekādā pļāpāšanā, vajaga dzīt laukā!» Kode atkal čukstēja priekšniekam, roku aizlicis aiz vaiga, lai neredzētu runājot, un Jukums ar īpašu bargumu tad sūtīja Turpiņieti laukā.

«Par ko tad, priekšnieka tēv, mēs nevaram palikt te pie tiesas – līdž ar saviem parādniekiem? Mēs jau nekāda ļaunuma nedarīsim», Turpiņiete runāja, nekustēdamās ne no pēdām.

«Kas tu par tiepīgu cilvēku! Tev vajaga klausīt, kad tev saka», priekšnieks runāja, paceldamies no sēdekļa.

«Tāds posts ar tiem nelieša meitiešiem palaikam, ja kāds ienāk pie tiesas», Kode pielika, bet gan vairāk pats sevī. Tomēr Turpiņiete to dzirdēja un sacīja:

«Skrtīver, kā jums gan vajaga no meitiešiem? Kas citus bez vainas tā nolamā, tas pats tāds ir. Es runāju ar priekšnieka tēvu un iziešu ar, kad man liek iziet», Turpiņiete runāja cietā balsī. «Bet, priekšnieka tēv, vai jūs mūs sauksit pēc pie tiesas? Jums vajaga mūs saukt iekšā un bez mums neko nenodarīt!»

«Gan pati tiesa to zinās, un ja būs vajadzīgs, tad iesauks, ja nebūs vajadzīgs, tad nesauks. Bet nu tūliņ ej laukā un klusi, citādi...»

«Es iziešu, iziešu...» Turpiņiete iekrita Jukumam valodā, apgriezās un izgāja.

«Gatavs negals ar tiem meitiešiem pie tiesas! Nedz ar viņiem vari šā, nedz tā», priekšnieks nosūrojās Turpiņietei izejot.

«Es jums gan tā pielaištu! Cietumā iekšā un – gan tad zinātu, kā jāizturas tiesas priekšā». Kode grieza zobus, paklusām runādams.

Priekšnieks nelikās tā ne dzirdējis un parādniekus uzrunāja otrreiz, vai esot visi sanākuši.

«Te mēs esam! Ko tad mēs paši zinām, cik mēs esam», parādnieki cits par citu atrunāja.

«Te jūs esat un nezināt paši, cik jūs, parādnieku Turpiņiem! Kā tad lai mēs, tiesa, zinām, kad jūs paši nezināt?» Krūteža izmuldēja atkal tīri saltu. Turklāt Krūteža domājas par savu pienākumu esam tiesas ļaudis arī izrāt; jo kas tā būtu par tiesu, kas izlaistu kādu cilvēku bez izrāšanas.

«Nu, jūs Turpiņu parādnieki, te visi esat tiesas priekšā sanākuši, – vai jūs gribat savu parādu vēl gaidīt un atstāt pie Turpiņiem, vai ar nemaz to vairs negaidīt? – tad tiesa zinās, ko viņa darīs», priekšnieks uzrunāja parādniekus.

Parādnieki cits par citu nu piebilda, ka viņi būtu gan vēl gaidījuši, – viņiem esot ar gan atraitnes un bāriņu žēl, jo dzirdot, ka tad Turpiņiem esot visa māja un manta pagalam, ja saspiežoties visi parādnieki ar reizi. Atraitne viņiem ar gan lūdzot, lai vēl nespiežoties visi parādnieki ar reizi. Viņa lūkošot atlīdzināt parādus pamazām... lai tad vēl atļaujot kādu gadu. Bet tiesa pati ar gan zināšot labāki nekā viņi. Ja nu varot vien palikt, tad lai ar vēl paliekot.

«Ko tiesa var labāk zināt, nekā paši parādnieki?» Krūteža klupa atkal vidū. «Mēs, tiesas vīri, laikam iesim no sava maka maksāt jums parādus?»

«Es ar saku to pašu, ko Krūtežas tēvs», Trejukungudiena teica: «Ko mēs, tiesa, varam, ko nevaram no sevis! Mēs neesam nekas cits, kā taisnības un tiesas rīki Kunga Cebaota rokās, un galā tādi paši pelni un putekļi, kā jūs, visi tiesas ļaudis».

«Ko te atļaut tik gari viņiem gudrot un pļāpāt!» Kode atkal čukstēja zināmā priekšnieka ausī
«Noprasi īsi, vai viņi grib gaidīt, vai negrib gaidīt, kā var norakstīt protokolā. Ko tur pļāpāt par blēņām tik daudz!»

Priekšnieks pameta savu piekrišanu Kodem tikai ar galvu un tūliņ arī prasīja:

«Nu, parādnieki, izsakiēt īsi: vai gaidīsiet vēl kādu laiku Turpiņu parādu, vai ar negaidīsiet nemaz? Izsakiēt to skaidri un īsi, ka to var norakstīt protokolā».

Tagad Dobiņš gribēja runāt kādu vārdu, bet Kodes šaudīgās acis to bij pamanījušas, un viņš labi zināja, ko Dobiņš runās, un kamēr parādnieki arī stostījās cits par citu, viņš likās vidū, runādams:

«Jums, parādnieki, vajaga zināt, ka tiesa pēdējo reizi jums pieprasa, vai gribat, lai jūs parādu tūliņ piedzen? Ja jūs to izsacīsiet, tad tiesa to norakstīs protokolā un parādu piedzīs – un tas tiesai tad ir jāpiedzen, cik vien vēl tur kas atrodams. Bet ja jūs gribat vēl gaidīt, tad tiesai tur nav vairs nekāda bēda,

vai jūs tur pēc dabūjat viena graša, vai nē Un ja tagad nepiedzīs jūsu parāda, tad, to var droši jums visiem pasacīt, tad dzīsīt gan tos parādus viņā saulē. – Bet kas jau bagāts ir, tas var arī atlaist, tas var sažēlot vai visu pasauli». Pēdējos vārdus Kode izrunāja smiedams savus zināmos spītīgos smieklus un tad cieti noprasīja arī pats vēl zināmo noprasījumu parādniekiem.

Viegli noprotams, ka parādnieki pēc tādas skrīvera runas nu izsacījās, ka viņi tad ar nevarot gaidīt, jā tas esot tā, kā tiesas skrīveris izskaidrojot. Kurš tad gan gribet savu tīšām zaudēt un vai viņi gan pasauli sažēlošot? Viņi tad ar negaidīšot; lai tiesa tad tūlīn piedzenot viņu parādus, kā pati to zinot.

«Nu redz, tas ir prātīgi no jums! Gaidīt!... tad lai raksta vien skurstenī tos parādus. Bet nu es norakstīšu jūsu vēlējumos tūlīn protokolā, un kas tur būs vēl piedzenams, to tiesa piedzīs», Kode runāja un iesāka tūlīn rakstīt.

Bet tai pašā brīdī kāds no parādniekiem iznāca visu priekšā. Viņš bij plecīgs vīrs, platu drošu gīmi un vēl pašos spēka gados. Tas bij Izjuras Gundegu mājas saimnieks Vaģis. Par Vaģi izjurieši sacīja, ka tam esot asa mēle, kā dzeltene. Un tā arī bij. Vaģim bij sevišķa spēja ieraudzīt un nosvērt citu maleniskos plānumus un tad tos svilināt saviem vārdiem. Visi tādi Uzkrēļi, Apzarņi, Cīruļvējputeņi, kā arī Krūtežas, Jukuma, Trejukungudienas, Aizbara tēvi Vaģim bij tas mīļākais iejaus. Lai gan viņš vai tos mērcēja visādos ziepju sārmos, tomēr visi atkal pie Vaģa lipa lipin, kā mušas uz medus. Viņi sacīja: Lai gan Vaģis ar savu mēli tāds ir, bet viņš nedara nevienam nekāda ļauna. Viņš tikai mūs labi izsmidina. Un kurš var vēl tādus smieklus izdarīt, kā Vaģis? – Tas arī tiesa, ka Vaģis bij visādi labs un skaidrsirdīgs cilvēks, bet vienīgi Kodem viņš bij visādi nepatīkams un durīgs. Nebij gandrīz neviena reize, ja vien tiem bij kādas kopdarīšanas, kur tiem viņu asu-gali nesadūrās. Tā arī šoreiz Vaģis, lai gan viņš nezināja itin nekā no tiem iemesliem, kas Kodem bij Turpiņu lietā, tomēr no visas Kodes izturēšanās viņš tūlīn nojēdza, ka Kode ar sevišķu dzīšanas dzenas izpostīt Turpiņu atraitnes un bāriņu perēklīti un viņus kā parādniekus vēl klāt piezobot. Tur vajaga Kodem tad būt kā sevišķa, par ko Vaģis tad nemaz vairs nešaubījās. To visu Vaģis saredzēja tūlīn, un gan kā vienīgais no visiem parādniekiem; jo priekšpusē visi, – atraitnei ar asarām lūdzot, lai viņai neuzspiestos ar reizi, lai vēl pagaidot, jo cītīšoties visiem atlīdzināt – tad visi arī bij apsolījušies vēl gaidīt; bet nu Kodes vadīšanā apgriezās pavisam otrādi. Tādēļ tad Vaģis panāca priekšā un gribēja runāt, bet nebij vēl iesācis sava pirmā teikuma, kad skrīveris viņam iebruka runā, lai nerunājot vairs neviens par to lietu, tas viss esot galīgi nobeigts.

«Bet žēlīgais skrīvera kungs! – jūs jau vēl nemaz nezinājāt, ka es gribēju to pašu vien runāt, ko jūs, ka Turpiņu bāriņi jāizdabū iz mājas cik drīzāk vien var, lai mums, parādniekiem, tiek nauda rokā. Es ar to pašu saku, ko jūs, žēlīgais skrīvera kungs: kas bagāts ir, lai žēlo, bet ne mēs. Mēs, parādnieki, bijām norunājuši visu parādu vēl gaidīt, lai atraitne un bāriņi dzīvotu turpat, bet jūs nu mūs uzgriezāt uz ceļa; cik jūs žēlīgi par mums, žēlīgais skrīvera kungs!...»

Vaģim runājot visi bij acis nolaiduši; jo lai cik kuram būtu bijis tā vēja, bet to gan visi saprata, ko Vaģis izrunāja un uz ko tas zīmējās. Tomēr neviens, arī pats Kode nesacīja ne mēma vārda. Viņš likās veikli vien rakstot un nevarēdams vairs ilgāk izturēt, pačukstēja priekšniekam, lai dzenot tūlīn visus laukā; citādi viņš tūlīn noiešot no tiesas galda, ja ļaušot tā visiem jaukties un pļāpāt.

Tūlīn ar Jukuma vecis sūtīja visus laukā, kamēr tiesa norakstot.

«Tik tu, Čīkstoņa, viens pats vien palieci iekšā!» – viņš galā nosacīja.

«Bet es vēl gribēju runāt ar pašu mūsu tiesu, priekšnieka tēv!» Vaģis sacīja. Bet priekšnieks ļoti stīvi atsacīja, ka neesot nekāda runāšana – nekāda runāšana... lai ejot tūlīn visi laukā.

Visi tūlīn kustējās aiziet, un Vaģis visiem iepakaļ iziedams, izsacījās: «Ka nu mums, parādniekiem, neļauj – neļauj te runāt, tad iesim ar Dieva tā Kunga Cebaota vārdā visi laukā un runāsim citā vietā, kur tas gars atļaus...» Pēdējos vārdus Vaģis izrunāja visā tai izskaņā un ģīmja izlocīšanā ļoti līdzīgi Trejukungudienas izrunai, jo Vaģim bij arī tā iespēja, gluži līdzīgi kaut kādam citam pakaļ izrunāt un izdarīt.

Čīkstoņa līdz šim bij stāvējis pie sienas piezvēlies, ar savu jēra cepuri padusē, un sarežģītu, sapūcētu galvu, kā nosvilināts paegļa krūms; bet dzirdēdams, ka priekšnieks viņa vārdu sauca, Čīkstoņa sāka ģeņģerēt uz tiesas redeliņiem, tur nostājās saliktām rokām, it kā sāktu tēvreizi skaitīt.

«Nu, ko tu, Čīkstoņa, te gribi no tiesas?» priekšnieks to jautāja. Bet kad Čīkstoņa nekā lāga nevarēja atbildēt un labu laiku tikai ar muti čamstināja, tā savādi acis mirkšķinādams, tad Kode, pacēlis galvu no rakstīšanas, iesāka priekšniekam stāstīt:

«Čīkstoņa man piemeldēja savu parādu, rādīdams paša Turpiņa izdotu un parakstītu skaidru parāda zīmi. Viņš neesot gribējis nekad pirmais uzdot tiesai sava parāda, nedz arī pirmais atprasīt tā, un tādēļ palicis pats pēdējais. Bet kad nu citi parādnieki nemaz vairs negaidot, tad viņš ar uzdodot savu parādu un lūdzot, lai tiesa ņemot parāda zīmi savā zināšanā un to piedzenot».

«Jā, žēlīgā augstā mūsu Izjuras tiesa, kā mūsu skrīver' jaunskungs saka, tas viss tiesa, tas viss tiesa!» Čīkstoņa, uz pēdām uzvests, nu iesāka dzīt savu zināmo zaķi, stostīdamies: «Es jau, žēlīgie, mīļie tiesas tēvi, neesmu pirmais, kas Turpiņiem, saviem radniekiem, uzkrīst ar savu parādu. Ja jau citi gaidītu, tad es arī gaidītu, cik mīļi es tad gaidītu! Bet kad nu citi parādnieki negaida un Turpiņus grib izķīlāt, tad jau es arī, žēlīgie mīļie mūsu Izjuras tiesas tēvi, nevaru savu sūri grūti pelnīto sviedru, tā sacīt, sētmalā nosviest. Mīļie mūsu žēlīgās Izjuras tiesas tēvi, es jau vis neesmu tāds cilvēks, kas nesaprot vai nelasa Dieva vārdus, kas neiet savā reizē pie dievgalda, un kad jūs zinātu, cik man gan žēl Turpiņu atraitnes un bāriņu; bet sava dēļ tur cilvēks nekā nevar darīt. Tādēļ es jau arī, kā redzat, pēdīgais nāku pie jums...»

«Tas labi, tas labi, Čīkstoņas tēv», Trejukungudiena lepnā svētuma zināšanā runāja: «Te var redzēt Dieva tā Kunga Cebaota cilvēku; te var redzēt, kas cienī mūsu Kunga Jēzus Kristus dārgās mācības, žēlodams atraitņus un bāriņus. Ja citi visi tāpat darītu un nāktu uzdot beidzamie savu parādu, tā kā Čīkstoņas tēvs, tad nebūtu arī neviena pirmā uzdevēja un, redz, kas tad būtu mūsu tiesai!... Tad vēl ļaudis ņemas šā un tā runāt par Čīkstoņas tēvu; bet cilvēku mācāmies patiesībā pazīt tikai tad, kad viņš nāk te pie tiesas tiesāties savas naudas vai arī sevis paša dēļ».

Pēdējo Trejukungudiena stāstīja ļoti svarīgi, pirkstu papurinādams. Turpretī Čīkstoņa gumzīgi gūžu kaulos klanīdamies, tur vidū sacīja vienmēr savu: «Jā, jā, jā, Trejukungudienas tēv! jā, jā, jā, jā! Redz, kāds tev Dieva gars, ka vari pazīt cilvēkus...»

«Kā tad lai te, sēdēdams pie taisnības galda, nepazītu mēs cilvēku, ja Dievs tas Kungs Cebaots mums prātu vien devis?» Trejukungudiena pielika vēl jo lepnāk. «Un vai šitais, ko es pats šodien uzliku uz tiesas galda», – viņš runāja joprojām, rādīdams uz tiesas ērgli, – «stāv te par velti uz tiesas galda?...»

«Dod šurp savu parāda zīmi, lai tiesa ar redz un zina!» Kode prasīja un pašam nemanot roku izstiepa to saņemt.

«Tūliņ, žēlīgie augstie, tūliņ», Čīkstoņa steigdamies runāja un, lai abas rokas būtu svabadas, viņš gribēja jēraines cepuri nolikt uz tiesas redeliņiem, bet kad tā negribēja tur stāvēt, tad viņš to iekoda zobos un sevī runādams, ko neviens nevarēja saprast, viņš meklēja zīmes pa ūzu kabatām. Tur zināmo ādas tašiņu izņēmis, šņori attinis, viņš to pasniedza pāri par redčļiem liekdamies un runādams:

«Še, žēlīgā – ņemiet – tiesa! Paša Turpiņa nomirēja izrakstīta un izdota zīme, žēlīgie tēvi... visa paša rakstīta un izdota... tur, nūdien, es varu vai desmit dievvārdu minēt, ka viņa paša rakstīta, – tur es varu, nūdien, zvērēt, žēlīgie tēvi, ja grib, vai dievmaizīti mutē turēdams... varu zvērēt, ka tā viņa paša rakstīta zīme».

«Kas gan tik ticīgam cilvēkam, kāds tu esi, Čīkstoņas tēv, vēlēs vēl dievvārdu minēt», Trejukungudiena izsacījās, skatīdamies Kodē, kur tas pasmulēto Čīkstoņas parādu zīmi taisīja vaļā. Un Čīkstoņa tad vēl runāja:

«Jā, žēlīgie, es to tāpat vien saku, gandrīz tiesa man to pašam vien neticētu...»

Kode, Čīkstoņam vēl runājot, jau iesāka lasīt: «Es, Turpiņu māju saimnieks, Dāvis Norājs, palieku parādā tam Krišam Čīkstoņa simts astoņdesmit četrus rubļus sudraba – raksti – simts astoņdesmit četrus rubļus sudraba – un apsolos to aizņemt naudu Čīkstoņam atdot tad, kad viņš to atprasīs, un to visu apliecinu parakstīdams savu vārdu. – Nu, redziet, tiesa, kā nāk parādi uz parādiem!» Kode izsacījās parāda zīmi pacēlis. «Un te vēl tie gudrinieki, kā Vaģis pat, gribēs laikam tiesai iestāstīt, ka tur nav nekādu lielu parādu, un nu būšot sažēlot un vēl gaidīt parādus! Te Čīkstoņas tēva parāds viens pats vien gandrīz tik liels kā visi citi parādi... Un kur tad vēl magazīna! Vaģim pašam diezin kāds parāds nav, un tādēļ grib citus ieigrūst postā. – Vai tev, Čīkstoņas tēv, procentes arī vēl nav parādā?»

«Procentes?...» Čīkstoņa stostījās: «Jā, jā, ir jau nu gan tie pagaidi ar nesamaksāti – bet... ko nu pieņemšu daudz no bāriņiem pagaidu, ko! Lai tas mīļais Dievs man maksā tos; lai viņi man savu vien atmaksātu...»

«Redz nu, kur cilvēks, kas pilda līdz galam tā Kunga sava Dieva Cebaota prātu, neņemdams par pagaidu no bāriņiem un atraitnītēm», Trejukungudiena priecājās. «Jā, mīļais Čīkstoņas tēv, Dievs tas Kungs Cebaots bagātāks par mums visiem, lai tas maksā bāriņu pagaidus; ko nu mēs paši pieņemsim, ko piemaksāsim!»

«Nē! Kam tad tā atstāt, Čīkstoņas tēv? Es norakstīšu protokolā, ka vairāk gadu procentes arī nemaksātas palikušas. Un kad būsi skaidri atminējis un apskaitījis savas procentes, tad varēsi uzdot no jauna».

«Nekā!... Ūtrupis kā ūtrupis Turpiņu mājai... tur nelīdz nekas!...» Jukuma vecis apliecināja. «Kad tā sāk parādi nākt klāt, tad tur vairs nelīdz nekas!»

«Vai tad tur pavisam kas vēl citādi jādomā?» Kode runāja spalvu iemērcēdams. «Un šis parāds arī tūliņ jāieraksta protokolā pie citiem parādiem».

«Kā tad, kā tad! Citādi tur nav nekāda spēka», Jukums runāja, un Krūteža pielika tur no sevis:

«Likt tikai iekšā, citādi ar lāga ūtrupes nebūs».

«Bet, žēlīgie un augsti žēlīgā tiesa», Čīkstoņa iesāka, lūgdamies paceldams rokas: «Es savu parādu jums nodevis; vai tad man nebūs nu jāiet uz citām, augstākām tiesām vairs? Norakstiet nu, žēlīgie, tā, ka man nav jāiet tālāk nekur! Es esmu tāds neveselīgs, ka nevaru gandrīz ir ne izrunāt pie augstākām tiesām. Te nu, kur nu vēl paši vien esam, man nav nekas, bet pie augstākām tiesām man būs briesmīgi bailes, to jau tagad nomanu. Visi mani kaimiņi un mājinieki un es pats arī zinu, un Trejukungudienas tēvs zina, ka esmu Dieva ticīgs cilvēks; ne vienu reizi neesmu atrāvies ne no dievgalda, ne...»

Bet te Kode neļāva Čīkstoņam vairs neko tālāk muldēt, bīdamies, ka neizmuldētu kaut ko nevajadzīgu un kaitīgu, tāpēc to izsūtīja, sacīdams:

«Ej vien tagad laukā un nerunā nekā vairāk! Pēc pienāc pie manis, tad tev atdošu parādu zīmi; tagad viņa man vēl jāieraksta protokolā».

Pa to starpu Čīkstoņa slaucīja pieri ar savu jēraini, jo bij pārsvīdis ar lielām, rupjām pilēm un tad iesāka ģēngērot laukā.

Čīkstoņa gan bij no svīdēju cilvēkiem, kā pats to sacīja, bet šoreiz tas bij gan izsvīdis priekš kādām piecām reizēm. Nu, mīļais Dieva tā Kunga Cebaota ticīgais Čīkstoņas tēv, kā Trejukungudienas tēvs tevī saukā un pazīst, – gan svīdīsi vēl dažu labu reizi tādus pašus sviedrus!...

Kad Čīkstoņa bij izģēngērojies, Kode rakstīja kā iesācis. Jukuma vecis viņa papīra rullīti starp delnām, Kalācis, cilvēks, mierīgi snauda un Krūteža ar Trejukungudienas sēdēja pilni visādas Izjuras tiesas vīru augstības. Tad Dobiņš iesāka runāt, sacīdams, ka viņš šim Turpiņu parādu izdarījumam nevarot nekādi piekrist. Viss tiekot izdarīts tā kā vienpusīgi vien.

«Tāpat arī Čīkstoņas parādu», Dobiņš galā teica: «pieņem tik viegli un noraksta protokolā, pavisam bez otras puses līdzzināšanas. Es tam visam nepiekrītu un mana vārda, skrīver, nerakstiet tur apakš tāda izdarījuma!»

«Varam jau nu runāt šā vai tā; bet sacīsim mēs šitā: nezin, kas ir, kas ne... Man liekas, ka mums te šoreiz iet pavisam otrādi ar parādniekiem», Linums iesāka visā savā vientiesībā. «Parādnicki tiesai ikreizes labāki klausā, kā nevienam... labāk gan būtu, kad tiesa parādniekiem sacītu, lai vēl pagaida, tāpat kā citām reizēm tas darīts. Man to bārenīšu un atraitnes vien žēl. Lai gan man pašam nav bērnu, bet varu gan to nojēgt, kā tad bāriņiem un atraitnei klāsies, ja būs jāizklīst no tēva mājas nezin kur kuram, kā putniņiem no izpostīta perēklīša».

«Man bērnu vai cik, bet es nebēdāju tur nekā», Trejukungudienas sacīja: «Es paļaujos uz to Kungu savu Dievu Cebaotu, kas darījis debesi, gaisu un jūru ūdenī... Odu, tik mazu radījumu. Viņš uztur un redz, un tad neuzturēs un neredzēs mūsu bērnu, kas kādu divdesmit vai trīsdesmit reizes lielāki par odēm...»

Kode bij patlaban nobeidzis zināmās Turpiņu parādu un ūtrupes lietas uzrakstīšanu. Savas šaudīgās acis pārļaidis pār visu tiesas galdu, viņš redzēja, ka priekšnieka vaigu gali iesāka tvīkt un papīra rullītis ātrāk griezties. Tās bij zīmes par priekšnieka nemiera celšanos izdarītā lietā, kas nu aizkustināta caur Dobiņa un Linuma runām, un tādēļ Kode iesāka ar steigšanos vien runāt:

«Kur parādiem drošība, tur tiesa gan parādniekus var lūkot pierunāt, lai vēl gaidītu, bet ko tad lai te runātu no kādas gaidīšanas, kur parādi gan simtiem, bet drošības nav it ne kādas. Jau pirmīt sacīju, ka runātāju diezgan, lai žēlotu – lai žēlotu, bet kad jāžēlo, tad nav neviena. Lai žēlo, lai galvo, ka nezudīs, bet mēs, tā cita tiesa, vis tā nedarīsim. Un vēl jāsaka: ja pagasta tiesa te būtu pārskatījusies, tad pagasta tiesa jau ir tikai tā pirmā, bet nevis tā beidzamā nospriedēja. Lai iet, lai pārsūdz uz draudzes tiesu. Tādēļ es nesaprotu, kādēļ gan būtu te tik daudz jārunā?»

Līdz ko Kode pieminēja, ka varot iet uz draudzes tiesu pārsūdzēt, tad Jukuma gars kā dzīvot atdzīvojās:

«Es nebiju nemaz iedomājies par draudzes tiesu, ka tur var iet un žēloties tālāk», Jukums priecīgi runāja. «Labi gan, skrīver, ka tu iesacījies to. Sacīsim viņiem, ka te tas ir tikai mūsu spriedums, un vairāk nekas; ja nav mierā, lai iet tālāk. Kas to skaidri zina, varbūt spriedīs ar citādi nekā mēs, un tad būs ar labāk».

«Tas tiesa! Lai saka, ko tad tās augstākās tiesas darīs, ja mēs, izjurieši, izspriedīsim visu taisnību?» Krūteža, gribēdams allaž ko lielāku izsacīt, izmuldēja ir vēl šo muldējumu.

Galū galā priekšnieks noprasīja, vai esot visi tā ar mieru, kā protokolā norakstīts par parāda piedzīšanu un Turpiņu izķīlāšanu caur tiesu? Krūteža un Trejukungudienas tūliņ ar savu: «jā, jā, jā» bij klāt. Linums izteicās, ka viņš viens tur nekā laikam nespēšot, bet Dobiņš palika cietī pie savas

nepieņemšanas kā bijis. Kalācis labu laiku nekā nesacīja. Tad Krūteža paskatījās un redzēja, ka tas atkal nosauca; viņš tam ieģrūda sānos ar elku, sacīdams:

«Saki: jā!»

«Jā! Es saku jā!» Kalācis ar tūliņ izgrūda.

«Tā lieta nu nobeigta» priekšnieks sacīja, paceldamies no galda. «Nu tad varēsim iepīpēt un atpūsties». Tad vēl noprasīja Kodem, vai visus saukšot ar reizi iekšā. Visi piecēlās un tūliņ iesāka pīpju pelnus izdauzīt ap galdu stūriem un logiem, un Krūteža sacīja, ka neesot bijis pie tiesas galda tik ilgi nosēdējis bez pīpšanas un piecelšanās, gandrīz ne savu laiku. – Redzi, kādi grūtimi esot jānes vecākiem tiesas vīriem, un ja būtu bijis par pašu priekšnieku, nezin cik ilgi tad nebūtu vajadzējis sēdēt, – citi Krūtežam to lika priekšā. –

Kamēr mūsu Izjuras tiesas tēvi nobeidza iesākto lietu un Trejukungudienas tēvs Čikstoņas tēvam izdeva to spožāko Dieva cilvēka liecību, tikmēr Turpiņu parādnieki bij jau izstāstījuši pašai Turpiņietei, kas tur iekšā esot izdevies, un šī iesāka tūliņ raudāt, sacīdama: kādi cilvēki gan viņi esot!... Pirmīt apsolījušies visi gaidīt un ar reizi neuzspiesties, bet tur iekšā izdarot pavisam citādi. Kur nu viņa iešot, kur palikšot ar bērniņiem! Un tad iespiedusies kādā kaktiņā raudāja joprojām.

«Tad jūs ar neesat labāki ziepjumārceiņas, nekā tie – tur iekšā!» Vaģis izsaucās stāvēdams vidū starp citiem parādniekiem. «Te, ārpusē, pašī pirmie bij runātāji, un tik karsti, tik karsti: ir jāgaida, gaidīsim, nepostīsim atraitnes un bāriņus; gan izmaksās pamazām! – bet tur visi kā apkārtgājēju aitas...»

«Jā, bet ko gan mēs varējām tur darīt, kad pati tiesa tā saka? Tu pats jau arī labi dzirdēji visu», parādnieki runāja cits par citu.

«Tiesa! – kas tiesa? – Kode – tas jūs viens saņēma aiz ausīm un aizveda, kur gribēja».

«Tā jau bij tā lieta, Vaģi, ka pats Kode tā gribēja un nosacīja», kāds parādnieks runāja: «Ja pati tiesa, vai arī Jukuma vecis vien tā sacītu, ka tur mums nav nekāda gaidīšana, ka mūsu parādi tikpat kā beigti, kas tur daudz būtu ko bēdāt? Ņemtu tos pārrunāt un pielūgtu, un ja ar citādi nē, tad aizietu pāra reizes līdz Dunduram. Varam jau nu sacīt šā vai tā, bet ko tu darīsi tam, kam groži rokā!»

«Nu jā, kur jau kuram jums galvu pievelk, tur lāpstājat ar tūliņ iekšā, lai kāda plančka».

«Tā vis ikreizes nav, kā tu, Vaģi, saki», otrs parādnieks teica. «Es sacīšu: ja mums Izjurā nebūtu tāda skrīvera, tad mums nebūtu tādas tiesas».

«Bet es atkal sacīšu tā: ja mums, izjuriešiem, nebūtu tādas tiesas, tad mums nebūtu tāda skrīvera», Vaģis atteica.

«Var jau nu sacīt tā ar; bet vai tu pats, Vaģi, neesi ielāgojis, ka pats Jukuma vecis knābi pie šā vien grūž, lai tur vai kas sakāms, un ko tad tur no šā ieknābājis, to vienīgi tad ar izčivina. Man mūsu priekšnieka sēdēšana pie galda tā vien izskatās, kā vistas dzeršana: pieņem, pieņem ūdeni mutē no plančkas, tad atgāz galvu, lai satek tecēt kaklā. Tāpat mūsu Jukuma vecis arī – pieņem, pieņem gudrības no Kodes, tad atceļ galvu un to izstāsta. Un saki nu pats, ko tur mēs gan varam darīt?... Graša no parādiem nedabūsim un nedabūsim, ja Kode tā gribētu un mēs viņam darītu pretī».

«Un nevien nekā nedabūsim, bet tad viņš mums lūkotu kaitēt un atriebties citur ar vēl», pirmais parādnieks runāja.

«Zināms, kad jūs tādi esat, tad zvīnā ar citu pēc cita, kā raudas».

«Zvīnā! Ko tad zvīnā, ko nezvīnā», pirmais parādnieks sacīja Vaģim pakaļ. Tu nu, Vaģi, un varbūt vēl kādi daži, var ko izdarīt un aizstāties pretī, bet ko tad mēs – šādi tādi cilvēciņi būdami? Mūsu Kalniešu Gusts nebij vis gluži nieka cilvēks, bet kas notika? Ar kalpošanām un šķūtīm vien izēda kā ēdin. Visi varbūt vēl nezināt... nekā ļauna nedomādams, runājot reiz bij iesacījies vienam Kodes parādniekam, ka nedrīkstot vis tik lielus pagaidus – desmit rubļu no simta ņemt. Ja parādnieki te esot vien gudri un uzstājoties, tad pašas aizdotās naudas aizdevēji nemaz nedabūjot atpakaļ, tādēļ ka lēmis tik pretlikumīgus auģļus. Parādnieks iesacījies to pašam Kodem. Šis tūliņ sācis kasīties: kas tev to stāstījis? kas tev to stāstījis? – un pēdīgi viņš arī izteicis, ka mūsu Gusts tā sacījis. Tūliņ ar uz tām pašām pēdām Kode pasacījis: «Pagaidi tik! Gan tu ieraudzīsi nu savas pretlikumīgās procentes vai pagaidus! Ak tu – manus parādniekus vilināt un mācīt, lai nemaksātu man parāda!» Mēs, kā turpat dzīvojam, visu redzējām un brīnījāmies, kas tas ir, ka Kalniešu Gustam šķūtiņš pēc šķūtiņš? un pašas tās trakākās: kur vien jāskrien ar bruģu kungiem un zemes tiesas kungiem, tur ikreizes mūsu Gusts viens vidū ar saviem zirgiem. Un tad Kode vēl darījis arī tā, ka pasūtījis citus šķūtes zirgus no tiem sliktākajiem Izjuras zirgiem, kuri skriedami tikai savus striķus varējuši panest. – Gustam, sacīt, paldies Dievam, bij zirgi un tie vien tad bijuši tie vilcēji. Jaunā sirmā ķēve – kas tā bij par lopiņu!... Kā bij likuši pie četrus zirgu ķibitkas, un šī, jauns lops un tramīga no sitiena, tā ka jau pusceļā vēlušās sarkanās putas pār slejiem... Atveda gan vēl mājā savām kājām... Sakūkoja pāra nedēļu tur pļavā, un ar to pašu ar iegāja

bedrē. – Jānudian, nebij gads pagājis, kad abus zirgus, cilvēks, ieogrūda bedrē, klaji šķūšu dēļ vien un tā, cilvēks, palika uz vietas, sacīt, bez zirga spalvas».

«Brīnums! kādēļ negāja žēloties?» Vaģis teica. «Vai tad citu valdībai vairs nemaz nav vai?»

«Žēloties! – bijis ir žēloties, bet nekā nelīdzēja ir žēlošanās. Jukuma vecis atsacījies tik to, ka skrīvera rokā stāvēt visas tās darīšanas... tas zinot gan, kas ūtot, un viņš nevarot tur nekā darīt. Reiz bij saņēmis dūšu un atsacījies ar gan pašam Kodem acīs, ka viņu vienu vien tik netaisni daudz sūtot» viņš nebraukšot un nebraukšot, un nebraucis arī. Bet ko dabūjis? Divpadsmit rubļu aizmaksāja par nebraukumu un piecpadsmit sitienu neklausīšanas dēļ. – Ej nu – meklējies žēlastības, un kas nu to tev vairs atņems! Un tā tas te, Izjurā, bijis daudz citās lietās. Kas drīkst, kas var visu izrunāt? Sacīt, bīstamies no velna! Bet es sacīšu: no velna cilvēka, sacīt, iekš kura velns – jābīstas desmit reizes vairāk. – Bet Dieva Kunga dēļ lai paliek kur runāts; citādi tas pats lietuvēns var jāt arī mūs. Es saku: labāk sakod mēli zobos, nekā runā par tādām grēcinieku lietām, – jo kas viņam ko padarījis, kas padarīs!»

«Kas viņam ko padarīs?» Vaģis jautāja pats sevi, «Nu – es gribu redzēt, vai gluži tik nekustinājams ir! Bet Turpiņu lietā es jums gan jau iepriekš saku: nav vis Turpiņi vēl izdzīti no mājas, nedz arī mēs, parādnieki, tādēļ pametuši savu parādu, kā mums tur iekšā sludināja un kā jūs jau tik visai bīstaties. Bet es gribēju vēl tik to zināt, kādēļ tas Čīkstoņa tur bij līdz ar mums un kādēļ viņu vienu vien tur paturēja? Vai jūs neviens nezināt?»

«Kas to zin!» pirmais parādnieks atbildēja. «Bet es dzirdēju tik to tai pašā reizē, ka skrīveris priekšniekam pēc tavas ierunas čukstēja, lai dzenot visus laukā, – tad pat viņš sacīja: tikai Čīkstoņa lai viens pats paliekot iekšā. Es vairāk cita nekā tur nezinu sacīt».

«Ā, Kode to gribēja tā!» Vaģis sacīja. «Es domāju, ka pats Jukuma vecis vien to sacīja no sevis. Tur laikam grib izrakt kādu slieku, ko maut atkal savai makšķerei, varbūt ir šai lietā. Turpiņiete! Kur ir Turpiņiete? – Panācies šurp!»

Tūlīt arī Turpiņiete pienāca, acis slaucīdama. «Čīkstoņa jau laikam dzīvo turpat jūsu mājās», Vaģis prasīja.

«Dzīvo gan».

«Vai tu nezini, kādēļ viņu paturēja tur tiesā vienu pašu iekšā?»

«Nē, cilvēks, es nezinu. Pēdējā laikā viņš arvienu staigā pa lauku... kas tad viņam ko prasa, kur viņš nāk, kur iet».

«Cik jūs esat parādā viņam?» Vaģis jautāja joprojām.

«Mēs parādā Čīkstoņam! Kā? – kas tevīm to stāstīja, ka mēs Čīkstoņam ar vēl ko parādā?» Turpiņiete brīnīdamās jautāja, un pabālie vaigu gali sāka viņai tvīkt.

«Man nav gan neviens stāstījis, bet es tāpat vien prasu, domādams, ka par velti tas nebūs nācis un paturēts tur iekšā. Ja citas lietas dēļ būtu, tad jau neietu ar mums reizē tur iekšā».

«Kādēļ viņš šodien te nācis uz tiesas māju un paturēts tur iekšā – tā, cilvēks, es nezinu, bet to gan skaidri zinu, ka parādā gan mēs neesam Čīkstoņam ne akla graša. Mums bij gan labi liels parāds no Čīkstoņas, – laikam nepilni divi simti, un jau tad aizņemts, kad mans nomirējs vīrs sāka stiprāk linus pirkt. Bet jau gandrīz priekš kādiem diviem gadiem, kad manam nomirējam bij tie lielie pametumi linus pārdodot, tad jau Čīkstoņa nevarēja vairs ne gulū ne stāvu, un kapeiciņu pie kapeiciņas atņēma visu parādu. Nē, cilvēks, nē! lai mums ar ko ir parādi, bet ar Čīkstoņu gan nav neviena parāda. Lai nu mums cik slikti sāka iet, lai mans vīrs no tām pašām bēdām iesāka ir dzert, bet netaisns gan viņš nebij, nedz ar ko netaisni ņemtu vai noliegtu».

Sestā nodaļa.

Kā Vaģis uzgrūž Apzarni un Cīruļvējputeni Kodem uz kakla un kas caur to grib notikt. Cīruļvējputeņa izvešana skaidienā. Ko junkurs Čička pavēl tiesai. Par bizīteru vēlēšanu. Kādēļ Krūteža spiež Cīruļvējputenim kakla dzīslas un nelaiž to svarīgās darīšanās.

Šiem te tiesas porūzī runājot, nāca patlaban arī zināmais Apzarņa pūlis no Dundura. Viņi nāca rokas plāfīdami un visā spēkā runādami cits par citu, un Apzarnis, kā jau ieņemts, bij pašā vidū. Vaģis tos ieraudzījis, sacīja uz citiem:

«Pavej, pavej! Ko tad tie nāk viss pūlis tik līksmi kā laulībnieki uz laulāšanu».

Tūlīt arī tie bij klāt, un Vaģis izgāja tiem pretī.

«Sveiks un vesels, Vaģi!» Apzarnis jau par lielu gabalu tam sniegdams roku sacīja.

«Un nu, Vaģi, apskati Apzarni, kāds izskatās Apzarnis!» – Uzkreklis pielika, iedams līdzās Apzarnim un savādi spīdošām acīm skatīdamies Vaģim acīs. Tāpat citi visi arī ar savādu skatīšanos skatīdamies sastājās apkārt ap Apzarni un Vaģi, – tiešām tā, it kā lāci kailām rokām būtu noķēruši Dundura priekšā un pie tāda slavas pilna darba visiem daļa klāt. Bet līdz ko Uzkreklis iesāka runāt, Apzarnis tam neļāva, pagrandīdams pie pleca:

«Kaut tu, Uzkrekli, bijis mierā! Jau nākot tev sacīju, ka es pats pirmais visu izstāstīšu. – Nu, Vaģi! vai tu nemani nekā pie Apzarņa?» viņš jautāja, cepuri noņēmis un galvu papurinādams.

Vaģis jau tūliņ pašā iesākumā bij gan nomanījies, ka tur kam maleniskam vajagot būt, bet viņš nedomāja tur nekā pats uzminēt, un tikai savā ierastā dabā teica:

«Kas tad gan noticis ar Apzarni? Vai būs ievēlējuši par pašu magazīnas veci vai? Bij jau ar nu par daudz pilna magazīna piebēta. Un Uzkreklis laikam par skrīveri?»

«Nav vis tā! Bet nu apskaties! Vai tu neredzi? Vai tu itin nekā neredzi?» Apzarnis runāja un matus purināja reiz uz reizes, ka gredzeni vien spīdēja. Vaģis jau redzēja gan gredzenus Apzarņa matos, bet nelikās tos ne manot. Viņš gribēja labprāt dzirdēt to, ka paši būtu piespiesti stāstīt.

«Nu skaties, Vaģi, labi!» Uzkreklis iesāka. «Vai tu neredzi, kas tur spīd Apzarņa ma...»

Bet te Apzarnis savu lielo roku atšūbeniski laizdams, iemeta Uzkreklam par krūtīm, kā par sasalušu cini, ka nobūkšēja vien, rādamies:

«Nudien, Uzkrekli, kaut tu tak neraisītos kā putriķis pa vidu».

Tad nolieca galvu pret Vaģi un sacīja tālāk:

«Redzi nu! Un nu tak redzi, ka gredzeni matos!»

«Un dzelzoņa gurnā...» Uzkreklis atkal vidū.

«Ak tu mīļais Dievs, kas gan tu, Uzkrekli, esi par cilvēku! Nejaucies nu tak pa vidu; es pats visu izstāstīšu» – Apzarnis gaudīgā balsī rājās. Bet Uzkreklis domāja, ka viņam īsti esot tā tiesība pirmam visu izstāstīt. Turpretī Apzarņa sirds atkal nevarēja ļauties, ka cits pirmais to izstāstītu Vaģim, jo tā tak bij viņa gūža, kur dzelzoņa iekšā; tie bij viņa mati, kur gredzeni ierežģīti, – un kur tad vēl pats pirmējais matu plēsiens! Kāds labs tad vairs Apzarnim būtu no tā visa, ja Uzkreklis pirmais izstāstītu? Tādēļ viņš ar tik visai liedza Uzkreklam stāstīt, kā arī negribēja nekad Uzkrekļa iestāstīto pieņemt, bet pats visu iesākt no gala, lai gan lietas par gredzeniem un dzelzoņu bij jau zināmas caur Uzkrekļa iemuldēšanos.

«Nu, Vaģi, bet vai zini, kas šite vēl?» – Apzarnis jautri jautāja, svārku stūri atsitis un gūžu taustīdams.

«Tur? kas tad gan tur ir?» Vaģis runāja smiedamies.

«Nu – atmini!»

«Mini, Vaģi, mini!» Uzkreklis atkal: «Par dzelzi mīkstāka nav, par adatu mazāka arī nav, un taisni pašā gurna mīkstumā...»

«Uzkrekli, kad tevi deviņi kumeļi! Es tak tev sacīju!... Nu mini, Vaģi! – dzelzoņa ir gurnā, bet kāda dzelzoņa?...»

«Laikam tad būs kāds lemeša gals. No mazāka tur tāds mīkstums nekā nemanīs. Tā kā adatu vien tur iedurt – tas bijis – nebijis. Divdesmitpiecas adatas tur sadurtu kā skroderpreilenes adatu ķīsenī, ir tad vēl Apzarnis nepakustēsies. To vīru es pazīstu!»

«Bet eka adata vien atkal ir, un viņš mana ar!» – Uzkreklis, acis ātri mirkšķinādams, ieklupa.

«Uzkrekli, es tev te!... Redz, Vaģi, ka adata vien ir... un manu ar! Vaģi, tu nevari nekā atminēt – Bet nu gan saņemies un atmini, ko vēl es tev sacīšu. Un, Uzkrekli, nudien tak nu savaldies! Es pats it nekā Vaģim nevaru dabūt izstāstīt... tu viens pats vien izmuldi visu. – Tad atmini nu, Vaģi, kā tika adata man gūžā un gredzeni matos? Un redzēs, vai būs tik gudrs un atminēs?» Apzarnis runāja ar savādu ziņkārību Vaģi skatīdamies, bet ticēt jau neticēja, ka atminēs, un viņš pats tad nu varēs izstāstīt to brīnumu, ja vien Uzkreklis atkal neizmuldēs papriekšu.

«Kā tad lai nu cilvēks ir tik gudrs, ka lai atmin tādās brīnuma lietas?» Vaģis, valdīdams smieklus, runāja un skatījās kā palīdzības meklēdams cieti Uzkreklam acīs, gribēdams caur to paveicināt, lai jau Uzkreklis atkal izmuldētu un Apzarnim būtu lielu lielās nepatīkšanas par to:

«Tie jau skaidri tā kā Lūderlūša vērsu pērkamā bērīša gredzeni salikti tavās sprogās!...»

«E – ka neatminēji! Cīruļvējputeņa kažoku adata gūžā, Cīruļvējputeņa gredzeni matos!» Uzkreklis ļoti ātri izgrūda, un tāpat acis ātri mirkšķinādams līdz, jo viņš labi zināja, ka atkal no Apzarņa būs brāziens, un tā ar bij:

«Uzkrekli! Velns! Tīrs putraimputrasbiezputra! Nudien ar cimdiem muti aizbāzīšu, ja vēl spīkstēsi vienu pašu spīkstējienu!» – Apzarnis jau kļiedza visā spēkā, mērīdamies Uzkreklam gāzt par degunu; un tad lēnā balsī tālāk:

«Nekā, Vaģi, nu ir viss beigts. Uzkreklis viens pats vien visu izmuldēja. Bet tādēļ tu esi gan vēl gudrāks, nekā Uzkreklis vai es».

«Jā, jā, jā! Es briesmīgi gudrs, un nevis gudrāks vien».

«Nu jā! Saki tad, kas notiek, ja dzelzoņu iedur otram?»

«Citi saka: tad sāpot, citi stāsta, ka tad esot jāmirst, un teļiem gan tek asinis, kad iedur; nezin kā tev».

«Nē, nē, nē! Es prasu, kā tad iet tam otram, ja otrs otram iedur dzelzoņu?»

«Tam otram tas iet tā: ja iedurtās dzelzoņas tas otrs neizvelk, tad tā otram paliek iekšā».

«Kā tu gan, Vaģi, nesaproti, ko es tev vaicāju! Es prasu: kas tam pašam otram nu tiek, kas otram iedur dzelzoņu?»

«Tam otram pašam tiek rokas ar asinīm, ja otram iedur tādā vietā, kur asinis tūliņ sāk skriet».

«Nekā! Es prasu: ko tad dara ar to, kur tad to sūta, kas otram iedur ar dzelzoņu?»

«Es jau sacīju: ja rokas tiek ar asinīm, tad nosūta uz kādu dīķi, lai nomazgājas».

«Tu, Vaģi, nebiji savu laiku bijis tik dums. Es pats no sevis savu lietu jau gluži labi saprotu un zinu; bet tu, gudrāks būdams, tomēr nesaproti... Nu, Uzkrekli, runā nu, kad pirmīt izlikies tik gudrs! Prasi nu Vaģim, lai viņš arī saprot, kas tam otram jādara, kam otrs iedūris ar dzelzoņu un kas tam otram pašam nu gaidāms, kas tam otram iedūris ar dzelzoņu? Pirmīt gan zināji muldēt niekus... Nu tikai acis vien mirkšķini! Nu mute cieti kā vardei sējas laikā! – Nu, nu klausies. Vaģi, beidzamo reizi, tad vairāk ar nestāstīšu: Ar dzelzoņu durt otram briesmīgs grēks, briesmīgs sods un briesmīgas lietas. Cīruļvējputenis Dundurā man iedūra ar dzelzoņu pašā mīkstumā, un šitie gredzeni visi man liecinieki un stāv par liecību manos matos iesieti...»

«Tu melo!! Tu Izjuras melis! Jūs dzirdat, kā viņš mani blamierē visu priekšā: es esot viņam iedūris ar dzelzoņu gūžā! Pierādi, ka es iedūru! Vaģi, tu pirmais liecinieks!...» atskanēja vārošā stiepienā Cīruļvējputeņa balss aiz ļaužu pulka, kur tas, pirkstu galos pacēlies, runāja, lai Apzarņi un Vaģi redzētu tur vidū.

Vaģis, dzirdēdams Cīruļvējputeni, atgriezās pret to un pie sevis pasmiedamies nosacīja: «Nudien, nu ir viss maleniešu goda karaspēks te kopā».

Turpretī Apzarņis palika drusku kā apjucis, negaidot dzirdēdams savu otro kara biedri, bet tad tūliņ atkal saņēmas un sacīja:

«Ak tu bēglis! Vai tu nu ar esi te? Vaģi, neklausī vis Cīruļvējputenim. Viņš no Dundura arī izbēga. Bēglis!»

«Vaģi, tu dzirdi? Vaģi, tu dzirdi? Es esot bēglis! Mani saukt par bēgli!» Cīruļvējputenis švirkstēja atkal, spiezdami caur pūli pie Vaģa un Apzarņa.

«Es Vaģi papriekšu uzdevu par liecinieku, kad tevis vēl nemaz nebij te klāt, ūzu gurns tu! Divi vis nedrīkst viena uzdot par liecinieku. Vaģi, tu mans liecinieks un nevis viņa. Tu redzi, ka Cīruļvējputenis melo. Tu redzi, cik stāvu tas melo, ka neesot bēglis, ka neesot iedūris man dzelzoņu mīkstumā. Paskaties nu pats, grēka gabals, kur gredzeni stāv par lieciniekiem!»

«Neklausies, Vaģi, viņa! Tu esi mans liecinieks! Viņi man Dundurā nolaupīja visas laulības amata lietas. Paskaties vien, kur Apzarņa matos stāv! Ak jūs domājat, ka es jums to ļaušu? Es jūs nu vazāšu... Līdz sinātam²⁰ kājām aiziešu tiesādamies».

«Laulības amata lietas tev nolaupījuši!» Vaģis izsaucās gardi smiedamies. «Tad jau tur pie tevis būs Gremoklis vainīgs! Šopavasār viņš “nolaupīja” mūsu taksim arī. Vai tev, Cīruļvējputeni, arī nav izdevies tāpat?»

«Nē, Vaģi, tā vis man nav! Paskaties: neviena gredzena vairs! Kas ir redzējis vai kad man tik tukšas rokas?» Cīruļvējputenis runāja, rokas izstiepdams Vaģim priekšā.

Te Vaģim acumirkli iesitās prātā kas cits. Viņš labi zināja: kad skrīveris Kode dabūja nepatīkšanas, ka tad viņš paliek jo īgns un ļaunīgs pret kaut kuru, un tai mazākā nepatīkšanā tad allaž skrien pāri par robežu. Turklāt zināja arī to, ka Kode īsti Cīruļvējputeņa nevarēja ieredzēt. Pag, pag! – viņš domāja: jāuzgrūž piepēži tie abi Kodem uz kakla; tur būs kumēdija bez maksas! Tad iesāka savā ierastā lēnā balsī runāt un pavisam tā kā uz citiem runādams.

«Jā, jā! es tādu lietu vis neesmu daudz dzirdējis pasaulē notiekam, kā te, dzirdams, nu noticis. Lai Dievs tas Kungs Cebaots stāv mums klāt, kā Trejukungudienas tēvs saka. Te viens sadurstīts ar dzelzoņu, te otram dienas laikā nolaupītas laulības amata lietas! Tās ir tādas Sodomas un Gommoras lietas, briesmīgi bailīgas lietas, ka es nedrīkstu nemaz runāt par to. Viņi abi, tik prātīgi cilvēki, un

²⁰ Senāts – tajā laikā augstākais Krievijas impērijas tiesu un uzraudzības orgāns.

paskaties – stāv vēl tik mierīgi laukā, tā kā nezin kādā pavasara saulītē sildītos. Ja es tā būtu sadurts, ja man tā būtu nolaupītas laulības amata lietas!...»

Vaģim tā runājot visi palika ar reizi ļoti klusu, klausīdamies, bet par visiem jo klausījās paši, Apzarnis ar Cīruļvējputeni. Klausoties viņiem stiepās arvienu kakli garāki un mutes vērās vaļā. Un kad Vaģis izsacījis: «kad man tā būtu...» un nu ar roku atmetis, kā bailīgu noslēpumu pilns, gribēja aiziet, tad šie abi ar reizi kā atmodās un saķēruši Vaģi pie svārkkiem, nelaida to projām.

«Vaģi, ko tad tu darītu, ja būtu tā sadursīts ar dzelzoņu, Vaģi?» Apzarnis jautāja.

«Vaģi, stāsti man papriekšu. Nestāsti vis viņam; tu esi mans pirmais liecinieks. Stāsti, ko tu darītu, ja laulības amata lietas tev nolaupītu?» tūliņ vārijās arī Cīruļvējputenis.

Tā abiem uzmācoties, Vaģis gribēja itin kā atkrafīties no abiem un tomēr noslēpumainīgi aiziet; bet tas viņus padarīja jo trakus, kamēr pēdīgi Vaģis atstājās, sacīja, lai tak viņam mēteļa neraujot nost. «Nu ko es jums sacīšu par to, ko es darītu, ja man tā būtu? Es jau nu te nestāvētu nevienas minūtes uz pēdām». Tā runādams viņš apskatījās tā pabailīgi visapkārt. «Kā drīkst tādas kakla darba lietas vilcināt! Tur ja desmit minūtes ilgāk novilcinās nekā vajaga, cietumnieka šinelis ar melno ielāpu uz mūžu mugurā. Lai Dievs mums, grēciniekiem, ikkuram stāv klāt! Es būtu jau tūliņ acumirkli iekšā, un lai tiesai – īsti skrīverim – būtu vai kāds darbs būdams, es listu virsū, es pieietu gluži klāt pie paša tiesas galda un pašam skrīverim sacītu taisni acīs: Skrīver, man kakla darba lietas, es esmu sadurts ar dzelzoņu; man atkal nolaupītas laulības amata lietas; skrīver, ja tu slēpsi tādas lietas, tad tev slikti būs! Un tādās lietās jau mūžam tas, kurš pirmais tiks iekšā pie tiesas, kurš pirmais sāks runāt un izsūdzēt savu briesmīgo lietu, tam būs pirmam taisnība, tas būs sūdzētājs, un to pēdējo tad velns raus».

Tas bij tāpat, it kā abiem pirkstis būtu piebērtas ūzās. Grūstīdamies un saukdami viens aiz otra, Apzarnis ar Cīruļvējputeni devās cauri ļaužu baram tiesas istabā iekšā. Uzkreklis gan Apzarnim vēl pakaļ noklīdzēja, ka tā skriedams vēl izmetīšot adatu no mīkstuma; bet Apzarnis atsacīja: kas par to esot bēdas, ja vien pirmais tiekot iekšā pie tiesas. Pieskrējuši pie tiesas durvīm, viņi vēl niknāki iesāka spiesties un grūstīties, stiprā balsī saukdami: Man vajaga pirmam tikt iekšā, – es aplaupīts; man pirmam – es sadurts ar dzeloņu! Tu esi traks, nelaizdams manis pirmā; tu nepilnīgs, mani grūzdams nost!

Vecais kazaks, dzirdēdams tādas bailīgas lietas un tādu neierastu spiešanos tiesas istabā, it kā apjuka un ielaida ar iekšā, kur tie abi nu reizē saklupa un viens par otru devās taisni uz pašu tiesas galdu, kā Vaģis to bij teicis.

Tiesas tēvi, kā zināms, sacēlās pīpēt un atpūsties, kā priekšnieks to sacīja. Kode rakstīja pašlaiku, kā pats teica, izskaidrojumu par zināmās Turpiņu mājas ūtrupī un parādiem un bij gandrīz jau galā, nopietni domādams un spalvu turēdams pie ierakstītās rindiņas, kad abi tam uzbruka, saukdami:

«Skrīver, skrīver, es pirmais, man pirmam, mani pirmo!... Skrīver, ja tu slēpsi tādas kakla darbu lietas, tad tu...» tā visos kaklos runādami viens par otru un spiezdami pie tiesas galda gluži klāt.

Bet nu zibināja tai pašā acumirkli arī visas zilas, zaļas zēveles pretī, kā jau Vaģis to itin labi paredzēja. Viņi nedabūja nekatrs ir vēl pēdējo teikumu galīgi izsacīt, kā Vaģis viņiem iestāstīja, ko skrīverim vajagot taisni pasacīt, kad jau skrīveris bij uzslējis no tiesas galda, briesmīgās dusmās kliegdams:

«Kazak, kazak! Kā tu drīksti tādus meža lopus laist te iekšā? Laukā, laukā! Aiz restēm, cietumā!... tur lai trup!»

Vecais kazaks ar sabijies ieskrēja un tūliņ abus komandēja pa durvīm laukā. Cīruļvējputenis izskrēja pirmais, tik viegli iedams, ka tikko pirkstu gali metās pie zemes. Bet Apzarnis tomēr sastakņījās un laikam gribēja vēl ko runāt, tomēr nelīdzēja nekā. Kazaks, to pie pleca saņēmis, izgrūda un aizsita durvis cieti.

Kamēr kazaks meklēja cietuma atslēgas, tikmēr Vaģis, piegājis pie Apzarņa, tam pačukstēja, lai neejot vis tik viegli cietumā, bet lai pasakot skrīverim, ka Malienā esot iznākuši jauni likumi, un tad bez tiesas nospriešanas nevarot neviena vairs ielikt cietumā; tā vien, ka pašam skrīverim neizejot slikti, ja tā strādāšot. Apzarnis nu arī tā darīja un negāja cietumā.

Kamēr skrīveris šos abus vēl nolamāja līdz pašai dzelmei, nosēzdamies pie tiesas galda, kazaks tad atkal ienāca un stāstīja, ka tie nekatrs neejot cietumā; viņš viens pats nevarot tur nekā izdarīt un citi arī nepalīdzot, bet tikai smejojoties.

Kode nu pats skrēja tūliņ līdz un saklīdzēja atkal: «Cietumā, tūliņ cietumā! jeb es jums...»

Bet tie nekustējās neviens ne no vietas. Cīruļvējputenis bij ierāvies aiz ūdens baļļas gar malku, bet Apzarnis stāvēja istabas vidū kā miets, gūžu turēdams, un sacīja:

«Bet citi visi saka, ka bez nosprieduma nevarot Malienā šos laikos neviena vairs ielikt cietumā, un tie visi esot dumi, kas cietumā ejot bez nosprieduma. Ejiet, skrīvera jaunskungs, labāk vēl papriekšu

tiesas istabā atpakaļ un norakstiet mūsu cietumu grāmatā, citādi jums pašiem, skrīvera jaunksungs, var noiet vēl slikti, un tad mūsu vainas nesaki».

Tas nu Kodem bij, zināms, briesmīgi. Viņš gribēja tūliņ citiem pavēlēt liekamos ar varu iestumt cietumā, un vecais kazaks ar tāpat domāja, atvērto cietuma durvi turēdams, lai varētu tūliņ to grūst cieti un aizslēgt, līdz ko šie būtu iestumti iekšā, tāpat kā to dara, kad barokļu cūkas grūž aizgaldā. Bet tai pašā acumirkļi Kode ieraudzīja Vaģi, kur tas ar savu zināmo smīnēšanu smīnēdams it mierīgi skatījās savā izdomātā kumēdijā. Kode te atsitās kā lode no cieta mūra, jo acumirkļi viņš nu saprata, ka Apzarnim tā bij bijusi tiešām kāda cita gudrība – tā izrunāties un neiet ar labu cietumā. Kode nu vairāk neko nesacīja, bet tikai kazakam uzsauca:

«Kazak, apsargā šos cilvēkus, lai no pēdām nekust. Es jums došu labu spriedumu!» un tā ieskrēja atpakaļ tiesas istabā, durvis aizsviezdams, ka stenderes vien nolīgojās.

Tūliņ arī viss bars apstāja Apzarni un Cīruļvējputeni nodievodamies, nezin kāds velns nu tos nejāšot, tādēļ ka pašu Kodi esot tik briesmīgi pārkaitinājuši. Abi ar nu stāvēja un bij palikuši tādi, ka neatminēja ir mātes vārda, un Cīruļvējputenim pat mati bij izkalutuši no bailēm. Bet tomēr gribēdams kaut ko runāt, Cīruļvējputenis dusmojās tikai par to, ka viņu gribot ar Apzarni, dumu zemnieka bauri, likt vienā cietumā. Bet Apzarnis atkal sacīja, ka viņam tāda tievbikša barona ar nevajagot. Viņš sēdot desmitreiz labāk viens pats, nekā ar to skrodera dvēseli kopā.

Vaģis noklausījās visu gluži mierīgi, un kad cits par citu bij izrunājušies, tad viņš sacīja:

«Ko nu te plankškat, sanākuši viss kāpostu virums! Kādi jūs vēdzeles galvas esat, tad jūs gan skrīveris sabāztu visus savā zābaku stulmā, kā Gremoklis kaķus. Bet pagaidiet vien, ka šitos ieliks, lai turas vien tikai savā vagā». Un ar to pašu visi tad izklīda un nerunāja ne vārda par to tālāk.

Turpretī Kode, tiesas istaba ieskrējis, bij briesmīgi pārņemts. Lai nu ar tiem diviem kā būtu bijis, bet zobi viņam griezās īpaši pret Vaģi. Tomēr nevarēdams šā atkal taisni aizkārt, viņš spārdījās vispāri dusmodamies un pat Jukuma veča nelaizdams vaļā.

«Veln!» viņš kļiedza, «tā iet ar glēvu valdīšanu. Pēc sanāks visi pasaules jaucēji, vazaņķi, dideļi un nezin kādi nekādi gudrinieki un sakāps te uz Izjuras tiesas galda. Es prasu, ka visumazais tiem abiem dideļiem vajag nospriest un dabūt trīsdesmit spieķu un nedēļu cietuma katram – sātaniem tādiem!»

Kamēr Kode tā plosījās un tad iegāja savā kambaŗī, tikmēr tiesas tēvi neizrunāja neviena mēma vārdu, un Jukums, pametis tagad tikai ar roku, nāca pie tiesas galda. Te visi, tāpat lēni sanākuši, nosēdās pie tiesas galda un sēdēja kā mēms koris, ne peles spīkstējiena nespīkstēdami, kamēr Kode atnāca un nosēdās. Īpaši Jukums te bij spīlēšs. Vienā pusē Kodes dusmīgā plosīšanās, otrā pusē cietuma un spieķu lietas, ko Kode draudoši pieprasīja. Gribēdams izlaipties, ka abās pusēs kājas paliktu sausas, ka abām pusēm paietu garām, tā kā nekam tur nemestos un tos neiekustinātu no jauna, viņš nu visu tik kļuvis rīkoja un darīja, tiešām kā vājnieku mājā. Tādēļ ar viņš tik mīļi bailīgi prasīja skrīverim:

«Kā tad nu būs? Vai sauksim tad tūliņ iekšā? Vai sauksim Turpiņu parādniekus un pasludināsim tiem?...»

«Sauciet kā gribat» Kode īgni atsacīja. «Bet to gan es piesaku: cik īsāki vien var! Klaji pasludināt spriedumu un neļaut nevienam itin nekā garāk plāpāt».

«Jā, jā, jā!» Jukums priecīgi izsaucās ar pārpilnīgāko piekrišanu, lai atlīdzinātu Kodem par to, ka zināmie spieķi un cietums paliek pie malas. «Cik vien īsāki, cik vien īsāki! – Kazak, kazak! pasauc tūliņ visus Turpiņu parādniekus, lai sanāk iekšā!»

Kazaks izgāja, un tūliņ ar visi zināmie parādnieki sanāca. Līdz ar tiem ienāca arī Turpiņu aizstāvji un pati atraitne un nostājās tā pabailīgi citiem iepakaļus.

«Nu klausieties!» Jukumu vecis izsaucās. «Kad jūs, parādnieki, negaidāt vairs savu parādu pie Turpiņiem, tad tiesa pasludinās savu spriedumu». Un tā skrīveris ar tūliņ iesāka lasīt:

«“Nomirušā Turpiņu saimnieka Dāva Norāja parādnieki nāca pie tiesas un izsacīja visi vienprātīgi, ka negalvojot un negaidot neviens vairs savu parādu pie minētā parādnieka pakalniecījiem, un lūdzot tiesu, lai viņa parādus tūliņ piedzītu. Bet kā minētie Dāva Norāja pakalniecīji nespēj maksāt esošo parādu, tad tiesa nosprieda izsludināt ūtrupī par visu viņu mantību un to tūliņ pārdot...” Nu jūs visi varat tūliņ iet mājā» – Kode pielika no sevis. «Tiesa darīs visu, kas tur darāms, un jūs tad drīzumā dabūsit savu naudu. – Ejiet tad tūliņ, visi laukā!...»

«Bet es jau pirmīt tiesai sacīju, ka negribu vis Turpiņu ūtrupes un gaidu labprāt vēl sava parāda» Vaģis iesāka, «tādēļ lūdzu tiesu nerakstīt vis, ka visi vienprātīgi...»

«Pēc sprieduma vairs nav itin nekāda runāšana». Kode iekrita ātri vidū un tūliņ arī priekšnieks tos pašus vārdus izsacīja pakal, sūtīdams, lai ejot visi ar Dievu mājā.

Bet tai pašā brīdī Turpiņu atraitne iznāca citiem priekšā. Asaras vēlās viņai no acīm un tās noslaucījusi viņa iesāka runāt:

«Mīļais priekšnieka tēv, vai tad jūs nu tiešām mūs...»

«Es sacīju jau reiz, ka pēc sprieduma nekāda runāšana vairs! Vai neviens vairs negrib tiesai klausīt!» Kode norāva dusmīgi Turpiņietei vārdu.

Bet Turpiņiete nelikās Kodes vārdu nepavisam dzirdējusi, tikai savāds spīdums acīs tai parādījās un viņa runāja joprojām: «...vai tad tiešām jūs, žēlīgā tiesa, mūs liksit tā izpostīt? Vai Dieviņ, vai Dieviņ! kur tad mēs iesim, kur paliksim?...»

«Es tev sacīju: dzen viņus laukā!» Kode zobus griezdam runāja uz priekšnieka, kurš tūliņ arī to darīja, ar savādu bargumu sūtīdams visus laukā.

Bet tomēr neviens parādnieks negribēja lāgā iziet, paši nemaz nezinādami kādēļ tā. Vaģis stāvēja istabas vidū kā miets, tie citi – pagājās, pagājās pa solim uz priekšu, skatījās atpakaļ, palikdami atkal stāvot. Pati Turpiņiete nekustējās ne no pēdām, lai liegtu kas liegdams tai runāt, un runāja to pašu iesākto runu kā sākusi:

«Mēs pirmīt tur otrā pusē norunājām ar parādniekiem, un viņi solījās visi gaidīt; lai saka paši parādnieki, vai tā nebija? Bet līdz ko iznāca no tiesas, tad viņi visi runāja citu valodu: ko tur varot darīt, kad pati tiesa tā gribot un esot sacījusi, ja gaidīšot, tad būšot ar visi viņu parādi beigti. Kādēļ tad tiesai tā vajadzēja sacīt un baidīt parādniekus? Mēs, – Dievs augstais mans liecinieks! – aizmaksāsim visus parādus, kā jau solījuši, lai tikai pagaida un mūsu neposta laukā. Mūsu parādi jau nav iecēlušies no mājas dzīves, bet no tā, ka manam nomirējam iesāka nelaimīgi iet linu pirkšanā. Mūsu māja nav slihta māja. Ja jau tiesa mums vien uzticētos, tad mēs dabūtu galviniekus... Manai vecākai meitai Māriņai jau sešpadsmit gadu, un līdzko noies dievgalda mācībā, tad mēs ņemsim iegātņi, un būs tūliņ gādnieks. Un, žēlīgais Dievs, mūsu parādi jau nav nekādi...»

«Velns, kad te ļauj tā plāpāt, tad tiesai nav vairs nekāda spēka nedz goda», Kode izsauca pusbalsī, dusmīgas acis uzmezdams priekšniekam un izskrēja tūliņ savā istabā.

Priekšnieks, laikam, gribēja atkal noteikt pa Kodes prātam, bet netika nemaz vidū, jo Turpiņiete runāja iesāktos vārdus:

«...mūsu parādi nav nemaz tik lieli un nesamaksājami, tā kā dažam labam tie, un tādēļ diezin kas būtu te kuram ko iestāstīt, lai bītos...?»

«Kā tad nav jūsu parādi lieli!» Krūteža lepni iesāka. «Cik magazīnas parādu vien nav... un cik briesmīgi magazīnas likumi... un tad vēl citi visi parādi? Vai tu pati ar vēl pavisam zini visus savus parādus?»

«Kā tad es nezinu savu parādu!... Kas tad zina? Vai tad tu zini?»

«Redz, ka nezini! Šodien pat skrīveris ielika tiesas grāmatā, ar visiem augļiem, pāri par divi simti rubļus jūsu parāda Čīkstoņam vienam pašam vien, un kur tad...»

«Ko te plāpāt tik gari, skaidri kā krogā!» Kode, ātri ieskriedams, norāva Krūtežas dziesmu tik piepēži, ka suts vien novārtījās tam pa muti. Bet tai pašā acumirkli arī Turpiņiete sasita rokas:

«Kā?! Mums parāds ar Čīkstoņu?... parāds!... tik liels parāds... vairāk nekā divsimti! Un tas viss jau norakstīts tiesas grāmatā arī! Tavus trakus cilvēkus! Jele būtu prasījuši man, vai tā ir, vai nē! Neprasīt mums pašiem neviena vārdu un tūliņ ierakstīt tiesas grāmatā... tā paslepšus! Jau man laukā citi sacīja, ka Čīkstoņu vienu pašu paturējuši iekšā, – tas nebūšot uz labu».

Tagad no Turpiņietes runas bija sajukuši Izjuras tiesā visi, kā pārvārtīta teļa gala. To gan visi, lai cik kuram būtu bijis tā vēja, nomanīja, ka Turpiņiete runāja pārdrošāk ar tiesu, nekā to drīkstētu; bet to ar viņi nomanīja, ka ar visu nospriesto ūtrupī, un pavisam ar Čīkstoņas parādu, paši bija gājuši jo greizu ceļu, paši Turpiņietei iemeslu devuši tā runāt. Kode, zināms, Turpiņietei gan mestu tūliņ un pat mēnešiem cietumā, bet viņš atkal zināja labi, ka tas šoreiz nav nebūt iespējams. Tādēļ viņš lādējās pusbalsī, sodīja un biksnīja tikai Jukuma veci. Krūteža ar Trejukungudienu gribēja gan ko runāt, bet netika lāgā klāt, Turpiņietei allaž runājot, un viens par otru tikai mutes vien noplātīja, kā slāpdamas zivis. Dobiņš skumji noskatījās šai visā jukā, un Linums sacīja, ka labāki gan būtu bijis, ja ūtrupe vēl nebūtu bijusi nospriesta un Čīkstoņas parādu lietu būtu vajadzējis izdzēst no tiesas grāmatas. Kalācis, cilvēks, vienīgais sēdēja gluži mierīgs tāpat, kā sēdētu vakarā uz sava piemūriņa, izmīstījies linu. Bet no visiem lielākā sutā stāvēja pats priekšnieka tēvs. Vienā pusē Kode ar savu zobus griezdamo biksnīšanu; tad pati izdarītā lieta viņam koda un koda sirdī, lai gan bija mierinājies, ka varot iet vēl tālāk uz draudzes tiesu; Turpiņietes vaimanāšanas ar savu rūgto patiesības izsacīšanu, un galu galā viņš vēl iedomājās savu mammu mājā, ko tā ar nesacīs par visu tādu izdarījumu... Tas viss tad Jukuma tēvu raustīja uz visām pusēm, kā mutuļojošais atvars vērpetē iegrieztu lāsi. Viņš tagad piegāja pie Turpiņietes, gribēja to apmierināt un izsūtīt ar labu laukā:

«Turpiņu māt, nevajaga jau nu tūliņ tik visai vaimanāt un nokliegties par šo mūsu spriedumu», priekšnieks runāja labinādamā skaņā. «Nekliedz nemaz! Ejiet uz draudzes tiesu, un draudzes tiesa varbūt pavisam atceļš šo mūsu spriedumu, un tā būs viss atkal labi».

«Jā, jā, būs jau gan labi!.. Nezin, kādēļ tad draudzes tiesa tad atceļš, ka šie tā nosprieduši un ierakstījuši netaisnus parādus tiesas grāmatā! Un kādēļ tad jums vajadzēja tā spriest, zinādamiem, ka draudzes tiesai būtu jāatceļš? Kas gan jūs tad esat par tiesnešiem, kas par cilvēkiem?»

«Turpiņu māt!» priekšnieks, pirkstu draudoši pakratīdams, runāja. «Tā nerunā tiesas priekšā! Tā vis nedrīkst neviens runāt te – mūsu priekšā! Ja tu nebūtu... kā meitietis... tad mēs, tiesa... to tu labi zini, tad...»

«Meitietis, meitietis! Tad meitietis, laikam, nedrīkst patiesības izsacīt, kad to apspiež? Meitiešam, laikam, vis nav sirds? Vai, Dieviņ, vai Dieviņ, kādi gan tie cilvēki nav pasaulē!...»

«Turpiņu Ed! – es tevi varu saukt par Edi, – abi turpat kaimiņos kopā augām», Trejukungudiena iesāka, rokas salicis uz galda: «Nesaki vis, Turpiņu māt, Turpiņu Ed, nekā, bet paklausies labāk, ko Trejukungudienas tēvs tev sacīs. Mēs te pie šitā Izjuras tiesas galda sēdēdami esam tā visuzemākā pasaules tiesa. Ja mēs iztiesātu un izspriestu visu tiesu, ko tad lai spriestu tās augstākās tiesas pasaulē. Ed, tev tak ir ticība, un tu zini gluži labi, ka par mums, tiem tiesnešu zemes pikiem, spriež viens un tas visaugstākais tiesnesis. Un lai mēs būtu nosprieduši vai nezin ko, lai mēs būtu Čīkstoņas tēva parādu ielikuši tiesas grāmatā vai desmit reizes no vietas, bet ja viņš, tas augstais tiesnesis, neparakstīs tur sava vārda, tad tas būtu, kā mūsu svētais apustulis Pāvils saka, tikpat kā nenieka; tas skanētu kā pārplīsis pieguļnieku pulkstenis. – Turpiņu māt un Ed, vai tu nezini, ka bez Dieva ziņas nekrīt ne mats no plikas, kailas galvas, un ne vēl mēs no sevis spētum jums nospriest ūtrupī, spētu tik lielu Čīkstoņas tēva parādu ielikt tiesas grāmatā, – mēs, tie grēcinieku grēcinieki! ? Tici, Ed, kad Trejukungudienas tēvs tev saka, viss būs labi, ja Dievs to gribēs. Savās bēdās ej tikai pie Dieva tā Kunga Cebaota; paļaujies vienīgi uz viņu, un tu redzēsi...»

Kamēr Trejukungudiena tā runāja, Vaģis sacīja pie svīs:

«Nu tad ir nu gan zemes piki, un šitais visulielākais dubļu saķepinājums!»

Bet Turpiņiete skatījās ko skatījās savādi izplestām acīm Trejukungudienā un tad krita vidū, sacīdama:

«Trakais, nepilnīgais veci! Mani gan nu zināt sūtīt uz Dievu, bet pašiem Dieva nav, nezināt Dieva! Ierakstījuši netaisnu parādu tiesas grāmatā, laikam Dievs nāks no debesīm to dzēst laukā? Kādēļ nerakstīji pats savā grāmatā tādu netaisnu parādu, kādēļ nenospriedi sev, lai izdzen pliku, kailu no mājas, un tad tu varēji pats paļauties uz Dievu, bet ne citus tā mācīt, neomīgais cilvēks! – – Kaila, akla graša mums nav parādā ar Čīkstoņu. Ja mana dvēsele būtu tik tīra no visiem grēkiem, kā no Čīkstoņas parādiem, tad es stāvētu debesīs pirmā eņģeļu rindā. – Bez drēbes lupatas, svētā altāra priekšā uz sarkanās drēbes stāvēdama, simtu reizes zvērēšu, ka mēs neesam Čīkstoņam parādā ne plikas deniškas, ne tik, ko acs panes!... Vai, Dieviņ, vai, Dieviņ, tādas netaisnības! Ja par taisniem parādiem jāiziet no mājas, tad vēl var to ciest, tad vēl var lūgties žēlastību no Dieva vai no cilvēkiem, lai pagaida, lai patur mājā, jo maksāsim, – visu maksāsim! Bet kā nu tu lūgsies par netaisnību? Ar kādu sirdi iesi no mājas par tik lielu netaisnību? Vai Dieviņ, vai! Sirds plīst pušu sadomājot vien jau to visu!»

Tā vaimanājot, Turpiņiete pakrita ceļos un kā ārprātā norāva sev galvas lakatu, kā arī plecu segu un nometa tos no sevim. Kuplie, tumšbrūnie mati pārkārās viņai šķipsnu šķipsnām pār pieri un sāpju pilno seju, bet asaras vairs netecēja. Tagad pakritusē sieva sakampa abām rokām krūtis un iesāka atkal vaimanāt:

«Vai Dieviņ, vai Dieviņ, kur iesim, kur paliksim bez sava pajumtiņa, bez maizes kumosiņa! Un par netaisnību, par netaisnību! Kur meklē pasaulē taisnības, tur atrod netaisnību, kur meklē žēlastības, tur briesmīga cietsirdība, nežēlība un izmisēšanās. Ak tu pasaule, pasaule, grēku pasaule, kaut tev jau šodien bijis gals! Žēlabas un bēdas spiež krūtis, bet netaisnība dur taisni pašā sirdī... Sirds plīst, sirds plīst pušu, sirds plīst, – vai! mana sirds, – vai!...» Tā klieodzot viņa nogāzās piezvilu gar tiesas sēdekļiem un laikam pagāba.

Šai acumirkļi izrādījās visi, ir pats vecākā tiesas vīra vietnieks, aiztriekti, bet vienīgi Kode palika kāds bijis. Visā šai laikā viņš likās kaut ko meklējot pa grāmatām, smīnēdams savā spītīgā smīnēšanā. Bet līdz ko Turpiņiete pakrita, tā viņš slējās augšā un kliedzta stiprā balsī:

«Laukā, laukā ar visu!» – un, atrāvis durvis, sauca kazaku iekšā: «Kazak, kazak, nāc, ņem velc tūliņ laukā, tur – projām uz malkas grēdām! Ņem, tūliņ ņem! Un vai citi visi arī nekustēsies vis laukā!» viņš plosījās, pārņemts no pārrobežīgām dusmām. Tomēr visi stāvēja sajaukti no visa šā redzamā skata, kā arī no Kodes pārmērīgās plosīšanās. Arī vecais kazaks tā kā vilcinādamies tuvojās. «Kas nepazīst tādas izlikšanās, tādas ģībšanas?» Kode spārdījās joprojām.

«Noģībusi gan, patiesi», viens viņas aizstāvis sacīja, pieliecies pie noģībušās un turēdams to pie pleca. Nav vis, tā kā skrīveris te saka; ja gribi, lai nāk ikkurš paskatīties. Par ko nu būtu tā jāizliekas?»

Tai pašā acumirkļī Vaģis nostājās starp kazaku un paģībušo, atbīdīdams lēni kazaku, un kazaks arī atkāpās. Vaģa asinis sāka vārīties, dzirdot vēl klāt to bezgodīgo nicināšanu līdzā visam izdarījumam. Bet tomēr viņš bija tas cilvēks, kas tā neizrādīja ārpusē, runādams tāpat ierastā ceļā:

«Pie malkas grēdām var izvilkt citu daudz labāki, bet nevis šo nabaga sievu. Ir te bijuši Izjurā vēl citādi velna cepeši, un Izjura tomēr palikusi savā vietā tāpat, bet paši iznīkuši kā suts gaisā. Pat suns negrib uz viņu kapiem sava tupekļa virsū likt».

Turpiņiete pa to starpu sāka atmosties. Vaģis un viens viņa aizstāvis palīdzēja tai uzcelties. Viņa apskatījās brīnīdamās apkārt, dziļi nopūtas un pasniegtos galvas un plecu segus paņēmusi, iesāka ar pieturētāju palīdzību streipuļot uz durvju pusi. Arī citi visi klusi ciezdami izgāja līdz.

«Ak tu izrībējs!» priekšnieks runāja, sizdams ar pirkstu uz galda. «Mums nevajadzēja vis gan tā Čīkstoņas parāda ierakstīt jau tiesas grāmatā. Nebij nekādas steigšanās. Tādēļ vien tas viss notika tā. Pašas ūtrupes dēļ vien nekas vēl...»

«Lai ģībst vien; gribēsies mājā labāki ēst. Būtu ģībusi labāk tad, kad parādus taisīja, un nevis tad, kad tos prasa atpakaļ», Kode atsacīja, smīnēdams savā smīnēšanā.

Tagad bij brītiņu viss klusu. Tad Kalācis, pa pusei žāvādamies, iesāka:

«Man sāk tā kā ēst gribēties... Būs jau vai maltītes laiks! Mani ēšana tā iemācījusi, ka es bez visa saules pakrēšļa, vai kāda stundiņa, tūliņ zinu, kad maltītes laiks».

«Nebūtu jau vis nekāda nelaime, ka ietu tūliņ maltītē», Linums pielika. Citi visi tūliņ arī tad piekrita, norunādami, ka cita darba nekāda vairs neiesākšot; iešot labāk maltītē. Tad varēšot tālāk strādāt, tad būšot labāka sirds.

Visi tā arī nocēlās no tiesas galda, žorīdamies cits par citu, un Krūteža sacīja: nu esot gan sēdēts pa zirga modei; lai nu ar to darbu kā esot.

Turpiņiete līdz ar Vaģi un saviem aizstāvjiem izstreipuļoja caur ļaužu istabām tāpat kailu galvu, sacīdama, ka iešot laukā. Izgājusi viņa atkrita uz kāda malkas blūka tiesas mājas priekšā, izsaukdamās:

«Vai, vai kā grūt! Kaut mājā vien varētu nokļūt! Bet vai man vairs māja ir?» – un asaras iesāka tecēt no jauna.

«Redz, kā bij taisnība par Čīkstoņu», Vaģis sacīja. «Es tūliņ domāju, ka tur būs kas savs».

«Ja tas tiesa, ka Čīkstoņa tā uzdevis, un ja viņam vairs nevajaga ne graša, kā tu, Ed, saki, tad gan nudien jābrīnās», pirmais aizstāvis sacīja. «Kas to būtu domājis no Čīkstoņas! No uzskata tāds Dieva cilvēks, tāds baznīcā gājējs vis. Tā jau ar ir, kā veci ļaudis saka: izēdīšot sieku pelnu papriekšu, tad vēl neiemācīšoties cilvēka pazīt».

«Vai, vai, cilvēki, kā jūs gan tad pazīstat Čīkstoņu!» Turpiņiete runāja sēdēdama, galvu tāpat noliekusi. «Cik viņš gan citāds, nekā izrādās, cik mantas kārīgs cilvēks! Satiekoties un ar svešiniekiem, tad lied vai caur sirdi, bet ej vien un palūko, kāds patiesībā! Kopā dzīvodams vien tik cilvēku pazīsti».

«Čīkstoņa vis nav te tas vienīgais, bet tas viss iet gan arī caur cita gudrību. Vai tad neievērojāt, ka skrīveris te bij visas lietas vadītājs un ar to trakāko karstumu, kā vēl nekad. Vai neredzējāt, ka viņš vienādi čukstēja ap Jukuma veci, kā grūda vien visus laukā un lai jau nedabūtu neviens neko izrunāt. Bet pavisam kā viņam nepatika tas, ko Krūteža izbļāvoja par Čīkstoņas parādu. Vai neievērojāt, kā viņš tad skrēja, to dzirdot, no sava kambara, kā norāva Krūtežu pusbalsī, kā sesks gaili no laktas. Mazs bērns to varēja noskārst. Lai es tur vēl nekā skaidri nezinu, bet gan jau pēc dzirdēs. Ak tu nedienu nedienas, kā mums te Izjurā vēl neiet!»

«Slikti, slikti», otrais aizstāvis runāja. «Un es nezinu, ko gan lai te iesākam, ko lai izdarām?»

«Tad jūs ar tādi paši mīkstčauļi esat, kā jau daži labi te Izjurā. Laikam negribēs nekā darīt! Vai traki palikuši vai! Ejiet tūliņ atpakaļ un uzdodiet, ka neesat ar mieru, ka iesit žēloties tālāk. Lai Dievs sarg', tā lieta jāved tālāk bez liktas dienas», Vaģis cieti runādams noteica.

«Jāuzdod jau nu gan būs tas nemiers, bet Dievs to zin, Dievs to zin, ko tur izpelnīsim vien, kur visi tā sagriezušies, visi tā pret mums. Un ar pašu tiesu tiesāties... ko tu nomazgāsi taukus ar taukiem?» otrais aizstāvis runāja.

«Lai nu vēl ar tiem citiem būtu vai kā, kaut jele pats Kode nebūtu tai pusē! Un ko tu, nabaga grēcinieks, izdarīsi pret šo Izjuras Bēlu iekš Bābeles?» pirmais aizstāvis pielika arī savu pātagas daļu.

«Skaidri izsitami jūs visi no vietas – līdz ar to teļa dziru tur iekšā! Nevar saprast, kāds devītais sātans vai vienpadsmitais velns jums visiem te Izjurā sajājis to Kodi uz kakla! Nu nedrīkstēs Kodes dēļ vakaros vairs ir no istabas iziet; būs jāved vedin laukā, kā mazi bērni. Ejiet tūliņ uz tām pašām pēdām atpakaļ iekšā un uzdodiet, kā sacīju. Ja jūs nevēžosit tālāk izdarīt, tad tiks gādāts, ka cits to izdara», Vaģis rājās. Un aizstāvji, cilvēčiņi, ar taisījās tūliņ iet, garus pūtienušos nopūzdamies.

«Es iešu vien pamazām projām, gan jūs tad panāksit. Man tik nelabi ap sirdi...» Turpiņiete teica gaudenā balsī un gribēja pacelties. Bet aizstāvji teica, lai neejot vis viena; viņi būšot drīz atpakaļ un tad iešot reizē.

Tagad Vaģis nosēdās Turpiņietei iepretim uz kāda ūdens spaiņa un iesāka runāt:

«Klausies, Turpiņiet», viņš sacīja, «tas nebij labi, ka tu tik visai sakarsējies tur iekšā pie tiesas. Nevajadzēja tik daudz pārcelties, līdz pat ģībšanai. Nevajadzēja arī nemaz tik daudz runāt – tas viss neko nelīdz. Tu esi arvien bijusi prātīga un drošsirdīga sieva».

«Jā, tagad es ar gan saredzu, ka tā nekur netiek, un man nevajadzēja tā darīt, bet nūdien es tad nevarēju vairs valdīties un tad pēc pati ar gan vairs nezināju, ko daru, ko runāju. Tā vis gan nenotiktu, – es varu gan sevi arī valdīties, – kaut tas nepilnīgais Trejukungudienas vecis tā neiemuldējis... paskaties, vai tam jele maz oms? Tik pat kā cilpu apmetuši kaklā man un bērniem, un tad nu sacīt, lai ejot pie Dieva, lai paļaujoties uz Dievu!.. Es, dumjš meitietis, varēju saprast, ka tik neprātīgi neviens nevar uz Dievu paļauties. Bet viņš, kā trakais, nekaunas visu ļaužu priekšā man to tā iestāstīt. Un pavisam tādā reizē to man sacīt!...»

«Tā nu, zināms, bij gan, bet tu viņu tur pie tiesas ar nosauci par traku; tā vis nedrīkst runāt tiesas priekšā un nepavisam uz pašiem tiesnešiem nē».

«Nezin kā es tur vēl neizrunāju vēl kā cita trakāka, cik man toreiz bij sirds uz viņa. Un kad nu vēl Krūteža izrunāja tā par to Čīkstoņas parādu, tad man karstums vien iesāka šaudīties pa galvu. Žēlabas un bēdas par savu postu, un tā lielā netaisnība par Čīkstoņas parādu – abi ar reizi sadūrās kā pērķona padebeši uz galvas. Kurš gan lai to iztur ar mierīgu prātu?»

«Jā gan, jā! Es to pieminēju tik tādēļ, lai tu uz priekšu zinātu izturēties, kad būs jāiet vēl kur tālāk pie tiesām. Pie draudzes tiesas tur ņem lietas pavisam citādi, – tur lai Dievs pasarg' par vienu pašu tādu vārdu! To visu, zināms, tu ievērosi gan, bet tas lielākais posts te ir, ka no taviem aizstāvjiem nav ne velna!»

«Tā jau nu gan ir. Viņi tādi lēni cilvēčiņi. Citu tādu man rados nebij ko ņemt, un tā šie palika par aizstāvjiem. Dievs to zin, Dievs to zin, ko tur ar gan vairs izdarīs! Visi ļaudis to pašu vien saka: ko jau Kode gribot, tas notiekot. Un tas grib, lai mūs izposta!...»

«Es tev sacīšu: ka no savas puses darīšu un palīdzēšu, cik vien spēšu. Tiesātājies gan es lāgā neesmu, bet tur būs jāizgādā kāds cits palīgs. Un tad par liecinieku ar es derēšu varbūt gan, ko te visu redzēju un dzirdēju. Es domāju, tev pie tiesas būtu jāizvēlējas Linums».

«Būtu jau nu gan labi, ka jūs palīdzētu. Bez cita palīga mēs labāk lai nemaz neiesākam».

«Es runāšu ar Linumu un domāju, viņš neliempsies jums palīdzēt. Un ja Linums uzņemas, tad par to cilvēku varam būt droši. Viņš darīs, kas vien cilvēku spēkā būs darāms, un ar to skaidrāko sirdi. Tad es lūkošu vai nu šodien, vai ar vēlāki izdabūt skaidrākas ziņas par Čīkstoņas parādu un par to, kādēļ Kode tik visai dzenas jūs izpostīt. Bet to gan vēl tev noprasu, – te divi vien esam, – vai tā ir gan tiešām tiesa un vai tu zini skaidri, ka jums nav vairs itnekāda parāda ar Čīkstoņu? Dieva dēļ saki to skaidri, un vai tu zināji vien visus sava nomirēja parādus līdz? Citādi es nedrīkstu nemaz Linuma aicināt tev par aizstāvi, nedz ar pats tur ko darīt – ja lietas nav gluži skaidras».

«Mēs divi, Dievs trešais, tad es saku un neiešu nekad melot: mums nav ar Čīkstoņu ne sarkana graša parāda, un vairāk es nevaru nekā sacīt. Lai es ar saviem bērniem mirstu ceļā vai ceļa malā, bet ar netaisnu maizi gan savu bērnu neapēdināšu, nedz arī to pati paturēšu zem savas sirds».

«Diezgan! Es tev ticu. Un neesi ar vis tik gluži izmisusi; var vēl iziet viss par labu. Mēs pūlēsīmes, un Linuma vietā ar jau te saku: cik vien būs spējams. Tas ir viss, ko šoreiz tev varu sacīt».

Turpiņiete vēl nebij beigusi pateikties, asaras noslaucīdama no vaigiem, kad aizstāvji abi iznāca no tiesas mājas.

«Izdarījām – uzdevām nemieru!» viņi abi reizē iesāka stāstīt un tik priecīgi, it kā diezin ko nebūtu jau izdarījuši ar to. «Jukuma tēvs bij brīnum labs ar mums: lai tikai ejot vien uz draudzes tiesu, tas esot gluži labi... gan tur pārcelšot visu spriedumu. Par to neesot nekāda vaina, ka viņi esot sprieduši tā».

«Ko tur nu klausīties tādā, kam pašam nekā nava», Vaģis sacīja.

«Nav vis tā, kā saki», pirmais aizstāvis iesāka. «Viņam pašam ar nepatīk vis tas izdarījums. Kad mēs iegājām, tad pašī savā tiesas vīru istabā runājās, – varēja dzirdēt. Neesot vis vajadzējis tā izdarīt, kā esot izdarīts ar visu Čīkstoņas parādu vis, – Jukuma tēvs kādas divas reizes tā sacīja. Tik Kode vienīgais smējās, varēja dzirdēt, ka runājot un vaiboties kā bābieši par tādām blēņām...»

«Tai krama dvēselei jau viss blēņas, ko citi jūt un cieš, ka tikai pats vien izdara savu prātu», Vaģis teica un atvadījies iegāja tiesas mājā, un šie visi trīs tūliņ ar iesāka iet, apgriezdamies ap tiesas mājas stūri.

Aizgājēji iedami, protams, runāja par to pašu savu lietu. «Bet vai jūs zināt», pirmais aizstāvis sacīja, «es izrunājos ar Uzkrekli par mūsu lietu; viņš savu laiku pa tiesām vien gandrīz noslājis, zina ar visas lietas labāki kā neviens. Ē, viņš saka, ko mēs, tik prasti, pie tiesas iedami izdarīšot! Gribot laikam kā dievgaldnieki tukšām dvēselēm ko panākt. Viņš tādas lietas zinot labāki kā neviens un tādēļ sakot: augstas trepes, vai zemas trepes – visur vajagot iesmērēšanas, tad vien rati tekot. Vajadzējis jau te apieties ar tiesas večiem un pavisam ar pašu Kodi; bet kad nu spriedums esot izdots, tad te vairs nekā. Nu esot visulabāki, ka ar līko padusi aizejot līdz Lūderlūsīm. Viņš visās lietās esot tik pat kā paša draudzes lielkunga padēlis, to Uzkreklis sacījās zinot gluži labi. Būtu gan bijis labi, kad draudzes lielkunga ķēķa sliekšni ar būtu apminuši; bet tur vajagot jau krietni kā, un pazīstamam ar cik necik tur viņā galā. Bet Lūderlūša tēvam pietikšot, kad izcepšot no labajiem kviešu miltiem kādu nastu kviešubaltmaizes, kādas pudeles tā paša dzeramā, un ja tad esot kas nekas, vēl ko nastas stūrī iebāzt klāt – varot; ja nē – pietiekot ar to pašu ar».

«Tev, Mariņas māt, gan tad pašai būs jāiet ar to kukuļu nastu», otrais aizstāvis sacīja.

«Dieviņ tētīt, kā to lai izdarītu tagad – rudens laikā!» Turpiņiete runāja. «Tādai maizei vajaga laba iejava, salda piena vis, un man vairs nav nevienas gotiņas slaucamas. Par kaunu nevar tur iet... nezin kādas maizes tie nav redzējuši».

«Tik daudz vis nav jābīstas», pirmais aizbildnis drošināja. «Uzkreklis sacīja: tie sakopšot visu; ja grib, lai pievedot vērsi ar visiem ragiem – visu saņemšot. – Manai vecenei vēl ir kāda slaucama; dabūs tur iejavam cik vajadzēs, nebīsties nemaz; tik atsūti Maružēnu, tad mana vecene iedos, cik vajadzēs».

«Manam puikam aizvakar bij ieskrējis melnais rubeņtēviņš cilpā. Ja grib, es to no savas puses iebāzīšu vienā nastas stūrī» – otrais aizstāvis sacīja patīkami smīnēdams.

Drīz viņi ar bij pienākuši ceļa jūtīm klāt un tur apstājušies vēl šo to pārrunāja. Pavisam Turpiņietei abi aizstāvji jo piekodināja tad labi izrunāties ar Lūderlūša tēvu un visas savas lietas izstāstīt galu no gala, ka tur nekas nepaliekot pāri.

«Un nudian, Ed, visgudrāk būs: kā sāk stāstīt, tā vajaga tūliņ ar līdz raudāt un vienmēr slaucīt asaras. Nudian, tas palīdz daudz», otrais aizstāvis Turpiņietei vispēdīgi pamācīja. Turpiņiete tur neatbildēja nekā, un ar šiem vārdiem viņi izšķīrās. –

Pa to starpu Izjuras tiesas tēvi ēda savu dienišķo maltīti. Ēdot viņiem lāgā gandrīz nekas neveicās, un Krūteža sacīja: būtu bijuši Dundurā, viņš būtu spēris labu spurgu iekšā, bet Trejukungudicna to apmierināja, lai nesakot vis neko: dzeršot vakarā reizē. Tikai Kalācis ēda ar savu ierasto gribu, stāstīdams, ka šorīt esot izmīstījies linu un nu nekas nekaitot, varot ēst gan. Ievērojamais ēdot pie galda bij tas, ka viņi gudroja: nezin kur skrīveris Aizbara tēvu esot aizsūtījis; lielām lietām tur vajagot būt, un tad aprunājās, ka skrīveris solījies pēc viņiem visu izstāstīt.

Tiesas tēvi nebij vēl paēduši, kad kazaks ienāca un ziņoja par Apzarni un Cīruļvējputeni: ko lai viņš izdarot ar tiem? Pašam ar esot jāpaēd maltīte; kas viņus lai sargājot tikmēr?

«Ej, paprasi skrīverim; viņš labāk zinās, kas te jādara ar viņiem», priekšnieks runāja.

«Es jau biju pie skrīvera».

«Un ko tad viņš sacīja?»

«Ko tad viņš sacīja! Viņš sacīja gan papriekšu, lai triecot tos diedelniekus vai ratā – pavisam prom; bet kad es nācu laukā, tad atkal vēlēja, lai nākot un prasot jums».

«Nu, ja skrīveris ir vien tā sacījis, – ņem viņus labi sabar no mūsu puses, un lai viņi tad iet kurp grib».

«Bet viņi neiet prom!»

«Par ko tad neiet?»

«Karš viņus zin, par ko tie neiet. Viņi abi runā par nezin kādām briesmu lietām, un ja tiesa nesaukšot viņus tūliņ pie tiesas, tad nezin kāda nelaime nevarot notikt, un tad pašai tiesai vien varot notikt viss sliktums».

«Tad ņem un iestādi abus kaktā, aizgriez kādu beņķi priekšā un pasaki, lai nekust ne no pēdām; lai stāv tur, kamēr pats paēd. Pēc maltītes tad sauksim vai pašus pirmos iekšā».

Kazaks apgriezās un izgāja.

Pēc brīža, kad nosēdās visi atkal pie tiesas galda, priekšnieks savā pabailīgā skaņā skrīverim prasīja: ko darīšot? – vai nesaukšot Apzarni un Cīruļvējputeni pirmos iekšā? Kazaks žēlojies, nevarot viņus nekur likt. – Lai saucot ko gribot, skrīveris atbildēja, un tūliņ ar priekšnieks, iesaucis kazaku, pavēlēja, lai laižot Cīruļvējputeni un Apzarni iekšā.

«Apzarnis – Cīruļvējputenis – iekšā – marš!» – kazaks komandēja, un tie abi ar tūliņ ienāca. Cīruļvējputenis pirmais ienāca un kādas četras reizes klanījās, bet Apzarnis atslaucīja tikai muti ar svārku stūri, lai varētu labi runāt.

«Klausaties abi!» priekšnieks iesāka. «Jūs esat gan ko nopelnījuši... Vai jūs paši to atzīstat un zināt?»

«Zinām gan, priekšnieka tēv, zinām un atzīstam ar», Cīruļvējputenis iesāka, atkal jo smalki klanīdamies; bet Apzarnis stāvēja tāpat.

«Jūs zināt... Vai nu jūs zināt: jūs esat pelnījuši... es nemaz nevaru izsacīt, ko jūs esat pelnījuši. Bet ja jūs otrreiz tā darīsiet, tad sargieties!... tad tiesa palūkos to lietu citādi. Tagad tiesa jums to piedod. Vai dzirdat ar?»

«Tāpat kā Dievs tas Kungs Cebaots piedod mums nabagiem grēciniekiem visus mūsu grēkus, kas tikai atzīstas, ka viņi grēcinieki...» Trejukungudiena runāja, it kā nopūzdamies. «Tikai atzīties vajaga, ka esi grēkojis, tad visi grēki dzēsti Viņa priekšā. Un tāpat mēs tad arī darām ar jums, kad jūs atzīstaties mūsu priekšā, un piedodam».

«Citādi, nudien, jums bij āda pušu kā ar zāģi!» Krūteža nobeidza.

«Un stāstiet, kā jums vajaga te no tiesas? Īsi un āši!» – priekšnieks teica.

«Mēs gribējām, cienīgs žēlīgs priekšnieka tēv...»

«Es gribu, priekšnieka tēv...» viņi iesāka viens par otru pasteigdamies.

«Es aplaupīts, cienīgs priekšnieka tēv; laulības amata lietas man nolaupītas...»

«Es sadurstīts – skaidri ar dzelzoņu sadurstīts – jāsaka: līdz pašam kaulam sadurstīts...»

«Kuš! es jums saku!» priekšnieks baras. «Runājiet viens vien ar reizi!»

«Es runāšu viens pats, žēlīgs...»

«Es runāšu, es runāšu viens pats...» grūda atkal abi ar reizi.

«Es jums saku: nedrīkst te pie tiesas abi runāt ar reizi! Tikai sūdzētājs drīkst runāt».

«Es sūdzētājs: es sūzdu Apzarni...»

«Es sūdzētājs! Neklausāt vis viņa, viņš nezina itin nekā! Iesauciet, ja gribat, Uzkrekli!» – gāja atkal reizē tāpat, bet Cīruļvējputenis gan arvienu papriekšu.

«Augsti žēlīgā tiesa, man ir taisnība sūdzēt pa priekšu! Lai izmeklē Apzarni, tad redzēs, vai tur nebūs mani laulības gredzeni – lai izmeklē!...»

«Tas nav tiesa! Man taisnība pirmajam sūdzēt! Es vairs nevaru izturēt... man gurns sāk jau degt kā ugunī! Līdz šim vēl nebij, nebij nekas, bet nupat vien sāk...»

«Sūtiet Cīruļvējputeni laukā, lai paliek Apzarnis viens pats iekšā», skrīveris sacīja.

«Tad es nerunāšu ar nekā... lai runā kā grib Apzarnis papriekšu», Cīruļvējputenis teica, negribēdams nekādi iziet un Apzarni atstāt vienu iekšā. Un Apzarnis ar tūliņ iesāka teikt:

«Es, priekšniek' tēv un tiesas tēvi, nemaz nemelošu... es, nudien, nemelošu nevienas pašas druskas. Nu, šitā tur bij, es izstāstīšu visu...»

«Neklausiet vis, viņš melos gan!» Cīruļvējputenis iesāka atkal, bet priekšnieks viņu cieti aprāja.

«Kāds tu gan cilvēks esi, Cīruļvējputeni! Es tak dievvārdu nominēju, ka nemelošu, un tad tu vēl netici!»

«Nezin cik dievvārdu neesi nominējis pie teļādu pirkšanas un melo tāpat».

«Cīruļvējputeni, tevi izsūtīšu tūliņ laukā, ja vēl muldēsi!» priekšnieks teica».

«Tev, Cīruļvējputeni, brīv runāt tikai tad, kur Apzarnis melo; bet ja tu citādi runāsi vidū vēl vienu vārdu, tad – sargies! – to tev tiesa piesaka!» Krūteža izrunāja.

«Paldies, cienīga žēlīga tiesa, paldies par tādu atļāvumu!»

«Nemuldiēt nu nekā cita pa vidū! Apzarni, stāsti!» – priekšnieks sacīja.

«Nuja, tā tas bij, priekšniek' tēv», Apzarnis iesāka un arvien taustīja savu gūžu. «Es jau, priekšniek' tēv, šodien nemaz nenācu uz tiesu. Visi tiesas tēvi zina, ka es nemaz netiesājos. Ja visi tik vien tiesātos, kā es, tad jums, tiesas tēvi, sacīt jums, nebūtu dažu labu tiesas dienu no Dundura nemaz lejā jānāk. Šorīt saku mājā: tāpat krietna darba nav, nodomāju: iešu uz ādmini; tur pavasarī iedevu kādas trīs sprādzeņu teļādas; zoļu tāpat lāgā pārdot nevar, sak, jāliek, lai ādminis izmin melnās ādiņās. Un kāda tā pasaule nav: Mārtiņi pagājuši un – nekā... teļādiņas nav vēl gatavas. Nodomāju: iešu labi virsū – ko viņš, pagāns, tik ilgi kavē!»

Ejot sastapāmies ar Uzkrekli pie Melnās dūkstes. Atnākam līdz Dunduram un ieejam Dundurā ar...»

«Ka Dundurā ieiet – par to nekas», Krūteža taisnoja lietu. «Tur mēs, tiesa, nespriedīsim itin nekā... par to, ka bijāt Dundurā».

«Nuja! tur pīpojam, padzīvojamies tik mierīgi un labi un nedarām itin nekā...»

«Nav vis tiesa! Viņš melo: esot dzēruši arī abi kopā ar Uzkrekli...»

«Cīruļvējputeni, klausies tu!» Trejukungudiena iekrita savu reizi. «Esot dzēruši ar... Kas par to, ka dzēruši! Mēs paši, tiesas tēvi, ar dzeram... un sēdam te, pie tiesas galda. Sargies tu!»

«Nuja! un iznākam no Dundura» – Apzarnis turpināja, «un apstājamies uz tām pašām vecajām trepēm. Te uz reizes Cīruļvējputenis nāk iekšā, un es nebiju gandrīz vēl krietni pabildinājis, tā uz reiz garām iedams šis man... dāvāj tik ar elku vēderā iekšā. Un, nūdien, taisni pret pašu nabu te ielika kā ar cirvja kātu, tā ka es tūliņ salīgojos... un tosiens man izskrēja... pa muti».

«Viņš melo! viņš atkal melo!»

«Es meloju! Paklausieties nu! Tavu cilvēku!...»

«Kuš tu, Cīruļvējputeni!» priekšnieks rāja to.

«Es jau tev sacīju, Cīruļvējputeni», Krūteža pamācīja atkal to: «Tu drīksti tikai tad runāt, kur skaidri redzams, ka Apzarnis melo un melo».

«Nuja! un tā iegrūdis ar elku man vēderā – pats uz reizes ieskrien krogā, ka stenderes vien nolīgojas. Ieejam mēs ar, un es – nemaz pa tiesu! – ieprasos šim: skroder, sak, tev nūdien jāpērk puskortelis par tādu grūdienu. Kas tev Dieviņ! – šis tikai ar īksti man degunā iekšā. Man ar tad sacēlās sirds... Vanagi tev, sak, kas tu tāds par grāpi esi? Jau iegrūdis vēderā, un nu baksta degunu laukā, un es tāpat pretī tad. Sākām lamāties... nūdien, kas tiesa – tiesa, ko tur vairs liegt, ko būt, mīlie tiesas tēvi... un tikmēr, tikmēr – kamēr šis vien ar adatu, ar dzelzoņu man mīkstumā iekšā, kā bez prā...»

«Melis! Melis! Viņš melo! Lai pierāda, lai pierāda, ka es iedūris viņam ar dzelzoņu! Tiesa dzird, ka viņš manu godu laupa!...»

«Vai tu būsi mierā, vai nē? Vēl reiz saku!» priekšnieks sarāja Cīruļvējputeni. «Apzarni, stāsti nu un beidz!»

«Nuja! un līdz ko šis man iedur, tā es... vilks tev, ka tu tāds pagāns esi, nolieku pīpī uz stoikas un paņēmis šo pie vienas rokas – iemetu par tupekli kādas trīs, četras reizes. Un nu šis tikai man matos iekšā un plēš, ka virkšķ vien. – Tā bij visas tās lietas. Nei tur ko sacīt, nei tur ko būt. Ja grib, lai prasa – viss krogs to redzēja».

«Cīruļvējputeni, Cīruļvējputeni, vai tevīm nemaz kristības ūdens nav liets uz tavas grēcīgās pieres? Tā vīram ķerties matos un durd dzelzoņu gurnā! Ja nu vēl būtu ar citu – ārmaliešu ļaudīm, bet ne paši izjurieši... plēsties matiem Dundurā! Vai nemaz kauna un goda vairs nav?» Trejukungudiena rājās, bet Cīruļvējputenis taisījās tikai uz liegšanas.

Skrtīveris tagad sacīja priekšniekam, lai prasot tūliņ Cīruļvējputenim, ko tik ilgi te muldēt, un priekšnieks tūliņ ar prasīja:

«Nu, Cīruļvējputeni, ko tu saki te par to, ko Apzarnis sūdz?»

«Es tur nezīnu nekā! Viņš melo kā melis visu! Lai pierāda!»

«Es meloju! Vai tu traks neesi, Cīruļvējputeni! Pats tik stāvu melodams – mani vēl sauc par meli! Vai tad tev dvēseles nemaz sirdī nav vai?»

«Pag, esiet mierā!» priekšnieks sacīja. «Vai tu Dundurā biji, Cīruļvējputeni?»

«Es biju gan. Vai tad Dundurā nedrīkst iet? Es lūdzu tiesai, lai pieņem manu sūdzību ar, tāpat kā Apzarnim atļāva. Es citādi tur nekā neatbildēju...»

«Ak tu neatbildēsi?» skrtīveris iekrita starpā. «Vai tu zīni, kur tu stāvi? Saki, vai tu dūri dzelzoņu Apzarnim gurnā?»

«Es tur nezīnu nekā. Lai pierāda Apzarnis to!»

«Vai tu lamāji Apzarni un vai tu plēsi tam matus? – Nekāda stomīšanās – atbildi!»

«Es lūdzu vēl reiz tiesu, lai pieņem manu liecību! – es nevaru agrāk tur nekā atbildēt. Es vēl vairāk aplaupīts – es pirmīt jau to tiesai sacīju».

«Vai atbildēsi vai nē, ko tev prasa?» skrtīveris prasīja, uzlēkdams no krēsla.

«Kad man tiesa tā prasa, tad es saku: es nezīnu tur itin nekā. Lai Apzarnis pierāda».

«Lai es pierādu! Mīļā, baltā taisnības tiesa, nāciet skatīties! – nāciet skatīties vai visi! Te ir liecinieki: te ir dzelzoņa gurnā – te ir gredzeni matos!»

«Dzelzoņa vēl gurnā?... un tu nevelc ārā!» – tiesneši kādi trīs izsaucās ar reizē un piecēlās gandrīz visi iet un skatīties. Apzarnis, pagriezies pret sienu un atvilcis miesas apgērbu, rādīja: «Nu redzat – vai nav?» Un tiešām tā ar bij. Adata bij pašā labā mīkstumā iemīta, kā kālī, līdz jpašai acij, un apkārt jau bij mazs apdārzs apsarcis, kā mēnesim uz draņķa laiku.

«Vai tu traks neesi, Apzarni! Velc tūliņ laukā!» Krūteža kļiedza. «Citādi ierūsēs, un tad velns raus visu – tevi pašu līdz ar gurnu».

«Nē, mīļā tiesa, es neraušu pats ne par ko ar savu roku!»

«Nepilnīgais, par ko tad tu nerausi?» tiesneši vaicāja.

«Lai stāv par liecību, kamēr iztiesā, – tā Dundurā visi sacīja. Un Vaģis nupat vēl sacīja, lai sargoties pats raut iedurto dzelzoņu ar savu roku; ja gribot lai tiesa raujot to laukā. Tiesai ar savu roku tā esot jāizrauj».

«Nem, Krūtežas tēv, izrauj!» priekšnieks sacīja: «tev stiprāka sirds».

«Dod šurp!» Krūteža sacīja un izrāva to. «Kas tur nieks! Nudien, pati kažok' adata... zobaine... paskaties!»

«Un gredzeni ar vēl matos. Izņemiet, mīļā tiesa, tos ar!» Apzarnis, noliecis galvu, rādīja tos arī.

Krūteža ņēma un iesāka tos režģīt, bet kad lāgā nevarēja izrežģīt, tad uz paša Apzarņa padomu, ka diezgan vēl matu paliekot, lai izraujot vien kādu vīkšķi līdz, – izrāva ar un salika visas mantas uz tiesas galda.

«Cīruļvējputeni, saki, vai tā ir tava adata, kuru izvilka no Apzarņa gurna?» priekšnieks jautāja. «Nāc paskaties!»

«Es no tā nekā nezinu... es nemaz tur neēju skatīties. Apzarnis pats iedūris sev, lai varētu manu godu laupīt».

«Es tev saku: sargies no tādām runām! Nu, vai tie gredzeni ar nav tavi?»

«Tās ir manas laulības amata lietas; es jau pirmīt tiesai to sacīju. Tās man Dundurā nolaupīja ar varu. Un es lūdzu, lai tiesa pieņem šo manu aplaupīšanu, un vairāk nekā».

«Tad stāsti tu, Apzarni, kā tie gredzeni tika tavos matos? No jums te cilvēks nevar itin nekā saprast», priekšnieks teica.

«Nuja! Es izstāstīšu un nemelošu it nemaz», Apzarnis sacīja, muti atslaucīdams atkal ar svārku stūri. «Cīruļvējputenis tikmēr plēsa manus matos, kamēr gredzeni līdz ar pirkstiem tā bij ierežģījušies matos, ka tos nevarēja dabūt laukā ar labu. Es gribēju gan, lai izrauj ar visiem matiem, tāpat kā nupat Krūtežas tēvam, ja nevar atrežģīt. Bet te viens iekliedzās: Apzarni, nedod gredzenu laukā... lai tie stāv tur par liecību, kamēr iztiesā. Es tūliņ ar saturēju Cīruļvējputeņa roku, un citi sanāca un izvilka pirkstus iz gredzeniem, un tā palika gredzeni matos par lieciniekiem. Vai nu vēl melosi, vai nu vēl liegsies?»

«Nu, Cīruļvējputeni, vai dzirdēji visu, ko Apzarnis stāstīja par tevi?»

Cīruļvējputenis gribēja atkal grūst vidū savu zināmo: es nekā nezinu, bet priekšnieks to aprāja, runādams tālāk:

«Es tev simtu reizes esmu sacījis: sargies tu maisīties vidū! Tiesa nu tevi pamāca, tiesa tev saka: nemelo un neliedzies! Ja tu melosi un liegsies – to es tev saku! – slikti būs. Tev nu vajaga izsacīt taisnību: vai dūri Apzarnim ar dzelzoni un vai plēsi matos? Skaties: te tavi gredzeni un adata liecinieki!»

«Es tur nekā nezinu! Es jau sacīju, ka laulības gredzenus man Dundurā nolaupīja ar varu, un par to adatu es nekā nezinu».

«Tā ir gan tava kažoku šujamā adata, Cīruļvējputeni. Neliedzies vis!» Krūteža iesāka brīnum mīkstā balsī runāt. «Ja tu izstāstī taisnību, tad tiesa tur ar nekā nedarīs. Kas tur nu tas nieka dūriens tik lielā mīkstumā Apzarnim bij; viņš jau to pārcietīs. Izsaki vien taisnību, tad dzīvosim vakarā visi kopā kā brāļi pa Dunduru vis. Tu esi bijis daudzreiz mūsu Izjuras lielākais skroderis, esi mums, tiesas tēviem vis, svārkus šuvis... nudien, tas mums ar par kaunu, ka liedzies».

«Es nezinu no tādām lietām it nekā. Žīdam arī pilnas nastas tādu adatu; vai tad man vien tādas adatas?»

«Klausies tu, Cīruļvējputeni», Trejukungudiena iesāka atkal savā smaguma pilnā balsī, «tu esi vēl nelaulājies cilvēks un nezini vēl itin nekā pasaulē. Es tev saku Dieva tā Kunga Cebaota vārdā, kas sirdis un īkšus pārbauda, – es tev saku: lai mēs kādi grēku gabali kurais te būtu samesti, bet ka mēs sēdam te pie sarkanā galda, tad tas Cebaota Dievs dod mums spēku, ka mēs, tiesas tēvi, redzam gan, kurš te pie tiesas galda melo un liedzas, un kurš runā taisnību kā degdama svece. Tu, krustdēls, – es tevi varu saukt arī par krustdēlu, tu biji šoreiz tas cilvēks, kas melo un liedzies te pie tiesas, un Apzarnis – tas cilvēks, kas runāja šoreiz gandrīz visu taisnību – par sevi un par Tevi, – to mēs redzējām. Atzīsties nu: no kuras vietas esi iesācis melot un grēkot. Atzīsties tik vien, ka esi grēkojis, un vairāk itin nekā, tad Dievs Kungs Cebaots piedos tūliņ uz tām grēcīgām pēdām visu, un nebūs nemaz piedošanas ir ne tik ilgi jāgaida, kamēr iesi pie svētā vakariņa. Un mēs, tiesa tevis tad ar vairs nesodīsim, kad jau Dievs būs piedēvis. Āmen!»

Bet Cīruļvējputenis tik pat kā nemaz neklausījās Trejukungudienas tēva tik sirds pilnos vārdos. Viņš turpretī vēl jo vairāk salocīja lūpas spītīgai smīnēšanai, sevī runādams: «Šie mani te mācīs! Laikam domā, ka es esmu vairs prasts cilvēks, tāds pats kā Apzarnis, kas izstāstīs visu, kā strads bērņus. Šis puika jau pazīst citādi pasauli; ir dzīvojis, dzēris un dziedājis ar citādiem vīriem nekā jūs tie klampāni esat. Un viņš bij vēl tik lepns, ka Trejukungudienas tēva svētītiem vārdiem nekā neatbildēja.

Skriveris neļāva vairs tālāk neko runāt un tagad noprāsīja īsi:

«Apzarni, vai tev ir kādi liecinieki, kas to visu redzēja? Ja nē, tad ejiet abi tūliņ laukā».

«Man liecinieki! Viss krogs to redzēja, ko nupat stāstīju».

«Tie nav nekādi liecinieki; es tos nepieņemu. Viņi visi krogā bij, kas man atņēma manas zeltītās laulības amata lietas», Cīruļvējputenis iesāka atkal švirkstēt.

«Vai vienreiz neturēsi vis žaunas cieti!» skrīveris uzkliedza. Un tad Apzarnim sacīja: «Tev tiek prasīts: uzdodi lieciniekus ar skaidru vārdu un nemuldi nekā no visa kroga».

«Tad lai paliek Uzkreklis un Gremoklis, – tie vistuvāk stāvēja toreiz».

«Es Uzkrekļa ar nepieņemu. Viņi abi Dundurā kopā dzēruši; tāds neder vis par liecinieku», Cīruļvējputenis iegrūdās atkal vidū.

«Cīruļvējputeni, lai ko dari – Dundura tu neaizkar. Ja tā būtu ar lieciniekiem pasaulē, tad mēs, tiesas tēvi, ar nedrīkstētu dzert no saviem pagasta tiesas ļaudīm. Tad ne...» Krūteža tulkoja Cīruļvējputenim, bet nedabūja vairs izrunāt līdz galam. Jau skrīveris bij kazaku iesaucis un pavēlējis Cīruļvējputeni izgrūzt pa durvīm un apsargāt. Tagad izsūtīja arī Apzarni, kur tie abi otrā pusē sastapušies iesāka tūliņ ar tā paklusām lamāties, kā laiku kavēdami.

Tūliņ ar iesauca Uzkrekli.

Uzkreklis ienāca un ļoti apzinīgi nostājās. Jau tā kā tā Uzkreklim bij savas lielu lielās tiesas apziņas, ko tas tāpat kā visu citu, allaž noslēpumaini līdz nēsāja. Cik viņš nebij tiesājies, cikiem nebij iestāstījis, kā jārūnā, kā jāizturas pie tiesas; cikiem nebij pasludinājis, kā izies kuram pie tiesas, kā spriedīs u.t.t. Viss tas jau pacēla Uzkrekli, kur vien viņš tikai kāju spēra tiesas istabā. Bet nu Apzarņa un Cīruļvējputeņa lietā arī Uzkrekli sauc iekšā! – tādā brīnumu lērumu pilnā lietā, kur cilvēki strādājuši ar dzelzozām? – un pašā Dundurā – dienas laikā; kur visa Izjura un nezin kas vēl nerunās par tām nedzirdētam lietām un sacīs: Uzkreklis viens pats vien izliecinājis, un kā Uzkreklis izliecinājis, tā tiesa spriedusi. – Kādēļ lai tad Uzkreklis nenostātos tik apzinīgi tiesas priekšā? Kādēļ tad lai nu Uzkreklis tā visa neiestāstītu savam Uzkreklam? To zinādams, viņš tad arī nupat otrā pusē jau daudziem bij stāstījis: gan jau redzēsīt, ka tiesa bez manis tāpat neiztik, ka mani sauks iekšā.

«Klausies nu tu, Uzkrekli!» priekšnieks iesāka. «Tu nu esi iesaukts pie tiesas. Klausies nu: vai tu zini, tev būs jānodod liecība. Vai tu ar zini, kas lieciniekam tad jādara? kas lieciniekam jāzina?»

«Tā nu es nezināšu! Kā nu es nezināšu tā! Lai Dievs pasarg'!» Uzkreklis iesaucās, nevarēdams ne nogaidīt.

«Pagaidi tu, lai tiesa pati tev visu izstāsta. Tev, vai tu zini, nevajaga runāt ne pa vienam, ne pa otram, tev vajaga runāt tikai taisnību un itin nekā cita. Sargies tu melot par viena paša mata daļiņu, tad tu pārdoši savu dvēseli tūliņ velnam par nenieku; jo netaisns liecinieks esot desmit reizes ļaunāks nekā paši netaisnības darītāji. Vai zini ar baušļus? Vai zini, kurš bauslis lieciniekam vajadzīgs pie tiesas?»

«Baušļus? Es!» Uzkreklis iesaucās, acis ieklētis.

«Laikam nezini vis gan lāgā», Trejukungudiena zinātnīgi noteica.

«Nu – par mani vis nebīstieties, tiesas tēvi! Kā es netiku savu laiku baušļu dēļ redzējis!... Ka zināt zināju, tur nebīstieties it neviens pats. Es jau tak esmu laulāts cilvēks, un no tā vien var zināt, ka es zinu baušļus. Ja es baušļu un tēvareizes nezinātu, vai tad mani būtu kas salaulājis? Un ja nu ar būtu drusku piemirsušies, tad toties cik simtu reizes neesmu bijis pie tiesas, un zinu tāpat visu. Ko nu par to!»

«Ik reizes vis nevar vēl no salaulāšanas vien zināt, vai baušļus māc vai nē», Trejukungudiena teica. «Par pērminderi būdams esmu redzējis tādu lietu diezgan. Viendien tepat mūsu otrējo saimnieku Jancis bij div' reizes izstaigājies pātaros un baušļu dēļ atdzīts atpakaļ: brūte māc, – pats nezina vārda. Atnācis stāsta man: tādas nelaiemes, kāda šim esot. Ārpusē zinot tik labi, kā ejot iekšā, tā te kakla galā sastājoties pātari kā apvārdoti un par Ādama kumosu vien nedabūjot pāri, lai darot ko vien gribot. Es ņemu – pamācu, sak, jau nu nezini baušļu un tad laikam tāpat tukšā ej, kā izšauta bise, – kur nu tevi pieņems. Sak, ņem un nokauj vai to pašu kāzu sivēnu un aiznes kādu dāņu. Tā ar bij izdarījis, un nu izdevies ar; bijis labs kā pats pavasaris. Tikai pasacījis, lai brūte nu mācot. Nu jā! – sak, kādēļ tad nu neizdosies! Tādēļ tad...»

Bet te priekšnieks iekrita vidū un sacīja:

«Un tad saki labi taisni un patiesi: ko tu redzēji tur kalnā Dundurā? kas tur bij Apzarnim ar Cīruļvējputeni?»

«Jā, priekšniek' tēv, es redzēju un zinu visu gal' no gala, labāk kā neviens. Es stāvēju tuvāki kā neviens tur klāt. Un es pats ar biju pirmais, kas to dzelzoni tur Apzarņa gurna mīkstumā uzgāja. Nezin kad vēl pats Apzarnis uzietu. Es zinu visu – kā pieci pirksti. Es jau saku: pats Dievs mūs tur šorīt saveida kopā ar Apzarni. Es jau, tiesas tēvi, šorīt nemaz nedomāju nākt uz tiesu. Un vai šorīt iznākdams domāju, ka man būs jānāk tik lielās lietās – te pie tiesas par liecinieku? Šorīt uzcēlies domāju: ko tik īsā dienā gan daudz padarīsi mājā? sak, neesi vēl darba pirkstos saņēmis, jau vakars klāt. Nodomāju, sak, iešu kur satīkties ar cilvēkiem, tāpat šis tas jāpārūnā, sak, mājās dzīvodams viens pats gudrs netiksi. Vecene vēl iesakās kā pa laikam: tur nu vazāšoties atkal kā Dieva nepieņemams... nevienas dieniņas nepaliekot

mājā... kaut ar ķipīti būtu apstīpojīs, neesot vairs veprēnam ar ko aiznest. Es atkal pretī: sak, ko nu tu, meitietis, zini no dēliešu iešanām, ko no viņu darīšanām; sak, viens pats ķipītis aptrūcis – tūliņ jau ies to stīpot; kad aptrūks vairāk, tad ņems visus uz reizi, sak, tā pati vien stīpošana būs. Ekur, es saku, jāiet un jāpadabū kāposti vis; māsas dēls viendien apsoltīja; iemetīšu pāra desmit galviņas, lai tiek tak ko ieskābēt, cik nu iebūviešam vajaga. Nelaim' zin, bijām dienas pārmijuši un iestādījuši savus kāpostus tārpā dienā, un tā pašu kāpostīņiem sakrita kāpes, ap pašu septiņgulētāju dienu, nezin cik tūkstošu miljoniem un noēda tās divas dobītes zarnu zarnām. Jau es vecenei sacīju: nūdien būs tārpā diena... sak, nestādīsīm kāpostus šodien! Šī atkal pretī: runājot kā nepilņa; pati vienumēr dzīvojusi mājā un nu nezināšot dienu. Uzstāties ar lāgā nevarēju, trīs dienas nebiju mājā bijis, sak kas vilks nu zin, kāda diena gluži ir – lūk, es jau tiesājos un meklējos vēl par to pašu savas sievas mantu, – jūs jau gan zināt, tiesas tēvi. Redz, tiesas tēvi, kā tas ar neiet pasaulē: trīspadsmit gadu esmu sastaigājis un ka būtu dabūjis ko degunā iešņaukt! Es jau pats ar saku: par sliktu nu gluži nav tā sievas manta, bet ja tā tā jāpelnī, tad gan labāk, vai viņa ir vai nav. Bet manas pašas vecenes vaina ar gan tur ir klāt. Šī saka: viņa jau toreiz visu līdz atvedusi, kāda jau nu gan tā meitīša mantībiņa esot. Viņai vairs nekā nevajagot no brāļa, es tikai diedelējot par velti. Es atkal saku pretī: ko nu tu, meitietis, zini. Kad tēvs nomirst, tad bērniem tūliņ manta otrreiz jāizdala, un vīrs savas sievas mantas ņemājs, sak, tas ir visos likumu likumos. Sak, tēvs tev nomiris, un divi vien esat ar brāli, tēva manta jāizdala otrreiz gluži pušu, un vīrs sievas mantas saņēmajs, tur vairāk nekā – to es zinu tikpat kā pieci pirksti. Bet jūs jau zināt, tiesas tēvi, manu dabu, ka es mierā nepalikšu, kamēr nebūšu tur gala dabūjis. – Un tā nu eju – eju šorīt un iedams iesāku domāt – tīri kā par laimi – jo citādi es ar Apzarni nemaz nebūtu saticies, un kur tad jums būtu liecinieks?... iesāku domāt, sak, ko nu es, liels cilvēks, tur iešu kāpostu dēļ pa ciemiem daudzies, lai iet un nes pati vecene. Sak, lai nes pati vai četras reizes, ko tad nu diezin mājā daudz dara. Un likums ar ir tur gar māsas dēlu ejot. Nodomāju, sak, iešu tad labāk tepat gar Klajnieku silu uz Melno dūksti; slapāks gan tur ir, bet kas bēdas! sak, vēl aizvakar čabatas ar degutu sasmērēju cik vien tur līda – braukdams uz draudzes tiesu. Tā eju, eju un tieku pie tā purva stūrīša, kur viengad Desukalna Ješka – jūs jau gan vēl atminat – bij nositis traku suni – nu ir, cilvēks zem zemēm – kā bij zvēlis ar labu metamu uz krustiem, tā izstiepies vien tūliņ – un tā iedams skatos un redzu, sak, kas tur kūkuro ap pašu Melno dūksti – tur purviņa malā? Tā iesitās tūliņ pirmā galā prātā, sak, nūdien būs kāds modzeklis, sak, cik viņu te nav ap Melno dūksti! Apstājos, skatos un tipinu pēdiņu pie pēdiņas, sak, redzēs, kas te gluži būs par vajostiem... Bailīgs gan neesmu, bet kas gluži var zināt, kas tur var būt, sak, labāk ar apdomu. Tipinu, tipinu labu gabaliņu vēl tāpat. Tā uz reizes dzirdu... iekāsējas, – ā, sak, nav vis modzeklis: balsi laiž vaļā – cilvēks ir. Sāku iet atkal pilniem soļiem, nāku tuvāki... redzu – Apzarnis, lasa dzērvēnes un met mutē pa vienai. Sak, ka tevi velns, ko tu tupuļo kā puika, kā cilvēkus biedēdams!... lielam cilvēkam, sak, jāēd dzērvēnes! Šis saka, laikam pīpes padībenes esot ierāvis vairāk, sākuši žagi raut un mesties slikti ap sirdi, gribējis kādu skābu dzērvēni iemest mutē. – Salabrītojāmieš. Es šim prasu, sak, kur tu iesi? Šis saka, iešot uz to pusi – uz ādmini. Esot jau pavasarī iedevis trīs sprādzeņu teļādas, un kāda gan tā pasaule esot: nieka teļādiņu nevarot pagatavot, rudens esot klāt. Es šim saku: es ar iešu uz to pusi. Šis saka: labi, tad iešot reizē. Es saku: labi, labi, iesim ar reizē. Nezin par ko tur par šo par to runādami, tāpat lēniņām ejam, sak, kur nu jāskrien, gan jau to pasauli saķers, un tā atnākam te kalnā līdz Dunduram. Šis, Apzarnis, saka: vai iešot Dundurā? Es saku pretī: kā grib! Šis saka: tad iešot! Es saku: tad iesim ar! Un tā ieejam Dundurā. – Tā nu ieejam Dundurā, izpīpējamies, izrunājamies, izesam un vairāk itin nekā. Viss tik labi, tik satīcīgi, kā pašā Jāņū sestdienā. Šis, Apzarnis, vēl izpērķ korteli tā paša sūrā par abiem. Es saku: lai ar nu pērķ, lai pērķ, es pirkšu otrreiz, sak, man nav iegādājies lāgā sīkas naudas. Šis saka, kas nu par to esot, gan jau nu izpirkšot. Izdzeram, izesam to godīgi, glīši un nekā. Citi saka, jānāk būšot te uz leju, sak, iziesim mēs ar tad laukā...»

«Izejat laukā... nu, kas tur bij? stāsti nu tak drīzāk!» priekšnieks piemetināja.

«Nekā, priekšnieka tēv! Man tā daba: ko ņemt to ņemt visu līdz dibenam; citādi nē! Ja man neļauj tā darīt, kā es gribu, tad es labāk nemaz. Mana vecene vēl dažbrīd pārmet, ka man nekas neveicoties; darbs turpat rokās papriekšu diltin sadilstot, nekā padarot. Es atkal pasaku: ko nu tu, meitiet, zini! Ja nevar darba pamatīgi padarīt, tad es viņa labāk nemaz neņemu rokā. Es viņai pasaku, sak, labāk pāri pastalu taisi divas dienas, kad tik labi, nekā divus pārus vienā dienā, bet slikti. Tā ir mana daba, priekšniek' tēv! – Nuja, un tā bij: izejam laukā, nostājamies uz trepēm un skatāmies, ka citi nav vis vēl aizgājuši uz leju. Te kroga priekšā piebraucis Gremoklis, un tur visi sastājušies apkārt, kā dārzs, skatās melnā zirga ādā, un Gremoklis saka: tā esot Trejukungudienas tēva melnās ķēves āda. Mēs ar Apzarni turpat uz trepēm stāvēdami ar skatāmies un runājam: tā nu Trejukungudienas tēva melnā ķēve ar nobeigusi savus ceļus. Sak, visi stiprie izzūd vien cits pakaļ cita no Izjuras. Sak, Trejukungudienas tēvs pats, varbūt, sēd te lejā un nezina vis, ka ķēvītes āda jau pie Dundura.»

«Tad Gremoklis jau aizveda!» Trejukungndiena izsaucās. «Iedevu šorīt, lai nokopj. Diezgan bij kalpojusi, diezgan maizes saarusi kungiem vai pašiem strādniekiem. Citi sacīja man, lai pārdodot, izskats esot labs un dabūšot labas naudas. Es sacīju: tā nu gan nedarīšu; tik ilgi kalpojusi, un tur nu es došu zirgu mietnieku sitieniem, lai dauza lopiņu pa visiem Malienas tirgiem. Lai Dievs pasarg' tik nežēlīgam būt arī pret savu paša lopiņu!»

«Nuja! Uz trepēm tāpat tur skatāties un esam, tā redzam: Cīruļvējputenis nāk taisni uz mums, brizdams pa pašiem lielajiem dubļiem, ka blankšķ vien. Es vēl iesakos uz Apzarņa, sak, nez, kas tam nu par tādu prieku brist pa dubļiem kā pa ievaju muldu. Te redzam: rokā šim cimdi dzeltainiem vaļņiem, un pienācis tos sāk pleitēt ap zirgu slitu. Nezin kā tur Apzarnis šo pabildināja, un tā uz reizes šis klāt ar tūliņ uz trepēm un garām iedams paslepeni iegrūž ar elku briesmīgi stipri Apzarnim pašā vēderā. Šim tosiens vien izskrien; rītā kā, sak, cilvēks, labi ietaisīties priekš visas dienas, un, atsizdamies no grūdienu, vēl mani līdz salīgoja, ka gribēju uzkrīt gandrīz uz pudeļu gabaliem. Bet pats, pagāns, ieskrēja tūliņ krogā, ka durvju ķieģelis vien nokauca. Tā Apzarnis saka: iesim iekšā un prasīsim laba, stipra brandvīna par tādu grūdienu vēderā. Es saku: iesim, iesim, bet vai viņš, pagāns, pirms vien? Tādiem daudzreiz, sak, nav ir ne plika graša pie dvēseles, lai lielās vai diezin kas nebūtu bijuši. Tā ieejam un iegājuši redzam: šis stāv pie stoikas žņaudzīdams savus cimdus. Tā Apzarnis saka uz šā: skroder, labu, stipru brandvīnu par tādu grūdienu vēderā! Nudien, būsi vai nabu atsitis no aknām; citādi plīsīšot ūzas. Bet šis tikai šņac vien. Apzarnis bildina vēl otrreiz: skroder, vai nedzirdi vis? Ja tāds būsi, tad aizpelšu meitām, un nedabūsi nemaz sievas. Tā uz reizes šis tikai Apzarnim ar īksti nāsīs: šitā dabūšot, teļādu midzenis tāds! Apzarnis vēl nu nekā daudz, bet pajokojas vēl tāpat. Vārds pa vārdam, vārds pa vārdam, un nu tikai ar lamāšanos: Cīruļvējputenis papriekšu – Apzarnis pakaļ, Cīruļvējputenis papriekšu – Apzarnis pakaļ, kamēr uz reizes šis tikai – čukss! – ar dzelzoņu Apzarnim gurna mīkstumā. Nesacīja Apzarnis ar vēl tad diezin vis ko par to. Viņš nolika tikai pīpi uz stoikas, saņēma skroderim pie vienas rokas un tad laizdams sev apkārt, tāpat kā pavasarī kumeļus dancina, pa virves galam, un tad ar otras rokas plaukstu iemeta pa dibenu reizes trīs, četras, ka putekļi vien skrēja gaisā. Es vēl iesmējos, sak vai visi Izjuras putekļi sagājuši Cīruļvējputeņa ūzās. Jūs, tiesas tēvi, nezināt, viņam, pagānam, tāda daba: rudenos kur šuj, tur kuļamos rītos pa rijām iet ar meitām jārēties. Un tad iet kā nelabais pa klājiena virsu ar tām pašām ūzām, un kā tad nu nepieputēs! Un vai jūs, tiesas tēvi, domājat, ka tur diezin kas tika ar mīkstu plaukstu? Citi vēl sacīja: tas puteklis daudz lielāks, nekā tas sitiens».

«Nu, un tad?» priekšnieks jautāja. «Vai būs drīz beigts?»

«Kur nu vēl beigts! Nebūs vis vēl beigts. Es nevaru citādi nekā līdz dibenam stāstīt. – Tā Apzarnim pleitējot, nezin kā šis, pagāns, bij atsities atpakaļ un ieķēries Apzarnim matos kā ērce un nu tikai velk. Šis nesaka nekā, bet saliecies iet tikai pakaļ, kā Bērtuļa tirgus āzis. Neviens nesaka ne mēma vārdiņa, bet tikai skatās, sak, redzēs, kas tur nu gluži būs. Es kā tādas lietas labi pazīstu, tik ilgi tiesādamies... Nezin cik naida un ķildu vien neesmu izšķīris, cik sirdīšanās un bāršanās nedzirdējis tur tiesas otrā pusē. Es jau saku: mums – tur, tiesas ļaužu istabās, ir visa īstā iztiesāšanās. Ko jūs, tiesas tēvi, te iekšpusē nieku dzirdat, nudien, tas gluži nieks. Pie draudzes tiesām tā nu īsti nedrīkst, bīstas no kunga, bet kas tad mums te – pie pašu tiesām? – paši tiesātāji – paši tiesājāmie. Un tad otrā pusē noturam desmit reiz lielāku tiesu, nekā jūs te iekšā. – Tā es, redzēdams to, uz reizes sāku kliegt un saukt jūsu vai visā rīklē. Paklausījušies citi – sāk kliegt tāpat līdz, un tā nu kliezdam savā rīklē kurš: tiesas tēvi! tiesas tēvi! – bet tiesas tēvu krogā neviena: ja grib, lai Apzarnim norauj vai visu galvu. Nu tikai atjēdzamies, ka jūsu, tiesas tēvu, nav bijis neviena paša šodien te, Dundurā, un nu sākam brīnīties visi, sak, tiesas diena ir, ļaužu pilns krogs, bet pašu tiesas tēvu neviena krogā!...»

«Nebīsties vis, Uzkrekli, par mums! Tā vis nav nekad noticis un nenotiktu ar. Tur nav vis nekas, tur mums šodien... bet dabūsi gan vakarā Dundurā to zināt», Krūteža runāja žorīdamies, jo viņš ikreizes žorījās, kad vien pieminēja Dunduru.

«Nuja! Plēsājies ar laikam nobijās no tā, ka neviena tiesas tēva krogā, un Cīruļvējputenis iesāka atlaist matus svabadāki, – bet še tev! – rokas nedabū vien nost, tāpat kā tas kliņģeru zaglis Ūziņa tirgū pie kliņģeru lādes ar zagļa vārdiem... nostāvējis visu pusdienu, ka ne kust no pēdām. Bet šim, pagānam, atkal skaistie gredzeni bij ierežģījušies matos; tikmēr tur bij burzījies pa iekšu, ka nekādi dabūt nost. Jau Apzarnis gribēja, lai raujot ar visiem matiem laukā, te viens nu tik gudrs iekliedzās no pulka: Apzarni, neesi lops un nedodi gredzenus laukā! lai tie stāv tur par liecību, kamēr iztiesā. Tā tikai šis satur ar Cīruļvējputeņa roku kā lūškās un kliez mūsus palīgā, lai nākot un izmaucot pirkstus no gredzeniem. Mēs tikai ar pulku virsū un izmaucām ar. Šis, pagāns, atkal ar kliegšanu un spārdīšanos, kā ērzelis. Kā reiz vilka ar kāju atpakaļ, tā man pašos cirkšļos: zilas un zaļas zēveles vien apšķīda ap acīm, un pats tikai tādā savādā balsī kliez kā kaujams. Kamēr es sūkstos ar saviem cirkšļiem, citi jau bij abus izjūdījuši un Cīruļvējputeni pavisam atšķīruši no Apzarņa. Bet tikai uz reizes Cīruļvējputenis palecas un

– virkšķ – lielo gredzenu izrauj ar visiem matiem. Nu tu izgaiss! – mēs tikai atkal visi virsū, atņemam gredzenu un nu to iesienam ar visiem matiem tur pat, kur izrauts un nelaižam šā vairs ne tuvumā. Tad nospriedām nu pašu vest te uz leju, bet, pagāns, bij izbēdzis... Mēs nebēdājām par to neko, sak, gan dabūs tā putna rokā, kad vajadzēs».

«Un tā ir visa tava liecība?» skrīveris vaicāja.

«Nuja! Izstāstīju, cik smalkāki vien varēju».

«Un ar to dzelzoņu?» skrīveris jautāja; bet Uzkreklis iekrita tūlī ar starpā:

«Ka tevi, vilki, vārnas, žagatas!... Gribēju aizmirst pašu labāko neizstāstījis. – Tā tur nu stāvam – stāvam visi pie stoikas un sirdāmies par to pašu gredzenu izraušanu, un par dzelzoņu vairs neviens, ne pat Apzarnis, ne citi. Es stāvu Apzarnim vistuvāk, sak, abi paši te sanācām krogā, un tur tad es biju uzgājis to dzelzoņu... pats nezinu kā. Šis, Apzarnis, tikai uz reizes iekliedzas: kas, velns, te dzelž gūžas mīkstumā! Nudien, vai lapsenes pielīdušas vai ūzās! Es atkal saku: kur vairs tik vēlā rudenī lapsenes līdīs ūzās! sak, lūko, kas tur būs! Šis tikai pagriezies pret gaismu lūko – adata, kā iemietā tā... Nu redz, vai es nesacīju, ka nebūs lapsenes! – es saku. Tā uz reizes tikai es pats, kā jau tādas lietas labi zinu, tik ilgi tiesādamies, es pirmais iesāku sacīt: lai stāv dzelzoņa, kur iemietā; nevajaga ne pirksta tur pielikt. Sak, tas jau tikai visā Malienā tā ir: ja kāds vai nokāries, vai citādi nomiris Dieva nenoliktā nāvē, tad nedrīkst neviens pats tur pirkstu pielikt, kamēr valdība nenāk tur. Sak, trakāka liecinieka tur vairs nevajaga, kāds te nu Cīruļvējputenim... Ar dzelzoņu iet pie otra miesas, sak, tur trīs mūži ar nopūsi cietumā».

«Saki tu skaidri tik to: vai tu redzēji, ka Cīruļvējputenis tiešām iedūra Apzarnim ar to dzelzoņu?» skrīveris jautāja papiktā balsī, «un nemuldi nekā tā apkārt».

«Vai es redzēju? Kā? Nudien, kādas redzēšanas citas tur vairs vajaga? Visi jau zina, ka Cīruļvējputenis iedūris to dzelzoņu. Viss krogs tūlī sacīja: nu tu, Cīruļvējputeni, redzēsi savu velnu! Un kas jau plēsa matus, tas dūra arī dzelzoņu. Rakstiet vien visu droši tiesas grāmatā iekšā... nekāda bēda! Vai es tādu lietu nezinu, tik ilgi tiesādamies?»

Ar to pašu skrīveris izsūtīja Uzkrekli laukā, īsi un strupi.

Tiesas tēvi iesāka cits par citu apspriest, ka Cīruļvējputenis esot gan tas dzelzoņas dūrējs, tur neesot neko runāt. Ja viņi šo lietu gribot vien laist uz augstākām tiesām, tad Cīruļvējputenis esot pazudis cilvēks. Lai nu viņš kāds šķēru čirkstinātājs esot; kas tur nu esot bēdas, pašu pagastā varot iztikt. Ja nu aizdzenot tālāk – visur daudzinašot: atkal viens izjuriētis cieti!... Un kā tas tad izklausīšoties, kad tāds iznēsāšot Izjuras kaunu pasaulē? Esot jāiesauc iekšā un labi jāsabiedē, lai atzīstoties un izsakot. Ja vajadzīgs... tepat jāuzskaita pāra reizes un jālaiž, lai iet mājā.

Tūlī ar Cīruļvējputeni iesauca. Varēja redzēt, ka viņš bij nodibinājies – liegties, lai tur kāds gals. Un tā viņš liedzās ar, teikdams tikai to pašu zināmo: es nekā nezinu; turklāt savādu spītīgu smīnēšanu smīnēdams.

Cīruļvējputeni izsūtīja atkal laukā, neko tur napanākuši, un tas izgāja ar tāpat smīnēdams savu smīnēšanu.

Gandrīz visus Izjuras tiesas tēvus bij aizkārusi ļoti, jeb kā paši sacīja: aizdevusi tiem dusmas šī Cīruļvējputeņa izturēšanās, kur tie skaidri redzēja, ka tas melo un liedzas. Turklāt tiem vēl bij dusmas par to, ka nevarēja paši ar savu spēku šī pagāna notvert viņa blēdībās un melos. Tādēļ ar Cīruļvējputenim izejot viņi pie sevis noņēmās: nu pagaidi, putns! kad tu tāds esi, gan tad mēs strādāsim ar tevi citādi!

«Ko nu lai darām ar to pagānu, ka neizsaka?» priekšnieks tagad jautāja savus tiesas tēvus. «Būs jau tik pat jāpielaiž par dibenu kāds biedēklis izkacinājot, ja tāpat vēl liegsies».

«Es ar domāju, ka vajadzēs pāra reizes iepērt», Krūteža tūlī pakal noteica savā vecākā tiesas vīra vietā. «Un kad izsacīs, tad izpirks Dundurā rudzīti miera līkopās un Apzarnim par sāpēm. Gan es viņus tad savedīšu mierā».

«Tas Kungs Cebaots ar tāpat dara, kā mēs esam darījuši ar Cīruļvējputeni. Viņš ar pirms pamāca mūs, savus bērnus, ar labu un labinādams pārpārim velk pie sevis. Bet kad nu vairs gluži nevar noliekties un noskatīties, tad sāk cilāt savas Dieva rīkstes: krusu, pērkonu, mēri, bula laikus, saules aptumšošanu un vecu mēnesi. Jā, tad cilvēki gan tiek tik mīksti, lai tin vai ap pirkstu; tad gan mēs zinām, kas Dievs debesīs, kas velns ellē. Tā es ar savā grēcīgā prātā saku, ka Cīruļvējputenim pienācis savs laiks, kad viņam jāsaņem savas rīkstes nu no mums, Izjuras tiesnešiem. Cīruļvējputenis jāmīkstina, Cīruļvējputenis jāper – citādi tur Dieva bērns nebūs. Redz, to es saku!»

Tas bij no Trejukungudienas tēva.

«Kad jāper, tad jāper ar! Ko tur vairāk! Vai tad nu žagaru nav vai... Mazāk ar jau tagad cilā rīkstes, par to ar tā iet», Kalācis gudroja.

Un kad nu Linums un Dobiņš ar tik pat kā piekrita tam visam, tad gandrīz lieta bij kā notikusi. Tikai ērmoti bij tas, ka te, Cīruļvējputeņa lietā, īsti viņa pāršanas dēļ, skrīveris nemaz nepiedalījās, un kas no tā cilvēka, īsti šoreiz, bij gaidāms. Bet viņš tikai domāja un domāja pats sevī, kā to gluži labi varēja redzēt. Ko viņš īsti domāja, kas to zin, un pavisam no tik noslēpumaina cilvēka, kāds Kode, tas nav izmanāms. Dažreiz nākošais laiks gan atklāj nedomājot arī tādas noslēpumainas pašdomāšanas, ja tās vien atminamies un salīdzinājam ar gadījumiem. Atminēsimies vien tad arī šoreiz to no Kodes, varbūt tiksīm drīz vien arī uz šo viņa domu pēdām. Un tā tad Kodem nepiedaloties Cīruļvējputeņa pāršanas lietā, tas viss tomēr bij kā bez gala, un tādēļ priekšnieks, pagriezies pret skrīveri, tam prasīja:

«Nezin, kā tad nu gluži būtu ar to Cīruļvējputeņa pāršanu?»

Kode tā kā drusku patrūkās no savām domām un tad tūliņ iesaucās:

«Kādēļ tad nevar pērt! Var ņemt vai trīs reizes vēl šodien priekšā. Pelnījies viņš to jau sen un nu ir vienreiz rokā».

Vai tu mēms palicis! Nu Cīruļvējputeņa smalkā āda tikpat kā zārdā! Ja liegsies vien vēl tāpat, tad karsēs gan pakalu.

Cīruļvējputeni iesauca un priekšnieks nu vēl to pamācījis, noprasīja cieti, sacīdams:

«Te nu mums ir daudz un visādas liecības rokā, ka tu esi gan plēsis Apzarnim matus un dūris to dzelzoņu. Saki nu Dieva Kunga dēļ, vai runāsi taisnību, vai izsacīsi patiesību? Ja runāsi taisnību un izsacīsi patiesību, tad vēl ir laiks, tad mēs zināsim gan, ko darīsim. Bet ja tu melosi un liegsies kā līdz šim, nu... tad zini gan!»

Pēdējos vārdus priekšnieks izsacīja jo svarīgi, ar podalaižkas pirkstu sizdams uz galda.

«Ja esi gudrs, Cīruļvējputeni, tad saki vien taisnību. Nudien, es jau tev pirmīt sacīju, ka tur tad nieks vien tev būs – ja izsacīsi taisnību. Es iešu vidū – jūs tad samierināšu kā avenus, un tad tu redzēsi, kāda būs dzīve vakarā pa Dunduru», Krūteža labināja Cīruļvējputeni.

«Nekāda gara runāšana, nekāda labināšana vairs!» priekšnieks noteica cieti. «Un nu izsaki īsi un aši to, ko tev prasīju!»

«Es nekā nezinu. Ko tad es citu sacīšu, nekā pirmīt jau sacīju? Tad man laikam būs jāmelo!» Cīruļvējputenis teica, bet tomēr agrākā spītība bija jau nokususi no viņa lūpiņām, kā siena laika salna.

«Ak tā tu saki! – tad tev būšot jāmelo!... Nu tu grēcinieku grēcinieks», priekšnieks pēdējos vārdus izteica atkal sizdams uz galda ar podalaižkas pirkstu. «Tad tu – vai tu dzirdi? – tad tu par liegšanas dabūsi... bet cik liksim tad gluži uzskaitīt?» priekšnieks čukstēja atkal skrīverim, un šis tāpat čukstoši atbildēja, ka pirmo reiz varot sadot divdesmit.

«Vai nebūs vien diezgan ar piecpadsmit jau?» priekšnieks lūgdamā balsī lūkoja atkaulēt ko no Kodes. Un kad Krūteža arī vēl savu galvu piedūris runāja par piecpadsmit vien, tad palika ar tāpat, un priekšnieks tad ar tūliņ galvu pacēlis sacīja:

«Tad tu dabūsi, Cīruļvējputeni, piecpadsmit. Tev tiks uzskaitīti piecpadsmit. Tos tu dabūsi par liegšanas un meliem. – Kazak! Ņem – izved Cīruļvējputeni skaidienā! Krūtežas tēv, tu iesi pastāviesies tur klāt un izskaitīsi sitienus!» priekšnieks, iesaucis kazaku, izrīkoja darbus.

Kazaks ar tūliņ paņēma Cīruļvējputeni ar abām rokām pie pleciem, to apsvieda apkārt, kā viņš ik reizes mēdza to darīt, ja vēlēja vest kādu skaidienā, un tad runādams: «Marš! Prom skaidienā!» Cīruļvējputeni iesāka vadīt laukā. Gan šis atsviedās vēl atpakaļ un saraustīta balsī iesāka runāt: «Es nemierā! Es pie augstākām tiesām, nemierā, un tad nedrīkst vis mana goda tā nogānīt pa skaidienu!... Es citāds cilvēks nekā citi cilvēki! Manis nedrīkst vis tā pērt kā citus cilvēkus. Man studenti draugi. Es pie birģeļiem, es pie birģeļiem!» bet tas viss nelīdzēja itin neko un to izvadīja laukā.

Bet sakat, kā tas bija ar to skaidienu? Vecais kazaks tūliņ to saprata, ka tā ir pāršana, ja priekšnieks sacīja, lai izvedot Cīruļvējputeni skaidienā. Un kādēļ tad priekšnieks nesacīja taisni vārdā: ņem, izved Cīruļvējputeni, viņš tev būs jānoper jeb jānokuļ? Redziet, ar to visu bij tā:

Izjurieši, tāpat kā visi citi malenieši, stipri smalkjūtīgi cilvēki. Viņi visām tādām vietām un lietām, kas vien nekrīt labā pusē, iet apkārt ar lielu līkumu. Tā viņi ar pāršanas jeb kulšanas nesauca nekad krietni savā dzimtvārdā, lai gan ar to bij radin apraduši jau no seniem laikiem. Ja kādu pēra tikai tā pamēreni un nopelnītā vajadzībā, kā nupat Cīruļvējputeni pērs, tad runāja un sacīja: «uzskaitīt», «pielaist pie poda dibena», «izvest skaidienā», «aizsētā» u.v.c. Turpretī ja kādu smagi nokūla un, sacīt, arī nevainīgi, gluži par kādu nieku, tad sacīja atkal: «tam noēda kaulus», «to noēda līdz kauliem», «to nokapāja līdz asinīm». Izvest skaidienā – to izjurieši atvasināja, saprotams, no tās vietas vārda, kurā pēra pie viņu jaunās tiesas mājas, un šo nosaukumu pieņēma no tā laika, kur pāršana no muižas zedīņiem pārgāja pagasta tiesas un draudžu tiesas izsaimošanā; jo līdz tam laikam sacīja: «pie muižas zedīņiem», bet tagad «skaidienā izvest». Tiesu kazaki, saprotama lieta, visā Malienā bij īstie pāršanas vietu izmeklētāji, un tā arī Izjuras vecais kazaks bij izmeklējis zināmo skaidienu. Viņš jau ziemās ikreizes

iekārtoja malku tā izkraut, ka tur vidū palika kāds sevišķs tukšums: tik garš, ka var labi izstiepties, tik plats, ka var labi atvēzēties sist, Viņš tad ikreizes mēdza malkas krāvējiem iestāstīt savu vajadzību: aizvējas vajagot; nezina kāds varot iegādāties laiks kuro reizi, lai nesalstot rokas. Šo zināmo skaidienu izjurieši drīz vien ieradās tāpat ievērot, kā agrākos kungu zedīņus. Viņi vis negāja nu vairs muižas zedīņus apbrīnot: «ak vieta, kā gan tu neesi redzējusi! ak cilvēciņi, cikiem kauli te nav noēsti!» – bet nu gāja paši savā skaidienā brīnīties: Ko gan šī vieta neesot redzējusi? – lai gan vēl gluži mazumu bij redzējusi. Tāpat tos laikos neviens izjuriētis, sakot, neviens visā Malienā nedomāja, ka citur kur būtu labāka pēršana, nekā zem klajas debess. Tas ir īsti labi – klajā jaukā pērt, viņi sacīja. Tad cilvēku vaimanas uzies drīzāk pie Dieva, ja kādu netaisni noēd; bet ja kādam uzskaita patiesi, tad citi to labāk redz un dzird par biedināšanu.

Gandrīz reizē ar kazaku un Cīruļvējputeni iznāca arī Krūteža – izdarīt savu uzdevumu. Tos laikos tas bija viens no visulielākiem tiesas tēvu uzdevumiem – stāvēt klāt pie pēršanas un skaitīt sitienus, un tādēļ ar Krūteža iznāca tik vārīgi, kā Bābeles torņa būvētājs, krūti izsvēlis. Laužu pulkā atkal bij tāds klusums, it kā Krūteža taisītos nupat laulībniekus sasaukt. Un ja viens otram čukstēja: Cīruļvējputeni vedīs skaidienā... Krūtežas tēvs stāvēs klāt... tad to ar čukstēja tik klusu, ka neviens nevarēja to sadzirdēt savām dzīvām ausīm.

Turpretī vecais kazaks nostādīja Cīruļvējputeni vienā kaktā, komandēdams: «Marš! viens, divi – stāvi!», tad paņēma cietuma atslēgas, atslēdza cietumu un no turienes iznesa slaiku, slaiku rīkšu buntīti, tikpat līdzīgi salīdzinātu, kā nocirptā ūsa; tikpat glīti nodarinātu, nosietu, kā viņa glītais mundieris. Zināms, viņš gan glabāja pagrabā, lai nesakalst, tikai tiesas dienu rītos tās uznesdams augšā, cietumā; jo pavisam cits izskats bij rīkstēm, kad tās iznesa no cietuma.

Cietumu aizslēdzis un rīkšu buntīti pasities padusē, vecais kazaks Cīruļvējputeni aizkomandēja uz skaidienu, iedams savos zināmos karavīra soļos līdz. Dievs zin... vecajam kazakam bij un bij savs citāds bijājams svars, nekā citiem, tā ka pat lepmais Cīruļvējputenis gāja līdz kā nocirpts avens.

Laužu pūlis devās tūliņ klupdams, krizdams pakaļ, cits par citu, bet allaž gan tā, ka vecajam kazakam nemestos ir ne tuvumā, nedz arī drīkstēja kāds tad iepriekšu aizskriet, – lai tad Dievs tādu glābtu no vecā kazaka draudiem un kliezniekiem. – Kad vecais kazaks iet uz skaidienu, – izjurieši vispāri teica, – tad viņš ir, nudien, vēl kādas piecas reizes sirdīgāks nekā citos kādos brīžos.

Pie skaidienas tikuši, ļaudis nu galvu galvām spiedās un kāpa cits par citu, gan uz malkas grēdām, gan uz malkas bluķiem, lai tikai redzētu, kā Cīruļvējputeni pērs; jo kā jau visā Malienā, tā arī te, izjurieši, bij tie cilvēki, kas vismīļāki skatījās, kur citus per, kur kādi kāvās, kur laulībniekus veda baznīcā, kur cits naudu skaitīja, kur jaunās meitas veda iesvētīt pie altāra, tad miroņos, izraktos kapos un bēgļos sasieta rokām. Visās tādas reizēs tad viņi skatījās gandrīz visi ieplestām mutēm, no kā varēja noskārēt, ka viņi skatās tiešām ar visu sirdi – mīļie, labie izjurieši un tā līdz visi malenieši.

Skaidienā nonākuši, vecais kazaks, nostādījis Cīruļvējputeni un pieslējis rīkšu buntīti, iesāka kārtot vietu, malkas gabalus likdams citu pie cita, kā tilta grodus. To padarījis, viņš atraišja rīkšu buntīti, izņēma vienu labāko, lokanāko rīkstīti un tās citas salīdzinājis tāpat jo glīti, pieslēja kādā kaktiņā. Visu to viņš darīja nerunādams neviena mēma vārdu, neskatīdamies nevienā, itin tā, ka viņš vien vienīgais ar savu rīkšu buntīti būtu bijis. Visi citi ar stāvēja tik klusu – tik klusu, kā odi stibenā ap jaunu gadu. Tik Cīruļvējputenis metās arvienu pelēkāks un savādām acīm skatījās sarindotā malkas gabalu guļas vietā.

Kazaks patlaban rīksti kā mēģinādams palocīja rokās un izsveibināja pa gaisu, ka svelpa vien, un tad to nolaidis gar sāniem komandēja:

«Stāvi! Viens, divi, trīs – svārkus nost!»

Tāļāk Cīruļvējputenis vairs nevarēja stiept – te bij gan nu āmen! Viņam vārījās gan pa iekšu viss, kā pupu putra; viņš liktos gan nopērties un tad pēc gan redzētu, ka viņi, tie tiesneši, visi noskrietu tad no saviem amatiem, ka spāļi vien noputētu, tādēļ ka viņu, tik smalku cilvēku, tik prasti likuši pērt, un ka viņš par to sūdzētu augstākās tiesās u.t.t. Bet par velnu! – Cīruļvējputenis bij draugs ar studentiem un ģimnāzistiem un zināja, ka tiem būtu liels kauns, ja viņu pērtu un nopērtu turpat, kur visus citus prastus per. Tā Cīruļvējputenim vārījās pa iekšu, tā viņš galā aizbildinājās sevim atkal pēriena nesāņemšanu, ka savu draugu dēļ vien to nedrīkstot saņemt un tad sacīja, kazakam komandējot «viens, divi, trīs», ka viņš iešot ar atpakaļ uz tiesu un izsacīšot, ja jau tiesa tā gribot un gribot.

«Un pirmīt nevarēji izsacīt pie tiesas? Tu cilvēkus te maldināt!» vecais kazaks dusmīgi sacīja, tāpat vēl stāvēdams savā komandas garā, un kuram nepatika tāpat kā ikkatram, kam neizdots savs iesāktais darbs.

«Marš! svārkus nost! Varēsi visu izsacīt pie tiesas tāpat ar, kad būsi nopērts. Mutes vis jau tev neaizsītīs».

Arī viss ļaužu pūlis piekrita pilnīgi vecajam kazakam, ka varēšot vēl labāk izsacīt tad, kad nopēršot. Vajagot tikai nopačāt. Vai viņi esot nākuši te par velti un kāpuši uz grēdām vis skatīties? Un viens pats nu visus tā izkaunēt!

Bet Krūteža neļāva tā un Cīruļvējputenim sizdams par plecu sacīja:

«Nu tu esi gudrs! Vai tev nesacīju jau pirmīt, ka tā būs labāk! Redzēsi, kā nu dzīvosim vakarā pa Dunduru, un ne te, skaidienā, likt sev ādu plēst».

«Nu – ja es nebūtu tik smalks cilvēks un ar visiem studentiem un lieliem cilvēkiem tāds draugs, kam pāršana par prastu un par kaunu, – nu tad jūs redzētu gan savu pastaro... Ja es ļautos nopērties», Cīruļvējputenis teica pārskaities un gribēja lepni atstāt skaidienu, bet kazaks to apturēja: «Marš! stāvi!» Un kad savu rīkšu buntīti bij kārtībā salicis, tad aizveda Cīruļvējputeni tai pašā kārtībā, kā atnākuši, un to palaida tiesas ļaužu istabā.

Krūteža atkal tūlīņ lepmi iegāja tiesas istabā, kur visi citi sēdēja tāpat pie galda. Viņa pirmais vārds bij:

«Redz, ka ar Cīruļvējputeni iztiksim galā bez pāršanas... Izsacīs visu!» un tad, durvis pavēris, pats Cīruļvējputeni iesauca.

Priekšnieks Cīruļvējputenim nu prasīja atkal visu to pašu, ko agrāk, un viņš nu izsacīja, ka esot gan laikam rokas ieķērušās Apzarņa matos, atgānīties, kad šis viņu sitis. Un par to adatu viņš neatminot neko krietnu sacīt: ja esot dūris – tad esot dūris, ja neesot dūris – tad neesot dūris, – cita viņš nezīnīot ko sacīt. Apzarnis viņu lamājis par ielāpu zagli, un viņš bijis tik briesmīgi pārskaities par to: kā prasts cilvēks viņu drīkstot lamāt.

«Nu redz, abi grūstījušies, abi plēsušies, abi lamājušies, un nieks vien tur galā ir», Krūteža jautri runāja. «Nav jau Apzarnis ar diezin kāds labais. Es viņu pazīstu gan!»

«Un nu es lūdzu tiesu par savām laulības...» Cīruļvējputenis iesāka, bet netika nekur. Tiesas istabas durvis sparīgi atvērās, un ienāca melnā mētelī ģērbies plecīgs tēviņš, visai atstumošu izskatu. Garās melnās ūsas kārās tālu pār lūpām, un strupais deguns bij stipri liekts uz augšu, tā kā trijstūrainie nāsu caurumi bij redzami gluži pilnīgi. Tiesneši kā no vienas lingas sviesti visi bij ar reizi augšā un priekšnieks tūlīņ izsūtīja, acīm mirkšķinādams, Cīruļvējputeni laukā. Bet no visiem vairāk bij pārvērties skrīveris Kode. Ieraudzījis ienācēju durvīs, viņš pirmais uzlēca no sēdekļa un acumirkli salocījis ģīmi tai jēlākā sunišķības padevībā un smīnēšanā, viņš uz pirkstu galiem iedams gāja pretī un reiz pēc reizes klanīdamies izsaucās:

«Labdien, cienīgs junkurs, muižas valdnieks! labdien, labdien!» un tad pacēlis savu krēslu, lūdza, tāpat savu zināmo suņa smīnēšanu smīnēdams, lai cienīgais junkurs, muižas valdnieks atsēstos.

Ienācējs nesacīja neviena paša vārda vēl līdz šim. Viņš nosēdās svarīgi krēslā, uzlika cepuri un savu zaraino spieķi šķērsu uz galda, tad izpūta garu vēsmas pūtienu, izšķīrtīja garās ūsas un iesāka šņaukt tabaku no lielas dozes. To visu viņš darīja ar tādu vienaldzību pret esošiem tiesas tēviem, it kā to neviena nebūtu tur bijis.

Krūteža izgāja Cīruļvējputenim pakaļ otrā pusē.

Kamēr garūsainais šņauc savu tabaku un knīpā tik vienaldzīgi pa savas dozes vāku, paklausīsimies tikmēr kādu īsu vārdu par viņu pašu.

Kā jau no skrīvera klanīšanās dzirdējām, viņš bij tagadējais Izjuras muižas junkurs, kas savas dzīves dēļ arī pat maziem bērniem zināms visā Izjurā. Īstais vārds viņam bij Čička, bet izjurieši to saukāja par **Džindžalu**. Vecais Izjuras lielskungs nesen bij atdevis muižas pārvaldību savam dēlam, jaunam lielkungam, un pats aizgājis dzīvot Satakās, tuvākā Malienas aprīņķa pilsētiņā. Jaunais lielskungs, kā jau jaunais, ienāca ar tad ar visu savu jaunumu visā muižas dzīvē un tā līdz ievēda arī šo jauno junkuru Čičku. Par savu jauno lielkungu izjurieši sacīja: nav tēvs, nav vecais lielskungs! Dievs to zin, Dievs to zin! Bet par muižas kungu teica vēl vairāk, daudz vairāk ko: ja Džindžala dzīvotu vecos Izjuras Krakūža laikos, tad tas būtu gan trīs reiz citādāks vēl nekā Krakūzis. Kaut nu pats melnais jēl būtu rāvis šo savu melno! – viņi izsaucās. – Raudi vieni, raudi, nāks Džindžala ar savām garām ūsām! Ja neklausīsi – atdošu Džindžalam, lai ved sev līdz tur uz muižu! – biedināja mātes savus bērnus. Turklāt izjuriešiem biedinājošs bij vēl tas, ka tie sacīja, neviens nezīnīot, no kuras pasaules, no kādas elles Džindžala esot cēlies. Tad vēl jāsaka, ka Čička jeb Džindžala runādams šejienes jeb Malienas valodu, to tā izrunāja, kā gandrīz neviens nebij dzirdējis tās runājot. Citi Malienas kungi un lielkungi arī gan nāvēja Malienas valodu, tā ka pat maleniešu zirgi nesaprata tās, lai gan arī tie diezin kādu velnu nebij dzirdējuši un redzējuši pa muižu laukiem; bet tomēr tā, kā Džindžala mocīja Malienas valodu, tas nebij gan dzirdēts.

Vēl reiz piebāzis nāsis ar tabaku un atzvēlies krēslā, Čička iesāka savā zināmā izloksnē:

«Manem muižem junkuram bijum nākošam uzdevušam tam tēsam, ka viņem būs bijušam nemušam un nostrapejušam – stipram nostrapejušam tam Vilenam majum saimnekam Janam un tam viņam puikam Piteram. Tam tēsam būs bijušam viņam abam nostrapejušam ar tam cietam zalam kokam spekam. Tam saimnekam un puikam bijam likušam ekost tam lielam bijušam muižam sunam ka tam kungam un manam bijum izgājušam uz tam jaktam un tam saimnekam pašam bijum lamājušam tam mūsam sunam puisam Martinam. Par tam visam bus bijušam dabujušam tam abam to zalam cetam kokam spekam».

«Cik sitienu, cienīgais žēlīgais junkurs, valdnieks, būs dabūt ikkatram?» skrīveris iedrošinājās allaž tāpat klanīdamies vaicāt.

«Ā! cik spekam viņam būs bijušam dabujušam? Divdesmit sitenam viņam bus bijušam dabujušam!» Čička atsacīja, kā drusku brīnīdamies, un tad iesāka atkal tabaku bāzt nāsīs.

Kamēr Čička savu «bijušam» runāja, tikmēr visu laiku te ap Izjuras galdu bij redzama tā smalkākā Malienas dabas ģīmju bilde. Gandrīz pie ikkatra vārda, ko Čička jeb Džindžala runāja, skrīveris, kā īpašas mašīnas spiests, tad ikreizes klanījās un savu «jā, jā, jā, cienīgs žēlīgs junkurs, muižas valdnieks» – pielika. Otrais, kas pēc skrīvera Kodes klanījās un jājāja tāpat savus «jā, jā, jā», tas bij priekšnieks un tā tas gāja līdz Kalācim, ja pat līdz Linumam – ar visu klanīšanos un jājānāšanu.

Te gāja tā pat kā izjuriešiem savos kapsētu svētkos ar dziedāšanu: kamēr tie, kas tuvāk ap mācītāju, jau sen paņēmienu beiguši, tikmēr atstatākie tikko sākuši un velk vieni paši nu to tāļu, tāļu projām. Tāpat tas te bij ar visu klanuļošanos. Kamēr skrīveris, paņēmienu uzņēmājs, klanījās jau ceturto reiz, tur Kalācis tikko vēl otrreiz iedomāja klanīties, jeb taisnāki sacīt: gumzīties visos savos locītavu kaulos. Kamēr skrīverim un priekšniekam smīnēšana bij pārlējusies jau no vienas auss līdz otrai ausij, tikmēr Trejukungudienam žokļu kauli tikko plētās stūraināki, kā gāzi pildāmais balons; Kalācim mute vērās arvienu platāki vaļā, un Linumam atkal acis plētās jo platas, – īsti kad viņi dzirdēja runājam par tiem «zalem cetem spekem». Vienīgi Dobiņš palika kas bijis un noskatījās ar savu zināmo mieru, īpaši Kodes briesmīgā liekuļlišķībā.

Tagad Čička piecēlās, uzlikās cepuri un uz galda gulošā spieķa galu saņēmis rokā, runāja gandrīz kliezsošā balsī:

«To visum būs bijušam dzirdējušam tam tēsam ko tam muižam tam junkuram būs bijušam paveļušam!» un to sacīdams vilka ar spieķi smagu sitienu par tiesas galdu, tā ka vīle vien palika sarkanajam tiesas galda aplājumam. «Tam tēsam irum palaidušam visum tam laužum un nedevušam tam spekam par tam muguram un pakalam!»

«Cienīgais, žēlīgais junkura valdnieks», priekšnieks iesāka, «mēs jau viņus sukājam gan, sukājam, bet...»

«Jus viņam sukājušam, sukājušam», Čička iekrita vidū, «jus viņam tam laužam sukājušam tik! Kas velnam satenam tur bijušam no tam sukašanam! Tam tēsam būs bijušam viņam sist, sist, sist – bus bijušam ar tam stipram zalam spekam! Pert bus bijušam viņam!» Pēdējos vārdus viņš izsacīja zobus griezdams kā sprāgdama aita, un tad vēl apdraudējis tiesu, ja tā neizpildīšot šās viņa pavēles «par tam saimnekam un viņam puikam», tad būšot bijušam gan redzējušam, kas tam bijušam visam tēsam notikušam, – un tad sāka iet laukā. Skrīveris ar tūliņ, kā gultas kuceniņš, aiztecēja atvērt durvis un tad: «Ar Dievu, ar Dievu, cienīgais žēlīgais junkurs, muižas valdnieks!» – viņš to pavadīja.

Skrīveris Kode, zināms, nu acumirkļi pārvērtās savā istā veidā, bet ap tiesas galdu stāvēja visa bilde vēl tāpat kā saslieta, labu laiciņu. Trejukungudiena ar Kalāci pat vēl gumzījās joprojām ar savu klanīšanos, lai gan arvienu lēnāk palikdamu, tāpat kā dzirnavu klabēšana pamazām noraustās, kad ūdens nogriezts no lielā ūdens riteņa, un tā pamazām noklabinājās. Un Kalācis, cilvēks, savu ieplesto muti pieņēma tikai tad, kad priekšnieks uzsita ar savu podalaižkas pirkstu uz galda un izsaucās:

«E ka viņi ar nesarga savu suņu no muižas suņiem! Kunga suņu pēdās, sacīt, zemnieka sunis nedrīkst iemīt, ne vēl rīdīt. Kas nu būs? – noēdīs kaulus! Tiesai ar iznāk tīri lieki darbi, un diezin kuram nu patīkami...»

«Tīri jāsmejas!» skrīveris izsaucās jau apsēdies, lai tūliņ ierakstītu Čičkas doto un izpildāmo pavēli. «Kas mums tur bēdas! Muižas valdība pavēlējusi, un tiesai jāizpilda tikai. It kā pirmo reiz būtu ieraudzījuši to».

«Es nu, zināms, skaidri nezinu, kā tās lietas gluži ir, bet piekritin piekrist es tam visam nevaru ne par ko un nekad. Kā lai mēs visu tā pieņemam klaji no muižas junkura stāstīšanas vien, un nedz prasījuši, nedz dzirdējuši ne viena paša vārda no pašiem apsūdzētiem? Un lai tad ņemam tos un tikai sodam!» Dobiņš izteicās savā lēndabīgā prātā.

«Jā, jā!» skrīveris izsaucās, durošās acis uzmezdams Dobiņam. «Kas visā Malienā ne mūžam ne dzirdēts, nedz bijis, to nu mēs, izjurieši, izgudrosim un ievēdīsim pasaulē. Neesot tiesa dzirdējusi

nevienu paša vārda no tiem, ko muižas valdīšana pavēlējusi nosodīt! Laikam gribētu gan, lai tiesa sauktu tos ar tad te? Gribētu gan laikam, lai muižas junkurs, muižas valdība stātos līdzās Malienas muļķa zemniekam te – aiz tiesas redeļiem, un tad tiesa lai tos izklaudinātu tāpat kā nupat Cīruļvējputeni ar Apzarni? Nedzirdēta gudrība!»

«Vai nu dzirdēta vai nedzirdēta gudrība!» Dobiņš mierīgi izsaucās. «Kādēļ tad tiesas vajadzētu pavisam, ja tā dara? – to sen esmu pārdomājis. Tad jau daudz labāk tāpat, kā tas bij vecos laikos, kur muižu valdības pašas arī izdarīja visu nosodīšanu, un ne vēl mums, zemniekiem, pašiem, mums, zemnieku tiesām, uzlikt savu īpašu nosodīšanu. Lūk, tā es nesaprotu, kādēļ tas tā ir? Kādēļ muižas valdība pati patur visu apsūdzēto izmeklēšanu un tiesai atdod tikai nosodīšanu, ļaužu vaimanas un lāstus? Vai tas viss nav daudz sliktāk, nekā agrāk?»

«Kad Dobiņš izdos tādus savus likumus Malienā, tad varēs zemnieki paši tiesāt muižu valdības, muižu junkurus līdz ar saviem muļķa zemniekiem; bet tagad jāklausa mums vēl savām muižu valdīšanām», Kode zobojās, galvas nemaz nepaceldams no sava rakstīšanas darba.

«Jā, mums, tiesām, jāpaklausa saviem kungiem, saviem muižas junkuriem – tur nelīdz itin nekā. Mēs visi viņu klausītāji, lai speram soli kur sperdami, vai mājās, vai kungu laukos, vai te pie sava tiesas galda», priekšnieks sacīja.

«Lai ar mani dara ko vien grib, es tur nepiekrītu un nepiekrītīšu ar nekad, ka mums Vilēnu saimnieks ar dēlu jāņem un tūliņ jānosoda tā, kā junkurs uzdevis. Lai nu gan es likumu tik skaidri nezinu, bet neticu ar, ka Malienā būtu tiesām tā pavēlēts to visu darīt. Tad jau var kaut kuro cilvēku ņemt un nosodīt, lai vainīgs vai nevainīgs. Es tam nepiekrītu!» – Dobiņš atteica un uzcēlies izgāja.

«Man ar no tā briesmīgi bailes, ja kādu cilvēku nopērtu bez vainas un gluži veltīgi», Linums teica. «Nudien, tas nav ne par ko labi! Es tikai iedomājos pats par sevi: kā būtu man pašam ap sirdi, ja mani ar tiesa ņemtu tikai nopērtu un vairāk nekā cita. Lai gan es ar neesmu nekāds smalkais – kad tā visai būtu kauns no pēriena – bet es taisni saku: man ar tāda nopērsana ne par ko nepatīktu; jo ikkatram sitienam, ko dod par ādu, ir un ir sava sāpe, lai ar vai tā visuvairāk pērtā zemnieka mugura bijusi. Un man tā vien liekas, ka netaisnie sitieni sāp daudz, daudz vairāk nekā tie pelnītie sitieni. Un būtu laikam gan ar krietni vien dusmas tad uz saviem pašiem tiesas vīriem».

«Te nu ir sava gudrība kuram; ko lai nu izdarām te?» priekšnieks teica, un kur pašam ar nebija vis diezin cik labi ap sirdi šai lietā, lai gan cīnījās arī šoreiz Kodem piekrist.

«Runā tā, kā pirmo reizi sēdētu te pie tiesas galda», skrīveris sacīja. «Te viss izdarīts tāpat kā citas reizes. Junkura pavēle un uzdevums norakstīti. Iesauks tikai vainīgos, pavēli izpildīs un paziņos tad muižas valdībai, ka izdarīts. Tas viss. Nenāciet jūs, ja gribat, neviens te, ja jau no tiem kūlieniem tik sliktā sirds paliek; es izdarīšu viens pats ar kazaku, un lieta beigta».

Priekšnieks neatbildēja te vairs neko.

«Gudrojiet, cik vien kurais gribat», Trejukungudiena iesāka pēc brītiņa, kā jau palaikam un saliecies pār tiesas galda malu, galvu purinādams, ko viņš allaž tā mēdza darīt, ja vien bij kādas svarīgas lietas tam izrunājamas: «Gudrojiet, cik jūs kurais gribat, bet es palieku mūžam tā Kunga Cebaota iestādījumos un nemaldīšos tajos staigādams nekad. Ikkatrs lai paklausīgs pasaulīgām valdīšanām, kam tā vara! Tā mums jaunā testamentā bībele pavēl. Un visas valdīšanas, kur vien tās ir, vai te Izjuras muižā, vai Odanagos, vai Ūziņos un tā visā Malienā – tur tās visas iestādītas – vai nezināt vis? – no tā paša. Kas valdīšanām turas pretī, tas turas pretī Dieva likumiem. Tā bībele pavēl, un to es pasaku. Un ja mēs, Izjuras tiesa, turēsimies pretī muižas valdīšanas junkura pavēlēm un to neklausīsim, tad mēs paši sev sodību tikai sakrāsimies, un vairāk nekā cita. Un tad es vēl pasaku to: kurus tiesas soda vai per, tos neper nevienu par velti un bez vainas».

«Neper nevienu par velti un bez vainas?!» Linums izsaucās acis visai izplētis. «Nudien, Trejukungudienas tēv, tā gan es neticu! Nezin cik reizes gan nav tas bijis tā, un daudz cilvēku, kas tāpat saka, kā es. Ekur vecās tiesas laikā – atmini gluži labi – pats biji ar par spriedēju, un kur kalna riju rijniekam novārtīja muguru sešdesmit kokiem; nu saki, vai tam netika kauli noēsti par velti? Vēl asiņaino kreklu, cilvēks, nesāja ap draudzes tiesu...»

«Un ko tad gan dabūja pie draudzes tiesas ar visu savu kreklu?» skrīveris teica. «Nosprieda vēl trīs dienas cietuma klāt par muižas valdības un tiesas veltu apsūdzību».

«Jā, bet lai sprieda ko vien gribēja – rijnieks bij un bij nevainīgs. Visi zinām, ka citi kādi ļauni skauģi vai riebēji bij viņa guļamam maisam izkratījuši salmus, piebēruši tur labību un iekasuši pelavās, un pats Čička to uzgājis tur. Un vai paši tie palaidņi pēc neizstāstīja tā? Tikai neizsacīja, ar kura padomu viņi izdarījuši to; bet cits viss bijis tā».

«Bet es palieku kā sacīju, ka tiesas neper un nesoda nevienu par velti un bez vainas. Ja kalna riju rijnieks toreiz nebija bijis vainīgs, tad viņš agrāk to bij nopelnījis, un tas Kungs Cebaots tikai cietās ar

viņu. Redz, mēs pirmīt ar cietāmiem ko cietāmiem ar Cīruļvējputeni, bet kad gluži nevarējām noliekties, tad pavēlējām to izvest skaidienā. Tāpat tas Kungs Cebaots to darīja ar mūsu kalna riju rijnieku: kad viņš vadzi bij piekrājijs, tad to atsūtīja ar muižas valdības pavēli uz mums, lai nu tiesa nosodītu to, ko agrāk bij piegrēkojies. Atminies vien savā dzīvības laikā, cik tas Kungs Cebaots nav cieties, ko cieties ar mums; bet kad tad gluži nav varējis noliekties, tad sūtījis savas lielas pasaules rīkstes – karus, mērus, krusas, bula laikus, saules aptumšošanas un vecu mēnesi. Lūk, to tikai es pasaku!»

«Es gan, Trijukungudienas tēv, nevaru tev neko daudz pretī sacīt, dievvārdu nezinādams, pats no sevis, bet nesaprotu ar gan, kā tās lietas ir ar tām pāršanām un sodīšanām par tiesu veciem grēkiem. Nudien, man tā vien liekas, ka mūs, maleniešus, vien tā per un sloksnē citu pēc cita un vai par visas pasaules grēkiem. Laime, ka mums vēl tik biezas tās adas, kā kamanu kriji, citādi tad, es nezinu, kas tad notiktu ar kuro! Kas dzirdējis kādu Malienas kungu un junkuru peram? Vai tad tiem nemaz nav ne vecu grēku, Trejukungudienas tēv?» Linums runāja.

Trejukungudiena pašlaik gribēja ko atbildēt, bet te iebruka Krūteža ar savu Apzarni un Cīruļvējputeni. Jau par sliekšni kāpdams, Krūteža izsaucās:

«Ar Apzarni un Cīruļvējputeni lieta galā! Kad Krūtežas tēvs nesavārdos, kas tad savārdos! Nāciet abi iekšā! Nāciet, nostājieties te, lai abus salaulāju, tad pēc Dundurā dzersim kāzas... Griezieties šitā!» – un tā runādams Krūteža, kā jau pa laikam tādās reizēs darīja, saņēma ar savām stiprām, lielām rokām vienam uz viena pakauša, otram uz otra pakauša un pats ar izplestām rokām kā pestītājs vidū.

«Nu, Cīruļvējputeni, tev jāatzīstas un jāatgriežas no grēkiem...»

«Jā, bet lai Apzarnis...»

«Pagaidi!.. nerunā vidū», Krūteža neļāva tam tālāk izteikties un saspieda saviem dzelžu pirkstiem tam kakla dzīslas. «Tev jāatzīstas, ka esi vainīgs pie Apzarņa matu plēšanas un dzelzoņas gurnā. Vai atzīsties? Ko?»

«Lai Apzarnis atņem savu ielāpu zagli priekšu, kur mani nogānīja visa kroga priekšā...»

«Pagaid! es tev saku. Ielāpu zaglis nāks pēc. Gan es pats zināšu laiku, kad Apzarnim izprasīt to. Saki tikai to, ko es tev saku», Krūteža teica cietā balsī un saspieda skrodera kakla dzīslas jo cieti un to sāka kratīt, it kā gribēdams tam izpurināt vārdus. To Krūteža darīja gan ikreizes tā, ja kas pretojās, bet Cīruļvējputenim vien gāja jo grūtāk ar savu izliesējušo kakliņu, un tādēļ nevarēdams ilgāk izturēt, viņš atliekdams galviņu atpakaļ, kā bezdelīdzēns kumosa gaidīdams, saspīestā balsiņā izsacīja:

«Nu tad atzīstos...»

«Nē, jāizsaka skaidri tā, kā es tev to sacīju. Nu saki man pakaļ: es atzīstos, ka esmu vainīgs Apzarņa matu plēšanā un gurna dzelzoņā».

«Es atzīstos, ka esmu vainīgs Apzarņa matu plēšanā un gurna dzelzoņā» – Cīruļvējputenis izrunāja gandrīz gāgdamā balsī, jo nevarēja vairs izciest dzīslu spiešanas.

Tūliņ ar kakla dzīslas palika svabadākas no Krūtežas pirkstiem.

Nu nāca Apzarņa reize, bet tā kaklam diezin ko nevarēja vis izdarīt pat Krūtežas pirksti.

«Nu, Apzarni, kad Cīruļvējputenis atzīstas, tad tev jāpiedod. Saki pakaļ, kā es sacīšu: «Es piedodu Cīruļvējputenim savu matu plēšanu un dzelzoņu gurnā». Apzarnis ar tūliņ izteica pakaļ.

«Un kur tad vēl ielāpu zag...»

«Vai nedzirdi vis pagaidīt» Krūteža neļāva Cīruļvējputenim izrunāt un saspieda kakla dzīslas atkal no jauna. «Vai es pats nezinu tava ielāpu zagļa?»

«Apzarni, tev jāatņem savs ielāpu zaglis, kā Cīruļvējputenis atņēma savu matu plēšanu un gūžas dzelzoņu... Saki man pak...»

«Nekā! tā vis nav!» Apzarnis iekrita vidū. Ielāpu zaglis nāk pret manu veco sievu, kuru viņš ar man kāra tāpat plecos visa kroga priekšā, visā Dundurā. Un lai saka, ja grib, visa tiesa: vai tas nav daudz briesmīgāk vēl nekā ielāpu zaglis?»

«Tad – Cīruļvējputeni, atņem savu veco sievu, kuru Apzarnim Dundurā kāri plecos un saki man pakaļ: Es atņemu savu veco sievu!»

«Es atņemu ar tad».

«Nē, nē! saki pilnīgi! Apzarnis ar sacīs tāpat pilnīgi», Krūteža pavēlēja un saspieda Cīruļvējputenim atkal kakla dzīslas kā stangām.

«Es atņemu savu veco sievu...» Cīruļvējputenis aizspīestā balsī izsacīja.

«Es atņemu savu ielāpu zagli», Apzarnis sacīja.

«Un nu laid kaklu vaļā...» Cīruļvējputenis čukstēja, Krūtežu pamazām atspīezdams ar elku. «Es, nudien, vairs nevaru izturēt».

«Pagaidi vēl tu! Nav vis vēl galā. Apsoli: es izpirkšu Dundurā stopu rudziša miera līkopās, un saki: jā, jā!»

«Jā, jā!»

«Un jānomutējas!» Krūteža teica un spieda abu galvas kopā, bet Cīruļvējputenis gāja atspēries.

«Lai stiepj Apzarnis pirmais lūpas; es nupat pirmais atņēmu veco sievu».

«Stiepj, Apzarni, pirmais savas lūpas», Krūteža teica, un Apzarnis izstiepa ar.

«Nē, nē! trīs reizes, trīs reizes jānomutējas! Kas tur no vienas reizes vien». Krūteža teica un vilka abu galvas kopā, kad Cīruļvējputenis ar vienu vien mutējumos jau gribēja tikt vaļā.

«Redz, nu ir labi!» Krūteža teica pēc mutējumos, vēl reiz abiem saspiezdams kaklus un tos papurinādams. «Nu esat pilnīgi abi salaulāti».

«Jā, tas ir tiesa! Nu ir labi!» Trejukungudiena sacīja. «Vai nu nepriecājas par jums abiem visa lielā un mazā eņģeļu draudzē... daudz vairāk, nekā par tiem visiem citiem izjuriešiem tur otrā pusē, kuriem nevajadzēja vis nekādas atgriešanas un nomutēšanās, tā kā jums».

«To jau es sen sacīju. Un kas tā būs par izdzīvi Dundurā pēc!» Krūteža teica un nogāja ar tādiem pasaul' liela izdarītāja soļiem nosēsties savā vecākā tiesas vīra vietā.

Priekšnieks pielika vēl savu daļu mācības abiem un sacīja, lai nu paldies Krūtežas tēvam, un tad izsūtīja abus. Cīruļvējputenis izgāja kaklu spaidīdams, kur vēl tagad Krūtežas dzelzaino pirkstu iespaidumi bij redzami kā baltas pogas. –

Tagad bij jau tuvu, tuvu vakara krēsla, kur Apzarņa un Cīruļvējputeņa lietas izbeidza, un Krūteža ar Trejukungudienu priecājās, ka nu esot visas šās dienas svarīgās tiesas lietas galā, un cik laimīgi un prātīgi viss esot izgājis. Turklāt Krūteža domāja, ka nebūtu vajadzējis šodien vairs nekādu tiesas darbu iesākt. Šorīt esot tik agri – gandrīz tikpat kā priekš pusdienas – iesākts un tā nostrādāts no vietas. Neesot jau cilvēks vienai dienai vien. Skrīveris esot solījis pirmīt stāstīt, kur Aizbara tēvs esot aizgājis kādās lielās pagasta lietās un kamēr to izstāstīšot un pārrunāšot, – lai tad labāk iesākot vien tūliņ to stāstīt.

Gandrīz visi tam ar tūliņ piekrita, ka šodien vairs tāpat ne vilka neizdarīšot; esot Dundurā jāsatiekas un jāaprunājas ar pagasta cilvēkiem vis... šorīt neviens tiesas tēvs neesot dabūjis vārda pārmīt ar tiem un tādēļ labāk, lai skrīveris iesākot tūliņ stāstīt par Aizbara tēvu, kādās lielās pagasta lietās viņš esot šodien aizgājis.

«Tad iesim tur – otrā istabā, tur vaļīgāka nosēšanās», skrīveris teica.

Tūliņ ar tur visi sagāja, un skrīveris iesāka savādā mīksnējā balsī stāstīt.

Kalācis noslaucīja muti ar svārku stūri, lai varētu labi klausīties.

«Izjuras tiesas vīri bijuši ikreizes tie pirmākie, kas zinājuši visu izdarīt prātīgi», skrīveris iesāka. «Izjuras tiesas tēvi ar zina, ka drīz vien mums būs jāievēl jauns draudžu tiesas bizīteris. Lai tad nu aprunājas un apspriež, ka atkal labu ievēl».

Krūteža saspieda augstsirdīgi lūpas par zīmi, ka Izjuras tiesas tēvi ir gan kaut ko vērtes.

«Es domāju», skrīveris turpināja tālāk, «mums jāvēlē tas pats vecais bizīteris, mūsu Lūderlūša tēvs. Nudien, viņš krietns visās darīšanās, tā kā labāka mēs nedabūsim vairs itin nekur. Draudzes kungs ar viņu tur par labāko bizīteri no visiem saviem bizīteriem. Kad jūs zinātu vien, cik viņš jūs, Izjuras tiesas tēvus, kā lielākā pagasta tiesnešus, aizstāv pie draudzes kunga, tad to nevar nemaz izstāstīt. Kur tad draudzes tiesa nevar mūs ķert, ja grib vien, bet kad tāds aizstāvētājs, kas tad bēdas!»

«Skaidra lieta, ka var ķert, ja grib vien», priekšnieks piekrita. «Es ar palieku pie tā paša vecā. Labāka mēs nedabūsim, nudien!»

«Un es jau neesmu ne sapnī iedomājies kādu citu, nekā to pašu savu Lūderlūša tēvu», Krūteža lielījās un domāja pats sevī: «Zi' ka būs dzeršana; jo ar šo vārdu: zi' ka būs – Krūteža nozīmēja allaž kaut ko lielu. Ja pagājībā, tad sacīja: zi – ka bij; ja nākamībā, tad: zi – ka būs. «Un tad cik mīlīgi viņš satiek ar visiem cilvēkiem, vienumēr kā pavasara saulīte». Krūteža slavēja tālāk. «Cik daudz reiz neesmu pie draudzes tiesas tur Aitienas krodziņā noklausījies, kad Lūderlūša tēvs tur satiekas ar cilvēkiem. Lai tur runā, kas vien grib, viņš nesacīs nevienam, ka tam nav taisnības un ka tā neiedrošinās, lai iet vien droši pie tiesas, nav bēda, ka nevinnēs».

«Jā, bet tad jums vajaga ar turēties visiem kopā, ka ievēlam to, ko esam norunājuši», Kode sacīja».

Kādēļ gan lai mēs neturētos kopā!» Trejukungudiena sacīja. «Paši pagājušā reizē ievēlējuši cilvēku, paši nu ņems un sviedīs atkal nost. Cilvēks iecelts un nozvērējis Dieva sava Kunga zvērastību, lai piedzīvo, ja grib, sirmus matus ar vienu pašu zvērastību».

«Bet to jums, tiesas tēvi, vēl saku, ka jums vajag ar darīt ko vien varat», Kode teica. «Kur vien satiekat citu mazāko pagastiņu tiesas vīrus, tur grieziet un pierunājiet visus tos savā pusē, lai vēl Lūderlūša tēvu un nevienu citu. Nedomājiet, ka tur nebūs arī visādu jauceju vidū! Dzirdams, ka dažs labs tepat no izjuriešiem gribot tikt ar varu tai bizītera amatā, īpaši tev, Krūtežas tēv, izveicas tā valoda tādās vietās. Ja Lūderlūša tēvu ievēlēsiet par bizīteri, es jums saku, viņš vēlēšanas dienā izdos jums tādas

vēlēšanas kāzas, ka lai galvas mazgā ar visādiem dzērieniem. Lūderlūsis to var; bet ja ievēlēs tos citus plikadīdas – nepasniegs ir ne sausas glāzītes jums».

«Tas tiesa gan, kā skrīveris saka», priekšnieks apliecināja. «Tur pagājušā ievēlēšanā ieceltais Lūderlūša tēvs deva tādas amata kāzas, ka dažs labs ir vēl otrā dienā saules nesaredzēja».

«Nu jā! Tādēļ es ar par šām visām lietām pārdomājis, sarunājos un aizsūtīju Aizbara tēvu uz Tituļba tirgu, lai tur satiekas ar mūsu citu pagastu tiesas vīriem; lai izmana, ko viņi domā; lai izpērk tiem pa korteļam un sagriež cik vien var tos savā pusē, lai visi vēl Lūderlūša tēvu un vairāk nekā cita. Un jūs, Izjuras tiesas tēvi, turieties gan, ka nepaliekat kaunā. Varat tagad pat visi sagaidīt Aizbara tēvu tur Dundurā; mēs tā norunājām, ka viņš no tirgus braukdams, tur būs un tad jums izstāstīs, kā gājis, kā izdevies tirgū».

Visi tad ar apsoltījās turēties kopā un vēlēt to pašu Lūderlūša tēvu par bizīteri. Tikai Dobiņš nesacīja neviena vārda. Tālāk tad visi ar norunāja – beigt visas šās dienas darīšanas... atpūtišoties, nopīpēšoties un iešot prom uz Dunduru – sagaidīt Aizbara tēva no Tituļbu tirgus.

Septītā nodaļa.

Izjuras veļu laika tiesas dienas vakara bilde Dundurā.

Saulīte varēja būt gan vēl gabaliņā, bet redzēt viņas nevarēja aiz mākoņiem, kas burtu burtiem pelēki un iegaišām malām stāvēja gandrīz gluži mierā pie debesīm, lai gan pastīvs vējiņš pūta, jo kamēr bijām tiesas mājā, tikmēr bij atsities ziemeļa-vakara vējiņš, bij jādama, ka nu tomēr reiz varbūt sāks salt. To nojēdza arī visi Izjuras tiesas ļaudis, jo kurš vien nāca iz jaunās tiesas mājas tas ar tūliņ priecīgi sakasīja pakausī un sacīja: Ē – Dieviņ! kazi nu reiz varbūt sals, un cilvēki tiks dubļiem virsū! Saprotama lieta, ka ikkatrs, kas vien iznāca iz jaunās tiesas mājas, tas gāja tūliņ prom, kalnā uz Dunduru, arī vēl gaisā skatīdamies un priecādamies to pašu prieku, par dubļu sasalšanu. Dundurā bij ielasījies jau laba daļa ļaužu, īsti zināmā mīļā stoikas kamarī ar savām tumšpelēkām pastardienas sienām un nopelējušām lielām sijām un griestiem. Visi runāja, un zināms, kā jau allaž vakarā, par dienas pagājību.

«Turpiņiem tad nu reiz būs gan jāiziet no savas mājas un tur nelīdzēs vairs ne zāles ne plāsteris», pirmais stāvētājs runāja, slīpi uzzvēlies uz stoikas «Redz, kā tas pasaulē neiet! kas tie reiz nebij par izdaudzīnātiem, visā Izjurā pirmie, un nu pakaļpalcējiem jāiziet no mājas kailiem, ar baltu spieķi rokā!..»

Citi neviens neko neatbildēja, un tas pats atkal iesāka:

«...Bet man gan liekas, ka tiesai nevajadzēja vis tik ātri vēl visu tā nodarīt un nospriest visai mantai ūtrupī. Neesot jau vis diezin cik to parādu un parādnieki ar neesot no sevis tā spiedušies tur virsū. – Bet tā jau tas iet pasaulē! diezin cik dažam labam nav parādu... dzīvo tāpat, ka ir ausu nepakustina un vēl labāk nekā dažs bez visiem parādiem. Ko jau ņem, tam spiež laukā vai visu sīvu; ko grib, to atstāj».

«Tiesai nevajadzēja!» otrs izsaucās. «Ko tur gan tiesa varēja darīt, vai varētu darīt, ka parādnieki tā grib?»

«Tiesa var gan darīt», pirmais atsacīja. «Tiesa daudz ko var darīt tā vai tā, ja vien to grib. Kad tu tā saki, tad tu tiesu un valdīšanu nemaz nepazīsti pasaulē».

«Mūsu Tamam taisnība», trešais teica. «Šoreiz es pats ar savu aci redzēju, ko tiesa var darīt».

«Pats redzēji, pats darīji līdz», otrs atsacīja karsti. «Par ko tad negaidīji sava parāda?... tad Turpiņu atraite ar bāriņiem paliktu mājā, un ko tur gan tiesa darītu?»

«Pats redzēji, pats darīji līdz!» trešais izsaucā otram runātājam pakaļ tos pašus vārdus. «Nudien, tā jau ar ir, kā mūsu Tams sacīja, ka tu tiesu tad nepazīsti. Ko tur gan lai parādnieki izdara, kur pati tiesa saka: ja vēl parādnieki gribot gaidīt savu parādu no Turpiņiem un nelikt tos tūliņ izķīlāt – tad tiesa ar vairs negribot tur nekā zināt, tad lai ierakstot vien visus parādus labāk skurstenī».

«Ej nu ej! ko nu te murgo pasakas; tā nu tiesa tur sacīja!..»

«Redzi nu kāds cilvēks tu esi! Zināt nekā pats nezini un ticēt ar netici. Tu dzirdi nu: pats skrīveris, pats Kode to izsacīja... visā pulkā. Un ko tu vēl te gribi? Kad tu pats būtu tur bijis iekšā, tad zinātu un ticētu».

«Ko lai es tur nu ticu vai neticu», otrs atbildēja lauzīdamā balsī. «Ne tur ko ticēt, ne tur ko neticēt. Kad tā iet pasaulē, tad es skaidri pasaku, ka nav vērts dzīvot vai nedzīvot!»

«Lai vēl ar Turpiņiem kas būtu bijis», pirmais atkal iesāka. «Cik es dabūju zināt, tad tur būs gan, kas gādās par tiem... nav vis vēl izdzīti no mājām, to es pasaku, – bet ar Vilēnu Jāni būs gan slikti... nezina, kas gan tur nevar notikt pašam un puikam».

«Kā tad slikti? – kas tad tur?» vairāk balsis izsacījās uz reizi.

«Man Krūtežas tēvs, iznācis iz tiesas istabas, iečukstēja, lai nevienam vien nestāstot, ka Vilēniem varot iziet gan vai nezin cik slikti... Ņēmuši sarīdījuši muižas lielo Seku ar savu Rakstiņu, un suņu Mārtiņam Rakstiņš izrāvis gurniem visus ikrus. Nebijis ar to vien gana, tad vēl Mārtiņu salamājuši un sagrandījuši ar klāt».

«To jau mēs ar visu esam dzirdējuši tāpat», visi izsaucās. «Traki un nedzirdēti cilvēku darbi un vairāk nekas! Rīdīt muižas suņus ar savu Rakstiņu²¹! salamāt un grandīt pašu muižas cilvēku! – Tur balinās atkal kaulus!»

«Kas nu, zvērs, būtu par pašu suņu Mārtiņu, – ja nu muižas cilvēka dēļ tikai, – citādi tādu pilna Izjura, un lai tam ar vai desmit gurniem būtu izrauti ikri; bet par tiem pašiem suņiem tikai tas trakums», pirmais runāja joprojām. «Lai saka, kur kungi tādu pašu muižas suni ņems, kā lielais raibais Seka, kas jaunajam lielkungam staigā vienmēr līdz kā piesiets. Pats suņu Mārtiņš stāstīja, ka tīru baltmaizi vien ēdot, tāpat kā paši kungi. Viņš nemaz nezino, no kādas briesmīgi tālas un svešas zemes un nezin ar kādiem kuģiem tas neesot atvests. Nezin, vai pieci vīri būtu panesuši mērā to naudu, kas esot izdota par Seku. Un tādu muižas suni tu, malenietis, rīdīt ar zemieku suņiem? – Tur jāper vien no vietas, vai bez liktas dienas. Pats Čička tad ar tādēļ vien bijis šodien tur lejā; bijis tā pārskaities kā uguns un pavēlējis, lai pašam Vilēnu Jānim dodot četrdesmit koku un puikam ar mazāk nē. Redz, kā nu noēdīs! Rīdi nu muižas suņus ar savu Rakstiņu!»

«Kur tad tik vien spieķu?» iesaucās otrais runātājs. «Pavēlējis trīs dienas pērt no vietas... To es dzirdēju runājot no kādiem desmitiem».

«Es ar to pašu dzirdēju, es ar, es ar, ka Čička pavēlējis nezturamu mēzienu dot», vairāk balsu atsaucās.

«Vai nu gluži tik traki jau ir... pieliek jau ar savu daļu kurš klāt», cits izteicās no pulka.

«Kā tad pieliek?» pirmais atkātoja cietā balsī. «Pats Krūtežas tēvs jau, iznācis iz tiesas istabas, nemaz vairs spieķu skaita negribēja stāstīt, tikai atmeta ar roku, – nedrīkst ir ne runāt... to viņš tikai pasacēja. Un kādu briesmu tad nu vēl vajaga dzirdēt?»

Šai acumirkli ienāca kāds stoikā. Viņš bija pusbūža cilvēks, nopietnu seju.

Pirmais runātājs, ienācēju ieraudzīdams, sacēja: «Ekur Vilēnu Birnis pašlaiku ar ienāk kā pasaukts. – Klausies, Birni! tavam saimniekam ar visu savu puiku slikti».

«Slikti? Es nezinu nekādu sliktumu», ienācējs atbildēja, dubļus dauzīdams no kājām. «Nudien, aiz tiem velna dubļiem nevar gan vairs nekur glābties! Mūsu tēvs palika mājā mīstot linus un nezina neviens itnekāda sliktuma».

«Kas nu par linu mīstīšanu būtu vai nebūtu», pirmais runātājs atbildēja. «Par linu mīstīšanu nebūtu gan nekas, bet tur daudz vairāk nekā linu mīstīšana. Nospriests briesmīgs kūliens abiem ar puiku, nezin, vai vairāk nekā simtu spieķu...»

«Traks laikam esi, pļāpādams», ienācējs izsaucās dusmām pieņemoties. «Mūsu tēvam nospriests kūliens, tik nevainīgam cilvēkam, ka es nezinu vairs otra tāda!»

«Nudien! jānudien, nospriests. Pats Čička tak pavēlējis tiesai kult vai visu nedēļu no vietas un kādu trīsdesmit spieķu, laikam, dienā... Krūtežas tēvs nemaz negribēja vairs izsacīt, cik daudz gluži... par to, ka sarīdījuši muižas lielo Seku ar savu Rakstiņu; tas bijis, laikam, vai aizvakar vai!»

Ienācējs, jeb Vilēnu Birnis, kā viņu sauca, to dzirdot, tikai acis ieplēta platākas un nevarēja neko no dusmām izsacīt.

«Un suņu Mārtiņam ar Rakstiņš izrāvis visus vēderiņus un ikrus gurniem... tad Mārtiņu, muižas cilvēku, vēl salamājuši un situši vis... Vai «tad nemaz nav stāstījuši mājā? – Kas nu stāstīs, tik bailīgās lietās apdarījušies», cits pār citu steidzās pirmajam pielikt vēl savus stāstus.

«Trakie velni, sātana gari!» Birnis izsaucās, gandrīz drebēdams aiz dusmām. «Jūs jau ar saviem elles pekles melu meliem neesat no elles atnākuši šodien, bet no pašas aiz-aiz-elles. Vai mušmiru pārēdušies, visi runādami tik briesmīgi traku saltu melu valodu. Jūs jau te, Dundurā, nevien velnus, pašu sātanu ar visiem ragiem izmelojat no elles laukā».

«Mēs! kā tad mēs?» cits par citu stomījās, gan nu aizkārti no Birņa smagiem vārdiem, gan ar tādēļ, ka apzinājās ikkatrs tomēr pielicis savu daļu melu klāt.

«Mēs! Mēs, jā, mēs, kas tad cits?» Birnis it kā mēdīdams un tāpat vēl dusmīgi izsaucās pakaļ.

«Zināms, ka mēs neesam runājuši tur nekā», tie atkal runāja. «Ko jau cilvēki runāja, to runājām mēs pakaļ».

²¹ Dīvains suņa vārds! Tā vien izskatās, ka te ir iepīta kāda alegorija par preses rakstiem.

«Cilvēki runāja! tad esiet nu labāk paši cilvēki, paklausieties dzīvu taisnību no tā, kas pats redzējis ar savu aci un neplankšiet tādu velna melu par mūsu tēvu, ar visiem saviem suņu Mārtiņa ikriem un simtiem spieķu. Rītu būs jau citam pieaudzis pieci simti spieķu un Mārtiņš pats būs sadrupināts putrainu putrainiem. Tad atplētiel nu ausis un dzirdiet, ka tur nav patiesības tai suņu sarīdīšanā nevienā mata galiņā, – nepilnīgi cilvēki!

Tas bija aizvakar, tēvs uz mums ar otru puisī saka, būšot jāiet šodien vai žagaru cirst vai; slapjš nu gan esot, bet kas gan sagaidīšot sasalstam. Jaunnedēļ būšot jābrauc vienam atkal uz muižu sera vešanā, otram dienu stāvēt pie vēršiem, ko tad gan viņš viens izdarīšot, un žagaru vajagot, ko kurināt. Tā es ar saku: iesim ar, tēv! sak, linu tikpat šodien nevarēs vēl iesākt mīstīt, lai vēl atlaižas... kad uzkaltošus mīsta, daudz pakulās krīt un paši lini čūslenī vien stāv. – Paēdam brokastīs, saaujamies kājas, satecinājam cirvjus, – sak, iesim ar tad nu. Tā pati Pēterēna māte saka: kas būšot ar maltīti; vai azaidis būšot jānes pakaļ, vai ar nākšot uz māju? Es pats atkal saku: ko, vilku, nu pienēsās azaidu uz mežu, ko piestaigās uz māju, sak, cik gara tā diena... paņems tikai kartupeļus līdz, izceps, ieēdīs un beigta lieta. Daucis, mans otrs puisis, vēl nomēloja uz Pēterēna mātes, lai pavārot vien vakariņām maltītes daļai biežāku putru, – tas pats vien būšot. Un pats tēvs ar saka, ka jau nu mēs, puisī, vien nekā nesakot, tad viņš ar jau būšot mierā. Bet nu puika, Pēterēns, izdzirdis, ka cepšot kartupeļus mežā, – nu tikai līdz un mājā ne par ko palikt. Pati vēl negrib puikas laist, – neesot ne krietnu drēbju ko vilkties, ne ar ko aut kājā, bet mēs paši vien ar Dauci, sak, lai nu nāk, lai nāk... ko tur nu, vēju, darīs... puikam gribas līdz nākt, un šoruden tikpat vairs nedabūs mežā kartupeļu cept. Sak, un mums ar būs labi, pakurinās uguni, izrušinās kartupeļus vis...

Tā nu paņemam visas vajadzīgās lietas: kartupeļus, sausu sienu iekurināšanai, cirvjus padusēs un ejam. Atnākam pie Darījuma purviņa²² lejas gala, tur mums tādas biezas eglītes, un es saku: kursim šite uguni, sausa normala un laba aizvēja. Bet šie vien uztiepās, kuršot kalna galā purviņam, tur esot tuvāk žagaru ciršana. Un tā aizejam ar, sak, manis laba dēļ... bet būtu klausījuši mani un palikuši purviņa lejas galā, tad ar tā lēruma nemaz nesastaptu... dzirdēsīt gan.

Aizejam uz purviņa otru galu. Tēvs saka, lai nu es iekurot uguni... man esot labas šķīļamās lietas... šie sākšot vien tikmēr cirst žagarus. Es atkal nekā cita, sak, kad nu jākur – jākur, man jau tas izdodas gan! Tā es saku uz Pēterēna: paņem, puisīt, tur tos sausos egles zariņus, un pats tikmēr iešķīļu uguni ielieku to sienā... savēcināju, un uguns par nieku augšā. Ierādījis puikam kā jākurina, eju pats žagaru cirst, sak, lai nu šis nes vien zarus no meža un kurina. Ejot nocērtu vēl kādus kuplus paegļus, sak, puikam patīk tos likt uz uguns un tos vēkšķināt.

Nekā nu vairāk: mēs cērtam žagarus, puika kurina uguni un priecājas uz augšu lēkdams, ka paegļi tā vēkšķ ugunī.

Pēc brīža tēvs saka, lai ejot labāk un sametot pats kartupeļus pavardā... puika tikpat nekā neizdarīšot... man tā cepšana izdodoties labāk. Aizeju ar, sak, ka nu jāiet – jāiet... izrušinu pavardu, saraušu degošās pagales vēja pusē, kā jau palaikam, lai vējš kvēlu nes pāri par pavardu. Kad nu viss gatavs, sak, mest tikai kartupeļus iekšā. Un tā sametis, ierādu puikam, kā jāaprušina, lai vienas puses kartupeļiem nepaliek zaļas, otras nesadeg, kā jāuzmet sausas skujiņas, lai visai neapsvilst. Sak, nu vari cept, un pats aizeju atkal cirst. – Bet kas nu tev, Dieviņ! aizeju atkal aplūkot, vai būs gatavi, sak, ka nepārcepina, bet kur tev... vienas puses apsvilinājis melnas... apakšpuses gluži vēl kā vagā. Aizmirsis, pagānēns, aprušināt. Nu nekā cita, paņemu tūliņ žigli, žigli, aprušināju, ieliecu paegļa līkstiņu tarbā, vai ar biju nolauzis kuplus skuju zarus un nu reizes trīs, četras, savēcināju – tā tikai kartupeļi smejās vien pa pavardu, – apkaltuši kā kalāči. Sak, nekā puisīt, jāzina tas ar, kā kartupeļi jācepina. Tur var, sak, nākt vai diezin cik bagāts lielskungs, vai nezin kāds mācītājs, bet kartupeļu vis neizcepinaš. Tā nu vairāk nekā, izcepinašis, saucu šos: sak, ej! kartupeļi mīksti... nāciet ēst un necērtiet vairs!

Nu, tur apsēstamies visi ap pavardu, mizojam, ēdam, šo to pārrunājam un nekā vairāk, viss labi. Tā nezin kurš tur, – laikam vai es pats nebiju, – paceļu acis, sak, skatieties, kas tur? – divi trīs melni un viens pelēks lāpstā, diedelnieki, nositami, par pašu rudzu gabala vidu Brūža kalnā. Daucis, mans otrs puisis, kā tāds ātrs ir, uzslienas un grib tūliņ kliegt, bet kā par laimi, karsts kartupelis mutē un nevar itneko izkliegt, tikai nobulderē vien. Tā tēvs, – mēs savu saimnieku par tēvu vien saucam, viņš brīnum labs cilvēks; vai tad mēs gan tik ilgi dzīvotu pie viņa, ja nebūtu tik labs? – bet tēvs Daucim pamet ar roku, nudien, lai nekliežot, ja tie neesot vien tikai no muižas – paši kungi. Šis grib vēl kliegt un sirdās: kas, velns, tie par kungiem, bradāt tā pa pielijušiem rudziem. Vai esot ar vienu sauju iesējuši zemē, bet ēdēji gan paši pirmie! Pats sējējs, pats strādnieks neesot vēl ne iedomājies savu sēto riecieniņu rokās paceltu, jau šiem baltmaizes garozas vien griežoties ap ausīm, un tad vēl bradāt pa mūsu zemnieku

²² Nosaukums laikam no izteiciena «iet savās darīšanās».

rudziem! Bet mēs paši vien ar tēvu norājām un aizliedzām; sak, vai tu traks esi! Tā kā ādas nepārplēs! Ak, tu nu tādus izmācīsi, kad pats neesi ir ne siseņa vērtes pret viņiem... Tie tur tev bēdās, bet parādīs gan citādus zobus. Šis vēl tur kartupeļus vilkdams no pavarda nosirdās: būtu šim bijis kāda valdnieka spēks rokā, šis būtu izdevis pirmo likumu, ka visiem, lai viņi kādi kungi, un kad tie vai tīrus sirmus baltus vilkus vien dzenātu, bet ka tiem nav vis brīv bradāt pa cita rudziem, tāpat kā ikkuram citam malenietim. Bet kas tad nu viņiem esot bēdas, lai pat kāpostu dārzs; bliežot visur pāri, sacīt, kur priekša, tur ceļš? Tā mēs paši ar tēvu, kā vecāki cilvēki, norunājām, sak, vai nu valdnieki to tā grib, vai zina? Sak, vai nu bez likuma arī tas, ka nav brīv bradāt, lai viņi ar zemnieku rudzi tikai; bet ko tad tas likums priekš tevis, tā mulķa zemnieka, līdz? – Tur var likumi būt vai no tīra rūdīta zelta, bet ko gan tas likums līdz, ka neesi savu likumu pats ne acu galā redzējis. Un saki nu un stāsti, ja grib, ka tavā labā pavisam ir kāds likums pasaulē!...

Šie nu aizlāpstā tāpat kā sākuši pa pašu rudzu vidu, pāri kalnam, sak, Dievs ar viņiem, lai iet kur nākuši, un viss paliek atkal kā bijis. Bet te uz reiz Rakstiņš – suns, kā jau iesācis ganos, atnācis Pēterēnam līdz, – iesāk spēji riet; paskatāmies, un tūliņ ar ieraugām suņu Mārtiņu vedam lielo muižas Seku un citus divus suņus. Mēs tūliņ ar kliezdam, lai nenāk taisni te virsū: suņi var sākt plēsties, un tad nebūs labi. Mēs sakām, lai iet tur gar viņu galu purviņam, bet kas tev tas vairs klausīs, kas muižas dūmos kvēpināts! Nudien, paliek gan tie cilvēki, kas tur muižā ieiet, savādi. Ne tu vari vairs ar viņu ko sarunāt, neko sabūt, – skaidri cilvēku āksti. – Mēs nu Rakstiņu valdām, cik vien varam, bet ko tu novaldīsi, kad šis nāk ar visu savu virkni virsū, ka astes vien kuļ pa gaisu, un mūsu Rakstiņš ar tūliņ pretī. Šim iesāk tad ar nu visi trīs raustīties, un kliegdams un lamādamies, kā drīkstot savus zemnieka suņus laist pie muižas suņiem?... apsūdzēšot visus lielkungam kā velnus, un gan tad redzēšot, kas notikšot. Tā kliegdams satinās ar visiem saviem suņiem un pakrita garšļauku. Suņi nu tikmēr raustījās, kamēr lielais Seka paspruka vaļā. Par to visu nebūtu ar vēl nekas; suņi sastapās gluži labā prātā, astes vicinādami... sak, viņi jau prātīgi kustoņi, un paši neliek ne lāgā, vai es būtu bijis muižas suns, vai tu būtu bijis zemnieku suns, ka tikai suns, un nav nemaz tādi, kā mēs, cilvēki, paši esam gan dažreiz. Tā nu suņi, kā ar labu satikušies, varbūt izšķirtos ar tāpat ar labu, bet šis, tāpat gulēdams un lamādamies, iesāka sviest mūsu Rakstiņam ar akmiņiem un sprunguļiem, bet akmiņi visi garām vien skrēja. Daucim, manam otram puisim, kā jau tā mēle diezgan žuburota ir, un šis iesakās: Mārtiņam laikam muižas meitas nogulējušas roku, nevarot iesviest taisni neviena akmiņa. Tika šim vēl lielākas dusmas un nu tikai skriet suņiem pakaļ ar akmiņiem un lamādamies. Mēs ar tēvu gribam šo pievaldīt, sak, esi jele cilvēks un nesviest Rakstiņam; var nosist kāju vai, un vai nu sunītis te vainīgs? Mēs paši izšķirsim ar labu; liec vien tikai mierā. Bet kas tev, Dieviņ, kā Rakstiņam sviež, tā paša Sekam par pašu priekšpleca lāpstiņas galu. Un nu šis, kā jau muižas suns, nevarēdams diezin kā panest, sāk kaukt, vai visa pasaule plīst pušu. Pārbijāmies mēs ar, sak, kungi tikko vēl aiz kalna, – nudien, velna būs! Bet nebija vis dzirdējuši, un Seka, nabags, galā ar apīmstījās gan, un nu lec ar trīs kājas vien. Tomēr šim, pagānam, nav vēl diezgan tā paša lēruma... Es jau saku, kurš tur muižā ieiet, tā bez prāta ar paliek ar visu savu muižas lielību, tā šis ar – skrien vēl Rakstiņam virsū spert ar kāju. Bet ko tu tam ķersies klāt, kuram, kā veci ļaudis saka, zobens vienmēr klāt, ko sevi aizstāvēties. Līdz ko nu iespēra Rakstiņam tukšmaņos ar kāju, tā šis perr... pašam mīkstumos iekšā... ieķeras melnajās ūzās un virkšš... izrauj kādas divas strēmeles no viena melnā gurna. Nu mēs vairs nekā, saķeram Rakstiņam aiz pakauša, novelkam aiz pavarda un pasakām: vai nu vēl vis netika diezgan, sak, ja nāksi vēl kasīties tā kā bez prāta, tad ar pašam labi neies. – Nu redzēja, ka labi nebūs, saņēma klibo Seku pie striķa un ar visiem trim tad aizgāja lamādamies un draudēdams, lai tikai pagaidot, kas nu mums notikšot!

Te nu redzat! Te nu ir visa jūsu lielā melu rīdīšana, visi suņu Mārtiņa izrautie ikri, visi tūkstošie spieķi. Laikam melis samelojis, zinādams, ka pašam ūzas plīsis par lielo Seku, un nu griež ar meliem vainu uz citiem, un jūs melojat līdz un ticat... nepilnīgie cilvēki».

«Ko tad mēs melojam!» sauca pretī viss pūlis. «Mēs izstāstām tikai to, kas šodien noticis, ka pats Čička pavēlējis jūsu tēvu un puiku žagarot. Vai tas nu ko atņems, vai iedos, kad mēs stāstīsim tā vai tā!»

«Bet nu tad es ar saku: ja tie mūsu tēvu un Pēterēnu var tik taisnā lietā sodīt, – tad, nudien, debesīm vajaga plīst par Izjuras muižu, tāpat kā lielpiektdienā, par tik lielu un briesmīgu netaisnību».

«Neplīsis Izjuras muižai ir ne cāļu kūtiņa, kur nu vēl debesīs», pirmais runātājs sacīja. «Ai, ai! cik viss Malienā nav noticis, un gan vēl daudz, daudz briesmīgāk, bet kas cits gan plīsis, vai plīsis, kā tā pati maleniešu āda vien vienīgi».

«Ko tu runā, kā bez prāta! Mēs tak ar Dauci tik stipri liecinieki un liecināsim, ja grib, vai pašā augstākā senātā».

«Jūs liecināsīt?» pirmais runātājs atkal teica. «Kas tad jūsu pieņems par lieciniekiem, un paši ar bijuši turpat klāt».

«Nepieņems? par ko tad nepieņems? Laikam es iešu melot? Vēl nav pilnas trīs nedēļas, kā biju pie vakariņām, un tad tikdaudz nebūtu kauna vai goda, ka ietu tūliņ jau grēkot?»

«Redz, cik tas ar zina par mūsu Malienas lietām! Vai tu nedzirdi vai? pati muiža jau to pavēlējusi, pats junkurs Čička to uzdevis tiesai tā, – un ko tur vairs spriedīs, ko liecinās, kur muiža pavēlējusi? Un kurai muižai tad vajaga liecinieku pret mums, ko tā pavēl?»

Birnis gan pretojās, gan pretojās, ka tas nenotikšot un nenotikšot ne par ko, jo tad vairs viņš nesaprotot, kā pasaulē gluži dzīvot, ja viņu tēvam ar Pēterēnu būtu tāds netaisns sods jācieš. Bet galā paredzēja tomēr to pašu, ko jau citi ar sacīja, un labajam Birnim tad asaras iespiedās acīs, un viņš, acis slaucīdams ar cimdu pāri, runāja: «Bet ja nu gluži tādā postā esam, tad gan nezinu, ko lai izdarām!»

«Ko lai tur izdarāt, kur jau izdarīts», runāja kāds no pulka. «Iesauks vien tiesa un uzskaitīs pavēlēto skaitu... ej nu tad žēlojies, vai dari ko gribi, un kas tad gan vairs atņems? Ja tad ietu gandrīz vēl lūgties pie paša jaunā lielkunga...»

«Cik tam ar prāta!... lūgties jaunā lielkunga?» iekrita pirmais vidū. «Nebūtu Čičkas tur klāt... bet nav ticams ir tad, ka tur atradīs vai to mazāko apžēlošanu. Drīzāk, ja ietu uz draudzes tiesas lielkunga...»

«Kad tu par mani saki, ka man nav prāta tur, tad es gan pasaku to pašu par tevi, ka tev nav vēl ne tik prāta, sacīt, lai Vilēnu Jānis ietu lūgties draudzes tiesas lielkunga. Par pašu draudzes tiesas lielkunga varbūt nu gluži nevarētu diezin ko sacīt, ja tas būtu par pašiem maleniešu cilvēkiem vien, bet nu tas ir pret pašu muižu, pašas muižas pavēlēts, un tad draudzes tiesa, viena malenieša dēļ, ies atcelt muižas pavēli, ies ko darīt pret muižu? Tā jūs esat kur to dzirdējuši, es gan neesmu nekur līdz šim Malienā tā dzirdējis!»

Šo runājot, ietuntuļoja vecais Gremoklis ar visiem saviem dubļainiem čabatiem. Piegājis pie stoikas, Gremoklis izvilka no manteļa azotes kaut kādu dubļainu vīkstolu un to uzlika krodzniekam priekšā uz stoikas galda:

«Redz še, papiņ! es tev atnesu kukulīti... Tur Klūgatas piekalnē sliedē bija. Nezin, kā ieraudzīju, sak, kas tur tāds raibs... paņemu, un redz... kādam tak nokritusi... Vai nu tas pats Tituļbu tirgus vainīgs, vai... Laikam riteņi gājuši pāri, tāda sapikņota ar dubļiem».

Krodznieks tur nezin ko rīkojās ar savām pudelēm, un tikmēr pazīstamais pirmais runātājs uzlikto dubļaino vīkstolu paņēma un atvīstīja... «Cepure», viņš iesaucās to izcēlis, un tad iesāka dubļus nodauzīt gar stoikas malu. «Pagāns, visa ar dubļiem... laikam kādam Cīruļvējputenim nokritusi... tādu pašu mazu nadziņu ir».

«Ēj, ko nu te pleitē», krodznieks bārās. «Aptaisa visu stoiku ar dubļiem. Un ar to jau dubļu ar neiztīrīsi... drīzāk saplēsi. Ej, iedodi labāk Mādžai tur ķēķī, ja gribi dabūt tīru».

«Kas nu vēl meklēs Mādžas! iešu pats un paskalošu turpat, kur Cīruļvējputenis šodien tīrījās no saviem dubļiem».

Gremoklis pa to starpu izdzēra savu zināmo mēru, noslaucīja muti ar cimdiem un aizmaksāja šā rīta parādu un tagadējo mēru, runādams, nu esot dabūjis no ādmiņa naudu, un kad jau esot vien nauda, tad Gremoklis ar nekad nepaliekot parādā.

Pirmais runātājs ar nu tagad ienāca, izmazgāto cepurīti rokā žņaudzīdams: nu esot slapja kā vārna; tad izlīdzinājis, to uzlika uz stoikas... tikpat viņam ar tad būšot kas no atradībām par mazgājumu.

Kā jau palaikam maleniešu dabā, visi saspiedās tūliņ skatīties, galv' pie galvas, tā kā deguni un muguras vien bija redzami, kā šķirstu vāki.

«Kas, purvs, tā par tādu savādu cepuri? – raibām malām un dibenā sagriezti tādi savādi klinkāni, kā kāpostu grūžamie dzelži», kāds skatīdamies sacīja. «Un redz, kāds vien tas nadziņš, pašam Gremoklim, nudien, ikšķa nags lielāks».

«Laikam kāda kalāčnieka cepure. Tie ar reizēm tādas savādas saliekas, pircējus pievilkdami», kāds cits izteicās.

Tiesa ar gan bija, ka cepurīte bija savādāka. Loks viņai bija dažādām krāsām, bet nevarēja tikai gluži izšķirt kādām, jo bija vēl slapja, un tad krāsu nevar nekad gluži lāgā izšķirt; vai nu tur bija brūnas, zilas, sarkanas, zaļas krāsas, jeb arī mazgātājs, cūku rakumos mazgādams, bija piejaucis arī kādas krāsas pats no sevis klāt, un tādēļ īsti nosacīt nevarēja, bet par trim savādām krāsām gan mazāk nebij.

«Pag! – kam es esmu redzējis kā pa acu galam tādas cepurītes?... Nudien, atgādāties nevaru, bet redzējis gan esmu... vai nu muižā, vai kur citur kādiem kungiem», pirmais runātājs gudroja.

«Kungiem redzējis tādu?» kāds jautāja pretī. «Tā jau sašūstīta un sarostīta no visādiem krāsu gabaliem tikai aiz nebūšanas, tāpat kā manas sievas mātes gultas sagša. Tā ar dzīvodama Tituļbos reiz par pavārīšu, tur nezin no kādiem nekādiem lupatu gabaliņiem sakrādāmās, sarostījusies sev tādu sagšu, raibu kā purva strazdiņa krūtežu. – Nekas vis gluži nav, kad tā no niekiem zina vien ko izgatavot.

Nebūšanā labāk jele kas, nekā gluži nekā... Tāda pati ērmota ir tā cepurīte ar, bet tak labāk nekā kailu galvu. – Bet maza nu gan ir! Laikam, nav bijis īsti ko rostīt...

«Bet paskatieties!... dibenā ir pušu, – tā kā pārdurta», pirmais runātājs sacīja, cepurītes dibenā cieti ieskatīdamies. «Un nav viens caurums vien!... skaidri tā kā ar labu lopu kaujamo dunci būtu durts. Viens, divi, trīs, četri, pieci, seši! – seši caurumi. Gremokli, tu vēl domājies atradību, laikam, dabūt? Lai ar vai pašu cepurīti visu atdotu, ir tad negribētos nevienam vairs graša ostiņas izpirkt par to. Man ar tikpat kā nekā par mazgājumu. Še, noslauki labāk savus čabatus ar to», un to izrunājis, viņš nometa cepurīti uz stoikas tā nevērīgi.

Pēc brītiņa kāds cits paņēma cepurīti, kad visi bija noklīduši no stoikas galda un iesāka cieši to apskatīt. «Dūrieni! – dūrieni cepurē un pašā dibenā pret pašu galvas vidu!.. Dariet ko vien gribēdami, tie nav labi dūrieni tur. Nudien, tie ir burlaku dūrieni! – nāciet skatīties, ja grib, visi! Ar burlaku dunci pārdurts... skaidri ar lielu burlaku dunci pārdurts».

Viens pats burlakas vārds, visus tā sakustināja, ka visi atkal saskrēja pie stoikas, sabāza atkal visus savas galvas un vēl ciešāk nekā pirmīt degunu pie deguna, skatīties burlaku dūrienos, burlaku sadurstītā cepurītē. Tos laikos, kad izjurieši taisīja savu jauno tiesas māju, tad visā Malienā, un tā arī Izjurā, visus slepkavus un slepkavas darbus tikai tā sauca par burlakiem un burlaku darbiem. Un visiem maleniešiem, miera un goda cilvēciņiem būdamiem, saprotams, visi tādi burlaku asiņu darbi tad arī bija jo briesmīgi, tā kā burlaku vārdu vien jau dzirdot, tie drebēja, nudien.

Bet tomēr tas bija atkal tā brīnišķi, ka mīļie malenieši, lai gan tik brīnum bailīgi un nepanesīgi bija no visiem tādiem briesmu darbiem un vārdiem, tomēr viņi atkal nekā neklausījās ar tādu ziņkārību, sakot, ar tādu izsalkumu, nekā visus tādus burlaku stāstus, visus nokārušo, modzekļu, kara laiku, mēra un citus tādus vai kādus baiļu stāstus... Tā tas bija arī visu izjuriešu dabā un tādēļ tad tie tik visai saspiedās un sagula skatīties zināmos burlaku dūrienos. Arī pat noskumušais Vilēnu Birnis piecēlās no piemūrīša stūra skatīties burlaku dūrienos.

Tagad nu iesākās apspriešana par burlaku dūrieniem un burlaku sadurto cepurīti.

«Vai tavus briesmīgus burlakus! Tavus trakus burlaku dūrienus! Ņemt un durēt taisni otram cilvēkam galvā! Pašā dienas vidū nokaut cilvēku un itin neko nebēdāt! Un tik daudz dūrienu ar reiz! – Nevar saprast, kā viņš, tas burlakas sātans, varēja sadurt tik daudz ar reiz? Laikam nabaga cilvēks turējies pretī un tā cīnoties sadurts tik daudz».

«Bet, nudien, tai gan vajaga būt vai tīra krama galvai», kāds sacīja, taustīdams savu galvu. «Sešus tik lielus dūrienus panest! Mana galva nepanestu, nudien, vēl krietni... viena paša dūriena ar tik lielu burlaku dunci, ka būtu jau pagalam. Būs bijusi gan kāda vecu laiku paure... tad viņas bijušas citādas nekā mūsu čaugas. Un tos laikus viņi ar gan varējuši citādi dzert, nekā mēs, šitie jaunu laiku cilvēki. Iemetis tikko piecas astoņas – esi noreibis kā kaķis».

«Nezin, skaidri... kaut varējis to zināt, ar kuru dūrienu gluži nodurts», otrs teica. «Galvvidū vien dūris, kā traks, – un tā no virsus. Laikam, pagāns, iekāpis pašos ratos un uzmācies nerēdžot no pašas muguras... Redz, kā ir! cepurīte te, nezin kur pati sadurstītā galviņa, kas nēsāja cepurīti? – Lai nu saka, ka nav taisnība, ja teic: no nāves neviens nav drošs».

«Lai tevi devītā nelaime!» kāds izsaucās un ātri atkāpās no stoikas. «Man iesāvēs prātā, un labāk tad es ne tuvumā neēju klāt pie tās cepures. Ienāk nu tagad tiesu kungī un burlaku dzinēji, un sāk vien prasīt un dzenāt: kur cēlās tā nokautā cepurīte? Lai saka, kas ir ar cepuri? Kur to ņēma? Kur ir pats tas nokautais? Kā varēja cepure atrasties te bez paša nokautā? – Sakiet nu, ko atbildēs te kurais? Lai Dievs vien žēlīgs! man bail pavisam iedomāt, cik cieti tiesas ņem tādas burlaku lietas!»

Acumirkli ar viss pūlis bija nost no sadurstītās cepurītes, kura palika nu viena pati uz stoikas. Labu brīdi neviens nesacīja neko, tikai bailīgi skatījās cits citam acīs.

«Nu, Gremokli, pagān!» pirmais runātājs iesāka, un kas visās lietās tagad Dundurā likās būt tas gudrākais. «Piķī jau esi iekāpis ar visu savu cepuri! Kā tu pierādīsi, ka cepure bija viena pati Klūgatas piekalnes sliedē? Un kur tu ņemsi to cepures nokauto atrādīt? Nezin kādā mārķā vai krauļu blāķī tas nebūs jau noglabāts no burlakiem».

Gremoklis nesacīja nekā pretī, bet ievēla tikai tā vienaldzīgi tabakas kumosu otrā vaigā.

«Un tev pašam ar tad neies vis diezin cik labāk nekā Gremoklim. Tu ņēmi izmazgāji dubļus un asiņus no cepures», otrs runātājs atbildēja, it kā Gremokļa vietā. «Paskaties nu pats, vai redzēsi tur cepurē vairāk kādus asiņus? Redz nu, kam skrēji tā kā lielība tur uz cūku rakumiem mazgāt! Kad nu tiesa prasīs, kur palika tie asiņi tur no burlaku nodurtā cepures; jo kā varēja cilvēku nokaut bez asiņiem? Un ko tu sacīsi tad? Un mums visiem būs jāliecina, mēs redzējām gan, ka viņš izmazgāja to sadurstīto cepuri cūku rakumos».

«Nu, ka tu tā saki, tad jau es varu iet un savārtīt tūliņ cepurīti tāpat atkal dubļos un tad tas pats vien būs», pirmais runātājs atbildēja un taisījās cepurīti ņemt un iet laukā.

Bet otrais runātājs un citi visi neļāva tā darīt ne par ko. Ja viņiem esot jāiet par lieciniekiem, tad jau vēl trakāk tā lieta varot iziet; tad jau viņiem ar būšot jāatbild par tādu nokautā cepurītes savārtīšanu pa dubļiem; redzējuši visi esot, bet kādēļ atļāvuši tad to vārtīt, ja bijuši visi nevainīgi?»

Pirmais runātājs stipri sašuta to visu tā dzirdot.

Bet šinī pašā brīdī dzirdēja kroga porūzī stipru kāju dauzīšanu un pilnā kaklā runājam:

«Klausieties! Uzkreklis nāk!» vairāk balsu izsaucās. «Viņš zina vislabāk par likumiem un tādām tiesas lietām. Prasīsim, redzēs, ko viņš sacīs par tiem visiem cepures dubļiem un dūrieniem?»

Patlaban ar ienāca lielā krogā Uzkreklis pa visu priekšu ar visu savu lielo virslūpu, tad Krūteža, Jukuma tēvs, Trejukungudiena un tā visi citi tiesas tēvi cits pēc cita, un Apzarnis.

«Mēs būtu jau sen te Dundurā, tikai jūsu vien gaidījām», Uzkreklis laipni runāja. «Sak, bez tiesas tēviem gan neiesim uz Dunduru vieni paši vien, lai tur vai kāds gals. Bet kur tad Cīruļvējputenis, pagāns, ka neienāca reizē ar mums visiem. Ka neaizmūk vien, un kas tad pirks viņa daļu miera kāzām?»

«Nu, tā vis gan nedarīs šoreiz, lai vai ūzas, ja grib, ieliek ķīlām. Viņš tepat laikam porūzī palika», tā Krūteža apgalvoja.

«Nē, man vajaga redzēt, kur viņš palika. Es tādus putnus iemācījies diezgan pazīt, staigādams tik daudz ap tiesām». Uzkreklis, visā mutē runādams, atgriezās atpakaļ, pavēra ķieģeļaino kroga durvi un galvu izbāzis gar stenderi, sauca: «Ej! barona jaunsungs, kur paliki?»

«Es iešu gan, es iešu gan! Ejiet vien, es tūliņ būšu iekšā kā sviests», atskanēja no kāda kakta, kur Cīruļvējputenis, jeb Cīruļputenis, kā Uzkreklis un arī citi sauca, sasukāja matus, kuriem vēl ar to pašu šās dienas mašīnu eļļu diezgan pietika. Tad ņēma saskrūvēja tās divpadsmit, trīspadsmit ūsiņas spalviņas uz katras virslūpas un sagrieza ķīļa bārdiņu, taisni pastaladatas resnumā, jeb, kā viņš mēdza tad runāt savā augstā valodā, ka cilvēkam vajagot uzvesties peini un smalki, citādi viņš neiztaisot ne pēc kā. Un lai ar smalks cilvēks esot klaji tikai prastu maleniešu zemnieku un bauru vidū, tomēr viņam vajagot pašam visur zināt, kas viņš pats esot, pēc kā viņš, tas smalkais, cilvēks izskatoties. Un tādēļ ar Cīruļvējputenis negāja ir Dundurā, šai Izjuras maleniešu circeņu baznīcā, kā viņš pats Dunduru nosauca, pirms nebija, ja ar ne vairāk, tad savu ķīlīti apgriezis riņķa dancī reizes deviņas.

Uzkreklis, durvis aizvēris, atgriezās lielā krogā atpakaļ, kur citi stāvēja kā apstājušies. Uzkreklis aizsteidzās atkal visai tiesas tēvu virknei priekšā, runādams, iešot vien iekšā, gan tad viņš nu ienākšot; jo viņš gribēja būt šovakar tiesas tēvu ievēdējs stoikā.

«Pagriezieties!» Uzkreklis lepni pavēlēja, jau tikko kāpdams pār sliekšni. «Vai nezināt vis, ka likums ir, ka ceļam uz stoiku vajaga būt allaž tīram. Vai nav vis acu redzēt, kas te nāk man pakaļ?»

«Uzkrekli! Uzkrekli!» vairāk balsis sauca pretī ar reizi. «Tu zini no tiesām un likumiem labāk nekā neviens, tad saki nu, vai tas priekš tiesām ir vienalga, ka nokautā cilvēka cepuri izmazgā no vieniem dubļiem un savārta atkal otros dubļos? Vai tad tas tiesām ir viena alga, vai ne?»

Uzkreklis neizprata no šā vaicājuma itin nekā, bet tikai acis vien mirkšķināja.

«Gremoklis atradis Klūgatas piekalnē ceļa sliedē nokauta cilvēka un ar burlaku dunci sadurstītu cepuri – un ekur šis ņēma un to izmaz...»

«Nevajaga vis priekšlaiku nekā izmuldēt», pirmais runātājs iekrita otrajam starpā. «Nedrīkst neviens it neko sacīt, kas te noticis un lai izsaka Uzkreklis te visu taisnību pats vien no sevis. Mēs gandrīz visi rēķinājām, ka tas vienalga, lai vai kādos dubļos, kad tikai dubļi».

«Redz nu, kas tu pats par cilvēku!» otrais runātājs izsaucās. «Man liedz, bet pats atkal grib izplāt visu. Kad tu esi tāds, tad es ar nesvētīšu vis...»

Uzkreklis tomēr vēl neko nesacīja tur vidū par sadurto cepuri, jo tik gudrs bij gan, tik ilgi staigādams ap tiesām, ka cieta klusu, kur nesaprata ne tās mazākās zīmītes no tā visa, ko runātāji te īsti gribēja. Pēdīgi Uzkreklis, izšņaucis labi tīru degunu, sacīja:

«Pag, ko te niekojaties. Kur ir tā sadurtā cepure, lai es redzu... dodiet šur! vai šitā te uz stoikas?» Uzkreklis cepurīti paņēma, tālāk runādams: «Tāda strīpaina ir, kā modzekļu cepure!... Un kāds vien nadziņš!... tā kā lielāka nebūtu bijis. Nau jau nemaz liela cilvēka cepure. Kur tad ir visi tie dūrieni? Ak te pašā dibinā!... Jā, tie ir visi burlaku dūrieni no vienas vietas. Tos es visus pazīstu labāk nekā pats savus piecus pirkstus... Jā, jā tik skaidri burlaku dūrieni, kā vien var būt... Pulka reizes, sātans, dūris... bijusi stipra galva».

«Mēs ar sakām, bijusi stipra galva, no kādām vecu laiku galvām vēl», otrais runātājs iekrita starpā.

Uzkreklis nelikās tā ne dzirdot, bet runāja vien tālāk: «No virsas vien, pagāns, dūris... ar šito dūrienu nodūris...»

«Ar kuru, ar kuru?» – liels pulks degunu salīda atkal kopā, prasīdami un skatīdamies, ar kuru dūrienu nodurts. Turpretī Uzkreklis ar jo lielu zināšanu un tā savādi atzvēlies pie stoikas, rādīja un skaidroja, ar kuru caurumu nodurts: «Īpaši ar šito dūrienu nodurts», viņš ļoti noteicoši sacīja: «citi visi dūrieni slīpi gājuši galvā un par tiem vēl nebūtu vis diezin kas, bet šitas taisni un stāvu iedurts pašā galvvidū – dzīslu mazgā iekšā, un tūliņ tad ar to pašu cilvēks miris; to var skaidri redzēt no cauruma vien».

«Redz, kā tas, kas likumus un visas tiesas redzējis un staigājis ap tām, redz, kā tas ar tūliņ pazīst īsto dūrienu. Tādēļ ar tiesas visus tādus burlakus pazīst, saķer un nosoda», apkārtējie brīnījās par Uzkreklja zināšanu. «Ko tad mēs! pirmīt – gudrojām vai visi, bet īstā dūriena neviens nedabūjām rokā».

«Jāsmejas! vai tādas lietas vien es esmu redzējis? Kā, sak, nezin kā es neesmu redzējis, kādu lietu, staigādams ap tiesām», Uzkreklis lielījās. «Lai parāda vien kaut kurai tiesai tos cepures burlaku dūrienus, un no tiem pašiem dūrieni vien tiesa pasacīs un zinās burlakus noķert un nosodīt, tāpat kā es ar, – pasaku tūliņ, kurš īstais dūriens... Tas mums viss gluži maza lieta».

Pašlaik bij ienācis arī Cīruļvējputenis ar visām savām sakrūvētām ūsiņām un sagrieztu ķīlīti zoda galā un līda ar tūliņ pie stoikas, pie citiem visiem lieliem vīriem, un ar abiem elkoņiem šķirstīdams ļaudis, kā jau tāds, kuram šovakar te Dundurā īpašas tiesības. Brītiņu stīvi skatījies sadurtā cepurītē, kuru Uzkreklis grozīja un cilāja pa gaisu, ar to pašu lielu lielo lietas zināšanu, un tad viņš, savu postaladatas ķīlīti izslējis, ātri iesaucās: «Uzkrekli, trakais! kur tu ņēmi to cepurīti?»

«Kur ņēmi! Bet paskaties nu labāk te! Kamēr mēs jūsus abus ar Apzarni tur lejā darījām par cilvēkiem, tikmēr atkal citi kauj cilvēkus tur Klūgatas piekalnē nost», Uzkreklis lepnām dusmām runāja, cepurīti turēdams zem Cīruļvējputeņa postaladatas ķīlīša.

«Cilvēks nokauts? Edz kādi velni nav... kas tev stāstīja, ka cilvēks nokauts?» Cīruļvējputenis, ar savādām bailīgām acīm skatīdamies tūliņ atkal prasīja; jo lai gan viņš bij, kā pats sacīja, pavisam jau savāds cilvēks nekā visi citi malenieši, tomēr burlaku bailes viņam bij tās pašas, kas visiem citiem prastiem maleniešiem.

«Paskaties tikai šurp», Uzkreklis runāja, rādīdams sadurstīto cepurītes dibenu. «Vai te vēl kas jāstāsta kuram?... tie visi no vietas burlaku dūrieni. Nakts vidū pazīšu visus!»

«Trakais Uzkrekli! Vai tu ar pavisam zini, kam tā cepure ir? – Miega Miķeli, tu jau nezini ne dzīva velna tur – tikai muldi! Tā tak mūsu pašu Malienas studentu cepure ar visām savām korporācijas bantēm un zīmēm... Tie nav nekādi burlaku dūrieni. Zirgu kāpuri jūs! – neviens pats nepazīstat tās cepures». –

«Malienas studentu cepure!» Uzkreklis izsaucās pakaļ. «Kas tur par to, ka Malienas studentu cepure? Kas tie Malienas studenti tādi kungi ir? Un vai tad burlakas viņu...»

«Es tev saku, Uzkrekli, tu nezini itin nekā pasaulē!» Cīruļvējputenis kļiedza pārskaities «Tu izskaties tīri pēc zemnieku baura, pēc lāča; tevī nevar uzskaitīt ne piecu mārciņu prāta... tu od viss pēc muļķa malenieša».

«Es gan nezinu, kas, Cīruļvējputeni, ar tevi ir, kas nava!» tas pats jaunais cilvēks runāja, kas Uzkrekli ar šodien sakaitināja tāpat Dundurā par zemes mērīšanu. «Tiklīdz ko tu, Cīruļvējputeni, iesāc runāt par taviem Malienas studentiem un tiem ģimnāzistiem un citiem tādiem pašiem, tā tu runā tūliņ tādā savādā ķēkšķu valodā».

«Ķēkšķu valodā! Kādā ķēkšķu valodā?»

«Ķēkšu valodā, jā! kā tad citādi? Kurš izjuriētis vai ar cits kāds skaidrs Malienas cilvēks runā tā, kā tu nupat ar Uzkrekli? – Tu izskaties pēc lāča... tevī nevar uzskaitīt ne piecu mārciņu prāta; tu od pēc muļķa... un vai tā nerunā visas mūsu muižas ķēkšas? bet gan neviens īsts Malienas cilvēks. Un, lai saka visi citi, vai tā nav? Ja ar tu būtu runājis vienumēr tā, tad nu nebūtu tur vēl nekas, un neākstījis valodas allaž tad, kad stāsta ko par saviem Malienas studentiem».

«Tu, muļķa malenietī! e-ka tā nav nekāda ķēkšu valoda», Cīruļvējputenis kļiedza un sita ar savu plāno dūri par galda stūri... «Tā ir visu Malienas lielo un smalko cilvēku valoda. Tā runā visi mūsu Malienas studenti, visi mācītāji, visi skolu kungi, visi muižu...»

«...visi muižu suņu Mārtiņi, kučieru Brenči, istabu Grietas, ķēkšu Madaļiņas...» iekrita jaunais cilvēks smiedamies, vidū.

«Tu nedrīksti mūsu lielo Malienas vīru valodas nogānīt par ķēkšu un suņu Mārtiņu valodu. Ja man par saviem Malienas studentiem un viņu lietām un citiem visiem mūsu smalkiem cilvēkiem jārunā, tad es runāju viņu smalkā Malienas valodā, tad Cīruļvējputenis neies vis runāt tai prastā un zemā Malienas valodā, kurā jārunā tikai ar prastiem. To es tev pasaku!» un tad spēra atkal ar dūri par stoiku, ka ostiņas vien lēca augšā.

«Ko, nelaim', tu te daudzies kā lietuvēns! Ja jau gribas roku tā daudzīt, ej, dauzi tās laukā ap sienām, bet ne te. Stoikas galds jau nav priekš tavas sadauzīšanas».

«Tikpat te atkal lāgā neies», Jukuma tēvs runāja, nosēzdamies savā labākā vietā aiz stoikas, pie lielās mucas. «Krūtežas tēv, ņem nu labāk un izlīdzini atkal tos».

«Ko, vēja vanagi, ķildojaties tā par visām mūsu ķēkšu vai smalku cilvēku valodām», Krūteža ar tūliņ iesāka. «Tikpat taisnības un netaisnības te vienam, tikpat taisnības un netaisnības otram. To tādu valodu runā mūsu suņu Mārtiņi, mūsu muižas ķēkšas, to runā arī visi mūsu smalkie ar visiem saviem Malienas studentiem un nezin kādiem nekādiem vēl nē. – Un es saku taisni: vai tie vairs kurais ir kādi skaidri Malienas cilvēki? visi sajaukti kā aizperētas olas; nezin ar kādu raugu kurais nē. Kas mums par visiem viņiem bēdas vai nebēdas!... runāsim tikai mēs paši savu skaidro Malienas valodu... kas mums daudz par viņiem, lai āksta viņi kā kurš grib savas mēles. – Nu, stāsti, Cīruļvējputeni, labāk to pašu, kas tev palika mēles galā par visiem tiem burlaku dūrieniem».

«Nu, tad nedrīkst ar neviens manas smalka cilvēka valodas jaukt un maisīt, kur man jūsu prasto maleniešu starpā jārunā par Malienas studentu un visu mūsu smalko cilvēku lietām. – Un tu ar, Uzkreklis, nedrīksti mūsu Malienas studentu cepures pacelt ne ar vienu pašu pirkstu», un tā runādams, Cīruļvējputenis izrāva sadurstīto cepurīti Uzkreklam no rokas. «Tu nedrīksti, ka es tev saku! Tavas rokas jau ož ne pēc kā... es nevaru nemaz izsacīt savā smalkā valodā, pēc kā tavas rokas ož».

«Nudien, šim jau ar ir taisnība, kā pirmīt sacīja par visu to ķēkšu valodu», Uzkreklis teica aizkārts, ka Cīruļvējputenis viņam izrāva cepuri, tur kur viss Dundurs bij uzticējies viņam, visu pirmākam burlaku dūrienu pazinējam. «Nudien, neviens gati nesapratām, tavas lielās ķēkšu valodas, kad tu sāc ķēmoties ar to. Manas rokas ožot... lai nu klausās viens cilvēks!»

«Vai es saku ožot: bet es saku ož... uzdari nu labāk savas lielās vērša ausis un tad sāc runāt ar smalku cilvēku».

«Tas vienalga, ož vai ožot; abiem tur tad vajaga būt degunu, un vai tad manām rokām ir kāds deguns, ka viņas ož?... Saki nu, ka esi tik gudrs!»

Krūteža nāca atkal vidū, tos izšķīrt un tad, izņēmis sadurstīto cepuri no Cīruļvējputeņa rokas un nu savureiz skatīdamies sadūrumos, ar visu savu vecākā tiesas vīra zināšanu sacīja: «Es ar par valdnieku iedams esmu redzējis visādus dūrienus, bet šitie būs gan laikam burlaku dūrieni. – Būs gan mūsu Uzkreklam taisnība».

«Ko nu, Krūtežas tēv, klausies tai skrodera virvulī ar visu savu blēņošanos, ka tā esot Malienas studentu cepure un neesot ar tie nekādi burlaku dūrieni. Par piecas verstis pasacīšu, ka tie burlaku dūrieni. Ja mēs abi ar Krūtežas tēvu nepazīsim burlaku dūrienus, nezin, kas tad gan pazīs?»

«Ej nu ej, miežu Miķeli! Es jau pirmīt sacīju, ka tu izskaties pēc lāča un nezini itin nekā, ko tie dūrieni iztaisa», Cīruļvējputenis runāja, cepurīti izņemdam no Krūtežas rokas; izberzēja atlikušos dubļu netīrumus, izdauzīja to uz delnas un tad rādīja, stāstīdams: «Skatieties nu, kam daudz maz oms un neklausieties tai Uzkrekļa miguzī. Visi šie dūrieni uzskatāmi gan pēc burlaku dūrieniem, kas nezina nekā no visām mūsu Malienas un visas pasaules studentu lietām... Bet šie dūrieni visi ir pašu Malienas studentu dūrieni un neviena cita dūriena...»

«Pašu Malienas studentu dūrieni?» vairāk balsis iesaucās atkal reizē, brīnīdamies, un saskrēja skatīties apkārt Cīruļvējputenim. «Kas tad viņi, tie Malienas studenti, gluži tādi ir par cilvēkiem, durstīt cits citam galvas ar dunčiem? Tavu nedzirdētu trakumu! Par ko tad tādus vienus pašus pavisam laiž pasaulē?»

«Gatavi tabakas maki no jums! vai tad es saku, ka studenti dursta cits citam galvas, bet ne cepures tikai».

«Pats jau esi tabakas maks, stāstīdams tā», teica kāds. «Cepuri tik briesmīgi sadurstīt, un galvas tad paliks veselas?... muldoņa tu!»

«Es jau saku: tāds pats salmu kūlis jūs esat viens kā visi. Vai tad Malienas studenti cepuru citur nekur nevar sadurstīt paši, nekā vienīgi tik uz savām galvām?»

«Bet par ko tad citur jādursta labas, jaunas cepures, kā šitā pati?» jautāja atkal pretī pirmais. «Kam vien maz oms vēl paurē, kurš gan tad durstīs tā savu cepuri tīšā prātā?»

«Durstīs tīšā prātā!... Nu, ko tu skrieni viens pats tā prom, kur es neesmu vēl ne iesācis stāstīt, Krūtežas tēv! Ja tie griķu plāceņi nepaliek mierā, tad es ar nevaru nekā dabūt stāstīt, un tad jūs te ar neviens nedabūsīt itnekādas skaidrības par tiem mūsu Malienas studentu cepuru dūrieniem, kā viņi, tie caurumi tur tiek sadurti no pašiem Malienas studentiem».

Un kad Krūteža bija norājis, lai nejauktos neviens vairs vidū, tad Cīruļvējputenis iesāka atkal: «Nu, tad uzdariet visi savas ausis un uzklausiet... Stilencijo! Visiem pasaules studentiem, un tā tad arī visiem mūsu Malienas studentiem ik gadus, pēc latīniešu, grieķu un ebrējiešu valodām savi lieli

komerši. Tur viņiem visiem pasaules studentiem ir tie lieli komerši. Tie komerši ir... nu jā! kas tad ir komerši? Es jau zinu, no jums, tiem prastiem maleniešiem, neviens nesapratīs, kas tie komerši tādi ir? Prastā maleniešu valodā komeršu nevar pēc viena vārda vien nosaukt un izstāstīt; tur jāstāsta ar vairāk vārdiem. Komerši – nu, komerši iztaisa... ir lieli izdzīves svētki, liela izdzeršanās, sadzeršanās, piedzeršanās, dziedāšanas un nezin kādas visādas būšanas, kur nevienam nav itin nekāda bēda, ne pašam par sevi, ne par otru, ne par Malienu, ne par visu pasauli, un kur vienīgi paši pasaules studenti vien sanāk, tie no turienes ar saviem komeršiem, šie no teijenes ar saviem komeršiem. Nu redzat, nu, kas komerši un cik brīvi komerši, tā kā nekas tik brīvs pasaulē nav».

«Visi komerši notiek tikai Olimpos. Tur Olimpos nu saiet, sabrauc un sajāj visi pasaules studenti tad ar saviem komeršiem olimpozi... jā, kas tad nu atkal Olimpi, olimpozi, Olimps? – sakiet nu, kad tik gudri esat ar visu savu maleniešu gudrību?... bē... visi Tituļba tirgus aveni. Acis vien platāt kā vanadzēni pa pērkli».

«Nu ko, vilku, tad tu ar stāsti visas tādas lietas ar visām olu limpām, ko neviens nevar saprast!» izsaucās daži. «Nezin, vai tad pats ar vēl saproti?»

«Smalku cilvēku un tā visu studentu lietu prasti malenieši nekad nesaprot ar pirmo reizi», Cīruļvējputenis izteicās lepnī. «Viņiem pirmo reiz jāstāsta tā kā nemaz nevar saprast, un tad otrreiz var stāstīt un skaidrot tā, kā var saprast... Olimps, Olimpi prastā Malienas valodā ir... ir... ir, – pag, kas viņi ir?... ir, ir! – nu, Olimpi ir tādas zaļas, skaistas, sausas vietas, visapkārt apaugušas, ar pavēju, un izskatās pēc... pēc... pēc...»

«Izskatās pēc zaļas pavasara noras ar labu piesaulīti», – atskanēja kāda balss no aizmuguras, noraudama Cīruļvējputenim pavedienu. – Tas bija Vaģis. Viņš nesen kā bija ienācis un nosēdies vienā stoikas istabas stūrī uz piestas, un tā sēdēdams varēja labi pārdzirdēt un pārredzēt visu Dunduru, jo tā tas bij arvienu Vaģa dabā, nosēsties un tad iemest savus piparus vārošā katlā, kur to vajadzēja. Tā tagad ar noklausījies Cīruļvējputeņa studentu stāstīšanā, viņš saprata allaž vietu atrast, kur teikt savu līdzjoku, kur Cīruļvējputeni noturēt joprojām savā muldēšanā. – Un Cīruļvējputenis arī turēja to par godu, ja Vaģis runāja līdz viņam. Dzirdēdams Vaģa balsi, viņš tad tūliņ ar priecīgi iesaucās:

«Vaģi, vai tu? Ei, druks! nāc šurp un stājies man te līdzās un palīdzi stāstīt. Tu esi tas vienīgais Izjurā, kas saproti mūsu smalko cilvēku lietas un pasaules studentu būšanas gandrīz tāpat kā es pats... Pagriezieties!» viņš tad teica tālāk rokas plātīdams, «Lai Vaģis var tikt pie manis līdzās».

Vaģis tomēr nenāca vis, bet palika sēdot turpat uz piestas un sacīja: «Lai nu paliek vien, mīļo labo dvēselīt. Te sēdēdams es uzskatīšu visas lietas vēl labāk, nekā būdams pie taviem smalkiem sāniem. Es izskatos te sēdēdams uz piestas pēc grāpa un tu izskaties pēc mācītāja un tas iztaisa mūs pēc lieliem vīriem», Vaģis runāja tādā pašā Cīruļvējputeņa smalkā valodā; bet, saprotams, ka te Dundurā ļoti maz kas saprata šo Vaģa mēdīdāmo zobgalību, un pats Cīruļvējputenis to ieraudzīja vēl par sevišķu godu, ka Vaģis ar zināja tāpat viņa augstā valodā runāt.

«Vai nu redzat, ka es ar Vaģi vieni vien esam, kas zinām, ko stāstīt par pasaules studentiem», Cīruļvējputenis sacīja, vēcinādamies ar rokām pa gaisu. «Jā, un tu, Vaģi, tad visur palīdzi man, kur es nezinu, kā to vai to izrunā pa maleniski. Es, smalks cilvēks būdams, nezinu nekad izrunāt vairs rupjās maleniešu valodas tā, kā pats to varētu saprast. To, Vaģi, tu ar visu zini. Es nezinu vairs kā prastā maleniešu valodā sauc ogli, nezinu kā sauc cirvi, nezinu kā nosauc gaili, nezinu,... jā, daudz, daudz nezinu...»

«Redz, redz, kāds kurais mums te nepaliek!» Linums teica. «Ar to pašu mūsu Malienas bērza līksti izauklēts, kur mēs visi citi, un nu nezino vairs izrunāt savas mūsu pašu valodas! Lai nu ar ko kurais būtu lielījies, bet tās lielības gan es neturu par neko, kurš tā lielās, kā tu, Cīruļvējputeni, ka neprotot vairs savas Malienas valodas. Un tad saki, ko tad tu protī?»

«Nē, Linuma tēv, tā jau ar taisnība nemaz nav, kā viņš saka», zināmais jaunais cilvēks sacīja, «Pats vārdu gluži labi izsaka, un tad tūliņ atkal saka, ka nezino, kā to izsakt. Visi dzirdējām, ogli izsauca un tāpat citus vārdus ar, bet tad atkal saka tūliņ, ka nezino».

Visi citi iesāka smieties; esot gan bijis tā, ka Cīruļvējputenis zirgā jādams zirga meklējot.

Cīruļvējputenim tas viss gan ļoti nepatika, bet tomēr nevarēdams neko krietni atbildēt, viņš izkļiedza atkal tikai savu:

«Stilolencio! Krūtežas tēvs pats jums pavēlēja klausīties... Olimps ir, kā Vaģis maleniešu prastā valodā izsacīja: sausa pavasara nora, kas iztaisa labu piesaulīti un briesmīgu aizvēju... Visiem pasaules studentiem un visiem komeršiem, visiem kopā tur Olimpā sava Olimpa muca: viena pati muca par visiem pasaules studentiem. Vai nu redzat, kāda mūžīga un liela brālība studentiem? bet kas tad jums, tiem rupjiem maleniešiem?... gandrīz ikkatram sava mucīņa līdz, lai kurās kunga gaitās ietu. –

Visi pasaules studenti, visi komerši tad, lai viņus sarīko vai kurās pasaules malas norās, bet visi sabrauc tai pašā vienā Olimpa mucā un tur nu svin visi, tai pašā savā Olimpa mucā savus lielos komeršus jeb dzeršanas pasaules izdzīvi... es jau pirmīt stāstīju, ko visu tas iztaisa. Tur nu tai Olimpa mucā sabraukuši visas pasaules studenti tā dzīvo, tā dzīvo, tā dzer, kamēr izskatās pēc... pēc... nu pēc tā, kāds kurais ir».

«Visi pasaules studenti vienā mucā? kas tad tā par mucu, kas tie par studentiem?» Linums jautāja.

«Es jau sacīju, tā muca iztaisa Olimpa mucu, tie studenti iztaisa pasaules studentus... Ir gan citi studenti, kam nav tādu komeršu un kas nebrauc tai Olimpa mucā, bet mēs, smalkie cilvēki, tādus studentus neuzskatām nemaz par pilniem studentiem; tos studentus mēs, smalkie cilvēki, saucam par mežoņiem un par tiem tādiem studentiem mēs ar Vaģi arī nemaz nerunājam; – to jūs labi ievērojiet, uzdarīdami savas ausis. –

Uz šās lielas Olimpa mucas sēd virsū Bakhos, jāteniski uzsēdies... Bakhos... jā, sakiet nu atkal, kas Bakhos ir? Vai nu redzi, Vaģi, nezina atkal neviens! Bakhos izskatās pēc apstināta, aptukuša veča ar sarkanu degunu un pārikūsošu biķeri rokā un iztaisa studentu un visu mūsu smalko cilvēku dzeršanas dievu...»

«Tu, grēcinieks, ko tu te muldi, ko zaimojies», Trejukungudiena iekrita spēji vidū, bārdamies. «Dzeršanai nav nekāda Dieva; – dzeršana no velna, – no paša velna! – Dzērājiem ir elle vaļā; elle tiem sataisīta... Vai nezini vis tās dziesmas?...»

«Vai nu gluži tā jau ir», Apzarnis ar Uzkrekli noņurdēja viens par otru.

«Jā, bet tie komeršu un olimpas studenti iztaisa pavisam citus cilvēkus, nekā jūs te visi esat. Tiem studentiem ar ir savas dziesmas, pavisam citādas dziesmas, nekā jums, tiem aitu ganībai. Nu tad paklausieties kādas viņu dziesmas:

Olimpā, kur Bakhos dievi plītē,
Brāļi, mēs ar rozāmies:
Dziedam, speram, gāžamies,
Pierēm kopā daudzāmies,
Zinībām izšmaucāmies,
Gudrībai iemānāmies –
Smadzeņiem par spīti.

«Jā gan, Cīruļvējputeni!» Vaģis atkal iemeta vidū. «Prastie malenieši jau pa laikam domā, ka visiem tāpat kā viņiem. Bet ko gan mēs, tie muļķa riju kūlēji, zinām labu, ko saprotam, cik tiem smalkiem cilvēkiem un pasaules Olimpa studentiem nav visādu to Dievu un dievekļu, kur citi sēd gan uz mucas, gan uz kakla, gan iekš mucas, gan iekš kakla».

«Vaģim taisnība! Viņš zina gandrīz tikpat kā es pats. Bet kur es paliku, kamēr Trejukungudienas tēvs man atkal sajauc?»

«Pie lielās mucas, pie lielās mucas», daži atsaucās.

«Jā, pie lielās mucas, un kas ir tik briesmīgi liela un iztaisa visu savu iekšlielumu tik lielu kā mūsu Niras purvs».

«Tik liela kā mūsu Niras purvs!» Linums iesaucās. «Bet es gan tad nevaru saprast, kā tik lielu mucu tad varēja iztaisīt? Niras purvā var sadzīt, ja grib, kādu desmit ganību lopu un tad vēl nesagavilēsies tur citi citu. Kur varēja ņemt tādai mucai tik lielus kokus, kur varēja ņemt tik garas stīpas? – Zaldāti gan stāsta, ka reiz nezin kādā karā, tad tur mūsējie aizmaleniešu milžiem noņēmuši viņu vārāmo katlu, un tas bijis tik liels, ka trīs dienas viss kara pulks gājis apkārt tam katlam un tad tikko reiz apgājis. Un tad jau ar to mucu nav mazāki brīnumi».

«Jā, tā Olimpas muca ir tik liela, tur neko nevar darīt», Cīruļvējputenis strupi atsacīja, nevarēdams neko citu atteikt.

«Tik liela gan esot tā muca», Vaģis ar tā noteica. «Tai studentu mucai cirtuši kokus trejdeviņus gadus, veduši tos kokus trejdeviņus gadus, tēsuši trejdeviņus gadus, ēvelējuši trejdeviņus gadus, kaltējuši trejdeviņus gadus, – un tad tur sākuši strādāt trejdeviņreiztrejdeviņi mucinieki. Viņi sastrādājuši tad pie tās vienas pašas mucas vien trejdeviņus gadus un tik tāļu viens no otra strādādami, ka cits cita nesadzirdējušies».

«Tas labi, Vaģi, ka tu palīdzi. Un nu gan sapratīsīt, cik liela ir tā Olimpos muca?»

«Bet tu jau Cīruļvējputeni, solījies stāstīt par sadurto cepurīti un nu muldi nezini ko par citu», Uzkreklis teica. «Es jau pirmīt teicu, ka nieki vien būs, un cepurīte paliks, kā jau burlaku sadurta tā».

«Esi nu klusu, tu pastalu pāris», Cīruļvējputenis bārās. «Vai es pats nezinu, kad man jāstāsta par studentu deķelīti... un no šā brīža jūs nedrīkstat neviens studentu deķelīti saukt vairs par cepurīti, bet

vienīgi par deķeli. Jūsu prastā Malienas valoda viņš iztaisa, šis deķelītis, cepuri, bet mūsu Malienas studentu valodā viņš iztaisa deķeli. Mums ar Vaģi, ja gribam skaidri izstāstīt, ko iztaisa šie dūrieni deķelītī, kas izskatās gan pēc burlaku dūrieniem, tad mums jāuzskaita daudz citas lietas papriekšu, kas komerši, kas Olimpos, kas lielā Olimpos muca».

«Kad nu citas labākas valodas šovakar nav iesākts, nav ko runāt, tad nu var te, gara laika dēļ, paklausīties par visām tām mucām, bet citādi tad gan...» Linums noņurdēja.

«Lai nu ir, Linuma tēv, lai ir! redzēs, ko jele izstāstīs par tiem cepuru un burlaku dūrieniem», cits kāds teica.

«Kaut tu, Cīruļvējputeni, stāstījis vien drīzāk, citādi izdzisīs visas miera kāzas vis mums», Krūteža gudroja.

«Es būtu jau sen pie cepures dūrieniem, Krūtežas tēv, ja nebūtu jaukušies man pa vidu».

Visi nu norunāja nejaukties neviens vairs vidū un lai Cīruļvējputenis viens pats vien stāstot un neviens cits.

«Tur nu Olimpā, – sacīsim taisni pa maleniski: tai lielā pasaules studentu mucā – sabrauc visi pasaules studenti ar saviem komeršiem», Cīruļvējputenis iesāka.

«Mucā iebraukt?» Linums brīnīdamies jautāja.

«Neviens jau nedzīrāmieš vairs vidū runāt», Krūteža teica uz Linumu. «Un tu, Linuma tēv, tūliņ atkal runā».

«Man tāda daba, ka es nevaru nociesties nerunāt, tur kur es nesaprotu, vai ar kur citi runā tā kā nav. Nu lai tad Cīruļvējputenis izstāsta, kā var mucā iebraukt, tad es ar neko nesacišu».

Cīruļvējputenis atkal sastomījās.

«Pa tapas caurumu var iebraukt mucā», Vaģis izpalīdzēja. «Kam vien maz prāts, tas sapratīs, ka tai mucai vajaga būt arī tāda tapas cauruma, ka, ja grib, lai brauc tur iekšā vai ar četrpadsmit zirgiem ar reiz».

«Man ir gan prāts un es domāju: ja pa tapas caurumu grib kāds iebraukt lai ar kurā mucā, tad tūliņ jārauj tapa ārā, un kā tapu izraus, tā viss dzeramais skries tūliņ laukā, un kā tad tur studenti iebrauks mucā ar saviem komeršiem; – paliks slapji kā linu vilcēji».

«Lai gan Vaģis tik skaidri izstāstīja visu, bet jūs nevīžojat padomāt arī ne tā, kā gan visa tik lielā mucā nevar ielikt un kā gan tur nevajaga mūsu pasaules studentiem, un nevis dzeramā šķidruma vien, kas skrien pa tapu laukā. Un ja ar dzeramais vien būtu tur mucā ieliets, vai jūs domājat, ka tas nonāktu pavisam līdz tapas caurumam, ja jau nebūtu pataisīts sauss. Un tādēļ tas viss iztaisa, ka tā muca stāv allaž sausa... pēc izkaltuša piedarba klona».

«Tev atkal taisnība, Cīruļvējputeni!» Vaģis teica. «Tādā lielā pasaules studentu mucā, kā visa tur nav, kā visa tur nevar ielikt, kā visa mūsu pasaules studentiem nevajaga. Viņiem vajaga visa tā paša, kas iztaisa viso to pašu, kas mums Malienā. Un, Cīruļvējputeni, ka gan mums nav te Malienā? Tur mums Malienā ir aizvējas, tur pavējas, tur novējas, tur noras, tur piekalnes, tur uzkalni, tur aizkalņi, tur nokalni, tur uguņu pavardi, tur pudeļu grezeļi, tur dzeršanas kakli, tur vemšanas kakli, tur medīšanas suņi, tur jājamie zirgi, tur sivēnu migas, tur cūku viļākņi, tur zosu gādzieni, tur vēršu blāvieni, tur kazu ganības, tur āžu lēcieni... Viss, viss, kas iztaisa vēl trīskārt visu to, kas mums te Malienā».

«Nu, vai nu dzirdējāt Vaģa gudro izstāstīšanu? Vai nu zināt, ko tas viss iztaisa? Vai nu zināt, kā visa tur nav un kā tur nevar ielikt? Vai nu neprasiēs vairs? – Bet kad jūs tādi esat un jaucaties man un Vaģim vidū arī tur, kur stāstām tā, ka visu var saprast, tad es jums nu par to pasaules studentu mucu stāstu tā, ka jūs to nesaprotat un nesapratīsiet ar. Pirmīt es jums stāstīju, ka pasaules studentu Olimpa muca tik liela, tā kā viss Niras purvs, bet nu es pasaku: tā studentu pasaules muca tik liela, ka tur paši studenti simtiem kas maldās un apmaldās²³. Tur tai studentu pasaules mucā piekrauts tik daudz to dažādu krāmu, tik daudz to dažādu pasaules studentu olimpozu būšanu, ka tie studenti, kas iesāk maldīties tur pa mucu, ka tie maldās tad vēl gan citādi, nekā jūs kaut kurais ap savu Melno dūksti, ap Karātavu gravu, ap Čūskaseglu purvu, ap... un kur vien ir tādas maldoņu vietas visā Izjurā... pat visā Malienā. Jūs, prastie malenieši, ja maldāties, tad maldāties, visulielais, līdz gaiļu laikam, līdz gaiļu pirmai dziesmai, un tad visi Dieva nenoliktā nāvē mirušie gari, visi modzekļi ar saviem maldoņiem, nezina kādos ellescūkšļos kurais nesaskrien, – bet ja mūsu pasaules studenti iesāk maldīties pa savu lielo pasaules studentu mucu – tad viņi nemaldās tikai no viena komerša līdz otram komeršam vien, bet tad viņi tur maldās cits pat vai visu pus mūžu. Tad maldās tā, ka nezina vairs kur rīts, kur vakars, nezina, kur mucai spunde, kur tapas caurums. Tur savā pasaules studentu mucā tad ir daudz studentu, kas iebrauc ar

²³ Šeit, acīmredzot, tiek apspēlēta kaut kāda (visticamāk vācu) paruna par «pasaules – jeb mūžīgajiem – studentiem», kuri maldās, dzerdami kaut kādu milzu mucu utml. Bet es šo parunu nezinu.

saviem komeršiem tādi jauni, braši, mudri zēni, kā izēvelēti, vaigi vai cauri spīd, ar labām pieres paurēm, – bet nu maldīdamies tur maldījušies un, sakot, visu izmaldījuši, ko vien var izmaldīt, nu iznāc gan beidzot pie dienas gaismas un atrodam gan reiz tapas caurumu, – bet ko nu vairs!... Žokļu gali iepelējuši, ekur, tā kā Kalāča tēvam; pieres vagu vagām kā kartupeļu lauks, un gandrīz jāskatās tikai kur piemūriņš vai aizkrāsnīte, kā jūs, malenieši, to sakāt. Jūs, maleniešus, visur vēl maldina maldoņi, bet pasaules studenti maldās, kas maldās pa savu lielo pasaules studentu mucu, tie maldās paši no sevis un neviens nedrīkst sacīt maldīdamam studentam, ka viņu kaut kāds cits, kaut kāds maldoņa maldina. Ja jums, maleniešam, prastam cilvēkam kāds saka: klausies, tu briesmīgi maldies; tu maldīsies tā iedams taisni tur Niras purvā, tad par to prasts malenietis, cilvēciņš, pasacīs vēl paldies, bet lai Dievs sarg' pasaules studentam sacīt, ka viņš maldās. Jūs, malenieši, prastie cilvēciņi, ja jums rāda un pierāda, ka maldāties, jūs tūliņ nu nobijušies griežaties un visu mazais gribat tūliņ atgriezties, bet pasaules studenti tad jo tīšām vēl maldīsies dziļāk un pasacīs tev acīs: kas tu man par sacītāju, kas par ceļa rādītāju? Es pats zinu visu, es pats zinu, ka es maldos, es pats zinu, ka es nemaldos. Jūs, prastie Malienas cilvēciņi, ja cita nekā nezināt, kā maldoņu atraidīt, tad skaitāt savu tēvu reizi vai desmit reizes no vietas, bet vai pasaules students tev ies kaut ko tur lūgt vai skaitīt?... Es nemaldos tādēļ, ka maldīšanās būtu pasaulē, vai ar tādēļ, ka es cilvēks esmu, bet es maldos tādēļ, ka tā mūsu pasaules muca ir tik liela, ka tur var maldīties un ka mana vaļība, mana brīvība ir tik liela, ka es varu maldīties. – To tikai pasaules students pasacīs. – Un domājiet nu, ko es tagad stāstu, kad pirmīt jaucāties pa vidu, lai gan es tik gudri un saprotami stāstīju».

«Nav vis tā, Cīruļvējputeni», Linums sacīja. «Mēs vis gluži tādi neesam, kā tu domā, ka mēs nevaram domāt ar ko. Tikai tā gan es nesapratu, ja tas tiesa, kā tu stāsti, ka tie tavi studenti esot tādi cilvēki, ja kāds uzejot, kur tie maldoties un tos gribot tad atgriezt, tiem sacīt, ka tie maldās un ka tur nav tas īstais ceļš, pa kuru viņi tagad staigā, – ka tad viņi negribot ir ne dzirdēt no tā visa, bet tad maldoties vēl jo tīšām un jo trakāk, – lūk tā es nevaru ticēt ne mūžu mūžam, ka tāds tik neomīgs cilvēks var būt kādu reizi, lai tu, Cīruļvējputni, stāsti, ko vien gribi. Tādiem taviem pasaules studentiem tad vajaga būt gluži savādiem cilvēkiem, nekā mēs esam tie zemnieku cilvēki».

«Ak tad jūs domājat būt tādi paši cilvēki ka viņi, tie studenti? Vaģi, vai nav viņiem, tiem muļķa maleniešiem, jāsmejas?... Viņi nesaprotot, kādēļ pasaules studenti tā tīšām maldās un tad ļaunā ņemot, ja kāds tiem to sakot acīs. Nu tad redziet un zināt, es jau pirmīt sacīju, bet jūs vien to nesaprotat un tad tas ir tā: Jūs, tie muļķa Malienas zemnieki, esat nemācīti un nezināt nekā paši no sevis: cits jūsus maldina, cits jūsus atgriež un met kā miltu maisiņus patmalās uz to vai to pusi. Pasaules studenti, mācīti smalki cilvēki, un zina visu; viņi maldās paši no sevis; viņi neatgriežas no cita sacīšanas iz savas maldīšanās... viņi ir tik varen lieli, tik varen gudri, un tur nekā nevar padarīt neviens».

«Es tā domāju, ka tā nav nekāda gudrība. Tu jau pats, Cīruļvējputeni, sacīji, ka viņi maldoties, tie pasaules studenti, vēl trakāk nekā mēs, tie muļķa malenietīši, un ja kāds viņiem to rādot un sakot, un par to tad skrienot vēl trakāk maldīšanās purvos iekšā. Es nesaprotu, kas tā tur var būt tāda tava gudrība, tāda mācīšanās, ko viņi tur mācās. Ja nu nemaz nemaldītos, tad nu tā varētu sacīt gan, bet ne šitā», Linums runāja taisni piegājis pie Cīruļvējputeņa.

«Ko, vēja vanagi», Krūteža nāca atkal vidū. «Par maldīšanos vien nostāstīs, tā ka dažam labam būs vēl bailes iet uz māju. Nezin gar kādām vietām nav jāiet kuram... Pie cepures dūrieniem ar tādu godu šovakar nemaz nepietiks. Mums jele jādzer miera kāzas vis!»

«Tūliņ, Krūtežas tēv, tūliņ stāstīšu un nu negriezīšos vairs nemaz nost... Tur nu viņi, tie pasaules studenti, sabrauc pa tapas caurumu mucā iekšā, ar visiem saviem komeršiem, ar saviem pudeļu grezeļiem un apmetas pie saviem ugunskuriem katri. Ap pavardiem samien apkārt savus karogus un zobentiņus krustiski, ar visiem baltiem bruņinieku cimdiem un kas viss iztaisa pēc Olimpo pasaules studentu dabas. Līdz ko nu jāsāk dzert, tā ienes vēl vienu garu, garu komeršu šķēpu jeb piķi, tādu kas izskatās pēc pieguļnieku vārnēnu cepjamiem iesmiem, tikai ka tas komerša šķēps iztaisa daudz lielāku garumu. Nu nāk visi tie brīži, kas iztaisa pašu to dzeršanu, pašu to komeršu goda kroni... un tagad jau iesāk dzert... nu jau dzer... nu dzer, dzer dzer un dzer joprojām. Tagad pienākusi tā lielākā komeršu zināšana, tā lielākā komeršu izšķiršana. Nu vajaga zināt, nu vajaga izdarīt visu to, kas iztaisa to zināšanu, lai var zināt, lai var smalki nosvērt, kurš var dzert visumazāk, un tad – kurš var dzert jau vairāk, kurš var dzert nu atkal vairāk, kurš atkal vairāk – kamēr nu galā vajag zināt, kurš var dzert visuvairāk».

«Lai tad nu saka, ja kāds te ir tik gudrs, kā nu var zināt, kurš iztaisa to lietu, kas visumazāk var dzert, un kurš iztaisa to lietu, kas visuvairāk var dzert?... Cik reizes esat visi tik gudri, ka nevar novaldīt ne zirgu grožos – tad sakiet nu!... Nu ir tas pēdīgais gals klāt, nu būs tūliņ klāt tie stāsti, kas iztaisa visu to pasaules studentu cepurīšu saduršanu un kas izskatās jums pēc burlaku dūrieniem».

«Man liekas, tas nemaz nav tik grūt dabūt zināt to, kurš varētu dzert visumazāk un kurš varējis dzert visuvairāk. Mēs, maleniešu zemnieku cilvēki, godos vai kur citur, kur mums būtu tāda dzeršana un vajadzētu zināt, tad mēs sacītu: tas visumazāk var dzert, kam nāk pirmam atpakaļ, kurš pirmais vemj un visuvairāk būtu varējis dzert tas, kam pēdīgam nāk atpakaļ. Tur tad nu būtu visa liela gudrība, visa lielā zināšana. Tur...»

«Jūs, tie malenieši, tie prastie linu mīstītāji, mēslu mēzēji, runāsit gan tik prasti par vemšanu, bet kurš smalks cilvēks, kurš pasaules students ņems pavisam mutē tik prastus vārdus», Cīruļvējputenis norāva Linumam runu. «Viņi un mēs visi izsakām visas tādas rupjas prastas lietas tik smalki, ka nekas tur nepaliek vairs nevienā matā tik rupjš, tik prasts, tā ka tā lieta iztaisa pati to rupjumu».

«Nu kā tad viņi, tie studenti, vai ar jūs tie smalkie, sacīsiet tur, kad jums nāks kādam atpakaļ?» Linums atkal nojautāja savā cietā jautāšanā.

Cīruļvējputenis sastomījās un nevarēja itin neko krietni atbildēt, un Linums atkal gaidīja atbildes taisni Cīruļvējputenī skatīdamies acis izplētis. –

Vaģis redzēja atkal laiku un izpalīdzēja: «Cīruļvējputenim ir atkal taisnība», viņš teica: «Pasaules studenti un visi smalkie cilvēki tur izrunās gan gluži briesmīgi smalki. Viņi nesacīs vis: kas tā par vemšanu, kas te vemj, kam te nāk atpakaļ, tā kā mēs, tie prastie Malienas rijas kūļēji, bet viņi nemaz nepaskatīdamies nej uz to pusi, pasacīs smalki un glīti izglītoti: Tur tam un tam vējš atgriezies otrās durvīs un dzen pelavas atpakaļ; tur tas un tas kopj zemi; krāsns grūž dūmus atpakaļ, un visā tāda smalkā valodā...»

«Vai tad mums, zemnieku cilvēkiem, nav tādas pašas smalkas izrunāšanās», Linums teica. «Tad jau mums ar tādu apkārt iedamu valodu diezgan, ja gribam vien izrunāt. Mēs, izjurieši, ar, ja redzam, ekur nāk kādam atpakaļ, tad sakām: redz kur viens teļus kauj; odanadzieši saka: tas āžus kauj, vai ar saka: tas pakšus vāra, un tā nezin cik tādu runu un apkārt ejošu vārdu kuram nav. Bet mēs, zemnieki, malenieši, nesakām to tādu izrunu par itin nekādām smalkām izrunām, mēs tās runājam tikai tur, kur kāda lieta zobojama, saucam par zobodamu valodu un nekad citādi... smalkumi, kas tur tie tādi par smalkumiem? Tad vemt, vai citādi ko prasti var gan darīt kāds, bet izrunāt atkal nē! – Nudien, viņi visi tādi smalkie, vai tie pasaules studenti, vai kas nebūtu bijuši, daudz reiz kājas griež gaisā un tad saka, ka tas esot smalki, un ka mēs atkal darot prasti, kā Cīruļvējputenis ar nupat saka un stāsta».

«Stilolencio!» Cīruļvējputenis atkal kļiedza. «Tur nav par to vairs nekāda runa, cik smalki pasaules studenti un mēs tie, smalkie cilvēki, izrunājam tādas rupjas lietas un cik rupji jūs, prastie malenieši, izrunājat. – Tad neviens nezina, kā tur komeršos dabū zināt, kurš varējis dzert vismazāk un kurš varējis dzert visuvairāk?»

Te pats Cīruļvējputenis iesāka atkal stomīties, un Vaģis to nomanījis sacīja: «Viņi nezina, viņi neviens nezina, ka tiem pasaules studentiem tur savā lielā mucā ir īpaši savi dzeršanas stipruma mēri: kurš pasaules students tur savos komeršos nevar vairs dzert, tam pieliek vien dzeršanas stipruma mēru pie deniņiem un redz tūliņ, ka nevar vairs dzert...»

«Tas labi, Vaģi! Man tā prastā maleniešu valoda nav lāgā vairs izrunājama. – Vai nu dzirdējāt, kā var dabūt zināt? – kuram nu tur tas komeršu dzeršanas stipruma mērs deniņos rāda simts divdesmit septiņas stipruma gradas – tas vairs nevar dzert...»

«Pagāniem, cik stipras galvas!» Uzkreklis norūca. «Tas vēl daudz stiprāks dzeršanas mērs nekā pat mūsu Izjuras brangūža brandvīna mērs. Es tos mērus tur brangūzī labi zinu».

Bet Cīruļvējputenis tur neko neatbildēja un runāja vien tālāk: «To pasaules studentu, kas nu nevar vairs dzert, to ar visām simts astoņdesmit divām stipruma gradām aiznes uz Bakhos miega midzeni un tur noliek, lai dus Bakhos dieva miegu... dziedādami».

Nu noņem turpat migā tam, kas pirmais nevarēja dzert ar visām simts septiņdesmit deviņām gradām stipruma, šito studenta deķelīti, (viņš izcēla sadurstīto cepurīti augšā, tā runādams) un to deķelīti tad aiznes uz to garo komerša šķēpu un tur uzver. Un tas nu iztaisa, ka tas, kas nav varējis vairs pirmais dzert, ka tā cepurīte pirmā uzvērta uz tā komeršu šķēpa. Tā nu saver deķelīti pēc deķelīša tur uz šķēpa, tāpat pa rindai, kā kurš varējis izturēt līdz savām simts deviņdesmit četrām stipruma gradām. Un kurš nu visuilgāk komerša dzeršanas simts septiņdesmits sešas stipruma gradas varējis visuilgāk deniņos izturēt, tas varējis dzert visuvairāk un tas nu paliek beidzamais, tas paliek tas, kas varējis dzert visuvairāk.

Kad nu visi tie deķelīši tur savērti uz komerša šķēpa virknītē, kā raibās mušmiriņas, un paši pasaules student notikti tur Bakhos migā arī tāpat cits pēc cita, kā tur deķelīši savērti uz komerša šķēpa, tad tas beidzamais, kas varējis visuilgāk dzert, un kur nav vairs neviena, kas tam uzvētu viņa deķelīti uz komeršu šķēpa, tad tas noliekas tāpat ar visu deķelīti arī turpat Bakhos migā un tā nu visi izkrāc tur to brīnumu pilno Bakhos miegu. Vai samanāt ar kāds, kas tas gan ir par miegu?»

«Nu, tādu paku miegu, kā tu, Cīruļvējputeni, to nosauc, un vēl ar tik daudz dzērums stipruma gradām, to var gan noģist, kāds velns viss tur tad nejadās pa pauri kuram», Uzkreklis gudroja.

«Ak nu gan jūs tad zināt, ko tas viss iztaisa un kas tiem pasaules studentiem nav jāiztur un tad vēl brīnāties par to, ka mūsu pasaules studenti maldītos dažu labu reiz pa savu Olimpos mucu?» Cīruļvējputenis lepojās.

«Tās lielās vātis mēs ar gan pazīstam gandrīz visi gluži labi», Uzkreklis lielījās joprojām pār plecu runādams ar Cīruļvējputeni. «Cik reizes godos pat tiek nu tāpat iemētāts, sak, kad goda neiemefīsi, kur tad nu vēl labāk – un kā tad esi gājis tur... nu tad dažu labu reiz, kad apgulsties ar pietaisītu paunu, tad domā, ka vai visa pasaule sagriezīsies virsū. Es nezinu, kā kuram, bet man tad tā ir, kā viss līgotos, viss šķobītos, viss gāzītos, ka gultai, nudien, apakšā pakurta vai pati elles zemes trīcēšana. Vecene man gan jau zina to visu un tad pamet guļu kaut kur zemē un nelaiž nemaz gultā... tur es tad trakoju kā nepilnīgs un krītot pavisam no gultas ārā. Viendien pat mūsu šoļaužu Džindžiņa kāzās, – tad tur ar tika dzerts vai visas savas nedienas, nudien, dažs labs tur par visām kāzām patiesi saules neredzēja. Es pats nu, kā tas vecākais izdarītājs, vedēju vecākais, baznīcas līdziniekos priekšgājējs, abi ar savu veceni, – nu, zināms, tā nevarēja, sak, darītājam vajaga būt skaidram, vai lai tur kāds gals. Sak, ja tu, priekšgājējs, iesāksi jau acis lipināt, ko tad nedarīs gan tie citi? Padari visus darbus, sak, dzer tad lai vai acis baltas paliek. Sak, vajaga jau nu cilvēkam visās vietās zināt, kas tu esi. Nu tad kad bij nauda samesta, panāksnieki izvadīti un viss izdarīts labi un godīgi, tad es uz pašiem jaunajiem saku, pašai dodams samestas naudas aizsainīti, sak, tad nu gan esmu strādājis! – Sak, vai neesmu visu izdarījis kā vajaga un vai ir kur izgājis par kaunu? Darīju, sak, nudien, cik vien varēju, un kā nu ir gājis tā gājis. Tā paši jaunajie nezin ko būtu darījušies, kā nopriecājušies, ka esot viss izgājis tik labi un godīgi... nebūtu gan neviens gudrāk izdarījis nekā Uzkreklis tēvs esot to visu izvadījis. Esot jau metamās naudas ar labi vien ienācis, – sak, nu tad tur ar netika vis gan uguns rādīta. Kad tur aizgaldē, goda vietā esi iesēdies par darītāju, tad ar dari, – sak, nu, kad viss padarīts, nu varam dzert... nu nav vairs nekāda bēda! Tā pats Džindžiņš, pati jaunā vis, nudien, Uzkreklis tēv, lai nu viņu kāzās ņemot šovakar un krietni iesildot galvu; pats tik daudz darījis esot... Jau nu tas alus bij diezgan stiprs – es pats kā biju pie darīšanas, sak, spersim raudziņā kādām pāra mucām pa pusstopam spirta klāt, sak, redzēs, kā panāksnieki līpinās tūliņ acis, kā gailēni, mušmirās sprādzēto mušu pārēdušies. Un tad sametāties vēl klāt tā paša sīrupotā metamā brandvīna palieku... un tad, kā biju licies, tā otrā dienā pamodos tikai pavakarā. Nudien, tad galva ar bij gan smagāka nekā trīs podi sāls...»

«Man tā nav nekad», Apzarnis teica. «Es varu vakarā pieliet, ja grib, lai ar pirkstu ar aizsniegt, bet man rītu tomēr nekas... patīk tikai gulēt. Rītā izdzer nu lielais – trīs, četras kannas skāba dzēriena, vai ar, eĶe, tā kā ziemu, kad ir skābo kāpostu sula, sper to iekšā, un esi atkal kā burkāns dobē!»

«Man tā nav!» Uzkreklis vēl pielika. «Laikam esmu izgudrojis galvu staigādams tik daudz ap tām pašām tiesām... Dažreiz nostaipies tā kā ar liesu, sak, ka tev vilks ar ārā! Nē, nudien! nei tur ko liegt, nei tur ko būt. Ja Dievs tagad radītu pasauli, tad gan es, lai ko lūgtu citādi radīt, tad paģiru gan es lūgtu neradīt... Trejukungudienas tēvs, kurā dienā gan Dievs radījis paģiras?»

«Es gan tā domāju, ka paģiras laikam tad pat radītas – vienā reizē ar meitiešiem», Apzarnis teica.

«Nē, ar vecām sievām reizē», Cīruļvējputenis iemeta.

Apzarnis paskatījās tikai ar savādām baltām acīm Cīruļvējputenī.

«Nav vis reizē radītas paģiras ar meitiešiem. Priekš ūdens grēku plūdiem paģiru vēl nemaz nebij...»

«Vot tad bij dzeršana!» Uzkreklis iekrita.

«Paģiras ieveda pasaulē tikai pēc ūdens plūdiem», Trejukungudiena turpināja joprojām ar savu lielo bībeles zināšanu.

«Un tad Dievs vis nav vainīgs?» Uzkreklis iekrita. «Jau es domāju!... Gatavi lopi tie tādi, kas ieveduši paģiras.

«Tad, kad Noass iesāka...»

«Jau es domāju, ka tas diedelnieks būs vainīgs», Uzkreklis čukstēja.

«...vīna dārzus dēstīt un kopt...»

«Tādus ar paģirām? cik dums, pagāns, gan!»

«...un vīnu spaidīt un laist un, nezinādams, kas vīns īsti ir, iesācis tūliņ stipri vilkt tikai iekšā, pamanīdams to gardu... kamēr apreibis un nokritis bez atmaņas savas telts vidū, un tā ievedis paģiras ar to pašu.»

«Ko tad šis ar nezinādams vēl kas tas vīns pavisam ir par dzērienu, un rij jau tik daudz», Uzkreklis sirdijās joprojām... «Dzēris būtu, ka lai vilks rauj, nebūtu vien tikai piedzēries un neievedis paģiru pasaulē, kas nu mums visiem jācieš viena paša Noasa dēļ. Pagāns gatavs!»

«Nu, Cīruļvējputeni, tad nu būs tavi stāsti ar laikam reiz galā, Krūteža īgni jautāja. «Būs jādzer pašiem tiesas tēviem laikam gan no sava, kad tā iet, kā tas šovakar».

«Nē, nē Krūtežas tēv! tā nē, tā nē!» Cīruļvējputenis, rociņas nīrbīnādams, atgāināja to. «Uzkrēklis vien te vainīgs ar saviem Džindžiņa kāzu stāstiem».

«Nu par ko tad tu stāvi tik ilgi nestāstījis pie stoikas? Es jau ar tad nekā nesacītu».

«Smalki cilvēki vis nejaucas tā vidū citam, kad viņš ko stāsta, un ja grib, lai tur nebūtu bijis ir nekā ko klausīties. Tikai tad, kad tu esi apstājies, tikai tad es iesāku un...

«Jā, mēs palikām pie Bakhos miega».

«Līdz ko nu Bakhos miegs izgulēts, tad visus pasaules komeršu studentus tur viņu lielā Olimpa mucā modina viņu saules dievene, kā paši studenti tad saka, viņu Aurora no Bakhos miega».

«Bet te nedrīkst neviens pats itin neko sacīt, vai redzēt, kāds kurais izskatās pēc sava Bakhos miega. Pasaules studentiem, es jau sacīju, ir tā lielākā pasaules brīvība. – Arī izžāvāties var cik kurs vien grib, sēdēdami turpat savā Bakhos migā. Tikai tad, kad visi izžāvājušies, iztrinuši acis no savas Bakhos dusas, tikai tad nu iesāk apskatīties, kuram no visiem palicis deķelītis galvā. Nu ņem, sakrauj sārtu – lielu lielu uguni no izdzertiem pudeļu grezeliem; tad uztaisa no izdzertām pudelēm tādu savādu pudeļu gubu, kas izskatās pēc dzeršanas ķēniņa goda troņa un uz tā uzceļ to studentu virsū, kam deķelītis atlicies galvā, un izsauc visiem studentiem dzirdot trīs reizes

.....
.....

un tas uzsēdītais students tad nu top iecelts par visa tā komerša studentu ķēniņu visā gadā, tādēļ, ka tas varējis dzert visvairāk.

Nu ņem un pienes to komerša šķēpu ar visiem deķeliem, un šis, tas studentu dzeršanas ķēniņš, turpat sēdēdams uz izdzerto pudeļu troņa, tad velk deķelīšus nost pa vienam un liek citiem visiem studentiem atkal savu kuram galvā tāpat pa rindai un pēdīgo visu pēdīgam. – Pēdīgais nu paliek tad visu gadu tas pēdīgais, visu citu studentu kalps, tādēļ ka varējis vismazāk dzert; un ķēniņš paliek visu studentu ķēniņš tādēļ, ka varējis visvairāk dzert.

Tas ir tas! Un cik komeršos viens pasaules students savā lielā pasaules Olimpos mucā bijis, tik reizes ar viņa deķelis ir sadurts un uzvērts uz lielā komeršu šķēpa un tik daudz sadurtu caurumu nu tad arī viņam ir savā deķelītī. Nu skatieties: šitai deķelītī ir: viens, divi, trīs, četri, pieci, seši – caurumi – un tad šitais students bijis sešos komeršos. Šitas deķelītis tad ir maukts uz komeršu šķēpa sešas reizes. Šitas pasaules students tad bijis sešos komeršos.

Tad uzdariet nu savas acis un ausis un ziniet un sajēdziet un redziet un saprotieit vienreiz, kas tie tādi par dūrieniem te šai deķelītī. Ziniet nu, ka tie ir visi pašu pasaules studentu komeršu dūrieni un nekad burlaku dūrieni, tā kā jūs to domājāt savos maleniešu muļķa prātos, ka tie esot burlaku dūrieni. Un tu, Uzkrēkli, pastalu pāris, muldī par visiem trakāk. Pēc kā tu nu izskaties un ko iztaisa tas viss, ka tevī nevar uzskaitīt neviena adatas dūriena smalka cilvēka prāta».

«Vai tad es, vai tad es pirmais runāju tā par tiem burlaku dūrieniem?» Uzkrēklis sāka nu taisnoties. «Citi bij jau sen runājuši tā. Es tikai to vien sacīju, ka tie ir burlaku dūrieni, un vairāk itin nekā».

Bet lai nu būtot bijis vai kā bijis, tā nu noteica un nogudroja cits par citu viss Dundurs, tikai tas esot nesaprotams viņiem, kādēļ tad vajagot tā izmēģināt visas tās dzeršanas, kurš dzerot visu vairāk un kurš dzerot visu mazāk? Un tad gluži veselās cepures tādēļ durstīt tā tīšām, vai tas viss esot tā zemē paņemams? Tādēļ viņiem tā neesot ar diezin kāda gudrība. Viņus nu, tos maleniešu zemniekus, saucot gan visi par nezini cik dumjiem, bet galā viņi neesot nekad vēl bijuši tik dumi, ka darīšot tādas tīšas neprātības, vai ar diezin kā ķēmošoties, kā Cīruļvējputeus ar visiem saviem pasaules studentiem.

«Kas tās par dumībām?» Cīruļvējputenis sita atkal ar dūri par stoikas galdu. «Tas neiztaisa nekādas dumības!»

«Tas ož pēc neprātības», Vaģis iemeta.

«Vaģim taisnība. Tas ož pēc neprātības un vairāk nekā. Kā drīkstat jūs pasaules studentu lietās minēt ko no dumībām? Mūsu Malienas studenti ar uzskaitāmi tajos pašos pasaules studentos, un tas aizkar viņu Malienas studentu godu, un es, smalks cilvēks, neļauju tā. – Ak tad jūs domājat, ka studenti ko iztaisa, vai tā viņa jaunā vai vecā cepure, kā jūs to saucat? Desmit, divdesmit cepurīšu viņiem nav ne tik vērtas, kā tev, tam zemnieka ubagam, tabakas pīpe. Ak tad jūs domājat, ka studenti naudas dēļ ko iztaisa? Visa nauda un manta neizskatās studentu augstās un smalkās acīs pēc nekā, skaidas un gruži tie visi pasaules studentu priekšā. Visu pasaules studentu lielā brīvība un nenoteiktā vaļība iztaisa to, ka viņiem ar visu vajaga dzīvot bez kādas sētas, bez kāda gala vai malas. Es saku, ja grib, tepat Dundurā ienāks students, dziedās ko dziedās savā lielā studentu vaļībā; dzers ko dzers savā lielā studentu vaļībā

un tad pēdīgi ņems savā visu lielā studentu vaļībā un brīvībā – ņems un sasiņš, ja grib, visas ostiņas, visas kannas; izlaidīs visas pudeles pa logiem skrambu skrambām – un tad paprasīs tikai savā lielā studentu vaļībā... ko iztaisa viss tas rēķins?... tad ņems izvilks naudu kā skaidas un uzsviedīs te uz stoikas tai visu lielā necienībā un nicināšanā, – lai ņem, cik vajaga. Un ja ar nebūs naudas ko aizmaksāt, tad paliks parādā visā savā lielā studentu vaļībā. Īsā vārdā tad: visi smalkie un lielie pasaules gari studentiem atvēlēs to lielāko vaļību, tos studentus pašus salīdzinādami ar pašlaik rūgstošo alu. Jūs lielāties ar savu alus darīšanu, tad ziniet nu, ko nedrīkst darīt ar rūgstošo alu? Nedrīkst tur nekā, itin nekā nospundēt – to jums vajaga zināt. Tur vajaga būt visām spundu spundēm, visām tapu tapām vaļā, – lai rūgst alutiņš, lai puto alutiņš, – lai plūst alutiņš neaprobežots visu lielākā vaļībā – citādi visas mucu mucas saskries lampu lampām, un kas tad būs? – ne alus, ne mucu. Vai nu saprotat, vai zināt, kas iztaisa pasaules studentus, kas viss tur jāuzskaita pasaules studentu dzīvē? Tādēļ tad ar augstas slavas un goda pilns Cīruļvējputeņa gods visai tādai pasaules studentu bezgalīgai vaļībai, tādai putodamai, tādai rūgstošai pa visām spundu spundēm un tapu tapām plūstošai dzīvei! Bet šādu slavas un goda uzsaukumu jūsu prastās ausis drīkst tikai dzirdēt, bet nedrīkst nekad uzsaukt. To drīkst tikai smalki cilvēki tā izsaukt, – tāds Cīruļvējputenis, kā es».

«Lai nu stāsta Cīruļvējputenis šo vai to par visu savu pasaules studentu būšanām, lai ceļ visas viņu lielās vaļības vai līdz pašām debesīm, bet galā tad tāpat vien ir, kā rūgstošam alum visas spundu spundes attaisa, visas tapu tapas izrauj, tad no visa putošā un rūgstošā alus galā tikai dubļi vien iznāks un vairāk nekā cita ar visu tādu lielo vaļību». Linums noprātoja.

«Bet es atkal saku, ka visi šādi vai tādi pasaules studenti, kā Cīruļvējputenis tos nosauc, ka tie paši itin nekā nav pelnījuši, nedz strādājuši un tādēļ ar nezina neviens, cik vērtes viens pats grasītis», tā kāda dobja balss izsaucās iz pulka. – «Vai tie tādi iearuši vienu pašu graudiņu zemē, vai slaucījuši sviedru pilieniņu pļavā, druvā, vai redzējuši kādu čulgu rokā no mīstikļu kloķa, no cirvja kāta, vai cēluši mēslu sekumus, vai stiepuši siena dakšas? – un tad var gan tā šķiesties pa visām diezin kādām olulimpu mucām; tad var durstīt veselas cepures, tad var dauzīt kannas, logus pa krogjiem, diezin kādā nedzirdētā vaļībā plīdēdami un nezin kā neķēmodamies, kā Cīruļvējputenis to visu šovakar stāsta noņēmiem un lielās vēl līdz ar tiem visiem. Tas ir tā, kad citi priekš tiem svīst un strādā vai caurām naktīm... Kas, zvērs, bij to visu dzirdējis, tā kā šovakar. Bij dzirdēts par studentiem, ka no tiem iznākot mūsu pašu mācītāji vis, bet kas bij dzirdējis ko par viņu tādu dzīvi, un ka viņi tādi ir. Jā, kad noklausies, tad vien zini un saproti un galā tad vari pasacīt to pašu vien: redz, kā neiet tai grēku pasaulē!»

«Lai viņi skrien visi vai kazas ragā!» Krūteža savāda īgnuma pilns izsaucās. «Lai viņi kurais maldās pa visām savām mucām, kamēr vai kājas nodilst līdz ceļagaliem. Rauj viņus devītais! tikai nopļāpā visu vakaru par tādiem niekiem; nei viņi mums ko iedevuši, nei ko iedos, ja ne vēl ko paņems gan... Trejukungudienas tēv, Jukuma tēv! nāciet visi, tiesas tēvi, dzersim paši no sevis! Ko te piegaidīsīm kā vārnas uz vāja sivēna. Šodien lūpas nav vis krietni aplapinātas. Krodziniek, nāc šurp un lej... kad neprotas – neprotas šodien neviens».

Bet tagad sagulās daudz roku ar reiz pār stoīķu aizliegt krodzniekam, lai neļejot vis tiesas tēviem par viņu pašu naudu, kur tad būtots vairs lielāka kauna vajadzējis: pilns Dundurs tiesas ļaužu, un tad nu paši tiesas tēvi pirkšoties sev par savu naudu! Cīruļputenis ar Apzarni vien jau esot gandrīz tie vainīgie ar visām savām miera kāzām un studentu stāstiem... Tiem pirmiem bijis jāiesāk, kā jau palaikam, – tādēļ viņi visi godējušies šiem priekšā neskriet.

«Nu ko tad jūs ar te mēnāties», Krūteža allaž vēl kā atgainīdamies runāja, jebšu redzams bij skaidri, ka pīrkt vis gan pats negrib.

Tūliņ ar Cīruļvējputenis pavilka Apzarnim aiz svārkiem un tam sevišķi čukstēja, lai viņš ejot pie stoikas un izprasot pirmais savu stopu. «Tas tev» – viņš runāja tāļāk, «tā pieklājas, kā vecākam cilvēkam, papriekšu. Tas jau būtu visā Dundurā par kaunu, ja es, jaunāks būdams, bāztos priekšā un pīrktu pirmais. Mēs, smalki cilvēki, nekad tā nedarām. Un ja ar gribi, izprasi abus stopus reizē; tikai uzlicē savu stopu papriekšu un no tā pirmā iesāc liet un pasaki, ka tas tavs stops un otrs Cīruļvējputeņa stops».

Apzarnis ar tūdaļ tam visam gan piekrita, bet tik sacēja, ka viņš izprasīšot tikai savu paša stopu vien un tā būšot tas labāk.

Apzarnis ar tūliņ izprasēja savu stopu, un krodzinieks ielējis to uzlika uz stoikas.

«Šitais ir tiesas tēvu vecu vecais mērs», Apzarnis runāja un uzlika lepni sev priekšā vienu no sarūsējušām ostiņām. Krūtežas tēv, tev jādzer pašam pirmam; tas tavs šās dienas nopelns», Apzarnis tā runādams iesāka liet un pats jau aplaizjās papriekšu.

«Kas tas nu par nopelnu», Krūteža sacīja, sniegdamies ņemt pielieto ostiņu. «Tas man tīri nieks. Es nezinu gan, kad bijām iztikuši tik ilgi bez dzeršanas, nekā šodien. Lai tad nu!...» Viņš vārda pilnīgi nenobeidza, kur jau ostiņa bij piecēlusies pie lūpām un ļoti labpatīkami klugatānot brandvīns satecēja.

Apzarnis atkal aplaizījās un lēja otro mēru, saukdams Jukuma tēvu nu klāt.

Arī Jukuma tēvam satecēja tāpat jo gludi, un tas ostiņu nolikdams novēlēja ar tāpat kaut ko zināmā ieraduma dēļ.

Nu nāca Trejukungudienas tēva rinda, un šis sacīja, ostiņu paceldams: «Lai tad ar nu tas visu devēju devējs dod mūsu devējiem nopelnīt un otrreiz atkal tāpat...»

«...Labi dūšīgi saplēsties» – Vaģis iekrita vidū.

«Tu, Vaģi, ar nekad nemitējies ar savu aso mēli...» Apzarnis liedams ostiņā runāja. «Bet, nudien, sliktis vis gan tādēļ tu neesi».

Tā nu dzeršana gāja ostiņu pēc ostiņas, un Linums izsacīja, dzerdams savu ostiņu, ka viņš izsakot tikai to, lai otrreiz vis gan nestrādānot tik droši tā ar dzeloņu ap otra gurnu.

Uzkreklis stāvēja tagad vistuvāk Apzarnim, tāpat līdznoskatīdamies ar to spīdīgāko noskatīšanos, cik labi ostiņas tecēja vienā kaklā pēc otra kakla, un kā viņiem pašiem nemanot arī ikreizes galvas gāzās atpakaļ tādā pašā atgāzē, kā visiem, kas ostiņu dzēra. – Pudelei nokrītoties, Apzarnis arvienu to pacēla pret lampiņas gaismiņu, skatīdamies, cik vēl ir. Uzkreklis viņam piegrūda jau kādas divas reizes, lai nu labāk vairs citiem nelejot... nudien, tikko pašiem vien vairs tur esot.

Bet tai pašā acumirkļī Cīruļvējputenis, kā atmodies, iesaucās: «Vaģi! Kur tad Vaģis!... vēl nemaz nav dabūjis! Ēj, druks, nāc šurp!» – tā runādams viņš aizspiedās Uzkreklam priekšā pie stoikas, gaidīdams Vaģa. «Apzarni, lej Vaģim! Bet labi pilnu, viņš man labākais druks Izjurā».

«Jā, Vaģim gan jālej», Apzarnis sacīja, pudeli atkal pacēlis pret gaismu un tanī skatīdamies. «Un, ja grib, lai tad vai pašiem ar gluži netiktu».

Bet līdz ko bij ostiņa pielietā Vaģim, tā Cīruļvējputenis to paķēra.

«Cīruļputeni, ko tu te kārsties tā aplam», Apzarnis sacīja un gribēja ostiņu tam atņemt. «Es to tak lēju Vaģim! Vai tev nemaz nav kauna!»

«Paga! Tu jau nekā nezini», Cīruļvējputenis teica un nedeva ostiņas. «Vai tu domā, ka es dzeršu vai rīšu tā laukā, kā jūs, tie prastie malenieši? Man nav vis nekāda note dzert, es tikai jums te Dundurā gribu mācīt, kā jādzer, kā mēs dzeram, tie smalkie cilvēki, kā dzeram tie studenti un ģimnāzisti vis. Bet ko tad jūs, tie izjurieši, te dzerat, tecinādami kaklā tā kā pa diegu un rīdami tādām lēnām garām govs klugatām. Nudien, tikai es un Vaģis te Izjurā mākam dzert kā smalkiem cilvēkiem jādzer... Paskaties!» viņš sacīja un ostiņu sameta mutē ar reiz, galvu spēji atsīzdams, kā arī vienā pašā klugatā to norīdams un tas tad nogāja pa kaklu lejā kā laba kulaka.

«Kas tur par labu tā izdzert, Apzarnis teica un nemaz neapģīzdams, kas viss caur to bij izdarīts no Cīruļvējputeņa un nedabūja nekatrs ar Uzkrekli ir ne aplaizīties. «Tu ar visiem saviem smalkiem studentu ģimnaziniekiem vari gan tā dzert, bet mēs vis neesam tik dumi, ka mēs dzersim tā. Mēs nezin kad vienreiz, kad otrreiz, dažu nedēļu nemaz neredzi, un kad tad reiz ostiņa tikusi pirkstos, tad ar zini ko viņa vērtes. Tad dzer tā, ka ar viss ko samana, un nevis vēders vien dabū to».

«Es ar nekad nedzeru citādi, nekā ar tik smalkām klugatiņām, cik vien tikai var smalkāk», Uzkreklis sacīja. Dažu labu reiz, kad neesi tā ilgi dabūjis un kad tad labi prātīgi iedzer, – tas noiet tad plēsdams kā kaķis pa kaklu līdz pašai nabai. Bet kas tur tā tiek, kā Cīruļvējputenis to dzer? – Cits vēl tā ar dara, ka līdz ko iemet, tā kož putna kumosu tūliņ virsū. Es tā nekad! Visa brandvīna garša ar reiz vējā – cik ērnoti mums vēl viendien izdevās pēc sivēna nokaušanas... tad es labi zinu.

Tā kā vakar nokaujām sivēnu, vēlējo sērsnu sivēns vien nu gan bij, bet, pagāns bij apvēlies par brīnumu mīksts, tā kā sīpolēns. Es jau saku, manai vecenei tā daba, ka viņa sabaros sivēnu, nudien, no tīriem niekiem. Tur viņa rīts, tur vakars čubinās un baros pārpārim, sacīt, tā kā bērnu. Es jau smejos, sak, pazīst ir sivēns labu un ne vēl tu, Dieva radīts, nepazīsi laba, un tad jau es ar nekā nesaku, lai ar nu tur čubina šo, sak, no tā paša vien jau ar visu gadu būs pašiem jāpaņemas, vai taudiņu naža gals putrai, vai gaļas šķēlīte kam ne būdamam. Tā nu sivēnu nokaujām, tā kā vakar un vairāk nekā cita un tūliņ tā kā šorīt paēdam brokastis, tā es saku vecenei, sak, Jūl, es nu iziešu uz mežu un pameklēšu kādas stīpas vai, sak, vēl viegla pastaigāšanās pa mežu; kad pienāks sniegs, kur tad rausi... aptrūkst ķipītis vai spainītis. Tā šī vēl iesakās – kā jau tai meitiešu dabiņā, tu ne reizes gan neiziesi, ja jau tevis tur nenozeibīs – lai nu nenomaldoties vien atkal visu dienu. Tā es atkal pretī, ka tevi kara māte ar visu tavu zeibīšanu! Sak, vai tad šodien kāda tiesas diena, vai kāda cita diena, tad nu, sak, paliek kādu brītiņu tepat Dundurā vai – un maltītei būs jauna zupa vis mājā, tā nu es būšu laikam tik neomīgs un nenākšu mājā. Sak, vāri vien labāk sivēna spēķes drīz gatavas un nogriez šur vai tur kādas skrabiņas vēl klāt, lai tad par to visa gada skraidījumu kas pilnīgi tiek. – Tā atnāku no meža un ieeju kambarītī – redzu, vecene pielējusi mazo

māla podiņu limenu, karstu sivēna tauku un uzgāzusi sietiņu virsū... tas laistās vien kā pitreļļa. Mēs tā darām ikgadus, vai nu pussivēna taukus vai, apvāram, ka var ēst tūliņ tādus pašus. Un tad labākās gadskārtas dienās, pirmos ziemas svētkos, pirmās lieldienās un kad atnāc vakariņu svētdienā no baznīcas... tad vecene uzliek vien uz galda ar visu māla podiņu un tad tādus pašus sasalušus ar plāceni uzsmērēdams kā sviestu, ja grib, ēd, kamēr snaudiens iesāk nākt. – Tā uz reizes, siltos limenos taukus kambarītī redzot, iesitas prātā, sak, paga, paga! paņemšu ņuci maizes un tad tāpat no podiņa, un vecene ar tur nemanīs ne vilka. Ņemu, nogriežos ar ņuku maizes un mērcēju, mērcēju un ēdu, sak, tādi silti mīksti izvārīti sivēna tauki, kā vīna kalna eļļa – sak, maktīga ēšana. Ēdu, ēdu, tā domāju... sak, ē, tur nieku! – paņemu mazo māla podiņu, pielieku pie mutes un tad pāra labu vilcienu, sak, kad reiz viduci laba pielicis, tad ar to pašu sparū – lencē putru, ja grib, nedēļas trīs vai bez tauku gala. Tā nolieku podiņu, uzgāžu sietiņu, notaisu visu kā bijis, noslauku muti svārku stūrī un nekā cita vairāk, nāku no kambarīša nu laukā. Tā pašās durvīs saduros ar Nornieku Piksīti... šis linodams, un velk tikai tūliņ pudeli linojamā brandvīna laukā un lej, lai dzeru. Sak, ko tad nu citu! no linojamā brandvīna jau nedrīkst liegties dzert... tikpat jau nu būs kas jāņem, lai nu gan pats ar diezin kāds neesi. Tā izdzeru un vairāk nekā, sak, kas izdzerts – izdzerts, un šis pats Piksītis dzer otru: vai nu ciemiņam vienam vien likšot dzert, – bet nu uz reizes, līdz ko bij ievileis, tā atgāž galviņu un gādzin vien sāk. Es domāju, spēja rīdams, sak, ierāvis laikam šķērsrīklē un aizrijies... Es atkal uz reizes pārbīstos un sāku dot ar kulaku par kudzulmu, sak, pagān, grūd nu atpakaļ, bet šis vēl labu brīdi tikai mutīti vien plāta, kā līdacēns līnu mārķā. – Tā tikai par brītiņu šis, acis slaucīdams, saka, vai es neesot nekā manījies dzerdams? Sak, es nemanīju nekā. Šis esot bijis pudeles pārmijs. Tas esot bijis spirts kā uguns. – Tā tikai iedomājos: vai tev kraukļi, kovārnas! iedzertie sivēna tauki piesaluši mutē un kaklā, kā odere, un pār tiem nogājis spirts kā ragaviņas pa ledu, un nebiju manījies ne velna. Nospļāvos, sak, ka tev purvs, vai tad nelaime man iegrūda tos taukus rīklē... viss nogājis vēderā tikpat kā par velti».

«Kas, velns, jums par kakliem, kas par rīklēm», Cīruļvējputenis iesaucās. «Mums, smalkiem cilvē...»

«Jums, smalkiem!» Apzarnis norāva Cīruļvējputenim vārdu, skatīdamies pudelē un atgīzdamies, ka Cīruļvējputenis ar visu savu smalko cilvēku dzeršanu bija norāvis vienu ostiņu un, cik vien vairs tur pudelē bija, tad nevarēja nemaz vairs domāties, ka viņam pašam galā vairs ostiņa tiks. «Kad tu vilku ragā ar visu savu smalkā cilvēka dzeršanu!» Apzarnis nu dusmojās joprojām. Iekrita un izrāva ostiņu, un mums pašiem ar Uzkrekli vairs netiks. Vēl Vaģim jālej vis. Kas šis tāds nav! Pagasta cūkas gaļas vēders... rādīt te mums, kā dzerot smalki cilvēki!»

«Nav vairs tāļu un būs atkal tāpat kā pirmīt», kāds teica. «Tā kā netiek kāzas no kāzām atkal».

Krūteža tūliņ iestājās vidū un pavēlēja mest mieru no tādiem niekiem. Labāk lai lejot Vaģim ostiņu un beidzot to stopu.

Vaģis, paņēmis ostiņu, kamēr Apzarnis skatījās atkal pudelē, to gāzīdams, pret lampiņu un mērodams acīm, vai būs vairāk vairs kas par vienu ostiņu, vai nē, – un Vaģis runāja: «Lai tad nu ar iet mums, tiem smalkiem cilvēkiem, viss tāpat smalki ar uz priekšu. – Daži vēl runā šā un tā, nezina, kas mums nu dotu tādas ostiņas, ja nebūtu tādu Apzarņu un Cīruļvējputeņu te Dundurā».

«Es ar to pašu, Vaģi, saku», Krūteža atteica līdz.

«Tas bija kā uz pirts akmeņiem, tikai paskatījies, kā nočūkstēja vien», Apzarnis teica, noskatīdamies ļoti patīkami pēdējās pilītēs, kas sapilēja ostiņā, jo viņš pēdīgo pilieniņu lūkoja izpilināt. – «Uzkrekli, tev jāgaida no Cīruļvējputeņa stopa. Netika vis man pašam ar vairs gluži pilna», Apzarnis sacīja, pudeli atdodams krodziniekam. Bet kamēr viņš pudeli sniedza krodziniekam, tikmēr Uzkreklis, pa paduses apakšu palavījies, izņēma pielieto beidzamo ostiņu un, to nu steigdamies pielicis pie lūpām, iesāka tecināt laukā, ātriem, ātriem malciņiem klugatādams. Apzarnis tukšo pudeli atdevis krodziniekam un turpat vēl skatīdamies, iesāka ar otru roku gramstīt jau ostiņu un stiept gatavas lūpas uz dzeršanu, bet nogramstīja tikai tukšu vietu, ka naži vien nobrikšķēja kā ecēšu zari ap akmens sāniem. Viņš nu atskatījās spēji, ieraudzīja ostiņas pieķepējušo dibenu jau gluži atgāztu virs Uzkrekļa atplēstās lielās virslūpas un iesaucās tādā bailīgā balsī, itkā redzētu, kur satrakojies zirgs pašlaik samīn bērnu savām lielām kājām: «Uzkrekli, velns! salej manu brandvīnu savā kaklā: es pats nu nedabūju itin nekā. Tev, sātānam, nav krūtīs nevienas cilvēka sirds, nevienas cilvēka dvēseles!» Tad nospļāvies smagu spļāvieni, kā čigāniete nobīlē, un pagriezies pret Cīruļvējputeni, sacīja: «Tu pirmīt izriji ar gluži par velti ostiņu ar visu savu, velns zina, kādu smalkumu, un Uzkreklis atkal pēdīgo manu, un es pats neesmu dabūjis ne nāsī ko iešņaukt.. pats vēl šodien izcietis visu grūtāko. Tev, pagān, jāpērk tūliņ savs stops».

Vaģis, to visu dzirdēdams, turpretī vilka ar smiešanos, ka vēders vien līgojās.

«Saki vien, lai laiž stopa; tu esi tur tuvāk pie stoikas», Cīruļvējputenis runāja tā kā pačukstošā balsī, ūsiņu griezdam.

«Klausies, lej tūliņ otru stopu Cīruļvējputenim», Apzarnis krodziniekam teica. Krodzinieks nekustējās vis.

«Vai nedzirdi vis – Cīruļvējputenim vēl laist brandvīnu stopā», Apzarnis rājās.

«Dzirdi gan! – Lai prasa vien tas pats, kam vajaga».

«Kas tu gan esi par cilvēku!» Cīruļvējputenis runāja smalki, pārlicies pār stoiku. «Tas jau vienalga, vai Apzarnis to izsaka, vai es pats; mans stops jau viņš paliks... Lej vien nu, lej!»

«Liec vien maksu te virsū, gan tad ieliešu».

«Liec nu visai maksai mieru», Cīruļvējputenis čukstēja vēl jo vairāk pārlicies pār stoiku. «Es tak nesaprotu, kā tu man netici, tik smalkam cilvēkam. Man naudas mājā tā kā ķezas, palikusi tikai otros labos svārkos».

«Jā, man ar tad brandvīns otrā mucā, ja parādā jāizdod», krodzinieks vienaldzīgi atbildēja un nedeva un nedeva.

Beidzot Cīruļvējputenis pielīda pie Vaģa un tam čukstēja tāpat kā krodziniekam, ka viņam esot visa nauda palikusi mājā, kā otros svārkos iegrūdis, tā palikusi, lai tādēļ šim aizdodot naudu. Viņam, smalkam cilvēkam, negriboties te nekā ņemt parādā. Būtu gan aizņēmiem te vai kaut no kura, bet viņš negribot aizņemties no šādiem vai tādiem rupjiem maleniešiem. Lai dodot vien droši; viņš pats aizstāšoties te priekšā un iegrūdīšot, ka neredzēšot neviens pats».

«Redz, cik nelaimīgi izdevies, manu mīļo, smalko dvēselīt! Man ar visa nauda palikusi trešās ūzās; vai es nu ar tik lēns te sēdētu, ja būtu savs grasis klāt? – Cik žēl gan, ka savam drukam nevaru palīdzēt! – Bet, vai zini! dari šitā: saki, ka tev, smalkam cilvēkam, visa nauda lielos naudas papīros vien ir, un tad saņem kaut kādu papīra vīkstolu sauļā, tā kā pa pirkstu starpām var redzēt, ka ir gan papīrs rokā. Tad uzliec roku uz stoikas ar visu papīru sauļā un saki: te nu ir nauda, – 50 rubļu papīrs, lai tad nu lej brandvīnu un izmīj naudu. Krodziniekam nebūs ko izmīt tik liela papīra un tad nu tiesa prasīt brandvīnu, lai tikai lej iekšā; sak, naudu devi, kādēļ neņēma?»

Tūliņ ar Cīruļvējputenis tā darīja, priecādamies, cik gudri Vaģis izdomājis. – Nezin kur izrāvis kādu iepeleku papīra lupatu un sažņaugtā sauļā uzlikdams to uz stoikas, prasīja, lai tikai lejoj brandvīnu. Te esot nauda, 50 rubļu, lai nu mijot tos, kad tik liels esot bijis viņu izkaunēt, – tik smalku cilvēku.

«Dod, dod šurp tos 50 rubļus», krodzinieks sacīja, izstiepdams roku tos saņemt.

«Bet Cīruļvējputenis nedeva, tik sacīja, lai uzliekot vien brandvīnu, – te jau esot nauda... tas esot kroga likums.

«Tas ir gan kroga likums», Uzkreklis tūliņ ar apstiprināja.

«Nu, labi, labi!» krodzinieks sacīja un uzlika brandvīna stopu. «Dod nu šurp tos lielos piecdesmitos rubļus ar visu savu kroga likumu».

Cīruļvējputenis nu vilka roku atpakaļ, mānīdams atkal tālāk, ka īstais kroga likums esot izdzert papriekšu un tad maksāt, ja krodzinieks zinot vien to, ka dzērājam esot nauda un viņš naudu esot parādījis.

«Es tev došu nupat tavu kroga likumu», krodzinieks teica un saturēja Cīruļvējputeņa roku ar visu 50 rubļu papīru. Ar citu piepalīdzību izņēmuši papīru, krodzinieks izklāja to uz galda, un visi redzēja, ka tas bija kāda ziepju ietinamā papīra lupata.

«Skatieties nu, kāds Cīruļvējputenim 50 rubļu papīrs», krodzinieks runāja, rādīdams uz to.

«Tā viltīga nauda!» kāds izsacījās iz pulka. «Cīruļvējputenis gribēja krodziniekam iedot viltīgu naudu!»

Visi tūliņ saskrēja skatīties, kāda esot viltīga nauda, skatīdamies ar tādu pašu izsalkušu ziņkārību, kā pirmīt tai sadurstītā cepurītē.

«Jā, jā! tā ir viltīga nauda, tā ir viltīga nauda!» tie nu cits par citu apgalvoja un retais to visai bailīgi pataustīja ar pirkstu galiem, atraudamies kā no kādām bīstamām nāves zālēm.

«Dodiet Apzarnim to 50 rubļu gabalu», Vaģis teica. «Un ja Apzarnis nepazīs, ka tā viltīga nauda, tad ar neviens nepazīs tās. Cik 50 rubļu gabalu tas nav izlaidis caur saviem pirkstiem, būdams visas Izjuras teļādu kaupmanis».

Apzarnis pasniegto ziepju papīru lepni saņēma, skatīdamies pavisam kur citur, kādā kaktā, un saviem lieliem pirkstiem berzēdams, runāja tāpat jo lepni: «Man nevajaga nemaz vairs ir ne redzēt pašam tādu papīru. Pirkstos vien saņēmis, tūliņ pasacīšu, vai labs papīrs vai nelabs. – Šitais papīrs gluži viltīgs, to es tūliņ pasaku. Labi naudas papīri gludi un grab, kad ņem pirkstos, bet viltīgie mīksti, vilnaini, gluži tādi kā ziepju papīri. Un šitais jau tik mīksts, ka aizmidzis pazīšu to, kāds tas būtu nebijis. Daudz lielāks ar ir un tāds lempains, stūru stūriem, bet labi naudas papīri gluži četrstūrāini; cik stūru tad šitam nav? – Tas tik viltīgs naudas papīrs, kāds vien var būt», Apzarnis teica, papīru nosviedams uz stoikas.

«Tad Cīruļvējputenim slikti», kāds sacīja, pabailīgi skatīdamies apkārt. «Viltīgiem naudas papīriem briesmīgs sods, cietums un promaizsūtīšana».

Viss pūlis tūliņ tam kritin piekrita, ka Cīruļvējputenim briesmīgs sods un nezin cik tumšs cietums neesot sagaidāms. Vai tad pats sātans viņam vien sajājot visas lēkmes uz kakla? Kaut jele nebūtu devis viltīgu naudas papīru tik lielā ļaužu pulkā, nekā tas nupat noticis te Dundurā. Ja nu būtu palicis tepat Dundura sienās vien tas viss, lai tad nu kā, bet līdz ko iešot caur augstākām tiesām, tad Cīruļvējputenim velns murdā. Un paši tiesas tēvi ar esot redzējuši.

To dzirdot, Cīruļvējputenis sāka mesties atkal tādā pelēkā sagšas krāsā, tāpat kā tas bija tiesas mājā, kur to gribēja vest skaidienā.

Bet sevišķi Krūtežam ar Apzarni nepatika nepavisam šī Cīruļvējputeņa viltīgās naudas lieta. Tagad varēja pavisam pazust ar šo klapatu arī miera kāzu stops, kas Cīruļvējputenim nācās izpirkt; jo viņi ņēma to lietu tā, ka viltīgās naudas devēju ņems un dzīs tūliņ prom.

«Ko, vilku, te cilājat tādas lietas, no kurām paši nezināt ne rīta, ne vakara», Krūteža bārās. «Nezin kādas lietas pasaulē nav palikušas neiztiesātas un noslēpumos, ja nenāk vien valdību un tiesu acīs, ne vēl šitās viltīgās papīra blēņas. Tiesas vis neies ne klāt ne pie vienas lietas, ja paši nepienesīs. Ja nu paši būsit tādi dzeguzes izplankšķēt, tad tas būs tā. Un tur tiks tad pilns vēders kaut kuram... izvazāties dabūsit un vairāk nekā cita. – Mēs, tiesas tēvi, neesam neviens pats redzējuši tā viltīgā naudas papīra, nedz ar pirkstu kāds piedūruši... Jukuma tēv, Trejukungudienas tēv, mēs jau neesam redzējuši un ar aizkāruši tā viltīgā papīra neviens pats?»

«Nepavisam nē», Jukums sacīja, atmezdams ar roku.

«Es ar neesmu redzējis ir ne acu galā te šovakar kaut kāda viltīga naudas papīra; to apliecināšu ar savu vistaisnāko dvēseli», Trejukungudiena sacīja.

«Es ar nē!» Kalācis pielika tūliņ klāt. «Labas naudas jau diezin cik neredzi un nepazīsti, kur nu vēl viltīgu naudu pazīsi, kur redzēsi».

«Es ar nē, es ar nē, es ar nē», – nu atskanēja gandrīz no visām mutēm.

«Nuja! tad neesat neviens redzējuši gandrīz nekādas viltīgas naudas te Dundurā. Tas gluži labi!» Krūteža sacīja. Tad neskatieties ar neviens vairs tur ne virsū. Aizgriezieties visi nost, skatieties tagad kur kurais, vai arī aizmirkšķiet acis cietī. Es ar aizmirkšu acis».

Visi nogriezās nost, un liela daļa līdz ar pašu Krūtežu aizmirkšķa acis.

Apzarnis arī bija, pašam negribot, aizmirkšķis savas acis. Bet no visiem ciešāk Uzkreklis bija aizmirkšķis savas acis, zinādams arī tiesu likumus labāk par visiem, staigādams tik ilgi ap tiesām.

«Nu, Apzarni!» Krūteža runāja tālāk ar aizmirkštām acīm. Tu vienīgais redzēji un saņēmi to viltīgo naudas papīru un vai nezini vis, kas tev nu jādara ar to?»

Apzarnis, dzirdēdams savu vārdu, atplēta acis, kā brīnodamies, kas tad viņam gan būtu jādara ar to naudas papīru.

«Vai nezini vis, kur lielā krogā krāsni mute?» Krūteža jautāja tālāk, tāpat vēl acis aizmirkšķis un rādīdams ar roku uz lielo kroga krāsni. «Paņem tūliņ to viltīgo papīru un ej žigli... Paņem skalus līdz...»

Apzarnis nu tūliņ ar saprata, kas tam jādara. Viņš paņēma viltīgo papīru no stoikas, ieddedzināja skalu un izgāja lielā krogā, runādams, ka tas viņam esot maza lieta to izdarīt.

«Jā! nu es ar, Krūtežas tēv, saprotu, kas Apzarnim jādara ar to viltīgo naudas papīru», Uzkreklis runāja arī tāpat acis aizmirkšķis jo cietī. «Tas ir gluži pēc likumiem, to es zinu gluži skaidri, staigādams tik daudz ap tiesām. Tam, kas viltīgu naudu pazīst un saņem rokā, tam pašam tā jāsadedz...»

«Ko tu muldi nu par kādu sadedzināšanu te?» Krūteža bārās, noraudams Uzkreklim viņa tiesas zināšanu dziesmu. «Kas te par to ko sacījis!... Mutes gluži cietī visi!»

Vaģis, to visu redzēdams un dzirdēdams, vilka vienā vilkšanā ar smiešanos, stāstīdams, ka viņš ar esot aizmirkšķis savas acis tik cietī, ka pats sevis vairs neredzot, un tad prasīja Krūtežam, vai nu būšot brīv taisīt acis jau vaļā. – Šis tūliņ ar tad sauca:

«Apzarni, – ēj! Vai būsi galā?»

«Būs drīz, drīz», ar atskanēja no lielās kroga istabas. «Lai saperu ar kociņu visas papīru plivas, tā kā tur nepazīst vairs ne zīmes». –

«Nu varat visi taisīt acis vaļā un skatīties, kur kurais gribat», Apzarnis teica, lepni ienākdams stoikas kambarī un degošu skalu bikstīdams.

«Lai nu kā! nu var atkal skatīties, kur kurais grib», Vaģis sacīja acis berzēdams. «Lai nu Dievs tad dod vien, ka tas viltīgais piedesmitnieks būtu sadedzis... bet, nūdien, man ar gribēja tā iziet tikpat laideriski kā Uzkreklja tēvam!»

Tagad radās atkal Cīruļvējputenim dzīvība kaulos un sāka ar tūliņ lielīties. Cik smalki tādi smalki cilvēki varot izjokoties, tā kā viņš nupat to esot izdarījis. Tad, nelikdamies no visa ne zinot, prasīja atkal krodziniekam, lai lejt drīz jaunu stopu iekšā, jo nu jau vairs viņš nejokošoties.

Bet krodzinieks tomēr nekustējās vis.

«Uzlieci vien naudu», viņš teica rāmi, kasīdams un gludinādams karotes kātu.

Redzot, ka citādi neies galā, pēdīgi pats Krūteža galvoja, un Cīruļvējputenis apsoltījās viņam pašūt par to vai četrēju ūzu par velti. Gan viņa smalkā sirds zināšot atlīdzināt visu, kad nu krodzinieks esot, esot tāds.

Tagad nu lēja atkal pats Cīruļvējputenis savu stopu tāpat kā pirmīt Apzarnis savu. Cīruļvējputenis gan gribēja dot tiesas tēviem visupirmiem, kā jau arvienu tas bija, bet Apzarnis turēja ostiņu jau labu brīdi rokā, lai dabūtu pirmais. Bet tomēr nebija vis mierā ar pirmo vien un nelaida ostiņas no rokas, kamēr tas dotu vēl otru ar, izskaidrodams, ka pirmīt neesot dabūjis nevienas. Cīruļvējputenis gan mina tam uz kājas, gan meta ar acīm, lai jele prototies un pēdīgi pat čukstēja pašā ausī, ka tas neizskatoties ne pēc kā, – dzert tūliņ otro. Tas iztaisot rupju būšanu... smalki cilvēki nedarot ne savu mūžu tā.

Bet Apzarnis nekustēja vis no sava iedoma. Un jo Cīruļvējputenis tam lika klusu prasties, jo viņš pilnā mutē runāja, kā jau tāds cilvēks, kuram tās pašas lietas dēļ reiz sirds briesmīgi lauza.

«Ar visiem taviem, velns zina, kādiem smalkumiem jau pirmīt paliku, ka nedabūju ir piles pie lūpām pielikt. Un tie nu ir visi tie smalkumi. Palieci vien nu jūs šoreiz smalki abi ar Uzkrekli; es jau pirmīt biju smalks savu reiz».

Arī šis otrais miera kāzu stops bija tikpat kā vilkam zemeņu oga. Ostiņa pēc ostiņas satecēja kaklos, burbulīšus mezdamas.

Izlējis savu stopu, Cīruļvējputenis paņēma sadurstīto cepurīti un to uzlika kādā krāsns iegorē, īstā circeņu rātūzī, lai tur izkalstot, un tad viņš varēšot to iztīrīt par godu saviem studentiem. Tad, sizdams ar duku par iegores sāniem, sabāra circeņus, lai sargājoties jele kāds piedurt savu purnu pie studentu cepurītes, tad velns raušot viņus visus. Circeņi saskrēja gan vīkšķu vīkšķiem savā kaktā kā kurais, bet brītiņu pabijuši, viņi sāka saviem gudriem paņēmieniem iedami savilkties visi apakš cepurītes.

Kamēr circeņi rāva savu koncertu tur cepurītē salīduši, tikmēr Izjuras tiesas ļaudis Dundurā, līdz ar saviem tiesas tēviem, runāja drīz šo, drīz to, it kā atpūzdamies. Dzeršana nu ar gāja vairāk tikai pa pāriem vien. Lai viens dzērājs bija vai kas, otrs allaž bija kāds tiesas tēvs. Ar biežāku ostiņu cilāšanu arī vairin vairojās troksnis, kā runāšana pilnos kaklos, lieliska smiešanās, lielīšanās citam par citu, un tā viss, kas vien domājams Malienas krogu trokšņos.

Vecais Gremoklis gan prasīja Cīruļvējputenim, lai tas viņam ar izdotu kādu ostiņu par cepurītes atradumu, bet dabūja tikai smalku bārienu, kā drīkstējies tik prastām rokām ņemt cepurīti. Bet Gremoklis nesacīja tur neko pretī, tikai noskatījās tā vien sāņus Cīruļvējputenī un, izprasījis lielo ostiņu pats no sevis, izgāja, teikdams, ka braukšot uz māju.

Ārā bija jau krēsla, un Vaģis iegāja lielā krogā. Tur bija daži vecīši un tiesas vīrs Dobiņš, runādami šo un to savstarpīgi; jo Dobiņa dzimtais ieradums bija stoikas kambarī tikai tad ierasties, ja gribēja ko iedzert, vai ar citā īpašā vajadzībā.

Vaģis izgāja lielai kroga istabai cauri un porūzī iegājies, viņš dzirdēja tur kādā kaktā ko čukstam. Tuvāk piegājis, pazina Uzkrekli un Čīkstoņu. «Ej, ko te darāt?» Vaģis prasīja, gribēdams valodu iesākt, jo it sevišķi ar Čīkstoņu viņš gribēja izrunāties un tam ko izvilkt zināmā Turpiņu parāda lietā un tādēļ nu ar bija kā likts te labā vietā.

«Ko tad nu darām... nekā!»

(Uzkreklis stāsta savus piedzīvojumus un dod padomu arī Čīkstoņam: kā jāiet pie tiesas kungiem, kam jānes kukuļi, kā jārunā, un ka šādus padomus viņš jau daudziem devis).

«Tā kā man, kas ieradis, nūdien, prieks vien iet pie tiesām, ja grib, visu savu mūžu», Uzkreklis lielījās. «Un es šim saku: ja nu tik visai bailes tur ir, tad, kas tur nieks, paņems ko padusē, būs visi kā jēra vilna. Šis saka, nezīnot, kur ieiet, ja kas esot līdz un kad to nodot; es šim saku: kā iet no krodziņa, tad tūliņ gar rijām, taisni gar velēnjumta ledus pagrabu, – pie pirmā ērbērga stūra klāt kā lode. Tad pirmam stūram garām, otram taisni apkārt... pa kreisai rokai paliek pašas draudzes tiesas lielmātes vistu butkas, un tad ej vien, ej vien: tām butkām taisni pretī būs zaļas, zaļas durvis, pa tām iekšā kā sviests, un klāt pie ķēķa. Tur tad saki vien, ka tev vajaga vecās preilenes un lielmātes un ka gribi parunāties ar pašu baronielkūgu; tad jau zinās, kas tu esi par vīru ar visu savu padusi. Tur būs gan kādas četras istabas meitas un pavāriņas ar saviem baltiem priekšautiem; tās reizēm gan knakstās gluži par nieku... izdzīvojušās kā gaisa ķēves. Reiz es ar iegāju tāpat tur ķēķī. Ieraudzījušas mani, glītu cilvēku, paliek kā sirsoņu kostas, un viena ar ogli man gar vaigu. Es tikai palieku tūliņ liels, sak, iet tik pie paša veča klāt... Citas atkal par nelaidējām un melnuma noslaucītājām. Bet kas nu tev, Dieviņ! nosvaidījušas vēl

trakāk... izeju ļaudīs kā āmeklis... Ak tu, pagāni, tādas! No tām gan, es šim saku, tikais vajaga sargāties... bet par citiem tur nekas; jo – ja jau nāk, tad to mēles ar vis sausā nepaliek no tā paša».

«Čīkstonas tēvam jau nu ar līko padusi gan jāiet, kad viņš iet uz draudzes tiesu... tur nemaz nav runa!» Vaģis runāja, sataisījīs ļoti nopietnu seju. «Bet es nu gan ķēķī nenestu savu dāņu un neatdotu vis vecai preilenei vien to. Velnš zina! – viņi jau var pārmīt un nezin ko nodot baronlielkungam tava labā bujuma vietā. Reiz vienam zaķa vietā bijuši pārmijuši un ielikuši nosprāgušu kucēnu. Ak tad bijuši pārskaitušie pats lielskungs un lielmāte... tūlīņ cietumā iekšā divas dienas. Kasies nu tur! Tā iet, kad ķēķī nodod savu padusi. Un tu jau ar pats, Uzkrekli, saki, kādas gaisa ķēves tur esot. – Es kad nesu, tad nesu pašā tiesas istabā, nolieku tur uz galda priekšā pašam lielkungam. Ja tad būs vien kas darāms, tad darīs, bet ne tur, kur paša veča acis, varbūt, nemaz neredz».

«Bet kurā reizē tad var tur ienest? Es tā nemaz nezīnu», Čīkstoņa vaicāja savādām baiļu acīm skatīdamies.

«Vislabāk tai pašā reizē, kad tevi sauc iekšā», Vaģis teica. «Bet ienest gan vajaga tā, kā citi nemaz nemana. No tā gan jāsgājās. Es tādās reizēs uzvelkos kādus platus svārkus, vai lielo ziemas mēteli un tur pasitu un ienesu, ka citi ir ne odin nevar saost».

«Man ir gan vecākais tulpa kažoks tāds, ka tur var ienest vai pus veprēna, ir tad nemanīs neviens pats. Nekā cita, tad man tas būs jāvelk, kad iešu uz draudzes tiesu», Čīkstoņa runāja. «Paldies, Vaģīt, paldies, mīļo brālīt, par labo padomu!»

«Vai es tev nesacīju, ka Vaģis tiesas lietās zina gandrīz tikpat labi kā es pats, staigādams tik ilgi ap tiesām», Uzkreklis lielījās. «Nu tu zini visas lietas, tikai nu manies vien pats, tad izies viss kā pa ziepēm. Bet klausies, Čīkston! tad nu gan tev par šito visu jāpērk mums ar Vaģi ostiņa katram».

«Lai nu būtu ostiņa kur būdama, bet es savā prātā nebūtu ir tad vēl drošs», Vaģis runāja, galvu pagrozīdams it kā ko svarīgu gribētu sacīt. «Vai domā, ka otrā puse te gulēs? Pati Turpiņiete jau ir tīrs meitieša zaldāts, ja vien iesāk savu pusi vilkt... bet lai paliek labāk neizrunāts no manis... domā gandrīz, ka es uzbāžos ar savu gudrību... gan jau paši ar Uzkrekli esat diezgan gudri visās tiesu lietās. Iesim labāk krogā pie citiem...» Vaģis runāja un taisījās iet krogā.

Abi tūlīņ Vaģi saturēja pie svārkjiem, nelaizdami: «Stāsti vien, Vaģi, stāsti vien, mīļo Vaģīt, mīļo brālīt», viens par otru runāja. «Mēs tev ticam, Vaģi, tāpat kā paši sev».

«Īss gals: es, Čīkstoņas tēva vietā būdams, ietu pirms vēl uz mūsu skrīveri», Vaģis nu teica čukstošā balsī un tā kā pabailīgi apkārt skatīdamies. Tad pavilka abus tā noslēpumīgi vēl dziļāk kaktā iekšā, un čukstēja tālāk. «Mūsu skrīveris ir tiesas lietās gandrīz tikpat gudrs kā tu, Uzkrekli».

Uzkreklis atbildēja tikpat lepni, lūpas tāpat cieti saņēmis: hmn–n, hmn–n!

«Nu jā! un tad skrīverim ir Lūderlūsis ar vēl tik labs draugs, kā nevienam, un ko šie abi norunāsies izdarīt, tur tad var vējputenis ar tīru sniegu griezties kopā, bet viņi brauks cauri. Tālāk zinām visi, ka draudzes kungs atkal klausu Lūderlūša vairāk nekā neviena, un tā tad visa virkne cits cita galā. Ja nu, Čīkstoņas tēv, tu aiznesīsi vēl ko neko ir pašam gala vārda sacītājam, tad tu savu parādu gan, var sacīt, bāz vien jau, ja grib, šovakar makā iekšā».

«Redzi nu Vaģa gudrību tiesas lietās!» Uzkreklis, arī tāpat pačukstēdams, teica. «Es ar tev tūlīņ gribēju to pašu sacīt, kad Vaģis pienāca».

«Mīļie, labie brālīši», Čīkstoņa runāja ar tādu savādu prieku, kas neļauj it nekā paturēt, un izgāž laukā tad visu sirdi. Tas ir tā, ja padarītā lietā pats cilvēks vēl ļoti šaubīgs, un kur tad cits it kā nejauši lietu atmin un rāda darīt to pašu, kas jau ir darīts, tad cilvēks paliek tik vaļsirdīgs, tik padevīgs un uzticīgs, ka nevar to nemaz piemērot; un tā tas bija arī tagad ar Čīkstoņu, kur Vaģis lietu atminēja par skrīveri u.t.t.

Visas trīs galvas nu bija tik tuvu sadurtas, ka deguni, trijantā būdami, metās gluži kopā, un tad Čīkstoņa, kā jau sacīts, čukstēja:

«Mīļie zelta brālīši! es jau biju pie mūsu skrīvera jaunkunga, tāpat kā jūs sacījāt. Cik gudri gan jūs tiesas lietās, – nu es redzu, – nu man ticības diezgan, kad jūs ar to pašu sakāt, lai gan nemaz un itnekā nezinājāt. Un skrīveris ar to pašu sacīja: ja pats vien būšot manīgs, tad viss parāds esot man tikpat kā rokā».

«Tas nav vēl vis diezin kas, ja skrīveris pasacīja tikai, ka tev būs Turpiņu parāds rokā; bet vai viņš apņēmās arī par to gādāt pie draudzes tiesas, vai runāt ar Lūderlūša tēvu, un vai tu apsolījies skrīverim ar ko maksāt par viņa darbu un pūliņiem?» Vaģis čukstēja joprojām.

Čīkstoņa, jau labu laiku plātīja muti tai priekā runāt, ka viņš jau visu izdarījis tā, kā Vaģis to nupat izčukstēja, un tad, kādas trīs reizes mīļos zelta brālīšus izsaucis, sacīja: «Visu, visu skrīveris pats dzīrās gādāt, un es pats vēl negribēju pagaidu nemaz ņemt no Turpiņiem, sak, lai nu atdod vien tikai pašu mīļo manu naudiņu, – ja grib, paprasiet Trejukungudienas tēvam, – tak, ko nu ņemsi no bāriņiem pagaidus;

bet šis rakstīdams sacīja un uzstāja: vajagot vien ierakstīt Čīkstoņa tēvam visus pagaidus ar tiesas grāmatā; par ko lai viņš to atstātu? Tik labs bija skrīveris un tā turējās par mani, ka brīnums redzēt, un es jau ar, mīlie brālīši, apsolījos viņam visu atlīdzināt un aizmaksāt. Cik gan tu, mīļo Vaģīti, brālīt, esi gudrs tiesas lietās un visu zini tāpat, it kā būtu bijis klāt, kad mēs to norunājām ar skrīveru.

«Vai es tev nesacīju, ka Vaģis tikpat gudrs tiesas lietās, kā es pats, tik daudz staigādams ap tiesām», Uzkreklis čukstēja, gribēdams arī to zināmo tiesas zinātnieka godu, kas Vaģim tapa, dalīties līdzī sevim.

«Jā, jā, jā!» Čīkstoņa steigšus čukstēja. «Mīlie, labie zelta brālīši, kad jūs esat tik gudri tiesas lietās, tad es jums izstāstīšu visu, visu, ko mēs vēl abi norunājām. Mīlie zelta brālīši!» viņš čukstēja ar tādu steigšanos, ka mutes kaktiņi bija pieputojuši. Jūs jau gan nezināt, cik es esmu Dieva ticīgs cilvēks. Lai tur kāds laiks vai darbs, lai zeme ar debesi kopā griežas, – tur es neatraujos nevienas pašas reizes no sava Dieva galda. Citi gan, varbūt var sacīt, ka nezin vai man vajaga vien tik daudz parāda no Turpiņiem, un ka es, varbūt, iekārojot Turpiņu mājas, bet, mīlie zelta brālīši, prasiet, ja gribat, Trejukungudienas tēvam, cik es Dieva ticīgs cilvēks. Man pelēkie baznīcas brūtgana svārki un baltais brūtgana kaklants, pastalas un zeķes, – viss brūtgana apģērbs priekš vakariņu iešanas vien stāv. Es vecenei pasaku: lai vai citur kailam jāiet, bet Dieva lietās lai stāv viss mans brūtgana apģērbs. Cits saņem dievmaizīti pie Dieva galda ar tikpat saltu sirdi, kā plāceņa gabalu mājā, bet es bez karstām grēku asarām nekad. Lai man asaras būtu vai cik dziļi sirdī ieaugušas, lai es mokos vai nezin cik daudz, bet es viņas dabūju ikreiz laukā, lai tad viņas tek, lai birst pie grēku sūdzēšanas, pie vakariņu saņemšanas. Svētdienās, kad citi guļ vai pļāpā blēņas, es lasu savas grēku atgriešanās dziesmas; es neviena vakara nedz rīta nepalaižu gulēt iedams un celdamies, ja nenoskaitu savu pātaru un neaizmetu trīs reizes krusta. Ak, mīlie zelta brālīši, cik es gan klausos dievvārdos, kur mācītājs runā par Dieva žēlastību un grēku piedošanu. Kad jūs zinātu, cik es gan mīlēju Jēzu tādēļ, ka viņš bijis tik labs un miris mūsu grēku dēļ. Vai, vai, mīlie labie, cik man gan briesmīgi bailes no elles un velniem, un kur tad es nu vēl iekārotu netaisni Turpiņu mājiņas vai naudiņu... Reiz, ejot uz jauno tiesas māju, uz skrīveri tā paša parāda dēļ, iekrita prātā, ka labi būtu, ja man Turpiņi paliktu; sak, tikpat jau ilgi dzīvotāji viņi nebūs, un vai tad labāk, kad svešniekam krīt, un tā, sak, runāšu ar skrīveri, un runāju ar; sak, skrīverjaunskungs, vai es nevarētu dabūt Turpiņu? Šis saka: nu, lūkošot. Tā vēl kādas reizes runājām, runājām, – bet, mīlie zelta brālīši, šitā gan nestāstiet nevienam pašam cilvēkam; skrīverjaunskungs to briesmīgi nokodināja. Es šitā neesmu stāstījis pat ne savai vecenei; jums pirmiem un pēdīgiem to stāstu tādēļ, ka jūs tik gudri un labi manās tiesas lietās. Tā runājām, runājām, un šis nupat šodien, saka: esot tikpat ka izgādāta man māja; Turpiņiem būšot ūtrupe, to viņš droši sakot, un tad tie vairs tur tai mājā nevarot palikt. Un šis vairāk nekā tur par to izgādājumu negribot, kā tikais, lai es atdodot to Turpiņu parādu ar visiem pagaidiem viņam, un tad Turpiņu māja būšot mana. Tad neesot bēda, tad šis izgādāšot arī pie draudzes tiesas, ka tas parāds man tikšot nospriests pašam pirmam. Tā es saku: gluži labi, skrīverjaunskungs! Jūs esat mierā ar manu Turpiņu parādu, un man nebūs tad vairs jāmaksā no sevis, un abiem būs labi: man Turpiņu māja, tev par pūliņiem ar kas. Bet nu pieeju vēl pašā vakarā tur, sak, skrīverjaunskungs, žēlīgais, Turpiņiete klieudz kā traka... tu pats ar esot visu redzējis un dzirdējis pie tiesas, un ļaudis ar runā trakas valodas, sak, man metas tā kā bailes; nezin, kā tas gluži būs ar to manu parādu un māju? Tā šis: nu, kad es negribot, negribot, tad viņš māju atdošot citam, un tad tā kā uzskaities sacīja, lai ejot es vai ratā. Būšot prātīgāks cilvēks, kas māju saņemšot. Tā es ieprasos: vai tad tiešām Turpiņiem būs gan jāiziet un māja paliks citam? Zināms, ka tā būšot. Vēl šo rudeni viņi iziešot un izputināti pelavu pelavām. Bet nu es atkal: skrīverkungs, sak, ja tā ir, tad lai paliek vien kā runājuši; vai tad gudrāki būs, kad svešnieks ieies tur? Bet nu šis negrib man vairs ne par ko dot: es tikais mānoties kā duma bāba. Tad, mīlie zelta brālīši, dabūju vēl lūgties, un tad tikais, tad tikais pieļāvās un tad atprastīja man to parāda zīmi, sacīdams, lai tad nu esot tā. Un nu es šim atdevu ar visu parādu zīmi vis, lai pats izņem tūliņ to parādu naudu pēc ūtrupes par saviem pūliņiem. Lai nu saka, mīlie labie, vai tā ir kāda iekārošana? Ja es neņemtu Turpiņu, tad paņems tūliņ cits, kā skrīverjaunskungs to saka, un vai tad, mīlie, būs labāk?»

«Ko nu tur, Čīkstoņas tēv! jūs esat tik gudri darījuši, ka gudrāk vairs nevajaga», Vaģis teica.

«Un cik nu man labi paliek ap sirdi, kad jūs, mīlie brālīši, ar visu tāpat zināt un sakāt un mani pamācāt. Nudien, mīlie! nu es esmu uzkāpis tikpat kā zirgā. Citi gan mani biedē, ka man būšot jāzvēr, bet Trejukungudienas tēvs gan viens, kas saka, ka man, tik ticīgam cilvēkam, nebūšot vis jāzvēr».

Te Vaģis izgāja laukā, sacīdams, ka drīz atnāksot.

«Kas tur liels, ja jāzvēr – jāzvēr. Par savu taisnību nozvēri ar», Uzkreklis teica lietpratīgi.

Bet Čīkstoņam tas vis krietni nepatika: «Jā, bet es nemaz nezinu, kā ar to zvērēšanu gluži ir, es tur nezinu itin nekā».

«Kas tur daudz jāzina: līdz ko būs jāzvēr, tā noprastīs, cik vecs...»

«To es zinu gluži labi: piecdesmit četri gadi».

«Tad prasīs, vai ikreiz bijis pie vakariņa, un vairāk nekā».

«Nu, ja tik vien, tad man, mīļie labie, itin nekas. Esmu bijis ikreiz savā reizē pie dievgalda. – Bet es gan, lai vai visus dievvārdus māku, zvērēšanas gan nemāku. Kur nu mācēšu, kad savā laikā neesmu nemaz zvērējis».

«Tur jau nav jāmāk neviens pats vārds», Uzkreklis stāstīja. «Visu tev sacīs priekšā un tad saki tikai pakaļ tūliņ vārdu pēc vārda – cieti pakaļ; tad gan viss jāsaka tūliņ ātri pakaļ, Dieva kunga dēļ, līdz ko pirksti uzcelti».

«To es, brālīt, visu izdarīšu, tur gan nav bēda. Un es domāju, Uzkrekli, brāli, ja tiesa saka vārdus priekšā, tad mums, zvērētājiem, nevar būt nekāds sods vai sliktums. Tiesas jau zina, ko viņas zvērēšanā saka priekšā, un vairāk nekā cita».

«Tur nebūs ne mūžam nekas, tikai izsaki vien visu pakaļ, kā priekšā saka un uzcel šitā pirkstus. Skaties! bet tumsā šoreiz vairs tikpat neredzēsi».

«Nevaru gan saredzēt, brālīt. Acis man, tu jau gan zini, izēstas no brandvīna dūmiem».

«Nu, jāizceļ tos trīs pirmos pirkstus: īksti, podulaižku un garo vīru».

«Es domāju, Uzkrekli brāli, tiesas gan neliks nevienam netaisni zvērēt. Vai nav tā?»

«Lai Dievs Kungs pasarg', ka tiesas liks netaisni kam zvērēt! Tas nav bijis tā ne mūžam. To es zinu tik skaidri, tik ilgi staigādams pa tiesām».

«Citi gan saka, esmu dzirdējis, ka zvērētājam uzceltie pirksti paliekot reizēm gluži melni, tā kā egles ogles?»

«Jā! kad zvērē kāds netaisni. Tur tad vajaga laikam briesmīgi netaisni zvērēt, jā, tad būs melni pirksti gan, bet citādi nekad! Es tik ilgi ap tiesām staigādams tā neesmu redzējis».

Vaģis ienāca, un šī runa ar to nobeidzās. Tikai Čīkstoņa nevarēja mīļos labos zelta brālīšus diezgan noslavēt, ka bijuši tik gudri un labi viņa tiesas lietās. Nu viņam neesot vairs ne trešās daļas bailes iet uz draudzes tiesu. Turpretī Vaģis priecājās un domāja, ka izdevies tik labi dabūt visu izzināt, ko gribējis un gan vēl daudz vairāk. Tad pats sevī noņurdēja: vai tu redzējis, pagāna Kode! dabūjis jau parāda zīmi savā rokā. Ak tu velna trupēns! ņemt naudu un par to likt izdzīt bāriņus un atraitni! Bet neesi vis vēl tur dabūjis ir ne kaila graša. Līdz pēdējam cīnīsamies, lai tas neizdots nekad, šitas velna nodoms.

Viņi visi trīs sagāja krogā, un kroga durvis, noņaudējušas savu i–i–i – smagi aizkrita.

Ejot Čīkstoņa čukstēja Uzkreklam: «Man jau tiesas tēviem ar būs laikam jādod tāpat savs malciņš. Daudz nu gan noies, – bet viņi ar jau bij šodien tik labi pret mani. Došu, došu, mīļie, viņiem ar, lai nu vai noiet vai».

Uzkreklis sacīja hmu–u, hmu–u, un abi iegāja stoikas kambarī.

Pēc brītiņa iegāja tur arī Vaģis, kad bij parunājies kādus vārdus ar Dobiņu.

Iekšā ap stoiku rūkoņa bij gandrīz jau pilnā sparā. Arvienu siltumu metot uz akmeņiem, suts kāpa griestos, kā paši teica, un mēles raisīt raisījās locīties vārdiem un smiekliem. Arī gaiss no tabakas dūmiem, brandvīna, alus, slapjām drēbēm, dubļainiem zābakiem, bij tā sabiezējis, ka cirvi varēja tur pakārt un zemē nekrītu. Krūtežas tēvs un daži citi stiprākie bij pašā labākā lielīšanās pakāpienā. Jau vilkās kādi divi pāri pirkstiem, un Krūteža labākā vietā pie stoikas nostājies, stāstīja par saviem šīs dienas darbiem, ko izdarījis Cīruļvējputeņa labā. Un ja nebūtu viņa bijis, kas tad būtu noticis? Cīruļvējputeni būtu skaidienā notaukšķējuši, bet kam gan no tā būtot ticis pilns vēders? Bet kas tad nu esot vainas? izdzīvojoties kā lūki nu te vakarā pa Dunduru; iemērcējot gandrīz ikkurš lūpas ostiņā no viņa peļņas un visi esot liksmi. Jukuma tēvs, kā jau priekšnieks, bij nosēdies aiz stoikas un roku pārlicis pār mucu, bij arī jau savu daļu iesarcis, kā apses ap Miķeļiem. Trejukungudiena, atbalstīdamies otrā galā stoikai, sēdēja, lēni plikšķinādams acu plakstiņus, un līdzās viņam Kalācis, gremodams savā ieradumā, kaut ko dabūdams lielās svārku kabatas dibenā. Bet studentu un ģimnāzistu draugs Cīruļvējputenis ar Apzarni, nogājuši tālākā kaktā, jau mutējās un glaudījās. Viņi, kā paši sacīja, ja nebūtu salamājušies un saplēsušies, tad ar nebūtu tapuši tādi brāļi, kā vien tas Dundurā var būt.

«Mīļo labo Cīruļvējputeni un gudrais smalkais Izjuras skroderi! mēs gan savu laiku vairs nenīdīsimies. Nu uguns, ūdens mūs vairs nešķirs», Apzarnis liecināja. «Un tu ar līdz miršanas stundai nesacīsi neviena vārdu par manu veco sievu. Mēs jau abi tikpat gandrīz kā bez sievām esam un nodzīvosim pasaulē neredzējuši nekāda laba no šitā gājuma, un kam tad mums vienam otra sirdi vēl bez tā plēst pušu un urkņāt tur?»

Kad smalkais Izjuras skroderis bij tāpat nozvērīnājis Apzarni, lai viņam ar tad nekad vairs nekarot plecos tā ielāpu zagļa, tad abi vēl nomutējās un atgriezušies ieraudzīja, ka Uzkreklis ar Čīkstoņu prasīja krodziniekam, lai lejot; viņi tad arī steidzās turp.

Brandvīnu liedams ostiņā, Čīkstoņa aicināja priekšnieku un citus tiesnešus, lai nākot mīļie tiesas tēvu brālīši, lai iedzerot. No kā tad nu tiesas tēvi lai dzīvojojot... visu citu izjuriešu labā vien jau tiem esot jānāk te uz jauno tiesas māju.

Tiesas tēvi tad ar cits pēc cita sameta savas ostiņas un, klusu mutes slaucīdami, nogāja atkal savās vietās.

«Jā, Čīkstoņas tēv, redz cik labi, kad Dievs radījis mums, izjuriešiem, ar tiesas tēvus», Vaģis runāja. «Redz, kā tev ar šodien izgāja tik gudri caur mūsu labiem tiesas tēviem».

«Jā, Vaģīt, mīļo brālīt! Labi gan mūsu tiesas tēvi, Trejukungudicnas tēvs vis. Cik viņi gan turējās par mani, lai manu naudiņu ierakstītu tiesas grāmatā; nesauca jau nemaz nedz pašas Turpiņietes iekšā nedz, bet ticēja manis viena paša... Nu jā! – kā nu gan neticēs, Trejukungudienas tēvs vis jau zina, cik es Dieva ticīgs cilvēks. – Tādēļ ar es nu varu mīļiem tiesas tēviem dot, lai iedzer par tik labiem darbiem. Lai mīļais Dieviņš dod, ka draudzes tiesiņā ar būtu tikpat labi tiesnesīši».

Bet nezina kas bij, visā pūlī esošais Dundura prieka troksnis it kā klusin apklusā Čīkstoņam tā runājot, īpaši paši labie Čīkstoņas tiesas tēvi sēdēja savādi acis nodūruši. Citās reizēs Krūteža, to dzirdēdams, būtu grozījies tai slavas runai līdz ka ērkulis, bet tagad viņš bij nogriezies gluži uz otru pusi un tikai tā savādi splaudīja uz sienas. Vienīgi Trejukungudienas tēvs teica, ka viss tiesas gods un slava nenākoties viņiem, tiem tiesas tēviem, bet tikai tam Cebaotam. Viņi esot tikai tie grēcīgie cirvji sava augstā cirtēja rokās! Turpretī priekšnieks atkal nosacīja klaji to, ka nevajagot labāk daudz neko runāt par tiesas lietām; krogs un krogs esot, nezina kā kuram tas izliekoties. Bet priekšnieks Jukums sacīja to tādēļ, ka viņš labprāt negribēja par notikušās dienas Turpiņu lietu pat ne domāt un kur tad nu vēl dzirdēt runājot!

«Priekšnieka tēvam taisnība», Vaģis teica. «Kam tur tādas lietas krogā jārunā; Čīkstoņas tēva parāds ierakstīts protokolu grāmatā, kas tad nu vairs bēdas! un kas tur vairs kuram jārunā. Gan jau Turpiņu bāriņi un atraitne tik daudz vēl spēs, kā iziet iz sava tēva pelniem».

Tai pašā brīdī Dobiņš ienāca stoikas istabā, līdz ar kādu otru vecīti. Pielīdis lēni iedams pie stoikas, nu krodzniekam prasīja, lai viņam ielejot brandvīnu. Izdzēruši, Dobiņš atraisīja rūpīgi aizsieto naudas maciņu un prasīja, cik jāmaksājot. Bet krodznieks nebija vēl vārda izsacījis, te Apzarnis ieraudzīja, ka Dobiņš taisās maksāt, piegriezās ātri pie Dobiņa un sacīja: «Dobiņa tēv! un tevis nemaz nebija pie mūsu miera līkopiem?... Čīkstoņa! tev šodien gājis labi un esi iesācis savu reizi pirkt – izpērc Dobiņa tēvam ar tūliņ!»

«Nevajaga vis», Dobiņš sacīja. «Mēs jau iedzerām ar savu otrējo tēvu».

«Iedzērāt!» Apzarnis iesaucās. «Un pats par savu naudu, tiesas tēvs būdams! Nudien, kaut es redzējis, es tev ne par ko neļautu tā dzert par savu naudu. Aizmaksā, Čīkstoņ, to izdzerto Dobiņa ostiņu un izpērc tam vēl otru! Viņš nebija nemaz pie maniem miera līkopiem ar. Dobiņa tēv, es, nudien, tev neļaušu ne par ko pašam maksāt. Tas mums visam krogam, visiem tiesas ļaudīm par kaunu: ļaužu pilns krogs, ka pabrist nevar, un tiesas vīrs ies pats nu maksāt!»

«Es saku, liec, Apzarni, mani mierā», Dobiņš teica. «Ja jums gribas, dzeriet paši... man diezgan».

«Dobiņa tēv!» Uzkreklis iesāka. «Es tik ilgi ap tiesām staigājis, bet Malienā tā nekur krietni nedara; ja ļaudis ir vien krogā klāt, tur tad tiesas tēvi un valdnieki paši necilās nekad sava maka. Tu arvien tāds savāds, Dobiņa tēv! Vai tu nu viens pasauli pārgriezīsi?»

«Vai tad es tā sacījis kādreiz?» Dobiņš teica. «Es nevienam nekā nedaru, nedz ar uz kāda ko saku, lai ikkatrs dara kā viņš grib, vai dzer, vai nedzer; lai liek vien man ar tāpat mieru darīt, kā es gribu». Un tā neko tālāk nesacīdams, aizmaksāja savas prasītās ostiņas.

«Lai nu būtu šā vai tā, Dobiņa tēv», sacīja kāds, «bet man gan tas izskatās tik ērmoti, tik brīnumīgi, ja redz, ka kāds tiesas tēvs pašu ļaužu vidū cilā savu maku, vai nu te Dundurā, vai ar kaut kurā krogā. Lai saka ko grib, tas Malienā ir un ir neredzēts brīnums».

«Es tur neredzu nekādu brīnumu. Ja es pats ko dzeru, to es pats ar maksāju. Ja man nav ko maksāt, tad es nedzeru, un vairāk nekā. Par ko tad cits lai mani dzirda? Vai tam nav pelnīta, vai tam jau tā nu krīt pār sētu?»

Dobiņa runa un izturēšanās pavisam un gandrīz nevienam nepatika, bet tomēr krietni neko pretī runāt nevarēja.

«Bet es gan to saku», Krūteža pēdīgi sacīja. «Ja tiesas tēvi ikreizes gribēs dzert par savu naudu, cik tiem jāiet kur tiesas darīšanās, tad visā Malienā ar neviena lāga cilvēka nedabūs par tiesas vīru. Jau nu citu dēļ, sacīt, jāiet kā Dieva nepieņemamam un jākavē savas dienas; cik gan dabū tās algas, un tad vēl jāraisa visur savs maciņš, – es nesaprotu, kurš tā ies tad».

«Domājiet kā jūs kurais gribat, es nekad nedomāju tā. Ja valdnieki dzertu tik vien, cik paši pirktu un maksātu, – visur daudz labāk ietu, nekā tagad ar visām tādām dzirdīšanām». Tad, piegājis pie

priešnieka, sacīja: «Jukuma tēv, es gan iešu uz māju. Nezin kad vēl Aizbars atbrauks no tirgus, un kas lai viņa te sagaida. Gan jau dabūs zināt par bizīteru vēlēšanām, un ja ar tā nebūtu, tad pados ziņu, kad vajadzēs». Šo sacījis, Dobiņš atdievojās un izgāja laukā. –

Tai pašā acumirkļī atskanēja braucamais pasta zvans Dundura priekšā. Kroga troksnis tūliņ arī acumirkļī apklusā, un visi iesāka klausīties zvanu skaņās, jo pasta zvana skaņas bij toreiz Malienā stipri ievērojamas.

«Viens piebrauca ar zvaniem! Pasts piebrauca!» gandrīz visi izsaucās kā vienā mutē un tā pabailīgi sagrieza galvas pret lielceļa sienas pusi, tur kur zvani pamazām nostājās un tad, zirgiem nopurinoties, atskanēja tūliņ atkal ātra zvanīšana, it kā ziņu dodami, ka te pie kroga apstājušies.

Kāds jauns cilvēks izgāja skatīties.

Visi klausījās un palika kur kurais stāvējis, kā burvja pasakās apburtā pilī.

Izgājējs skatījās pirms pie kroga loga, bet kad tur aizbāzto rūšu un apkvēpējumu dēļ nevarēja neko skaidri saredzēt, tad viņš, izgājis porūzī, pievilcās aiz stenderes, nostādamiem skatīties.

Bij piebraucis Malienas pasta trijūgs savos lielos zaļos salmu ratos taisni klāt pie salūzušām Dundura trepēm. Pasta puisis bij nokāpis no bukas un tina grožus tur ap kādu bukas dzelzs pogu. Zirgi purkšļa, klanījās, purinājās un kūpēja kā šķutu blāķis. Ratos iekš salmiem iejukuši bij trīs braucēji. Kādi viņi kurais izskatījās, to nevarēja tumsā skaidri redzēt. To gan varēja redzēt, ka viens bij gluži gargulu salmos, ar kailu galvu, un tie divi abās pusēs puszvilu sēdoši. Sēdētājiem vienam bij liels, liels vilka kažoks mugurā, un viņi abi arvienu gāzījās gan uz priekšu, gan sāņus klanīdamiem. Sasējis grožus, pasta puisis, pastīvu mēli runādams, sacīja:

«Redzat, cienīgie kungi, vai nu nenāca no Plenča kroga tā kā ar sutu?»

Sēdētāji it kā pamodās, un tas ar lielo kažoku sacīja: «Ko? Kas par sutu? Brauc tu, brauc, brauc!»

«Nē, cienīgie kungi! nu jau esam mēs atkal pie Dundura».

«Mēs pie tā Dundura! Vai šis ir tas Dundura krogs?»

«Jā, cienīgie kungi, tas ir Dundurs». –

Vairāk iznācējs, stāvēdams aiz stenderes, neko nedzirdēja nedz nogaidīja, bet ātri ieskrēja krogā, tā, ka durvis savu ķieģeļa svarīgo ņi, ņi, ņi, ņi, noņaudējušas, ļoti smagi aizkrita.

«Traka lieta, traks gabals!» viņš, piesteidzies pie stoikas durvīm bailīgi acis grozīdams, izsaucās: «Tiesa, tiesa! tiesas kungi! meklētāji – sadurtās nokautā cepures! Velnā jau nu visi esam. Būs tūliņ iekšā. Nokautais ar līdz, bez cepures guļus guļ lielos ratos iekšā iemests».

Dzirdot šā bīstamo stāstīšanu, gandrīz visi palika kā rāceņu pārēdušies. Krūteža iebāza tūliņ pīpi kabatā, un Uzkreklis sāka vilkties pamazām uz kādu tumšāku kaktu.

«Edz, Cīruļvējputeni! lielība! kur nu ir tavi olulimpi ar visiem komeršu šķēpu dūrieniem?» Uzkreklis teica čukstošā balsī un atmuguriski iedams. «Vēl nosauca mani par pastalu pāri. Ak, Uzkreklis tev nepazīs burlaku dūrienus cepurē, tik ilgi staigājis ap tiesām! Vai nu samani, kas ir? Nu pašam ar mēle balta, kad meklētāji klāt no bruģu tiesas».

«Vai tad es vien runāju! Vaģis ar tāpat», Cīruļvējputenis atsacīja.

«Es tur neesmu ne mēma vārda runājis, ne tuvumā bijis pie burlaku sadurtās cepurītes», Vaģis teica savā zobgalīgā dabā visai nopietnībai par spīti. «Kas viņu pēdīgais cilājis, kas noglabājis, tam būs viss velns uz kamsas, – kas tur mums citiem! Es te tiesas kungu negaidīšu, bet ja es gaidīšu, tad pasacīšu taisni: Cīruļvējputenis nokautā cepuri noslēpa krāsns iegorī; lai meklē, ja grib, un mēs nezinām, kādēļ viņš to darīja tā. Es aizeju no tādas bailīgas vietas labāk pavisam nost... laužat jūs kaklu», un to izrunājis, Vaģis pazuda lielā kroga tumsā, un līdz ar viņu iznāca daži citi.

«Es noslēpis cepuri! Vaģi, vai tu traks tā runādams!» Cīruļvējputenis teica un pieskrēja pie krāsns iegores, izrāva cepurīti un to uzsvieda uz stoikas, ka circeņi vien apjuka. «Lai viņa tur sapūst! pirksta nepielikšu vairs tur klāt, kad Vaģis tā runā».

Visi tūliņ atkāpās no vietas, kur cepurīte bij uzmešta.

«Uzkrekli! Kur Uzkreklis?» Vaģis sauca no lielā kroga tumsas. «Stādiet Uzkrekli priekšā! Viņam jārunā priekš visiem. Viņš tik daudz staigājis ap tiesām. – Un jūs, tie citi, nedrīkstiet tiesas kungiem tā ar slēpt, kad Cīruļvējputenis gribēja krodziniekam šovakar iedot viltīgu naudu. Tas piekrīt uzdot Apzarnim. Ja Apzarnim tā neuzdos tiesas kungiem, jo viņš pats bij, kas pazina viltīgo naudu, kas rokā saņēma to viltīgo naudu, tad es uzdošu pašu Apzarni Cīruļvējputeņa vietā».

«Vaģi! Trakais Vaģi! Vai mūs gribi šovakar apēst sausā gaļā?» Cīruļvējputenis izsaucās un vienā lēcienā bij lielā kroga tumsā iekšā. Apzarnis to pašu sacīja par Vaģi, un apskatījies, ka Cīruļvējputeņa vairs neredzēja, arī pazuda tāpat lielā krogā.

Citi nu sauca Uzkrekli, lai stātos priekšā ar savām tiesas lietu zināšanām; bet tas pamazām arī jau bij aizvilcies aiz Trejukungudicnas un Kalāča pakrēšļa, un tikai šņāca vien un nu nesacīja nemaz vairs, ka staigājis daudz ap tiesām.

Stoikas kamarī palika tikai vairs maz ļaužu; lielākā daļa līdz ar Cīruļvējputeni un Apzarni bij lielā kroga tumsā. Priekšnieks ar Krūtežu gudroja: lai kas ejot projām no sadurtās cepurītes, viņi gan nedrīkstot nekur kustēt; valdīšanai esot valdīšanas jāgaida. Kalācis ar Trejukungudienu bij abi tik saldi aizmiguši, ka no tā visa nedzirdēja, sakot, itin nekā, un uzmodās tikai tad, kad Uzkreklis, līzdams viņu pakrēslī gar sienu, tos sagrandīja.

Vaģis izlīda paklusām porūzī redzēt, kas tur īsti tie par braucējiem ir, jo viņš no tā ienācēja stāstīšanas netika ne gudrs, ne traks. Porūzī izgājis, viņš redzēja gan, ka tur ap piebrauktiem pasta ratiem kādi burnījās, buldurēja stīvām mēlēm un likās it kā vienu gulošu celtu tur laukā; bet izprast tomēr nevarēja neko skaidri, tikai nomanīja, ka laikam kāda dzeršanas vaina. Tai acumirkli Vaģis dzirdēja arī kādu lienam tā pamazām pa durvīm; viņš sitās atpakaļ, un tas, kas līda pašlaik laukā, pretī Vaģim, tas bij Cīruļvējputenis.

«Atpakaļ!» Vaģis bailīgi čukstēdamā balsī uzsauca. «Vai omu izkūkojis, iedams tagad laukā!» Cīruļvējputenis no bailēm palēcās tūliņ uz augšu, it kā viens ar pātagu būtu iegāzis par tievām stīvām ūzām un bij divos lēcienos krogā atpakaļ.

«Simts un divi simti zaldātu apstādīti ap visu Dunduru», Vaģis čukstēja tālāk, Cīruļvējputeni baidīdams jo trakāk. «Es pats dzirdēju, ka lielais tiesas kungs pavēlēja zaldātiem: ja vien kāds nākot pa durvīm, vai kāpjot pa logiem, tūliņ lai divi šaujot savā gurnā katrs un viens lai durot ar plintes šķēpu mīkstumā vai līdz kaulam. Vai nu labo dienu es bēgu atpakaļ». Cīruļvējputenis turēja Vaģi pie svārkjiem un čukstēja, lai jele viņa nepazudinot... abi jau esot visu kopā runājuši un izgudrojuši par viltīgo naudas papīru vis. Viņš šūšot labāk viņam trīs gadus šuvienu tikai par pus maksas. Bet Vaģis sacīja, viņš nevarot tur nekā darīt. – Ja nu būtu varējis kur noslēpties, tad būtu bijusi vēl cita lieta – Ja varot ko darīt, tad lai liedot tur tai durvju kaktā zem žagariem un paslēpjoties; varbūt tad pāriešot, Vaģis čukstēja tāpat pretī, un Cīruļvējputenis ar tūliņ sāka briksķināt pa žagariem. Turpretī Apzarnis bij ielīdis kādā kroga kaktā un aizgriezis priekšu kaktā, aizmirkšis acis stāvēja tur, domādams, ka viņa arī tad citi neredzēs, kad viņš neredz citu savām aizmirkštām acīm.

Vaģis iegāja sevī smiedamies stoikas kamarī, un tūliņ liels troksnis bij dzirdams kroga priekšā – zābaku sišana un stīpra runāšana. Tūliņ ar kroga durvis vērās vaļā ņaudēdamas savu ņi ņi ņi ņi, un divi ienāca stīvām mēlēm runādami: «Tumsība! kā drīkst tagad tumsība būt iekš to krogu?» viņi kliezā viens par otru. «Tā ir viena cūku būšana, vairāk nekas!»

Krodznieks, pakēris patumšo eļļas lampiņu no stoikas galda, izskrēja pretī un redzēja, ka divi cilvēki, rokas plātīdami, ģeņģeroja tur pa tumsu.

«Vai tu krodznieks?» viņi prasīja. «Dod mums ļaužu, kas tur no pasta ratiem palīdzēs ienest vienu cilvēku iekšā», viņi tālāk runāja. Bet tūliņ bez kavēšanās lai dodot.

Krodznieks paklanīdamies to apsolīja, un viņi abi atkal ģeņģeroja atpakaļ uz kroga durvīm un izgāja.

Krodznieks ienāca steigšus stoikas kamarī.

«Priekšnieka tēv!» Vaģis sacīja krodzniekam ienākot, «tev, kā valdniekam, jāizrīko cilvēki; Uzkreklis ar Apzarni lai iet pie ienešanas, un Krūtežas tēvs, no valdības puses, par līdzgājēju. Uzkreklis zina visvairāk no tiesas lietām, tik daudz staigādams ap tiesām, un pirmais sacīja, ka tie esot burlaku dūrieni. Un tad varēs tiesas kungiem ar tūliņ izstāstīt un no kā viņš varējis zināt, ka tie ir burlaku dūrieni. Apzarnis pazina atkal šovakar viltīgo naudu vispirmais».

Priekšnieks un citi visi pilnīgi tam piekrita.

Bet Uzkreklis negribēja ne par ko iet, sacīdams, ka Cīruļvējputeņam vajagot tad pirmam iet pie ienešanas, nekā viņam.

«Cīruļvējputenim esot dūrēja saskrējusi», Vaģis teica, «un viņš no sāpēm esot tagad ielīdis žagaros».

«Ņemiet Uzkrekli, izvediet tad kā arestantu, ja viņš neiet ar labu», Krūteža komandēja, kā šās lietas pavēlnieks, kam jāiet no valdības puses līdz. Tūliņ ar divi saņēma Uzkrekli aiz padusēm, vest laukā un raustīdamies apgāza Kalāci gar zemi, un šis sirdījās, ka trakojat kā bez prāta; nezin kur ellē nu cilvēku vedīšot; jo Kalācis atkal bij iesnaudivs.

Apzarnis stāvēja vēl tāpat aizgriezies un aizmirkštām acīm kaktā, un Cīruļvējputenim bij kūkums vien redzams iz žagariem, kā bebram upes pakrūmā.

«Nāc līdz pie nokautā ienešanas krogā», Krūteža tam strupi pavēlēja, apgriezdamš pie pleca. Redzēdams, ka Uzkrekli tā vada aiz padusēm, Apzarnis neko vairs nepretojās un noņurdēja tikai to, ka Vaģa lielā mēle vien viņiem to esot izdarījusi. Lai Dievs viņā saulē atmaksājot Vaģim to.

Viņi izgāja, un krogā esošie palika visi tik domīgi un klusu, it kā pastardienas sestdienu gaidītu.

Pēc brītiņa nāca viss tracis iekšā, nesdami nokauto. Krūteža pa priekšu kā ceļu taisīdams. Apzarnis nesa saņēmis aiz gurniem, Uzkreklis un pasta puisis aiz padusēm. Kailā galva ar visiem saburzītiem matiem bij sāņus nokārusies.

Pa tumsu izklīdušais ļaužu bars spiedās ap stoikas durvīm redzēt ienesto un domātos tiesas kungus; vienīgi Cīruļvējputenis palika žagaru blāķī un domāja, ka Vaģis viņu tomēr, kā smalku cilvēku, neuzdošot tiesas kungiem.

Ienesto uzsēdēja uz krēsla pie pirmā stoikas gala ar muguru pie sienas, un kad viņa galva tam kārās bez spēka nost, tad pavēlēja Uzkreklam to turēt. Tāda krusta nabaga Uzkreklam! Uzkreklis gribēja gan tūliņ redzēt tos burlaku dūrienus galvā un skatījās, cik vien varēja, bet nevarēja tur itneko citu saredzēt, kā tik saburzītus, savēlušos matus; tomēr lūkot ar roku tos dūrienus – viņš arī neiedrošinājās ne par ko.

Ienestam un tagad uz krēsla sēdošam bij brūns uzvalks un melni svārki mugurā, ar baltu elsiņu krūtīs, pār kurām iešķērsu bij pārstiepta tāda pati krāsaina bante, kā tur tai sadursītai cepurītei uz stoikas. Bez šās krāsainās bantes vispāri priekšai stiepās un locījās ceļu ceļiem vēl dažas citas krāsainas strīpas, īsti uz melniem svārkiem un baltā priekškrekla šās strīpas bij jo redzamas un bij, sacīt, vispasaulīgā krāsā. Tuvāk apskatītas, šās pēdējās strīpas bij laikam gan izpelnītas kādā grūtā «āžu kaušanā», kā izjurieši teica, jeb ar «zemi kopjot», kā Cīruļvējputenis to izsacīja savā smalkā cilvēka valodā.

Viens no ienācēju kungiem bij pagars augumā, lielu vilka kažoku un stipri sārtu seju; turpretī tas otrs kungs bij gandrīz tādu pašu ķīla bārdu kā Cīruļvējputenim un ļoti melniem matiem un tādām pašām uzacīm. Pēdīgam bij mugurā melni virssvārki, visai šauru apakšu. Abiem galvās bij tādas pašas krāsainas cepurītes, kā tā sadurtā tur uz galda.

Ienestais tagad iesāka svabado galvu jau cik necik pats valdīt mēģināt, acis pusviru atplēst un kādas nesaprotamas vārdu skaņas izteikt. Uzkreklam karsts vien pārskrēja, manot, ka ienestam tiešām vēl dzīvība. «Dzīvs vēl ir – nūdien dzīvs!» viņš pusbalsī un galvu pastiepis pret citiem – čukstēja tiem.

«Dzīvs, dzīvs, dzīvs! – nokautais vēl dzīvs», nu mut' no mutes skrēja caur visu ļaužu pulku un visi stiepa kaklus, cik vien varēdami uz to pusi, it kā gribēdami ikkatrs savu daļu no dzīvības tur iedvašot, lai nokautais atmostos jō drīz.

Tagad pasta puisis ienesa aukstu ūdens spaini, un tas ar lielo vilka kažoku pavēlēja, lai mazgājot sēdošam galvu, mēģinādams tur ko piepalīdzēt. Labi savelguši galvu ar auksto ūdeni, viņi atlaida to vēl tāpat sēdus un varēja manīt, ka atdzesētā galva acīm redzot atžirga. Jau rokas iesāka cilāties pašas no sevis un izrunā ar jau varēja saprast to vienu vārda skaņu: Dule! du-el! – dule! ko nu viņš ar gandrīz visvairāk izteica. Kājās esošie kungi drusku paģenģerodami staigāja pa stoikas istabu un runāja pastīvām mēlēm šo to savā starpā. Tā staigādami, viņi ieraudzīja sadurto cepurīti uz stoikas gaida, paņēma to, sāka cilāt un grozīt viens par otru. Tad aplūkojuši savas cepures, ka tās pašiem tiešām galvā ir, viņi prasīja:

«Jūs, Malienas baueri! kur dabūjāt jūs šo deķeli?»

Neviens neko neatbildēja.

«Jūs, zemnieku lupatas! es jums prasu, atbildiet... Vai ausis vis nav ko dzirdēt?» jautāja tas pats.

Vaģis no visa gan jau noprata, kas tie īsti par kungiem bij un kādā gaisā tagad atrodas, bet citi visi līdz ar tiesas tēviem nesaprata ne rīta, ne vakara no tā visa. Viņi, sakot, cits aiz cita tikai līda un neiedrošinājās neviens, it pat spēka pilnais Krūteža, neko ne atbildēt.

«Augsti žēlīgie un cienīgie tiesas lielikungi!» Uzkreklis lūgdamā balsī runāja. «Visi citi ar to pašu zina, lai stāsta vien viņi... jūs redzat, ka man nav rokas vaļā... es nevaru nekādi stāstīt».

«Tu dumš cilvēks, tu nevari stāstīt! Par ko tu nevari stāstīt? – tev būs stāstīt – stāsti tu!»

Sēdošais jeb nokautais pa tām starpām mētāja un plātīja rokas arvienu augstāk gaisā un sauca saukdamš to pašu «duel», «duel», «duel!» un Uzkreklis tad ar iesāka runāt, svīstot lielām sviedru pilēm uz pieres.

«Es, cienīgie žēlīgie tiesas kungi, šodien tāpat vien atnācu te uz Dunduru, un ja es būtu zinājis, ja šodien te iet tā, – nūdien labāk es būtu lāpījis pastalas mājā. Jau vecene sacīja: tikmēr vazāšoties ap tiesām un Dunduru, kamēr ellē iebrukšot kādreiz. Nav nu gan gluži tiesa, ka es par velti nāku; es jau tiesājos par savas sievas mantu. Jau...»

«Es tev neprasu par tavu sievas mantu; es tevim prasu, kur tu ņēmi šo deķeli?»

«Nu, tā bij cienīgie lieli kungi! Mēs ar šo Apzarni ienācām rcizē Dundurā», Uzkreklis rādīdams uz Apzarni runāja, «ja grib, prasāt viņam».

«Ko tu rādi uz mani!» Apzarnis sāka bārties uz Uzkrekļa. «Stāsti vien pats. Ja man jāstāsta par Cīruļvējputeņa viltīgo naudu, tad es stāstīšu un nerādīšu vis tā pirkstiem uz tevis, kā tu rādi uz mani». Cīruļvējputenim to dzirdot žagaru blāķī iesāka trīsēt viss kūkums.

«Dulel, dulel, duel, duel!» atskanēja atkal kā zvans vidū, un lielkažokainais ņēma Apzarni savu reiz rokā: «Tu nedrīksti viltīgu naudu taisīt un ņemt rokā, – es tev saku».

«Žēlīgie tiesas lielkungi! Es esmu Izjuras lielākais teļādu lasītājs un viltīgas naudas nekad netaisu; tā ir mūsu Izjuras skrodera Cīruļvējputeņa vaina. Viņš gribēja gan krodzniekam iedot viltīgu piedesmit rubļu gabalu un es tikais to pazinu, sak, tā ir viltīga nauda un vairāk nekā».

Šo dzirdēdams Cīruļvējputenis nu iekasās dziļāk žagaros.

«Stāsti tu par to deķeli, kur tu viņu ņēmi, un nedrīksti taisīt viltīgu naudu!»

«Par to cepuri jāstāsta...»

«Tu nedrīksti to deķeli saukt par cepuri – tas ir deķelis – vai tu dzirdi?»

«Dzirdu gan, žēlīgie lielkungi! Par to deķeli jāstāsta tur, mūsu Uzkreklam».

«Nav vis man jāstāsta, augstie žēlīgie lielkungi, lai stāsta vien pats Apzarnis. Viņš redzēja vēl labāk nekā es, ka Cīruļvējputenis noslēpa to sadurto deķeli tur krāsns iegorī... es tikai pirmais biju, kas pazinu ka tie ir burlaku dūrieni un pirmais sacīju: tie ir burlaku dūrieni tai deķelītī. Ar burlaku dunci viņa sadurstīta un cilvēka galva tad tur nokauta līdz un vairāk nekā».

«Ar burlaku dunci sadurts šis deķelis?!» izaucās karstuma pilns un allaž vēl ģeģerodams ķīlbārdainais kungs un, izņēmis sadurto cepuri no lielkažokainā rokas, to lika Uzkreklam priekšā: «Kā drīksti tu sacīt tos burlaku dūrienus? – tu, Malienas putras vēders! Tie ir mūsu komeršu šķēpu dūrieni, – tie mūsu komeršu šķēpu dūrieni, – tie mūsu komeršu goda dūrieni. Vai tu zini, ko esi darījis, lamādams tos komeršu šķēpu dūrienus par burlaku dūrieniem?»

Uzkreklis nezināja vairs ko darīt, ko runāt, jo visur, ko vien runāja, tur viņu augstie cienīgie kungi bāra.

«Duel, duel, duel, duel!» zvanīja atkal sēdošais kungs.

«Jā, cienīgie tiesas kungi!» Apzarnis krita vidū. «Uzkreklis bij tas, kas mums visiem stāstīja, ka tie esot burlaku dūrieni; viņš pazīstot tos burlaku dunča dūrienus tik labi kā neviens cits. Mēs nesacījām tur neviens neko; Uzkreklis vien ir vainīgs. Ja grib, žēlīgie tiesas kungi, es pats palīdzēšu viņu aizvest un sasiet».

Uzkreklis noskatījās Apzarnī ar tādām savādam acīm un sacīja dziļu, dziļu pūtienu izvilcis no krūtīm: «Edz, Apzarni, kāds cilvēks tu esi! Kad ostiņas jādzer kopā, kad Uzkreklam liecība jādod par tevi, ka Cīruļvējputenis tevi plēš un sadursta, tad Uzkreklis ir gan labs, tad Uzkreklis pirmais, kas kliez, lai ļaudis tevi gtābj, bet kad pašam kas karsts iet pie dibena, tad Uzkreklam tūliņ vai cilpa kaklā. – Kāds tu gan, Apzarni, cilvēks esi! Lai nu ir, lai ir; gan ja u Dievs redzēs mūs abus... Un ja man tādēļ būs jānomirst cietumā, tad tava dvēsele ar vis baltāka netiks no tā. – Augstie, žēlīgie tiesas kungi un cienīgie bruģu lieli kungi!» Uzkreklis beidzot sāka lūgties.

«Ko? – tu sauc mūs par tiesas kungiem, par bruģu lieliem kungiem? – Ko? Jūs visi piedzēruši! Jums acis vairs nav redzēt, kas mēs esam?» jautāja jautājieni uz jautājiena abi kungi. «Mēs esam tie Malienas studenti. Vai jums vis acis nav? Skatiet mūsu deķeļu krāsas: še mūsu korporāciju bantes, lielkažokainais atrāva svārkus rādīt savu krāsu banti. «Vai nezināt vis? Mūsu korporācija ir: “Malenijo aristokratijo” – tu – jūs – Malienas vērši! Visa pasaule zin korporāciju “Malenijo aristokratijo” un jūs paši malenieši to nezināt un nepazīstat! savu slavēto korporāciju!»²⁴

²⁴ Kaudzītes Reiņa rokraksts ir datēts ar 1886.gada oktobri, bet nākošajā, 1887.gadā Tērbatas universitātē iestājās Eduards Veidenbaums. 24.augustā viņš raksta uz mājām: «Letonijā dzīvodams, es satikos ar daudziem studentiem, pa daļai ar senākiem pazīstamiem iz Rīgas; viņi mani mēģināja pierunāt, lai es iestājos korporācijā, bet es to negribu darīt, jo man tur nepatīk. Vienkārt, tur valda smieklīgi augstprātīgs aristokratu gars, par ko man, tur uzturoties, jau ar dažiem lielas ķildas un disputācijas iznāca, un, otrkārt, tur iziet briesmīgi pulka naudas». 20.septembrī viņš turpina: «Viņu starpā vēl daudz tādu muļķu, kas pēc vecā bruņinieku ieraduma savu godu ieskata par tik vārīgu, ka viņa aizskaršana caur vārdiem esot jātriebj ar zobiniem. Ko domājat, vienas pašas “Letonijas” studentiem līdz šim jau kādas 15 dueles ar citiem bijušas un līdz semestra beigām mazākais tikpat daudz sagaidāmas». 17.oktobra vēstulē: «Viena daļa mācās un apmeklē kolēģijas, otra daļa dzer un duelējas, ka put vien. No pēdējiem īpaši ievērojams ir viens students, kas jau pilnus 18 gadus te studē. Viņš ir, kā studentu valodā saka, 36 semestrus vecs. Tādu, kas 20 semestrus veci, ir krietni daudz, to starpā arī labs pulks latviešu. Lai dievs pasargā no tāda goda!». 2.oktobra vēstulē brālim: «Tu varbūt atminēsies, ko Aluskausa Jēkabs bija rakstījis, ka Tērbatā nez cik lietu varot mācīties, un visas šīs lietas bija dzeršana un atkal dzeršana. Tā tas akurāt ir

Cīruļvējputenis žagaru blāķī to dzirdot sāka jau ausis slāistīt. Tie studenti? un es te žagaru blāķī! viņš izsaucās čukstoši. Tomēr nedrīkstēja vēl līst laukā, domādams, nezin vai ir vien tā. Vai tikai negrib viņu tiesas kungi izvilkt no žagaru blāķa, zinādami, ka viņš pirmais druks ar studentiem un tādēļ tīšām tā runā.

«Duel duel, duel!» skanēja atkal.

«Un jūs nedrīkst neviens vairs mūs saukt par to tiesas, par to bruģu kungiem. Mēs Malienas studenti – vai jūs dzirdat – jūs vērši! Un jums būs stāstīt, kur jūs ņemāt šo deķeli», viņi abi ģenģeriski mēdīdamies jautāja, sadurstīto cepurīti rokās grozīdami. «Šis deķelis ir tās mūsu korporācijas deķelis, “Malenijo aristokratijs”. Mēs te redzam šo deķeli un mums vajaga zināt, kur jūs ņemuši šo deķeli. Nu stāstiet tad nu!»

Pēdējos vārdus runājot abi sita par stoikas galdu, ka ostiņas vien lēca uz augšu.

Labu brīdi neviens neko nesacīja; jo it līdz kā ko runāja par sadurto cepurīti jeb deķeli, tad visiem mutes kā aizbāztas. Tas viss bij Vaģa iebiedējums.

«Kas tie Malienas studenti tādi gan ir? Nudien, vēl lielāki dzērāji kā mēs paši dažureiz te Dundurā», Linums runāja, «iešu izstāstīšu, ko zinu par sadurto cepuri. Kas man bēdas par tiem, un ko viņi te gānās ar mums. – Jūs, mūsu Malienas studenti!» – Linums teica un nostājās studentu priekšā savā zināmā vientiesībā. «Šo sadurstīto cepurīti vai deķlīti, kā jūs viņu saucat, to bij saņēmis mūsu Izjuras zirgu dīrātājs Gremoklis tur Klūgatas piekalnē sliedē, atnesis te un nolīcis uz stoikas krodziniekam priekšā, un mēs nezinām vairāk nekā».

«Jūs nezināt! Jums būs gan zināt, kur ņemāt to deķeli!»

«Es jau labi izstāstīju, kur ņēma, un paša Gremokļa ar vairs te nav. Kam tad jūs tiepjaties vairs tā?» Linums runāja savā vientiesībā joprojām. «Man liekas, ka tā jūsu pašu cepure un pateiciet Dievam, ka Gremoklis to atnesis te; citādi trupētu turpat Klūgatas piekalnē».

«Tu dumš cilvēks, kā drīkst tu sacīt, kad mums cepures nokrīt! Vai mēs dzērāji, kroga dzērāji, kā jūs, tie zemnieki ļauži, ko?» bārās abi Malienas studenti.

«Vai nu es dumš vai kāds; ne jūs iedosit man savas gudrības, ne es jums savas dumjības. Tā ir gan jūsu pašu cepure. Paskatieties vien, ekur tam trešam, kuru ienesa kā mironi, nemaz nav cepures galvā... matī vien kūlās, kad nesa... es labi redzēju».

Smalkie Malienas studenti nebij, ka rādījās, raduši, nedz ar galā gaidījuši tādas vientiesīgas un taisni izsakošas atbildes, kā Linums to izteica, un tādēļ viņi jo sadusmojās. – «Tu melo!» viņi kļiedza viens par otru. «Viņam ar ir deķelis tur uz galvas».

«Mums visiem deķeli un nekādas cepures, tu Malienas kāpostu galva! tu putras vēder! Nu, redz, ka viņam ir deķelis galvā», un to teikdams ķīļbārdainais skrēja grābt cepuri sēdošam no galvas, bet sagrāba tikai sauju kuplo matu un līdz ar to šā galvu tik stipri aizrāva līdz, tā ka tas tikko nenokrita no krēsla. Caur tādu saraustīšanu sēdošais krietni atmodās, iesita svabada sitienu rāvējam par roku un sauca atkal to pašu duel, duel! «Es tev-i – sauc, izsauc uz to duel!»

Par šo neizdošanos ķīļbārdainais students jo ieskaitās uz Linuma, un nevarēdams neko krietnu izteikt, atgriezies pret Linumu, spēja tikai: «Es tev teiks – tu! – tu! – tu nezin' it nekā – tu piedzēris kā cūka – tu mani, Malienas studentu, mācīt – tu!»

«Pats nu gan esi piedzēris un nevis es tā. Ekur nesaredzi vis vairs, lai gan tik jaunas acis, ka tur tam pašu biedram nav vairs cepures galvā un matus grābj par cepuri, lai vai galvu norauj», Linums runāja stāvēdams kā miets. – «Ja es tevi tā nolamātu, kā tu mani, nezin kas tad nebūtu no jums, kādi jūs esat tie cilvēki».

«Tu mani saukt par “tu”! Kā tu mani drīksti saukt par tu? Vai es ganīju ar tevi cūkas kopā?»

«Vai tad es ar esmu ganījis cūkas ar tevi kopā? Pats jau mani sauci papriekšu par tu. Pats dara papriekšu tā un kad cits dara ar tāpat – nu tad velns tūliņ kājās».

«Es tev sak', ka students drīkst gan tevi, to dumo zemnieku, saukt par tu, bet tu vis nedrīksti mūs, Malienas studentus, tā saukt», un tā runādams viņš gribēja Linumam grūst, bet nogrūda šķībi, un ar tāda grūdienu sparū pats paklupa tā uz priekšu, ka pakristu zemē, ja neatsistos kāda krūtīs, kas to nu uzstādīja atkal uz kājām, tā kā vajaga.

“Letonijā” (un tāpat arī citās korporācijās, kuru te ir pavisam septiņas: Livonia, Curonia, Estonia, Letonia, Rigensis, Neobaltica un Academia). Tiek žūpots uz nebēdu. Īpaši ko izturēt ir tiem, kas iestājas. Pirmos divi semestros viņiem ikkatru dienu mazākais divas reizes jāaiziet uz korporācijas korteli... sestdienās jādzer “vanci”. To vārdu tu atkal nesapratīsi, un tādēļ viņu izskaidrošu. Vance ir tāds īpašs dzēriens, no ruma, alus, zeltera un citām samazgām sabrūvēts, ar to nolūku, lai tas, kas viņu iedzer, dabū labi krietni izventies un lai otrreiz sargās grēkot pret korporācijas nemaldīgo bauslību. Tā tas tur iet». (Eduards Veidenbaums. «Kopoti raksti». Pirmais sējums. LVI, Rīgā, 1961., 53.–54.lpp.).

«Un, klausies!... dari ar muti ko darīdams, bet sargies rokas palaist!» Linums runāja tagad cietos vārdos, galvu purinādams. «Vai tu domā, ka man nav roku? Kad arāja vesers ies pa jūsu putuziepu kauliem, tad nebūs vis jūsu tādu kapejas kloķīšu pirkstiņi vien».

Tagad Vaģis stājās vidū un ar savu zināmo sadzīves izmanību lūkoja iekarsušos lietu dzesināt.

«Linuma tēv, Linuma tēv! lai nu ir kā būdams. Cienīgie studentu kungi tikai pajokojās tā drusku ar mums, tiem Malienas zemnieciņiem. Un jūs, augsti cienīgie mūsu Malienas studentu kungi, cik mums prieks, ka jūs tik laipni ar mums...»

«Lamājaties», Linums čukstēja vidū.

«...te Dundurā, mūsu Izjuras krogā izdzīvojaties nu izrunājaties ar mums visiem, tāpat kā ar saviem Malienas studentiem. Cienījamie studentu kungi būs tīk žēlīgi un saņems šo deķelīti no mūsu rokas, ko viņiem pazemīgi pasniedzam, lai uzliek to galvā savam biedram» – te Vaģis paņēma uzmosto deķelīti no stoikas, kur ķīlārdainais students to uzmeta, un nu sniedza to lielkažokainam studentam. Šis arī tūliņ paņēma deķelīti pretī un, sizdams Vaģim par plecu, sacīja: tā vajagot runāt ar saviem Malienas studentiem, tā vajagot atdot deķeli, kas tiem ceļā nokritis; jo nu viņi pilnīgi vien paši atjēdza, ka tas ir gan viņu sēdošā biedra deķelis un to uzmauca tad ar sēdošam biedrim, bet nekampa vis vairs matu saujaš cepures vietā... Sēdošais, atkal pakustināts, nu it kā atbildes vietā tad izsauca atkal duel, duel, duel!

Tūliņ ar lielkažokainais students griezās pie stoikas, paņēma brandvīna pudeli, to cirta par stoikas malu, ka stikla drupatas vien apjuka, un sacīja uz krodzinieku:

«Dod visiem šiem dzert! Malienas studenti grib kopā dzert šovakar ar saviem Malienas zemniekiem. Viņi labi cilvēki, atdeva mūsu deķeli. Urā! dzersim! dod drīz!»

Krodznieks laikam gan pazina Malienas studentu dabu dažās viņu sadzīves būšanās un tādēļ neko nesacīja tur par to visu, bet ņēmās tūliņ stoikas galdu notīrīt no stikla gabaliem un izlijušā brandvīna. Tikai Uzkreklis noņurdēja, cik tas briesmīgi slikti esot, ka brandvīns tā nolīstot zemē par velti, un negribot aplaizīja sev lūpas, turēdams vēl arvienu sēdošā galvu un plecus.

Ar to pašu nu iesākās dzeršana. Studenti sauca, lai tikai lej un dzer, un krodznieks ar leja ostiņu pēc ostiņas ar žiglo vien. Tāpat paši studenti ar meta glāzi pēc glāzes, dzerdami savus smalkos dzērienus, kādus krodznieks tiem pasniedza, un nosēdušies turpat pie stoikas, kur Vaģis tiem bij pagādājis sēdekļus.

Drīz ar savāda jautrība atkal radās vispāri ļaužu pulkā, bet it sevišķi pašos studentos. Vecam raugam lejot virsū, jaunais pieņēmas, sacīt, kūsoši vien, tā ka īsā brīdī tie jau iesāka dziedāt savas studentu dzeršanas dziesmas. Līdz ar to vēl sadauzīja kādas pudeles, un krodznieks nu nokopa visus liekos traukus, tā ka nebija vairs ko dauzīt.

Līdz ko Cīruļvējputenis žagaru blāķī izdzirda studentu dziesmu skaņas, tā viņš ar, kā kara zirgs, dzirdēdams kara taures, iesāka tūliņ ausīties un pieslējies ceļos izsaucās: «Nudien, ir un ir mūsu Malienas studenti!» Tūliņ ar viņš uzcēlās stāvu, sasukāja gan ķīlīti zoda galā un matus tā kā smalkam cilvēkam pienākas, bet ap svārkjiem un ūzām aplīpis ar skujām un žagaru lapām, iegāja cēli pie studentiem un jau pār sliekšni kāpdams palīdzēja tūliņ tiem dziedāt. Lai studenti dziedāja ko dziedādami, Cīruļvējputenis dziedāja šos vienus pašus vārdus vien kliegdams tādā saplīsuša poda balsī: sēkulo, sīkulo, pūkulo, – kosmultim, sēkulo pūkulo, nulo, sēkulo sīkulo, pūkulo, vosmultim, sēkulo, pūkulo, nulo – visu ar «o» beigdams un tik vienumēr pūkuloja tievās rokas, kā polips svaidīdams pa gaisu. Līdz ko studenti drusku aplusa vārda starpā, tā Cīruļvējputenis tūliņ lūkoja studentiem sevi priekšā stādīties un pielabināties. Priekšā stādīdamies, viņš ar visām aplīpušām skujām, nu lūkoja ļoti smalki izklanīties un tā savādi gumzīdamies gūžu kaulos, kur tādu gumzīšanos bij noskatījies un mācījies no kādas muižas skroderīšas jeb šneiderienīšas, kā pats to sauca; jo Cīruļvējputenis domāja, ka ar klanīšanos vien viņam, tik smalkam cilvēkam un pret studentiem, esot gluži nieks un tādēļ līdz ar klanīšanos vajagot arī gumzīties pēc smalko šneiderīšu modes. Reiz pēc reizes tā klanīdamies un gumzīdamies, cepurīti noņēmie, viņš iesāka vēl jo savādā valodā runāt, nekā līdz šim to bij lietojis, tā iesākdams:

«Augsti godātie, mīļie, cienītie Malenijo aristokrātie studentio, še jūsu augstā priekšā stādās ar visu savu pazemīgo godību un padevību Cīruļvējputenis, Izjuario smalkākais cilvēks un šneidererio-šneiderioss. Lūdzu, es gan izskatos jūsu studentio augstā priekšā tagad...»

«...kā vērsu dzinējs», Vaģis iemeta vidū.

«...jā, kā mūsu cienīgais Vaģio saka, pēc vērsu dzinēja, pēc Malenio bauerio, bet es esmu smalkākais Izjuario cilvēks. Es pirmais biju, kas te šiem dumjiem maleniešiem stāstīju, ka jūsu studentio deķelio nav vis sadurstīts ar burlaku dunčiem, bet ar Olimpio komersijo škepioziem. Es, tas Cīruļvējputenis un Vaģio vieni vien esam, kas pazīst studentozus un gimneziostus. Mēs vienīgie esam, kas pazīstam un mākam dzīvot ar smalkiem un lieliem vīriem. Mums ļoti žēl, ka studentio lielkungiem

te Dundurā viss ož pēc prasta Malenijo krogo; viss izskatās pēc nekā un tik daudz circeņu, ka to nevar ne izskaitīt...»

Lai gan Cīruļvējputenis gumzījās un klanījās klanīdamies un runāja tai smalkā cilvēku valodā, tomēr studenti viņa neredzēja ne redzēt, bet paši tikai savā valodā runāja joprojām, vēlēdami krodzniekam: «Lej, lej, lej!» Cīruļvējputenis runātu laikam vēl ilgāk savu priekšstādīšanās runāšanu, bet tad studentu kungi iesāka atkal dziedāt savā balsī katrs. Tad Cīruļvējputenis acumirkli ar norāva savu runu un dziedāja tūlīt atkal līdz savu sēkulo, pūkulo, nulo u.t.t. jaukdams biezo gaisu ar rokām.

Pēdīgi, kad atkal krietnu siltu tā bij salējuši, pasta puisis iesāka kungus skubināt un labināt, lai brauktu projām. Tomēr pagāja labs laiks ar visām tālākām ģeņģerošanām, dziedāšanām un samaksāšanām, pirms sāktu cilāties laukā iet. Samaksāšanai viņi ņēma naudas papīrus, vaļīgi sapiknotiem gabaliem no kabatām un tos meta krodzniekam priekšā. Lai gan krodznieks jau vairāk reizes bij lūdzis, ka viņam diezgan piedots naudas un būšot vēl jāizdod laukā, tomēr tie meta vēl priekšā un tikai ar lūgšanu saņēma un bāza kabatās atpakaļ. Izdoto kaparnaudu viņi noslaucīja ar roku no stoikas galda, ka tā ripuļripuļiem izklīda pa piemīto plānu. Tagad bij arī ķībārdainais Malienas students tikpat tālu kā viņa biedrs tur uz viņa krēsla un sāka jau kūkot un tikko mēli vairs locīt. Izturīgākais bij vēl tas pats ar lielo kažoku un labprāt ļāvās pasta puisam paklausīt un braukt projām. Viņš meta Vaģim ar roku, lai palīdzētu tam iziet. Tiem diviem palīdzēja tie citi visi un šie bij nesin jāiznes un jāieceļ ratos. «Vienu nokauto ienesām, gandrīz trīs jāiznes», zobošanās nesēji tos nesdami. «Jā, tiem ir cits kāvējs, kas tos nokauj ir bez visa burlaku dunča, ka neredz vis neviena dūriena ne galvā, ne citur».

Cīruļvējputenis bij te visur par lielo rīkotāju un zinātāju ar visu savu augsto valodu. Un kad bij ratos sacelti, sabāzīti ar salmiem, tad dzirdēja vēl kādus duel, duel, duel, stīvā jo stīvā gaitā iznākot. Tūliņ ar pasta puisis svelpa, saplikšķināja pātagu, un rati iesāka velties, zirgu kājām noplankšot pa šlacainiem dubļiem.

«Tur nu aizbrauc kā āžu vezums no Labrenča tirgus, ka galvas vien nokuļājas», ļaudis runāja noskatīdamies un sagāja atpakaļ krogā. Tikai Cīruļvējputenis palika viens pats dziedāt uz trepēm savu sēkulo, pūkulo; vosmultom, sēkulo, pūkulo, nulo!²⁵ – it kā atbalss noskanēdams notikušam pakaļ, un tad ātri vien iesprīžoja arī šis atpakaļ krogā.

«Nu, Cīruļvējputenio! tad nu izdzīvojāties, izdzērāties, izdziedājāties kā pa Blusa kāzām un aizvadījām savus Malenio studentījo!» Vaģis runāja Cīruļvējputenim ienākot un sizdams tam pa plecu.

«Redzi nu, Vaģi, ka mums abiem taisnība par sadurto mūsu Malenio studento deķelio», Cīruļvējputenis teica brīnum lepmi. «Ekur šis Uzkreklis, maleniešu celmulauskis, stāstīšot, ka tas deķelio bijis burlaku sadurstīts! Atplētiat nu visi acis un redziet, ko mēs, smalki cilvēki, mākam».

«Jā, jā, Cīruļvējputenio, mēs tie smalkie», Vaģis teica savā zobgalībā. «Ko nu šie Uzkreklījo un Apzarnio...»

«Nē, nē, Vaģi», Cīruļvējputenis ātri iesverpstēja vidū. «Tev laikam piemirsies par tik garu vakaru. Neviena prasta malenieša nedrīkst saukt par Uzkreklījo un Apzarnio. Kamēr mūsu Malienas studenti aizbrauca, tikmēr es viens esmu te visā Dundurā, kas ožu pēc smalka cilvēka. Mani vienu vienīgo var uzskatīt visā Dundurā par smalku cilvēku un vienīgo drīkst tā saukt par Cīruļvējputenio. Tevi ar gan varētu pilnīgi pieņemt par smalku cilvēku un saukt par Vaģio, bet par nelaimi tu esi tikai arājs un neesi ne muižā dzīvojis ne, lai gan zini stāstīt par studentiem gandrīz tikpat kā es. Un tādēļ es, Cīruļvējputenio ir vienīgais smalks cilvēks un cita neviena visā Dundurā».

«Neviena visā Dundurā! Un vai es nav smalks cilvēks?» izsaucās kāda balss otrā galā stoikai, un tūdaļ pienāca pie Cīruļvējputeņa kāds cilvēks, melnos nodilušos svārkos ģērbies, sarkanu šalli²⁶ ap kaklu

²⁵ Šeit acīmredzot tiek parodēta kāda reāla studentu dziesma latīņu valodā (bet es nezinu kāda; «*Gaudeamus igitur...*» tā, šķiet, nav). Latīņu vārdi, kas tiek parodēti, kā izskatās, ir šādi: «sēkulo» no *saeculum* – paaudze, laikmets, gadsimts; «pūkulo» no *poculum* – kauss un *populus* – tauta; «vosmultom» no *vox* – balss un *multus* – daudz (kopā: daudzbalssīgs, skaļš); «nulo» no *nullus* – niecīgs, sīks, tukšs. Ja šos vārdus saliek kopā un attiecīgi sakārto, tad iznāk, ka Cīruļvējputenis dzied apmēram šādi:

Tautas paaudze skaļa un sīka,
Laikmeta kauss ir tik niecīgs un tukšs!

²⁶ «Mērnīku Laikos» sarkanā šalle bija Švauksta atribūts; Švauksta prototips Andžs Prūsis (Piebalgas Treidītis) pēc «Mērnīku Laiku» iznākšanas izsauca brāļus Kaudzītes uz divkauju (kura, dabīgi, nenotika); Līgotņu Jēkabs raksta {**L-REINIS**}, ka Reini Kaudzīti pēc «Mērnīku Laikiem» esot izsaukuši uz divkauju pat veseli septiņi piebaldzēni. «Izjuriešos» scēna ar divkauju, protams, ir ņirgāšanās par visiem šiem izsaukumiem. Cīruļvējputenis ir pagasta skroderis, tāpat kā «Mērnīku Laikos» tāds bija Dreķberģis; Reinis Kaudzīte tāpat liek kauties smieklīgā divkaujā Dreķberģim ar Švaukstu; tas nav arī nekas jauns, jo abi viņi mēdījās un kāvās jau arī «Mērnīku Laiku» Goda mielastā.

un sapiknotu gardibeni. Ģimis bij drusku tā kā uzpampis, un garās ūsas kārās pār virslūpu. – Viņš bij muižas seglinieks Grunduls, bet dzimis izjurietis gan nebij, un kas nu zina gluži no kurienes atnācis; bet jau gadiem bij tepat pa Izjuru un dažām citām muižām maldījies apkārt. Nu visi izjurieši Grundulu labi pazina, jo arī viņš, kad vien varēja, labprāt sildījās te Dundurā. Kamēr vēl studenti te bij, viņš klusu ielīda un drīz vien iemētāja gan pats par savu naudu dzerdams, gan no studentu pirkuma. Tagad jau bij tik tālu, ka nāca pašā labā lielīšanās virulī un tādēļ ar tūliņ Cīruļvējputenim iekrita vidū, piedodamies sevi par smalku cilvēku.

Cīruļvējputenis Grundulu ar tūliņ pieņēma par smalku cilvēku, aizbildinādamies, ka neesot nemaz bijis pamanījis viņu te Dundurā esot, un tad kliegdamā balsī sacīja, lai viss Dundurs dzirdot: «Grundolio ar ož pēc smalka cilvēka un iztaisa smalku cilvēku. Neviens Grundolio nedrīkst citādi saukt, nekā par Grundolio. Un, Grundolio, mēs varam arī Vaģi uz šo vakaru pieņemt par smalku cilvēku. Lai gan Vaģio nav muižā dzīvojis un tikai arājs vien ir, bet viņš zina par studentiem un ģimnāzistiem gandrīz tikpat daudz kā es, Cīruļvējputenio».

Vaģis teica: «Palieciet nu paši divi vien; diezgan būs no tiem pašiem te Dundurā. Es jau esmu tāds pats arājs un prasts malenietis tāpat, kā te citi visi. Es ar drīz iešu mājā, un kad divi smalki cilvēki paliek te Dundurā, tad gluži diezgan».

«Vai tu, Vaģi, gribi tūliņ iet mājā?» Krūteža prasīja, būdams jau labi iesilušā dūšā. Neej nu vēl! Mēs gaidām Aizbara tēvu no Tituļbu tirgus un tur daudz ko dzirdēsim par tirgu. Dzirdēsi par jauno draudzes tiesas bizīteru vēlēšanu vis».

Bet Vaģis, neko krietni neatbildējis, pameta tikai ar roku un iesāka pamazām vilkt: Sēkulo, pūkulo un iegāja lielā krogā un ar to pašu ar uz māju.

Līdz ko Cīruļvējputenis to izdzirda, tā tūliņ tam ar spruku vaļā, kā pa tapu, viņa sēkulo, pūkulo, vārmultum, sēkulo, pūkulo, nulo, un tūliņ ar Grunduls krita klāt. Un tā nu viņi kliezda, rokas šaudīdami kā pātagas kātus, tādās kā krāsns durvītiņas balsīs.

Visi sāka kurnēt, ka kliezdot kā ārprātā. Arī Krūteža tos grandīja un bāra, lai jele nepiekliežot visa kroga. Neesot jau divi vien, bet nelīdzētu ir tas neko. Viņi kliegtu gan vēl joprojām, ja Grunduls vai nu tīšām, vai netīšām neizsistu Cīruļvējputenim viņa sarkanā mutes autiņa no rokas, kuru tas kliegdams grieza pa gaisu.

«Kā tu gan drīkst, Grundolio, mutes autiņu izsist uz Dunduro samītā dubļu kula?» Cīruļvējputenis izsaucās un spēji norāva savu pūkulo. «Saņem pats un iedod Cīruļvējputenim to rokā, citādi ir aizkārts viņa smalkā cilvēka gods!»

Grunduls neņēma vis, bet saspiedās rokas tikai sānos un nostājās stīvi.

Tūliņ ar Cīruļvējputenis saspriedās savas rokas sānos, nostādamies tāpat pretī Grundulam un sacīja: «Cīruļvējputenio smalkais gods aizkārts un neizskatās vairs pēc nekā. Grundulo viņa muto lakatiņo izsita no rokas un pats nesaņem tā un neiedod Cīruļvējputenim. Tas viss iztaisa pēc smalku cilvēku un studentu būšanas duelo un Cīruļvējputenio izsaut Grundulo uz duelo, uz duelo, uz duelo! – papriekš uz pistolēm, tad pēc uz zobeniem!»

«Es pieņemu to Cīruļvējputenim duelo, papriekšu uz pistolēm, pēc uz zobeniem!» Grunduls teica pretī, un abi stāvēja vēl tāpat saspriedušies rokas sānos.

«Kas tas duelis īsti tāds ir! Tur pirmi tas viens piedzērušais Malienas studenta kungs ar, līdz ko vien to pakustināja, tā tūliņ, zvanīja kā pulkstenis: duel, duel, duel», Linums runāja. «Un redz, šie nu atkal abi iesāk to zvanīt savu reiz. Es jau pirmi gribēju prasīt par to».

«Duelo iztaisa visu smalku cilvēku būšanu visā pasaules Malienā. Prasti Malienas cilvēki nezina un nedrīkst neviens neko zināt no duelo, bet tikai noklausīties, ko viņiem stāsta par to. Man tagad nav laika stāstīt; pēc duelo ar Grundulo es jums stāstīšu par duelo».

«Tagad mums jāizvēlējas duelo sekundāti», Grunduls sacīja.

Ļaužu pūlis iesāka spiesties apkārt Grundulam un Cīruļvējputenim, redzēt dueli, kāds tas īsti būs. Visos radās atkal savāda jautra dzīvība, tāpat kā pirmi, kur domāja, ka piebraucot tiesas kungi pie Dundura ar kādu nokauto. Pat miegainais Kalācis acis trīdams piecēlās pakalķājās līdz ar Trejukungudienas tēvu un, kaklus izstiepuši, lūkoja skatīties dueli.

«Neviens nedrīkst samīt Cīruļvējputenio mutoautiņo», Cīruļvējputenis runāja rokas plātīdams un ļaudis atstumdamas no zemē esošā autiņa. «Lai viņš tur stāv, kamēr duelo būs iztaisīts. Kurš būs uzvarēts, tas saņem to autiņo. – Mans sekundants būs Vaģis. Vageio! – kur tu esi?»

«Ko nu vairs sauc Vaģa. Vaģis jau sen būs mājās», atsacīja kāds no pulka.

«Nu tad Krūtežas tēvu Cīruļvējputenio izņēms par savu sekundanto. – Un kur būs Grunduloam viņa sekundants?»

«Es...» Grunduls sacīja gari un apkārt skatīdamies. «Es... es vēlēju par savu sekundantu Apzarni. Viņš man pazīstams jau no senlaikiem. Cik reizes neesmu teļādas pircis no tevis. Vai tā nav, Apzarni?»

«Ko nu par to, Grundul! Mums viens un div', ka esam salīkuši un plaukš! – sauļā iekšā – tava nauda, manas teļādas. Ko nu par to, kad tikai tevīm nauda klāt, tad mums abiem iet gudri, ikreizes gudri, lai esam vai Plencī, vai Dundurā! Un nudien: es ar neesmu tāds cilvēks. Es drukiem laižu teļādas, kad tikai roku tirpstamā nauda nāk par peļņu». – Apzarnis lielījās, piededams Grundulam klāt.

«Nu labi! tad tu paliec mans sekundants».

«Es palieku! par to nebīsties... esi drošs».

«Un, Krūtežas tēv, tu Cīrolovējopotenioa zekundanto».

«Jā, es ar palieku», Krūteža sacīja. «Kad es šodien jūs salaulāju, kas tur tas jūsu duelis tad man! Tikai izstāsti, kas mums jādara, mēs būsim tūliņ nagos. Tikpat jau dzeršana tad atkal būs».

«Jums jādara! Kas jums jādara? Jums...» runāja Cīruļvējputenis stomīdamies, un Grunduls tad iekrita vidū. Un tā nu viņi stāstīja ar lielu steigšanos savu pantu katrs.

«Jums, abiem sekundantiem, jāizrauga mūsu rīki šaušanai un ciršanai: divas pistoles un divi zobeni».

«Jā, visu, kas iztaisa pēc šaušanas un ciršanas rīkiem, un kādus jūs, sekondanto, mums izraudzīsīt un iedosit, tādi viņi būs mums jāsaņem...»

«Visiem tiem bisējamiem un cērtamiem rīkiem vajaga būt pilniem un tad sabāztiem vienā maisā, un mums tad tie jāizvēlējas un jāizņem bez redzēšanas un dzirdēšanas», stāstīja Grunduls tālāk, iekritis atkal pirmajam vidū...

«Pašiem sekundantiem ar vajaga būt...»

«Paga! nestāstiet visa tik daudz ar reiz. Nevar jau tā cit' uz cita paturēt prātā», Krūteža teica. «Tad mums ar Apzarni jāizrauga visi tādi rīki, kas iztaisīti pēc šaušanas un ciršanas rīkiem, – vai tā bija?»

«Jā, tā bija!» apstiprināja Grunduls ar Cīruļvējputeni viens par otru. «Viss tas jāiegādā, kas iztaisa visu to duelo vajadzību. Visu, pēc pistolēm un zobeniem».

«Un tad viss tas jāsabāž maisā, un jums tad jāizņem bez redzēšanas un dzirdēšanas. Vai tā bija?»

«Jā, tā bija», abi atkal atbildēja.

«Apzarni! ievēro visu labi, ka mums nemisas», Krūteža teica.

Apzarnis papurināja tikai galvu, ka viņš visu zinās.

«Pašiem sekundantiem ar vajaga būt rokā sava koka katram, kas izskatās pēc spieķa, un tad mūsus vajaga nostādīt vienu no otra, kas iztaisa piecpadsmīt soļu tālumumu», Cīruļvējputenis runāja.

«Sekundantiem tad jānostājas kreisā pusē un katram pie sava: Apzarnim pie manis un Krūtežam pie Cīrolovējopotenio».

«Jums, sekundantiem, jānosaka, kad mums jāpaceļ šaujāmie rīki, un tad jākomandē: viens, divi, trīs, un tad ar trešo vārdu, bauc! jāšauj abiem reizē. Un kad trīs reizes būs izšauts un izdueļots ar šaujāmie rīkiem, tad mēs iesim kauties atkal ar zobeniem».

«Tad jums, sekundantiem, mūsu atkal vajadzēs nostādīt tik tuvu, ka viens otru varam aizsniegt ar zobeniem, un mēs tad iesāksim šektēties».

«Jums, sekundantiem, nu jāskatās, ka visa duelēšanās ar zobeniem notiekas ar visu smalka cilvēka godu, un līdz ko vienam mana asiņus, tā jāsaka: miers!»

«Jums, sekundantiem, tad jāizraugās viens dakteris, jūsu Malienas valodā ķeņģeris, kas sasien un aiztur sakautam cirtienus un dūrienus, lai nenoskrien ar asinīm».

«Jā, tas viss jums jādara», Cīruļvējputenis noteica gala vārdu. «Un kur vēl nezināsīt visu dueļa likumu, tur mēs tad paši atkal izstāstīsim. Un nu jūs ejiet savā kambarī un nolieciet mums laiku un vietu, kur duelēties un sagādājiet visas citas duelo vajadzības...»

«Paga, paga!» Krūteža teica. «Tad mums vajaga pašiem tūlīt rokā koku, kuri izskatās kā spieķi, – vai tā bija?»

«Jā, tā bija».

«Un kas tad mums jādara ar tiem kokiem?»

«Ar tiem kokiem jums jāizšķir, ja mēs viens vai otrs pret dueļa likumiem ko darītu, vai ar viens otru gribētu padarīt, ka tas izskatās pēc nokauta, tad ar tiem kokiem tas jāattur, tad ieroči jāizsīt pavisam no rokām ar tiem kokiem», dueļa vīri stāstīja atkal viens par otru.

«Nu, labi! Tad mums jūsu vajaga nostādīt piecpadsmīt soļu vienu no otra un pašiem jānostājas kreisā pusē, tad jāsaka, lai paceļ rīkus, tad jāsaka: viens, divi, trīs, – vai tā bija?»

«Tā bija!»

«Tad jums jāšauj trīs reizes; un kad tas izdarīts, tad jānoņem tie rīki un jāsadod zobeni, un tad mums jāizmeklējas viens dakteris, kas varētu notīt vai ar aizturēt asiņu noskriešanu. Vai tā bija? Un līdz ko manām, ja kādam asinis, tad jāsaka: miers! Vai tā bija?»

«Tā bija! tā bija!»

«Vai tu, Apzarni, esi visu paturējis?»

«Nu, par to vis nav bēda, kas šitos dueļus nepaturēs!» Apzarnis atbildēja pīpes pelnus izkratīdams uz stoikas stūra, un tad iegāja abi krodzinieka kambarī.

«Tad jau dueļi ir klaja izkaušanās un vairāk nekā. Nu, tad es ar vienreiz gribētu redzēt tādas smalko cilvēku kaušanās, vai dueļus, kā viņus ar sauc», Linums teica. «Man viņu, to tādu dueļu, nav izdevies nekad ne redzēt, ne dzirdēt. Gribēju pirmīt ar Vaģi reizē aiziet uz māju, bet nu gan neiešu».

To pašu izsacījās arī daudz citi, ka nu vajagot gan izskatīties tos dueļos... redzēšot, kā ar viņi gluži duelēšoties!» –

«Vēl! kādā godā gan mūs abus pēc neiecels, Krūtežas tēv», Apzarnis izsaucās, kāpdams pār krodzinieka kambara sliksni. Visā Dundurā mūs izsauc un ieceļ par smalku cilvēku dueļiem un sekumudantiem... Nekā! pazīst jau, kur ir cilvēki, lai kur iedams...»

«Bet nu mums ar jāmanās... pirmo reiz esam šai goda amatā sameklēti... jāmanās, ka neiziet šķidri kādā vietā, un tas būs visai Izjurai par negodu.»

«Ko nu par to! gan šitie izdarīs!»

«Mums tūliņ jāsgādā visi tādi šaujāmie un cērtāmie rīki, kas... kas... tā kā Cīruļvējputenis savā smalkā valodā izvēlēja un sacīja, kas iztaisa pēc pistolēm un zobeniem; tu tak ar atmini, – tā bija?»

«Kā nu es tā neatminēšu.»

«Nuja, tie būtu visi tādi rīki, kas tā iztaisīti un izskatās tā kā pistoles un zobeni. Es pirmīt jau tūliņ, līdz ko viņi visu tā mums izstāstīja, es tūliņ jau iesāku domāt par to visu, sak, kur būs mums tādi šaujāmie rīki, kas izskatās tā kā pistoles un zobeni, vai ar tā kā pats Cīruļvējputenis to saka, kas iztaisa pēc pistolēm un zobeniem. Tu tak pistoles esi redzējis?»

«Kā nu es neesmu bistoļu redzējis! Vēl jau dažu labu reiz esmu pats rokās ar saņēmis. – Tādas ir – garākas par šito manu pīpes kātu, un ir ar līku galu, apaļu dzelzs stobru... apakša tāds spiežamais knablis un virsū atkal tāds pats, kas pārsit micītes pušu, lai aizdedzina šāvienu. Ko nu par to! es bistoles pazīstu gluži labi no viena gala līdz otram galam.»

«Nuja! tad saki, ko mēs varam ņemt, kas izskatītos tā kā pistoles?»

«Ko varam ņemt? Var ņemt... var ņemt... varam ņemt vārāmos kausus... pavārnīcas. Tepat kroga ķēķī dabūsim. Kausi būs gluži labi: smeļamais gals ir resnāks, līks, un pats kāts par stobru.»

«Nē, nē! Kausi vis gluži tā neizskatīsies. Es pirmīt jau tūliņ izdomāju: kad tikai mēs dabūtu aramo saku rokā, tad tām norautu saku kokus, un mums būtu tūliņ divas pistoles, tik cik vajaga, rokā. Saku kokiem ir līki gali, tie ir arī gandrīz tikpat gari, un kad izraunam dzenaukšas, tur vienā caurumā no apakšas iedzenam spiežamo un otrā caurumā no virsas micītes sitamo gaili, – kur tad vairs labāk! Es nekā cita par sakām nevaru izdomāt, kas izskatītos labāk nekā pistoles.»

Un nu saki, vai var izdomāt ko gudrāk? Nu, un zobeni? Kas būtu ņemami tad vislabāk par zobeniem?... Bet tu jau tā ar lāgā nezināsi: labāk sacīšu viens pats. Zobeniem ņemsim linu braukāmas brauktuves... Vai tas ar nav gudri? Vai citu labāku rīku par brauktuvēm mēs ar vairs kur atradīsim, kas izskatītos tā kā zobeni?»

«Vai es nesacīju, Krūtežas tēv, ka mēs esam gudri, ka mēs izdarīsim labāk nekā neviens?»

«Jā, bet tas viss mana paša izdomāts vien ir. Tu jau gribēji kausus.»

«Bet es jau ar pie visas izdomāšanas tepat biju klāt... par to smalko dueļa cilvēku sekumutantu. Abi jau tepat domājām... es ar domāju.»

Krūtežam Apzarņa līdzlielība vis gluži nepatika; tomēr, neko neatbildējis, viņš pakratīja tikai galvu un, pavēris kambara durvis, sauca: «Kroga tēv! Ienāc drusku.»

Krodzinieks ienāca.

«Vai tevim ir kādas vecas aramās sakas?... Tādas, kas nekam vairs neder», Krūteža vaicāja.

«Aramās sakas?» krodzinieks brīnīdamies izsaucās, «ko ar tām darīsīt... ar aramām sakām!»

«Neprasi nekā, ko darīs... gan jau redzēsi... tikai dod, un dzeršana jau atkal tad būs no tā, tāpat kā no kāzu kannas.»

«Tur rijas priekšā, vadzī, vajaga būt kādām. Ejiet paši, paņemiet», krodzinieks teica un gribēja iziet atkal.

«Pagaidi vēl!» Krūteža teica, krodzinieku turēdams pie pleca. «Vai tev turpat rijā nav ar linu braukāmas brauktuves kāds pāris?»

Krodzinieks izpleta atkal acis, bet neprasījis neko vairs tālāk, sacīja: «Turpat piedarbā vajaga būt gan brauktuvēm; tur puīši dienās tīra linus».

«Un vienu maisu ar dod mums... tad vairāk ar nekā neprasīsim».

Krodzinieks apsollījās pagādāt arī to.

Drīz viņi ar tad aizgāja uz krodzinieka riju un, sadabūjuši aramās sakas un brauktuves, atnāca atpakaļ un paslepu, caur otrām durvīm, ienesa visu zināmā kroga kambarī un tur nu visu sagatavoja. Aramām sakām sakukokus norāvuši, tiem sadzina dzenaukšu caurumos puļķus, vienu virsū, otru apakšā, tā kā Krūteža to jau bija sacījis. Apzarnis izgatavotos sakukokus ar visiem sadzītiem puļķiem lika sev pie vaigiem un mērķēja tāpat, kā ar plinti mērķē, sacīdams; esot jāpamēģina, kā krītot pie vaiga. Turpretī Krūteža svaidīja atkal brauktuves pa gaisu, arī tāpat mēģinādams, kā varēšot cirst, un vai turētavas nebūšot resnas smalko cilvēku rokām.

Tagad nu visas tās sakukoku pistoles un brauktavu zobenus sabāza maisā un aizsēja rūpīgi maisam galu.

«Ta tu zin' ka visi nu atplētīs acis... kā viņi brīnīsies!... Ne sapiņu sapinā neviens nebūs iedomājies, ka mēs, tie sekumutanti, būsīm bijuši tik briesmīgi gudri... ka būsīm izgudrojuši tik gudras pistoles un zobenus... Lai šaujās, cik vien grib, bet otram nevar padarīt ne suņa spalvas. Bet tad nu ar dueļa dzeršanā mums vajaga dabūt pašiem pirmiem vai trīs ostiņu no vietas. – Ak tu pagāns, cik mums šodien iet gudri!»

Apzarnis nu paņēma aizsieto maisu ar pistolēm un zobeniem, to lepnī pasita padusē un abi gribēja tūliņ iziet.

«Bet vai tevi, Jods! Kas mums gribēja aizmirsties, un tad bija kauna pilnas acis», Krūteža, ātri apgriezdamies, sacīja: «Neesam vēl nemaz aprunājušies, kur tad savus duelniekus lai noliekam duelēties? Vai tepat Dundura lielā kroga istabā?»

«Kur tad nu vēl citur! Tepat lielā kroga istabā gan... visi citi ar gribēs redzēt, gaida jau, varbūt, mutes paplētuši, kad mēs, sekumutanti, nāksim».

«Bet es nezinu, vai būs vien lielā kroga istaba tik gara... piecpadsmit soļu vajaga stāvēt vienam no otra?»

«Tīrīs vien žagarus iz kaktiem, – gan būs diezgan garuma. Un ja ar nebūtu gluži piecpadsmit soļu, pametīs vien īsākus soļus. Es pats iešu pie mērīšanas, un tad nebīsties, ka šitas piecpadsmit neizmetīs... Nu tikai vajaga iet, lai visai nepagaidās».

«Paga, paga! Apdomāsimies labāk vēl, vai viss ir vien izdarīts, kas mums te bija jādara. Man prātā tā vien ir, ka vēl būtu kas aizmirsts... Kas tas vēl tur bija... Kas tas bija, kas nebija!... Ā! nu atdomāju! – Jau es domāju, ka vajaga būt vēl kam, un tu, Apzarni, ar gan neatmini ne vilka... Mums tak vēl ķeņģermaņa vajaga, kas satin ievainojumus un aptur asinis...»

«Es domāju gan par viņu, – bet kas, velns, visu var iedomāt; nezin cik nav dueļa likumu», Apzarnis teica, maisu atkal nolikdams. «Bet kuru tad ņemsim te par ķeņģeri?»

«Kuru ņemsim? – Trejukungudienas tēvu! Par Trejukungudienas tēvu, nūdien, labāku nedabūsīm. Viņš pats asiņu laidējs, iemācījies visas dzīslu notīšanas un zina dzīslu mazgus vis. Un tad es nezinu, kam te gan vēl būs tik stipri asins vārdi, uguns vārdi un visi citi apvārdošanas vārdi, nekā Trejukungudienas tēvam. Viņš tik daudz dievvārdus zina un septīto Mozus grāmatu esot iemācījies gandrīz visu no galvas...»

«Cita jau ar gan te nedabūsīm... un labāk ar ņemam pašu cilvēku... Nu, tad pasauc».

Tūliņ ar Apzarnis atrāva kambara durvis un galvu izbāzis gar stenderi sauca: «Trejukungudienas tēv! šurp iekšā, te, pie mums!»

Trejukungudienas tēvs bija patlaban atkal apsēdies Kalācim līdzās un garas, garas žāvas žāvēdamies žēlojās, ka no lielas sēdēšanas šodien kauls kaulā esot salīdis un nevarot vien Aizbara tēvu sagaidīt. Bet līdz ko dzirdēja, ka Apzarnis viņu sauca, tā tūliņ ar patuzdams uzcēlās, runādams, diezin, kam nu viņa tur vajagot, un tad smagi iedams iegāja kambarī pie Krūtežas un Apzarņa.

«Tev, Trejukungudienas tēv, jānāk mums līdz par ķeņģeri», Krūteža teica. «Tu jau dzirdēji, ka mums ķeņģera vajaga duelī».

«Es pirmais par tevi iedomājos; sak, labāka asiņu aizturētāja un dzīslu sasējēja mums vairs nav», Apzarnis ieklupa vidū, bet tas Krūtežam vis krietni nepatika, tā ka tas ar savādām baltām acīm noskatījās Apzarnī.

«Gods tam mīļam Kungam Cebaotam, kaunā jau viņš manis vis gan nav pametis, kur vien savu muti atdarījis vai roku pielicis».

«Es šim, Krūtežas tēvam, stāstu, ka nevienam gan nav tik stipru asins vārdu un citu apvārdošanas vārdu, nekā tev, sak, ja tas tiks klāt, tad lai velnādi sacirties, uz pīles noturēs asinis».

«Ja vien negadāties vienā vējā dzimuši, tad jau nav gan bēda, ka nenoturēšu. – Bet kam tad te jāaiztur tā asinis? Es te no jums nekā vēl nesaprotu! Vai kāds kāju pārcirtis vai?...»

«Nē, nē! vēl tagad gan nekas nav pārcirsts un nav jānotur nekādas asinis», Krūteža runāja. «Bet vai tu pirmīt nedzirdēji; te būs Cīruļvējputenim ar Grundulu – smalku cilvēku un studentu duelis...»

«Un mēs abi ar Krūtežas tēvu tur būsim tie sekumutanti», Apzarnis iekrita vidū.

Bet Krūteža nelikās tā ne dzirdot un runāja vien tāļāk: «Tur šitam dueļam mums pavēlēts izmeklēties ķeņģermani un it līdz, kā mēs ieraugām kur asinis, – visi tak dzirdējām, ka tā nosacīja, – tā mums tūliņ jāklīdz: miers! un tad tev, ķeņģerim» jāiet dzīslas sasiet un noturēt asinis».

«Nu, varam iet...»

«Pag, pag! kad tā ir, tad man vēl jāsatās tur», Trejukungudiena runāja un izvilka kādu vīstolu no svārku kabatas. «Es jau, kā labs amatnieks, nekur vis neēju bez sava bujuma. Šovakar nu nav īsti tā gadījies, bet citās tiesas dienas nav gandrīz neviena reize, kur nebūtu šim vai tam tepat Dundurā nelabās, liekās asinis jāatlaiž. Ja jau esi padevies kādam amatam, tad vajaga tā izdarīt, cik vien uzcītīgāk vari, lai tad tas Kungs Cebaots atkal no savas puses dara, ko viņš zina, tad nav vairs atbildība uz tevis».

Tā runādams, Trejukungudiena atvīstīja savus asiņu laižamos rīkus, tos uzlika uz galda un no kādu izvalkātu kreklu lupatām iesāka griezt tādas asiņu aizsienamās plēnes, runādams: «Vajaga jau visa būt gatava; kur tad ņemsi vairs, kad vajadzēs... tās jau tādas lietas, kas necieš».

«Esi gan tu savu laiku tecinājis tās asinis. Būtu gan laba plančka, ja visas būtu vienā vietā», Apzarnis runāja.

«Nu, pats vis gan krietni nepārbrīstu», Trejukungudiena palepni atbildēja. «Es jau pats saku: ja man par visām asinīm, ko savā laikā iztecinājis, būs pastarā dienā vienam pašam jāatbild, tad gan mani vienu pašu tiesās vai trīs dienas no vietas. Bet tā grēka neesmu darījis: kopā asiņu neesmu nekad tecinājis, nedz ar salējis kad. Vienmēr ikkatras par sevi, lai paliek ikkatra grēcīgā asinis par sevi, lai pastardienā nav jukšana, lai eņģeļiem nav liekas pūles... Bet citādi jau pulka gan esmu nolaidis, cik pats vien varu atminēties. Viengad pat lielā vēderguļā nevarēju gandrīz drēbju pārmit... vienā laišanā, no viena vājnieka uz otru. Lai kāda vājība kuram, ar to pašu asiņu notecināšanu vien grib glābties visi. Un ko gan, cilvēciņi, lai citu dara? Ikkatrs grib, lai vājībā sliktās asinis nolaistu».

Tagad Trejukungudiena, savīstījis, noglabāja atkal visus savus laižamos rīkus, tad sagrieztās baltās lupatu plēnes salicis pār roku, sacīja; «Nu gan varam iet».

Tā viņi visi nu iegāja stoikas kambarī: Krūteža papriekšu, tad Trejukungudiena ar savām dzīslu aiztināmām plēnēm, un pēdīgais Apzarnis ar zobenu un pistoļu maisu.

Stoikas kambarī stāvēja abi duelnieki kā mieti turpat, kur nostājušies, ar saspriestām rokām sānos. Arī citi visi likās gaidoši pārņemti ar savādu izsalkumu gaidīt, kas nu īsti te būs. Visu ziņkārību paasināja nu jo vairāk tas, ka visi trīs iznāca no krodzinieka kambara: Apzarnis ar savu pistoļu maisu, Trejukungudiena ar savām dzīslu sienāmām bantēm pār roku un visi turklāt ar savu briesmīgi lielo lietas zināšanas izskatu.

«Mēs, sekumkāti, esam gatavi ar visām savām lietām», Apzarnis pasteidzās, kauču gan Krūtežam tas būtu pienācies teikt, un tādēļ ar Krūteža, Apzarņa runas nenogaidījis, iesāka savādā stiprā balsī runāt:

«Visi, visi lielā krogā istabā! Seši uguns rādītāji, lai labi gaišs tiek. Paņemiet ikkatrs labu sauju skalu, pakāpjieties kur augstāk, un tad rādiet, lai var labi redzēt!»

Tūliņ ar piedevās uguns rādītāji, ņemdami skalu saujas no krodzinieka skaliem, kas bija saplēsti uz piemūrīša, un savu skalu kurš iededzinājuši, sagāja lielā krogā kā vēžotāji, cits pakaļ cita. – Uguns rādītāji sakāpa uz kroga beņķiem gar sienām, un ļaudis nostājās arī gar sienām, tā kā viss vidus palika tukšs. Tagad nu Apzarnis ar visu pistoļu maisu padusē iesāka soļiem mērīt istabu, ļoti īsus soļus mezdams, un tad galā nosacīja, ka viens solis iznācis vēl vairāk nekā vajadzējis! – Tagad nu Krūteža iegāja stoikas kambarī un izveda Cīruļvējputeni ar Grundulu, kuri gandrīz vieni paši vien tur bija palikuši stāvoši. Tagad arī krodzinieks iznāca skatīties, tā kā Cīruļvējputeņa sarkanais mutautiņš, visa Cīruļvējputeņa un Grunduļa dueļa cēlētājs, gandrīz vienīgais tur palika uz samīdītās grīdas.

Abi nāca Krūtežam līdz gluži klusu, kā šī rīta jēri, kurus veda Tituļbu tirgū, un ar tādu sevišķu dueļa nopietnību un zināšanu. Bet kad nu sekundanti, jeb, kā Apzarnis sacīja: paši sekumkāti viens ar otru čukstēja, stomījās un, kā rādījās, nezināja ko krietni iesākt, tad paši duelnieki atkal tos pamācīja, viens par otru stāstīdami:

«Sekundantiem tagad vajaga mūs nostādīt vienu no otra piecpadsmīt soļu... šaušanās būs papriekšu, tad pēc ciršanās».

«Sekundantiem vajaga nolikt pistoļu un zobenu maisu vidū starp abiem un tad pievest mūs, duelniekus, lai izņemam šaujamos ieročus bez redzēšanas un dzirdēšanas».

Tūliņ arī abi sekundanti, Apzarnis ar Krūtežu, paņēma katrs savu un nostādīja vienu vienā galā, otru otrā galā lielai istabai.

«Te ir vēl viens solis vairāk nekā vajaga... stāviet vien droši», Apzarnis teica un gribēja iet un pistoļu un zobenu maisu nolikt vidū, bet te abi dueļa vīri, kā vienā mutē, izsaucās:

«Tas nav pēc dueļa likumiem! Nedrīkst iztaisīt ne vienu puscolli vairāk».

«Nu, tad es pārmetīšu soļus tā, ka iznāks līdzā piecpadsmit soļu uz mata», Apzarnis teica. «Tas man maza lieta!... Nu ir uz mata piecpadsmit soļu», viņš teica, pārsoļojis līdz otram galam.

Bet citi, kas paklusām līdzī skaitīja, gan sacīja, ka esot tikai deviņus soļus izskaitījuši, un Apzarnis melojot kā akls, stāstīdams, ka bijis piecpadsmit soļu. Kur te nu piecpadsmit soļu esot? Bet abi duelnieki laikam tā nedzirdēja, un nu palika kā jau Apzarnis teica.

Tagad Apzarnis nolika maisu istabas vidū; tad meta atkal soļus no maisa sākot uz vienu duelnieku un otru, izskaitīdams tikai četri soļi uz vienu, un četri soļi uz otru pusi, noteikdams, ka nu esot maiss ar pašā vidū. Un kad citi sāka nu runāt: redz, ka neesot nemaz tik daudz soļu, bet tikai četri soļi esot izmetis uz katru pusi, un vai tad tur iznākot pilni piecpadsmit soļi?»

«Ko jūs muldat, kad jūs nekā nezināt!» Apzarnis nu bārās. «Četri soļi un atkal četri soļi ir piecpadsmit soļi... ja grib, lai rēķina paši skolēni, ja tā nav». Tad atkal drusku tā kā apķēries sacīja tālāk: «Un ja ar tagad gluži nebūs piecpadsmit soļu, tad jūs neviens nezinās, ka šitie ir maisa soļi un pirmīt bija īstie dueļa soļi. Vai mēs, sekumkāti, paši nezinām, ko darām?»

Tagad abi sekundanti paņēma abus duelniekus no sava gala katrs un pieveda tos pie maisa.

Apzarnis atraisīja tūliņ maisu un turēja to, lai ņemtu šaujamos rīkus.

«Jā, bet viņiem nu vajaga izņemt to rīku bez redzēšanas un dzirdēšanas», Krūteža teica. «Un kā to izdarīsim?»

«Tas nieks to izdarīt! Uzkrekli, nāc, turi tu maisu», Apzarnis teica.

Uzkreklis tūliņ ar pienāca un paņēma maisu turēt.

«Paskaties, Krūtežas tēv! Īkšķus ausīs, uz auss skrimstelītes un visus citus pirkstus acīs», Apzarnis runāja, Grundulam no pakauša saņemdams un aizspiezdams ausis un acis.

Tūliņ Krūteža tā darīja, aizspiezdams Cīruļvējputenim tāpat ausis un acis ar.

Komentāri blogā LIBRARIOLUS par «Izjuriešiem»

²⁷ (līdz 2006.07.24) ²⁸

Viktors Daugmalis ²⁹ said...

«Izjura» varētu būt no latīņu «iure», jo grāmatā daudz kas notiek ap tiesas māju, kas, šķiet, ir pietiekami nozīmīgs simbols. Tātad, vietas nosaukums nozīmē kaut ko līdzīgu «Iztiesai» (variantu ar

²⁷ **Blogs** – jaunizgudrots angļu vārds, lai apzīmētu Interneta vietas, kur ikviens var bez maksas ievietot savu informāciju un tādējādi padarīt to pieejamu visā pasaulē; blogos ikviens lasītājs var arī komentēt tur ievietoto informāciju; LIBRARIOLUS – viens no maniem – V.E. – blogiem, kur Kaudzītes Reiņa «Izjurieši» pirmoreiz tika publicēti Internetā (<http://librariolus.blogspot.com>).

²⁸ **V.E. piezīme Vekordijā 2007.04.15:** Kaudzītes Reiņa «Izjurieši» elektroniskā veidā (Word formātā) tika izlaisti «Niveādas» sastāvā 2006.gada 25.maijā, bet jūnijā es atvēru blogu LIBRARIOLUS un mēģināju grāmatu ievietot tur tā, lai tā būtu atrodama Internetā caur tādām meklēšanas sistēmām kā Google. Bez tam 16.jūnijā tā tika izplatīta pa e-pastu apmēram 200 adresātiem. Abi grāmatas izplatīšanas ceļi izrādījās bloķēti, galvenokārt (grūti izskaidrojama) latviešu nauda dēļ. Blogā grāmata tika ievietota (eksperimentālā kārtā) tikai daļēji (ja pirmās daļas ievietošanas rezultāti būtu pozitīvi, es turpinātu darbu). Sistēma *Blogspot* (kurā atradās blogs) darbojās ārkārtīgi nestabili: gandrīz katru informācijas porciju nācās sūtīt vidēji divas reizes, līdz tā parādījās blogā (bet dažreiz arī 3–4 reizes), ievietošana prasīja lielu darbu informācijas pārformatēšanā; pēkšņi nevarēja vairs ievietot attēlus (vēlāk *Blogspot* īpašā paziņojumā saviem klientiem atvainojās par «pagaidu traucējumiem» ar attēliem); arī iegūtais rezultāts mani ne visai apmierināja – blogi nav piemēroti lielu grāmatu publicēšanai. Tas viss noskaņoja mani skeptiski pret ideju turēt manis izlaistos rakstus blogos. (*Blogspot* bija vienīgā uz to brīdi man zināmā blogu sistēma, kura neierobežoja informācijas apjomu; citas sistēmas, kurām limits ir, teiksim 7 MB, man nederēja principiāli). Taču galvenais iemesls, kādēļ es atteicos no blogu idejas, bija tas, ka manos blogos ievietotā informācija nenonāca Google datubāzēs un nebija atrodama caur šo meklētāju; tādējādi zuda galvenais stimulē, kādēļ man vispār vajadzētu saistīties ar blogiem. Precīzāk sakot, šī informācija sākumā gan tur parādījās (mani «Izjurieši» bija atrodami caur Google), taču nākošajā dienā norāde tika izdzēsta (domāju, ka ļaunprātīgi), un turpmāk visas manas saites gan uz blogiem, gan uz kādā FTP serverī ievietotiem Niveādas failiem tika bloķētas, neskatoties pat uz manis speciāli sūtītu informāciju meklēšanas serveriem. Tajā laikā (pēc «Izjuriešu» izsūtīšanas pa e-pastu 16.jūnijā) es saņēmu lamu un draudu vēstules, visas šo vēstuļu sūtītājiem zināmās manas e-pasta kastītes tika izlaupītas (visa informācija izdzēsta) un bloķētas (no tām neko nevarēja nosūtīt), tika nobloķēta mana (patiesībā iestādes) IP adrese «Delfos» – ar vārdu sakot, zināma latviešu grupa veda pret mani totālu elektronisku karu Internetā; domāju, ka tā bija grupa savstarpēji pazīstamu jaunu cilvēku (visticamāk – studiju biedru), kuri strādā dažādos Latvijas interneta uzņēmumos – tādos kā INBOX, GOOGLE, DELFI – un kuriem tādēļ ir iespējas šādas diversijas izdarīt. Pēc visa tā es pametu *Blogspot* sistēmu; augstāk norādītajā bloga adresē var redzēt to stāvokli, kādā es savus blogus atstāju. (Es speciāli tos neslēdzu, bet vienkārši atstāju). **P.S. 2008.04.13:** Apmēram gadu pēc ievietošanas bloga LIBRARIOLUS «Izjurieši» atkal parādījās Google meklētājā (acīmredzot kaut kādas pārbaudes programmas tos bija atklājušas, un «diversanti» ar rokām tos vairs neizdzēsa, jo viņiem tas vairs nebija aktuāli; 2008. gada janvārī es dzēsu visus savus blogus (tajā skaitā LIBRARIOLUS), bet 2008. gada 12. aprīlī atvēru blogu VEKORDIJA (<http://vekordija.blogspot.com>) pēc savādākiem principiem nekā iepriekšējie (nemēģinot ievietot blogos pašas grāmatas). **P.P.S. 2016-11-25:** Tagad ir pagājuši jau vairāk nekā 10 gadi kopš augstāk aprakstītā internetuzbrukuma man. Šajos 10 gados bija vēl divi uzbrukumi (viens 2008.gadā, otrs 2011.gadā; otrā dēļ man nācās slēgt arī blogu VEKORDIJA un pāriet uz Krievijas serveri *Narod.ru*; tikai piecus gadus vēlāk 2016.gadā es blogu VEKORDIJA atkal atvēru – vārdu pa to laiku nebija aizņēmuši). Taču 2006.gada uzbrukums bija visstiprākais no šiem trim, visai daudzveidīgs savās formās. Droši to nevar zināt, bet es domāju, ka tā centrā atradās Līga Krieviņa no apgāda «Vieda» ar saviem draugiem; šķiet, ka viņa arī ar iniciāļiem «L.K.» tajā laikā Latvijas televīzijā naktīs vadīja pornogrāfisku čatu. Uzbrukuma iemesls bija mana romāna «Miranda» {[MIRAND](#)} pirmās daļas publikācija; tur darbojās personāži Andris Gards, Sofiadas Augstākais Hierarhs, viņa sieva Vieda Garda, Augstākā Hierarhiene, viņu meita Karma Garda un tādējādi (par «ezotērisko» orientāciju) tika izzobots viņu apgāds un pats Aivars Garda.

²⁹ **Viktors Daugmalis** (ist.vārdā Viktors Kalniņš; dz. 1953.12.27) – latviešu literārzinātnieks un publicists; 1980.gadā beidzis Maskavas M.Gorkija Literatūras institūtu; 1980 strādājis žurnālā «Daugava»; 1980–1988 laikrakstā «Cīņa»; 1988–1990 nodaļas vadītājs laikrakstā «Literatūra un Māksla»; 1990–1993 pirmais laikraksta «Diena» galvenais redaktors un laikraksta «Latvijas Vēstnesis» politiskais redaktors; 1993 – galvenais redaktors laikrakstā «Literatūra un Māksla»; 1994–1995 izpilddirektors laikrakstā «Neatkarīgā Cīņa»; 1996–1997 Saeimas preses dienesta vadītājs; 1997 – Centrālās vēlēšanu komisijas Preses centra vadītājs; 1998–1999 Demokrātiskās partijas «Saimnieks» preses sekretārs; tagad Rīgas domē projektu vadītājs.

dažādām nozīmēm te ir bez gala). Sal., piem., Dostojevskim «Brāļos Karamazovos» (1880.) darbība notiek pilsētiņā ar nosaukumu «Skotoproņņevsk».

Man personiski šķiet maz ticama versija, ka R.K. būtu noraizējies par cenzūru vai piebaldzēnu attieksmi – tādā gadījumā «iekšējam cenzoram» vajadzētu pamosties krietni agrāk, nevis piesardzības idejai nākt kā kaut kādai atklāsmei. Šaubos arī, vai viņu tā nomāca «Mērnieku laika» slava. Literatūras vēsture zina daudz piemēru, kad autors saraksta tikai vienu, ģeniālu grāmatu, bet neturpina darbu – tāpēc, ka pateikts ir «viss» un nav nekādu jaunu ideju. Bet ideju jau nu R.K. netrūka, un tas nozīmē, ka nerakstīšanas (nepublicēšanas) motīvs neizriet vis no bailēm apskādēt savu ģēnija reputāciju vai nespējas izsekot laikmeta jaunajām strāvām. Man šķiet, ka R.K. izvirzīja sev pārāk augstu uzdevumu, ar kuru vienkārši netika galā. Ir vērts rūpīgāk papētīt «Izjuriešus», lai mēģinātu saprast, uz ko īsti R.K. bija atvēzējies un kurā brīdī atskārta, ka tas nav viņa spēkos.

June 15, 2006 2:26 AM

V.E. said...

Jā, jā! Izjura noteikti ir saistīta ar latīņu «*iure*»! Bet tās asociācijas man vēl ir jāpārdomā.

June 15, 2006 2:41 AM

Daugmalis said...

Paturpināšu par iespējamo analogiju ar Dostojevsku «B.K.».

Raugi, jaunā tiesas māja visai tieši asociējas ar F.D. kristāla pili, arī akmenim «Izjuriešu» 1.nodaļas beigās (tam pašam, ko Ješka ielika?) ir zināma līdzība ar akmeni «B.K.» beigās. Sal. arī beigu saukļus: «Un mūžam tā, visu mūžu roku rokā! Lai dzīvo Karamazovs!»³⁰ (pēc Iļjas nāves) un «Lai Dievs svētī mīļos izjuriešus! Lai izjurieši aug uz akmens!» (pēc Ješkas nāves). Protams, pagaidām to var vērtēt kā sakritību – bet viens atskaites punkts tas varētu būt. Proti, R.K. rakstīja savu darbu dialogā ar F.D.

June 15, 2006 10:53 AM

Daugmalis said...

Tālāk.

«Izjuriešos» es neredzu neviena t.s. gaismas stariņa. Taču, kā zināms, R.K. nu nekādi nevar nosaukt par mizantropu – tāpat, šādam negāciju kopumam jābūt kaut kā motivētam. Viens no iemesliem, protams, varētu būt vēlme uzrakstīt radikālu satīru, un tad iznāk, ka aiz mīlestības uz savu tautu un cilvēkiem vispār R.K. galu galā «apžēlojās» un darbu nepabeidza. Tomēr, manuprāt, šāds pieņemus diezin vai var izturēt kritiku. Proti, ja mēs pieņemam tēzi, ka paties mākslinieks – un R.K. tāds neapšaubāmi bija – iegulda savā darbā sevi visu (te, starp citu, pastāv risks atklāt lasītājam, ka esi maīta, kā tas redzams daudzos šedevros), tad jāatzīst, ka R.K. «pozitīvajai pusei» tā vai citādi arī vajadzētu izpausties. Respektīvi, jautājums par radikālu satīru (bez «gaismas stariņa»), turklāt tik apjomīgā darbā, manuprāt, atkrīt. Tātad, R.K. nerakstīja šādu iznīcinošu satīru... un apstājās, iespējams, pie nespējas šo «gaismas stariņu» iespīdināt.

Ja ne satīru, ko tad R.K. rakstīja – un kāda tā gaisma varētu būt?

Romāna sākumā R.K. itin kā vēršas pie lasītāja (kas pats par sevi ir zināma distancēšanās no romāna varoņiem) un cita starpā saka: «*Vispirms tad te nostāsīties pretī pašai Izjuras pilij un tad apgriezīsimies apkārt, tā ka nu mugura būs tur, kur bija priekša, un nostāsīties pret Izjuras lopu kūti un tā tālāk*». Apzināts žests, vai ne?

Un lūk, šajā pusē redzami vairāki simboliski tēli, kuri ir savstarpēji cieši saistīti un romāna audumā parādās ik pa brīdim – viens iepretī otram stāvoši krogs un jaunā (sākumā topošā) tiesas māja. Brīvība iepretī taisnībai. Turklāt «taisnība» ir purva vidū (arī purva tēls atkārtojas, tāpat, nav nejaušs). Pārlasi «Karamazovos» leģendu par inkvizitoru – tā ir tieši šī problemātika, turklāt ar attieksmi pret cilvēkiem kā gļēvām un visādi citādi nožēlojamām būtnēm (ko R.K. arī bagātīgi atklāj).

Protams, manas analogijas vismaz pagaidām ir bez nopietniem pierādījumiem, bet pieņemsim uz brīdi, ka R.K. ir lasījis «Karamazovus» un uztvēris šo fundamentālo problēmu, kas, protams, varētu būt aktuāla R.K. arī bez F.D. lasīšanas.

Inkvizitors ir tiesas pusē. R.K. – nē. Bet arī kroga pusē viņš, protams, nav. Tātad, R.K. varēja būt risinājis to problēmu, kuru arī F.D. tikai noformulējis – ja neskaita, ka risinājumu viņš redzēja reliģijā, kas R.K. tādā mērā pieņemama jau nu nebija.

³⁰ Fjodors Dostojevskis. Kopoti Raksti. Desmit sējumos. X sējums. Izdevniecība «Liesma» Rīgā 1978. 300.lpp. Jāņa Medeņa tulkojumā šī vieta skan tā: «Un tā vienmēr – visu mūžu roku rokā! Urā Karamazovam!».

Jautājums – vai mēs varam ekstrapolēt R.K. citos darbos pausto un viņa paša dzīvi uz to pozitīvo ideālu, kuru vismaz teorētiski varētu nolikt pretī F.D. risinājumam?

June 15, 2006 4:53 PM

V.E. said...

«Izjuriešu» saistība ar «Brāļiem Karamazoviem» man šķiet augstākā mērā ticama. «Karamazovus» žurnālā «Russkij vestņik» sāka drukāt, ja nekļūdos, 1879.gadā un turpināja līdz 1881.gadam – tātad tie «startēja» tieši vienlaicīgi ar «Mērnieku Laikiem». Bet psiholoģiski tas ir dabiski, ka autori uztver kā zināmu izaicinājumu tos darbus, kas parādās atklātībā vienlaicīgi ar viņu pašu darbiem (no savas pieredzes to zinu! ☺).

Galvenā problēma te varētu būt tā, kādā veidā Reinis Kaudzīte iepazinās ar «Karamazoviem». Kā zināms, skaitās, ka viņš krieviski neprata, un viņam tādēļ pat bija jāatstāj skolotāja amats, kad sākās rusifikācija un skolās bija jā mācā krieviski. Tomēr varbūt viņam bija nepietiekamas krievu valodas zināšanas, lai mācītu bērnus krieviski, taču pietiekamas, lai izlasītu «Karamazovus»?

Otrkārt, viņš varēja iepazīties ar «Karamazoviem» caur brāli Matīsu (kuram nebija problēmu ar krievu valodu), kā arī caur atstāstījumiem latviešu un vācu periodikā. Interesanti būtu arī uzzināt, kad «Karamazovi» tapa pieejami vācu tulkojumā – ar lasīšanu vāciski Reinim problēmu nebija.

June 15, 2006 8:19 PM

Daugmalis said...

Es atradu tikai to, ka F.D. 80. gadu sākumā vācu inteligences aprindās jau bija ārkārtīgi populārs rakstnieks. Piem., «Raskoļņikovs» pat bija kļuvis par kaut ko līdzīgu sugas vārdam. Tātad, F.D. daiļradei gandrīz neizbēgami vajadzēja piesaistīt arī R.K. uzmanību.

Par Malienas vārdu.

No malas raugoties (hehehe...), Maliena ir pasaules malā un Izjura – Malienas malā. R.K. šo situāciju ir apgriezis kājām gaisā – «Izjura ir taisni Malienā, tāpat kā Maliena pasaulē, un vairāk nekā cita» (to saka stāstītājs, nevis kāds no varoņiem, un, lai gan pilnīgi par pilnu mēs šo stāstītāja tēlu ņemt nevaram, tomēr, tomēr...). Izjura ir pasaules centrs, Maliena drusku nostāk un visa pārējā pasaule vispār nav iesaistīšanas vērtā (jo «Maliena» jau arī ir visa pārējā pasaule, bet «pasaule» – universs, kā tolaik teica). Tas ir konceptuāls uzstādījums – līdzīgi kā modernajā literatūrā Folkneram vai Markesam, kuriem viņu attēlotie miesti kalpo par pasaules modeli. Tātad, manuprāt, R.K. nerunā vis par kaut kādu lokālu parādību kopumu (piem., par Piebalgas miesta iedzīvotāju provinciālo, aprobežoto augstprātību), bet gan par pasaules universālajiem likumiem («dabu», «Malienas dabu»). Turpinot šo interpretāciju, muižkungs romānā ir Dieva vietā, bet, piemēram, Desukalna (!) Ješka – teiksmainais, episkais varonis, «pamata licējs»: visstiprākais, kurš iedibina «taisnību», t.i., tiesas māju, kurai skursteņa izbūvi pabeidz reizē ar Ješkas nāvi.

June 16, 2006 1:21 PM

Daugmalis said...

Atkal brīvs brīdis, un var turpināt.

Kāds bija Ješkas nāves cēlonis?

Te neliela atkāpe. Tu pilnīgi pareizi raksti, ka «Izjuriešu» valoda ir vienkārši brīnišķīga – tā patiesi ir stihija, kas rauj autoru uz priekšu vien. Valoda R.K. ir nebeidzams simbolu un zemtekstu avots – arī Ješkas nāves nozīmes atklāšanā; valoda kā metavalodas pamats.

Ješka, tātad, ir «taisnības» pamatlicējs («Dieva» piešķirtajā Lietuvēna purvā). Un kā tāds viņš pārkāpj latviešu teicienā «kas citam kapu rok, pats tajā iekrīt» ietverto taisnības maksimu (citam par to, kā redzam romānā, nekas īpašs nenotiek, bet viņi jau nav Ješkas). Raugi, R.K. sev raksturīgajā blīvi emocionālajā (ironiskās identifikācijas) manierē, tēlojot Ješkas attieksmi, raksta: «*kurš nu sievas mātei mīļāk kapu raks nekā meitas vīrs?*» Respektīvi, vārdu tiešā nozīme tiek konfrontēta ar pārnesto. Un tā Ješka, pārlietu stiprs būdams (iedomādamies sevi stiprāku par pašu «taisnību», kas jau ir iedibināta), rīkojas pēc «pirmstaisnības» – rok pēc iespējas ātrāk, kā rezultātā, psiholoģiski sabrucis, nonāk kapā. (Iepriekš viņš rāvās stipri smagāk, un nekas. Piebildīšu vēl, ka rītā pirms kapa rakšanas Ješka vēl pļāva sienu: pļāšana ir nāves simbols – kontekstuāls, protams, kā, piemēram, izkopts Nāves rokās.) Autoram Ješka vairs nav vajadzīgs – un tēlam gals klāt.

«Aizvēsture» beidzas, sākas vēsture ar «pašu» idejas izklāstu, laika skaitīšanas principiem un citu citam sekojošajiem varoņiem.

June 16, 2006 3:15 PM

V.E. said...

2006.06.17 20:57 sestdiena

Par latīņu vārdu «*iure*» kā Izjuras sakni. «Taisnība, taisnīgums» latīniski ir «*iustitia*»: sakne «*ius*», nevis «*iur*»; «Justus» – «Taisnīgais» utt. Pati sakne «*ius*» nozīmē: tiesības (likumu, noteikumu un paražu kopums), tiesība (privilēģija), vara, tiesa. Ģenitīvs no šī vārda ir: «*iuris*». Un fundamentāli otra nozīme vārdam «*ius*» (tāpat ar ģenitīvu «*iuris*») ir: vira, mērce. Verbs «*iurare*» nozīmē: zvērēt, dot zvērestu (bez citām nozīmēm). «*Iuratus*» ir: zvērināts; «*iurator*» – zvērināts novērotājs (tāds amats: cenzora palīgs). Visos gadījumos «u» ir garais: «ū».

Vācu valoda nedod neko jaunu klāt pie latīņu. Krievu valoda tāpat, izņemot vārdu «Юрий» («Георгий»), bet par to zemāk.

Būtiskākais te ir tā otrā vārda «*ius*» (*iuris*) nozīme: tad «Izjura» paralēli nozīmētu vēl arī: no Malienas mērces, no Malienas vārījuma.

* * *

Bez latīņu saknes (kura caur juristiem, jurisprudenci utt., protams, ir latviešiem pietiekami pazīstama) sakne «*jur*» (pie tam ar īso «u»!) ir arī pašā latviešu valodā (skat. Karuļa «Latviešu etimoloģijas vārdnīcu», šķirklī «jērs»).

Pirmskristietības laikmetā latviešiem nebija (cilvēku) vārda «Juris», bet bija «Jura diena», kad sāka lauksaimniecības sezonu: pirmoreiz laida lopus ganos, jāja pieguļā un šajā sakarībā izpildīja auglības rituālus. Tā «Jura diena» tagadējā valodā nozīmētu: «Jēra diena» (un «Pavasara diena», jo indoeiropiešiem pavasara atnākšana un aitu atnešanās bija cieši saistītas un par jēru laiku saucās vispirms pavasaris, bet pēc tam daudzās indoeiropiešu valodās no tā arī viss gads: sal. vācu *das Jahr*, angļu *year*).

Kad atnāca kristietība, tad Jura dienu sasaistīja ar svēto Georgu (kura vārds *Georgios* grieķiski nozīmē: «Zemkopis») un Juri (tagad jau Jurģi) padarīja no jēra par cilvēku. Bet Jura diena (Jurģi) joprojām palika lauksaimniecības sezonas sākuma brīdis, ko nostiprināja arī ar cara izdotajiem 1819., 1849. un 1860.gada Vidzemes zemnieku likumiem (Jurģos drīkstēja mainīt rentes un gājēju līgumus).

Reinis Kaudzīte varēja tik smalki nezināt indoeiropiešu valodu etimoloģiju, bet viņš neapšaubāmi zināja, ka «Juris» ir sens, ar lauksaimniecību un pavasari saistīts latviešu vārds un jēdziens, ka tas ir saistīts caur kristietību arī ar grieķu Georgiosu – Zemkopi. Tas vien jau dod «Izjuriešu» saiti ar zemniekiem un lauksaimniecību. (Tātad izjurieši = no zemkopjiem).

Iespējams pat, ka Reinis Kaudzīte tomēr zināja, ka Jura diena sākotnēji ir bijusi Jēra diena. Tādā gadījumā «Izjurieši» dod vēl papildus saiti uz jēriem un avīm (bībeliskā nozīmē: «Dieva jēri», «noklīdušās avis» utt.).

* * *

«Izjuriešu» sakaram ar «Brāļiem Karamazoviem» visvieglāk būtu bijis nodibināties tādā ceļā, ka 1879.gadā Latvijā iznāca «Mērnīeku Laiki» un tajā pašā gadā Krievijā sāka drukāt «Karamazovus». Priekš Baltijas preses tie varētu būt tā (un nākošā) gada lielākie literārie notikumi, kuri tika preses slejās apspriesti abi līdzās vai pārmaiņus; brāļiem Kaudzītēm pietiktu vienkārši regulāri lasīt avīzes, lai viņu pašu darbs iznāktu sasaistīts ar Dostojevskas darbu. (Nu, un «Izjurieši» tad būtu «polemika» ar Dostojevski).

Taču, ja tā notika, tad tas notika caur Baltijas krievu vai vācu presi (krievi pirmie pārtulkoja «Mērnīeku Laikus» jau 1881.gadā; vācieši 1883.), bet ne caur latviešu presi.

1973.–1978.gados latviešu valodā izdotajos Dostojevskas Kopotajos rakstos (desmit sējumos) X sējumā beigās ir ievietots bibliogrāfisks rādītājs, kur uzskaitītas visas Dostojevskas un par Dostojevski publikācijas latviešu valodā; rādītājs, kā stāstīts ievadā, sastādīts vairākiem lāgiem vairākām komandām «skenējot» presi, tā ka to var uzskatīt par diezgan drošu un pilnīgu.

No šī rādītāja redzams, ka latvieši ne reizi nav pieminējuši Dostojevski viņa dzīves laikā; pirmā ziņa par viņu latviešu presē ir ziņa par viņa nāvi 1881.gadā. Pirmais tulkojums – «Smieklīga cilvēka sapnis», «Tēvija», 1884, Nr. 9–12. «Dostojevskas bums» sākas tikai ar 1890.gadiem. Bet «Karamazovi» ir pārtulkoti samērā ātri – 1899.gadā jau izdoti P. Paula tulkojumā.

Nu, bet Baltijas krievu un vācu presē tas varēja būt savādāk, un «Brāļi Karamazovi» ar «Mērnīeku Laikiem» tur varēja staigāt blakus jau kopš 1879.gada.

Ja Reiņa Kaudzītes «Izjurieši» viņa apziņā (kaut daļēji) bija «izaicinājums» Dostojevskim, tad psiholoģiski tas varēja būt tikai vēl viens iemesls romānu pamest (tādējādi atzīstot savu «sakāvi cīņā ar Dostojevski»), jo TĀDU drāmu kā «Brāļos Karamazovos» Reinis Kaudzīte jau nu «Izjuriešos» izvērst

nekādi nevarēja. (Dostojevskis jau arī to neizdomāja no galvas, bet par pamatu ņēma katorgas cietumā redzēto).

* * *

Desukalna Ješkas nāve konceptuālā ziņā, protams, notiek sekojot parunai «Kas citam bedri rok, pats iekrīt» (un šī nostāja, ar Ješkas epizodi deklarēta romāna sākumā, droši vien bija programmatiska visam romānam; tādā gadījumā varētu sagaidīt, ka Čtkstoņa un Kode paši iekrītīs tajā bedrē, ko viņi rok Turpiņietei). Tas principā sasauca arī ar «Mērnīku Laiku» galveno ideju, kur romāna sākotnējais nosaukums bija «...Dievs nav mazais bērns»; ideja par taisnīgu atmaksu Reinim Kaudzītem bija permanenta.

Tomēr autors norāda arī uz reāliem, materiāliem Ješkas nāves iemesliem: «...*Tik vienreiz, ar krekla piedurkni sviedrus slaucīdams no pieres, viņš aizsteidzās uz kādu avotiņu nodzerties...*» Diagnoze diezgan skaidra: sakarsis, sasvīdis ātri padzērās aukstu ūdeni un saaukstējās (kas pats par sevi ir viegla infekcija), un ūdens bija netīrs (jo avotiņš atradās blakus kapsētai, kur gruntsūdeņi skalojās cauri līķiem) – rezultātā plus vēl smaga infekcija (tīfs vai kaut kas tamlīdzīgs).

Es vispār domāju, ka epizode ar Ješkas nāvi pēc kapa izrakšanas sievasmātei nav Reiņa izdomāta, bet ir reāls notikums kaut kur apkārtnē no viņa jaunības vai bērnības dienām (tāpat kā, piemēram, «Mērnīku Laikos» epizode, kur slātavieši un čangalieši krogā kopīgi vāra jēra zupu, ir reāla).

Izkopts ir Nāves atribūts (un līdz ar to pļaušana – nāves simbols) kopš Viduslaiku Eiropas lielajām mēra epidēmijām. Tad Nāvi sāka attēlot kā ģindeni melnā apmetnī ar izkapti rokā, kas pļauj un pļauj cilvēkus... Antīkā kultūra šo simbolu nepazīna (tāpat kā Austrumu kultūras pirms iepazīšanās ar eiropiešiem). Nu, bet Reinis Kaudzīte, protams, to pazina.

June 19, 2006 11:42 PM

Daugmalis said...

Skat, kādu pārli es nejauši uzgāju:

II.1.6) Iepirkuma priekšmeta apraksts un apjoms

Iepirkuma priekšmets ir «*Malienas reģiona sadzīves atkritumu poligona "Kaudzītes" būvniecība, Latvijā*».

Novēlojusi, bet izsmalcināta atriebība. Izjurieši rullē!

* * *

Meklējot paralēles ar citu rakstnieku un domātāju darbiem, bez F.D. es neatradu līdzību ne ar vienu citu («Mērnīku laikos» gan esot tā laika vācu rakstnieku parafrāzes, tomēr man tās nešķiet būtiskas). R.K. stils, valoda, tēlu sistēma ir pilnīgi savdabīga, varētu pat teikt – unikāla parādība, ja nebūtu viens izņēmums. Tas ir Gogolis ar tā «Mirusajām dvēselēm» (un, iespējams, Saltikovs-Ščedrins, taču viņa mentalitāte un pasaules uzskats nešķiet R.K. tuvs).

Ja F.D., iespējams, uzrunāja R.K. prātu, tad N.G. – sirdi.

N.G., kā zināms, nebūt nerakstīja iznīcinošo satīru – viņa darba apzīmējums ir «poēma», un mums pieejama ir viņa darba pirmā daļa (otro viņš sadedzināja – tā kā manuskripti tomēr deg, diemžēl, tāpat kā nerakstās). N.G. centrālais simbols ir pārgalvīgais trijjūgs, R.K. – stabilā, neizkustināmā māja. Abiem konstruktīvais princips ir tēlu galerija un stāstījuma pamats – sulīgu sadzīvisko detaļu un ainiņu virtene. Arī ironiskā intonācija abiem ir līdzīga. Abi mazliet rotaļājas ar varoņu vārdiem. Abiem piemērots apzīmējums «filozofs zemnieka drānās» (Kronvalds), tikai N.G. ir ar itāļu briolīnu matos (pirka laikam kaut kur Manēžas laukuma tuvumā). Abi, starp citu, vecpuiši.

Un, lūk. Ja mēs pieņemam R.K. tiesas māju ne tikai kā pasaules centra simbolu, bet arī kā «neizkustamības» idejas nesēju (pretēji N.G.), tad «Izjuriešu» turpinājumā varētu notikt kaut kas, kas šo māju varētu apdraudēt, un izjurieši tad varētu saliedēties (piem., ap tautisko ideju) – līdzīgi kā Fellini «Orķestra mēģinājumā». Tas arī varētu būt viens no romāna «pozitīvajiem aspektiem». Protams, tas ir tikai pieņēmums.

June 20, 2006 1:43 PM

VEcordia ir Valda Egles elektroniska literāra dienasgrāmata, kurā viņš ir citējis arī daudzus citu autoru tekstus. Vekordija dibināta 2006.gada 30.jūlijā un sākotnēji sastāvēja no lineāri numurētiem sējumiem, katrs apmēram 250 lappušu apjomā A4 formātā, taču vēlāk par galveno izdevuma eksistences formu kļuva «izvilkumi». Vekordijas izvilkums ir fails, kurā atkārtots viena vai vairāku Vekordijas iecirkņu teksts bez lineāras numerācijas un bez iepriekš uzdota apjoma. Izvilkums parasti reproducē kādu Valda Egles vai cita autora grāmatu vai brošūru. Izvilkuma faila nosaukumā pirmais burts «L» nozīmē, ka grāmatas pamatteksts ir dots latviski, burts «E», ka angļiski, burts «R», ka krieviski, un burts «M», ka jaukts. Burts «S» nozīmē, ka fails ir sagatave, kura vēl tiks stipri modificēta, bet burts «X» apzīmē faksimilus. Dienasgrāmatas VEcordia oriģinālos un izvilkumu failus Jums **ir tiesības** kopēt, pārsūtīt pa e-pastu, ievietot WWW serveros, izdrukāt un nodot citām personām bez maksas informatīvos, estētiskos vai diskusiju nolūkos. Bet, pamatojoties uz LR un starptautiskajām autortiesībām, **ir aizliegta** šī faila jebkura veida komerciāla izmantošana bez Dienasgrāmatas autora rakstiskas atļaujas, un **ir aizliegts** šos failus jebkurā veidā modificēt. Ja attiecībā uz šeit doto tekstu bez Dienasgrāmatas autora tiesībām darbojas vēl citas autortiesības, Jums jārespektē arī tās.

Šī sējuma izdošanas brīdī (kurš titullapā apzīmēts ar vārdu «Versija:») Vekordijas galvenās pārstāvniecības Internetā bija vietnes: <http://vekordija.blogspot.com/> – latviešu grāmatām; <http://vecordija.blogspot.com/> – krievu grāmatām.

Satura rādītājs

VEcordia	1
Izvilkums L-IZJURA	1
Reinis Kaudzīte	1
IZJURIEŠI	1
Ievads Niveādas sējumam NIX-164	2
Kaudzītes Reinis. «Izjurieši»	6
Pirmā nodaļa	6
Otrā nodaļa	12
Trešā nodaļa	22
Ceturtnā nodaļa	28
Piektā nodaļa	40
Sestā nodaļa	53
Septītā nodaļa	77
Komentāri blogā LIBRARIOLUS par «Izjuriešiem»	116
Satura rādītājs	121